

Hvidbog
om
seksuelt misbrug af børn
i Grønland

Hvidbog om seksuelt misbrug af børn i Grønland

Rekommendationer fra konferencen
i
Katuaq
13. - 15. november 1999

Hvidbog om seksuelt misbrugte børn i Grønland

Redaktion: Bjarne B. Nielsen, Kirsten Peilmann, Lotte Wenstrup

Ansvarlig: Bodil Karlshøj Poulsen

Oversættelse: Marianne Jensen

Maleri forside: Anne Birthe Hove

© Grønlands Hjemmestyre, PAARISA

DTP og tryk: Dafolo A/S, Frederikshavn

1. udgave, 1. oplag, 2000

ISBN 87-558-1653-3

Indhold

Forord, 7

- v/Kirsten Peilmann, cand. psych.

Åbning af konferencen, 9

- Lotte Wenstrup, Red Barnet, Danmark.
- Jørgen Wæver Johansen, Landsstyremedlem for Sociale Anliggender og Arbejdsmarked.
- Agnethe Davidsen, Borgmester i Nuuk.

Lad os bryde tavsheden, 15

- v/Alfred Jakobsen, Landsstyremedlem for Sundhed, Miljø og Kirke.

Børns rettigheder – et globalt problem, 19

Workshop: Forebyggelse af seksuelle overgreb mod børn, 25

- v/Lotte Wenstrup, cand. pæd. psych. aut.

Seksuelle overgreb i Grønland – myter og virkelighed, 27

Workshop: Holdninger til seksuelt misbrug – myter og virkelighed, 31

- v/Else Poulsen, cand. psych.

Psykiske følgevirkninger hos barnet efter seksuelle overgreb, 33

Workshop: Hvordan kan vi på det personlige og følelsesmæssige plan støtte barnet udsat for overgreb?, 37

- v/Bjarne B. Nielsen, speciallæge i børne- og ungdomspsykiatri.

Børns normale psykoseksuelle udvikling, 39

- v/Naja Lyberth, cand. psych. aut., og Lone Rasmussen, cand. psych.

Opsamling og sammenfatning af konferencens første dag, 45

- v/Bjarne B. Nielsen, speciallæge i børne- og ungdomspsykiatri.

Grænseoverskridende adfærd hos børn og voksne, 49

Workshop: Når omsorg bliver til krænkelse – signaler på misbrug, 67

- v/Mimi Strange, cand. psych.

Processen, når man opdager seksuelt misbrug, 69

Workshop: Hvad gør man, når overgrebet konstateres?, 83

- v/Jørgen Meyer, politimester.
- v/Karen Bøggild, socialrådgiver, afd. leder i Nuup Kommunea.
- v/Gert Mulvad, distriktslæge ved Lægeklinikken, Dronning Ingrid's Hospital.
- Inkl. oplæg fra Anne Troelsen, stud. jur., Aarhus Universitet.

Den pædagogiske behandling af misbrugte børn, 87

Workshop: Behandling af misbrugte børn på institutioner og i hjemmet, 91

- v/Torben Alne, forstander for Meeqqat Illuat.

Erfaringerne fra Aasiaat, 93**Workshop: Metodeudvikling i arbejdet med misbrugte børn, 97**

- v / Nukakkuluk Kreutzmann, socialrådgiver, Inuk Consult.

Børneterapi i Grønland, 99

- v / Conni Gregersen, cand. psych., specialist i psykoterapi og supervision.

Opsamling og sammenfatning af konferencens anden dag, 109

- v / Bjarne B. Nielsen, speciallæge i børne- og ungdomspsykiatri.

Straf og behandling, 113**Workshop: Signalement af en krænker – personligt og familiemæssigt, 125**

- v / Mimi Strange, cand. psych.

Offerets og andres retlige stilling, 129

- v / Bjarne E. Pedersen, kontorchef ved Rigsombudsmanden i Grønland.

Socialarbejderens egen situation, 133**Workshop: Hvad kan jeg gøre for at vedligeholde og udvikle mig selv i arbejdet med misbrugte børn?, 141**

- v / Conni Gregersen, cand. psych., specialist i psykoterapi og supervision.

Livet efter forbrydelsen, 143

- v / Hans Johan Lennert, præst.

Workshop: Hvad sker der i andre lande?, 145

- v / Lotte Wenstrup, cand. pæd. psych. aut.

Opsamling og sammenfatning af konferencens tredje og sidste dag, 149

- v / Bjarne B. Nielsen, speciallæge i børne- og ungdomspsykiatri.

Afslutning, 151

- v / Jørgen Wæver Johansen, Landsstyremedlem for Sociale Anliggender og Arbejdsmarked.

Konferencens rekommandationer, 155

- v / Bjarne B. Nielsen, speciallæge i børne- og ungdomspsykiatri, Lotte Wenstrup, cand. pæd. psych. aut. og Kirsten Peilmann, cand. psych.

Materiale til forebyggelse af seksuelt misbrug, 157

- v / Kirsten Peilmann, cand. psych.

Forord

v/ *Kirsten Peilmann, cand. psych.*

At tale om seksuelt misbrug har indtil for få år siden været et tabuemne. Et emne, som for mange er forbundet med stærke følelsesmæssige reaktioner. Seksuelle overgreb mod børn er vanskelige at forstå og forholde sig til, men når omsorg bliver til overgreb, er det nødvendigt at bryde tavsheden og åbent diskutere, hvordan vi både kan forebygge, men også hvorledes vi mildner følgerne af overgrebene.

Erfaringerne viser, at personer, der begår seksuelle overgreb, ofte selv har været udsat for seksuelle overgreb i barndommen. Når børns grænser i barndommen overskrides, har de let ved i voksentilværelsen at føre dette mønster videre. Den seksuelle arvs onde cirkel fortsætter og skaber vedvarende traumer for næste generation.

Som hovedoverskrift for konferencen er valgt ”Den grønlandske konference i det globale arbejde mod seksuelt misbrug af børn”. Seksuelt misbrug af børn er ikke kun et problem her i landet. Seksuelle overgreb mod børn foregår desværre over det meste af verden. Grønland har tilsluttet sig FN’s Børnekonvention om børns rettigheder, så det er naturligt, at også Grønland markerer sig på linje med andre lande i forhold til synliggørelsen af indsatsen mod omsorgssvigt og seksuelle overgreb mod børn.

Indholdet i programmet tager ikke kun udgangspunkt i det globale arbejde, men er afgrænset til at berøre forhold og problemer for de mennesker, der er inddraget, når en sag om seksuelt misbrug synliggøres. Og det handler om både fagfolk, offeret, krænkeren og de pårørende.

Konferencens formål er at dele faglig viden og erfaringer inden for problematikken om seksuelt

misbrug af børn. Desuden er et af målene at drøfte, hvad der bør tilbydes af hjælp for både offeret, krænkeren og de pårørende, når overgrebet har fundet sted. Som det sidste mål for konferencen ønskes en faglig debat om, hvorledes seksuelt misbrug af børn kan hindres.

Konferencens faglige tilrettelæggelse er gennemført af PAARISA, Direktoratet for Sundhed og Kirke, Direktoratet for Sociale Anliggender og Arbejdsmarked samt Red Barnet. Den tekniske tilrettelæggelse er foretaget af Greenland Incoming. Ud over økonomiske bidrag fra arrangørerne er der ydet økonomisk støtte fra Karen Elise Jensens Fond i Danmark og Innuuneq Nakuuneq i Grønland.

Til konferencen var i alt samlet 254 mennesker, der alle arbejder med og interesserer sig for emnet seksuelt misbrug af børn. Det viser, at der er behov for et sådant forum, og at det nytter noget at skabe mulighed for vidensformidling og erfaringsudveksling på tværs af faggrænser. Der skal lyde en stor tak til alle de mennesker, der på forskellig måde har ydet hjælp og støtte til denne konference – det gælder ikke kun økonomiske bidrag, men også arbejdskraft og faglig bistand. Bogen er redigeret af Bjarne B. Nielsen, speciallæge i børne- og ungdomspsykiatri, Lotte Wenstrup, cand. psych. og Kirsten Peilmann, cand. psych.

Forebyggelse og behandling af seksuelt misbrug af børn er en opgave, der skal løses på tværs af sektorer og faggrænser. Desuden har alle borgere et ansvar for, at der ikke sker seksuelle overgreb. Det er arrangørernes håb, at denne konference og efterfølgende hvidbog om emnet kan være et fagligt redskab i arbejdet med forebyggelse og behandling af seksuelt misbrug af børn.

Nina Kreutzmann og Malik Hegelund Olsen

Hilsen fra Red Barnet

v/Lotte Wenstrup

Jeg vil gerne ved denne konference bringe en hilsen fra Red Barnet i Danmark, fra hovedbestyrelsen og Red Barnets lokalkomiteer.

Konferencen om seksuelt misbrug af børn er kommet i stand i anledning af, at Red Barnet har 50 års jubilæum for sit arbejde i Grønland.

Vi har ønsket at give en gave til børnene i Grønland. Vi ønskede, at det, der skete i jubilæumsåret, ville komme børnene til gode.

Derfor blev det en konference om seksuelt misbrug. Også Direktoratet for Sociale Anliggender og Direktoratet for Sundhed og Kirke, her repræsenteret ved PAARISA, har sammen med Red Barnet lagt penge i, for at denne konference kunne komme hele Grønland til gode.

50 års arbejde betyder 50 års samarbejde med grønlandske kommuner og i de sidste 20 år med Grønlands Hjemmestyre.

Red Barnet blev kendt i Grønland for at lave fadderskaber, og det betød skolebespisning af mange børn især i den sydlige og østlige del af Grønland fra 1949 og år frem.

Red Barnet er kendt for, at vi i næsten alle grønlandske kommuner har bygget børnehaver. Vi ved, at disse børnehaver er kommet til at betyde meget for mange børn og for mange familier.

50 års arbejde betyder også et ændret børnesyn. For 50 år siden var barnet noget, som alle oplevede som hjælpeløst. I dag ser vi barnet som havende alle muligheder, hvis altså vi voksne vil give børnene disse muligheder.

Red Barnet har gennem alle årene arbejdet med et princip om, at hjælp er hjælp til selvhjælp. Det har været en del af den forståelse, vi gennem alle årene har mødt i forvaltninger og i samarbejdet med kommunerne og med politikerne.

Det vil jeg gerne på Red Barnets lokalkomiteers og Red Barnets hovedbestyrelses vegne takke for.

Det har været en ære og glæde at være samarbejdspartner gennem de mange år.

Denne konference har titlen: "Seksuelt misbrug af børn – et globalt problem".

Det er ikke alene et globalt problem, men det er også et problem, der er overset i det meste af verden. Måske fordi det er børn, det går ud over. Måske fordi vi ikke har vidst, hvilken betydning et seksuelt overgreb har for hele barndommen og for resten af livet.

Måske fordi vi ikke tidligere har erkendt, at vi som voksne har et ansvar i forhold til børnene.

Konferencen er en milepæl. Det viser deltagerantallet.

Jeg vil gerne ønske alle en god konference.

Lotte Wenstrup

Kulturhuset Katuaq

Jørgen Wæver Johansen

Jonathan Motzfeldt

Tale ved åbning af konferencen

v/Jørgen Wæver Johansen, landsstyremedlem

Det er en meget stor glæde for mig som landsstyremedlem for Sociale Anliggender og Arbejdsmarked at deltage i åbningen af denne første konference i Grønland om seksuelt misbrug af børn. Jeg sender de bedste hilsner til jer alle fra landsstyreformand Jonathan Motzfeldt, som desværre ikke kunne deltage, men han er skam på vej.

Med denne konference markerer vi, at tavsheden om seksuelt misbrug af børn er ved at blive brudt i vort land. Vi nedbryder et tabu om et meget alvorligt omsorgssvigt af de børn, som udsættes for seksuelt overgreb.

Det er vigtigt, at vi erkender problemet og taler om det.

Vi er her for at dele faglig viden og erfaringer om, hvad et seksuelt overgreb gør ved barnet, viden om hvordan vi som fagpersoner handler og hjælper, når seksuelt misbrug af et barn op-dages. Vi er her for at få en faglig debat om, hvordan vi kan hindre seksuelt misbrug af børn, og derfor har vi også brug for viden om krænkelsen – personligt og familiemæssigt.

Børn er forældrenes ansvar, men børn er også samfundets ansvar. Vi skal være fælles om at skabe gode og trygge opvækstvilkår for vore børn, og vi må aldrig acceptere, at nogle børn omsorgssviges, herunder udsættes for seksuelt misbrug.

Seksuelt misbrug er et globalt problem, som i de senere år har haft øget international opmærksomhed. Forenede Nationer vedtog den 20. november 1989 *Konventionen om Barnets Rettigheder*, som således har 10 års jubilæum om en uge. Mange lande og selvstyreområder har tiltrådt konventionen, også Grønland.

I artikel 34 står, at barnet skal beskyttes mod seksuelt misbrug. Barnet har ret til beskyttelse,

og vi må desværre til stadighed gøre opmærksom på dette.

Denne konference samler fagpersoner fra kysten og fra Nuuk, fra socialvæsenet, sundhedssektoren, uddannelsesinstitutioner, politiet, kommunerne, Kanukoka, Det forebyggelsespolitiske Råd, Landstingets Socialudvalg og Landstingets Sundhedsudvalg samt indbudte fagpersoner fra Danmark.

Det er glædeligt, at det kan lade sig gøre at samle så mange mennesker om dette emne. Den store interesse viser, at der er behov for at få viden og at dele den med hinanden, således at vi fremover kan gøre en fælles indsats for at hindre seksuelt misbrug og for at give den rigtige støtte og hjælp til de børn, som udsættes for seksuelle overgreb.

Vi ved alle, at det både er et svært og tungt emne, vi i de kommende dage skal beskæftige os med. Men vi ved også, at den viden, vi får tilført, vil være til gavn for os alle i det fremtidige arbejde med omsorgssvigtede og seksuelt misbrugte børn. Dette både i forbindelse med forebyggelse af seksuelle misbrug af børn og i vore bestræbelser på at kunne yde den rigtige støtte til de børn, som har været udsat for seksuelt misbrug.

Derfor vil jeg ønske jer alle en god arbejdslyst i de næste dage. Med håb om, at vi alle får en god og udbytterig konference.

Tak.

Åbning af konferencen

v/Agnethe Davidsen, borgmester

Jeg vil gerne ønske alle i denne konference velkommen til Nuuk og vort dejlige kulturhus Katuaq. Samtidig vil jeg rette en tak til PAARISA og Red Barnet, fordi de har taget initiativ til konferencen.

Seksuelt misbrug af børn er et alvorligt emne, som har været tabu gennem mange år. Men vi er nødt til at tale højt om problemerne. De bliver ikke mindre af at blive fejlet ind under gulvtæppet – snarere tværtimod. Netop fordi vi ikke har haft viljen til at tale højt om det, har vi været med til at gøre arrene i sjælen endnu større for ofrene. I min tid som kredsdommer har jeg ofte stået over for mennesker, der havde begået nogle fuldstændigt ubegribelige handlinger. Men med den viden, vi har i dag, kan mange af disse handlinger forklares med, at den anklagede selv har været udsat for seksuelt misbrug som barn. Vi kan altså fastslå, at misbruget ikke alene har konsekvenser for offeret, men også for hele samfundet.

Børnene er de byggesten, vi skal bygge fremtidens samfund med. Derfor skal de også være i centrum og opleve en tryk opvækst. Derfor skal vi forhindre det seksuelle misbrug, og det kan vi kun, hvis vi ændrer indstilling og taler åbent om problemerne. Vi har alle – også børnene – ret til selv at trække vores grænser.

Men vi må omvendt nok erkende, at denne udvikling frem mod åbenhed er en proces, der kan tage mange år. Vi skal derfor bruge den mellem-liggende tid til at styrke det forebyggende arbejde på alle tænkelige fronter, f.eks. med information i medierne og styrkelse af undervisningen i skolerne.

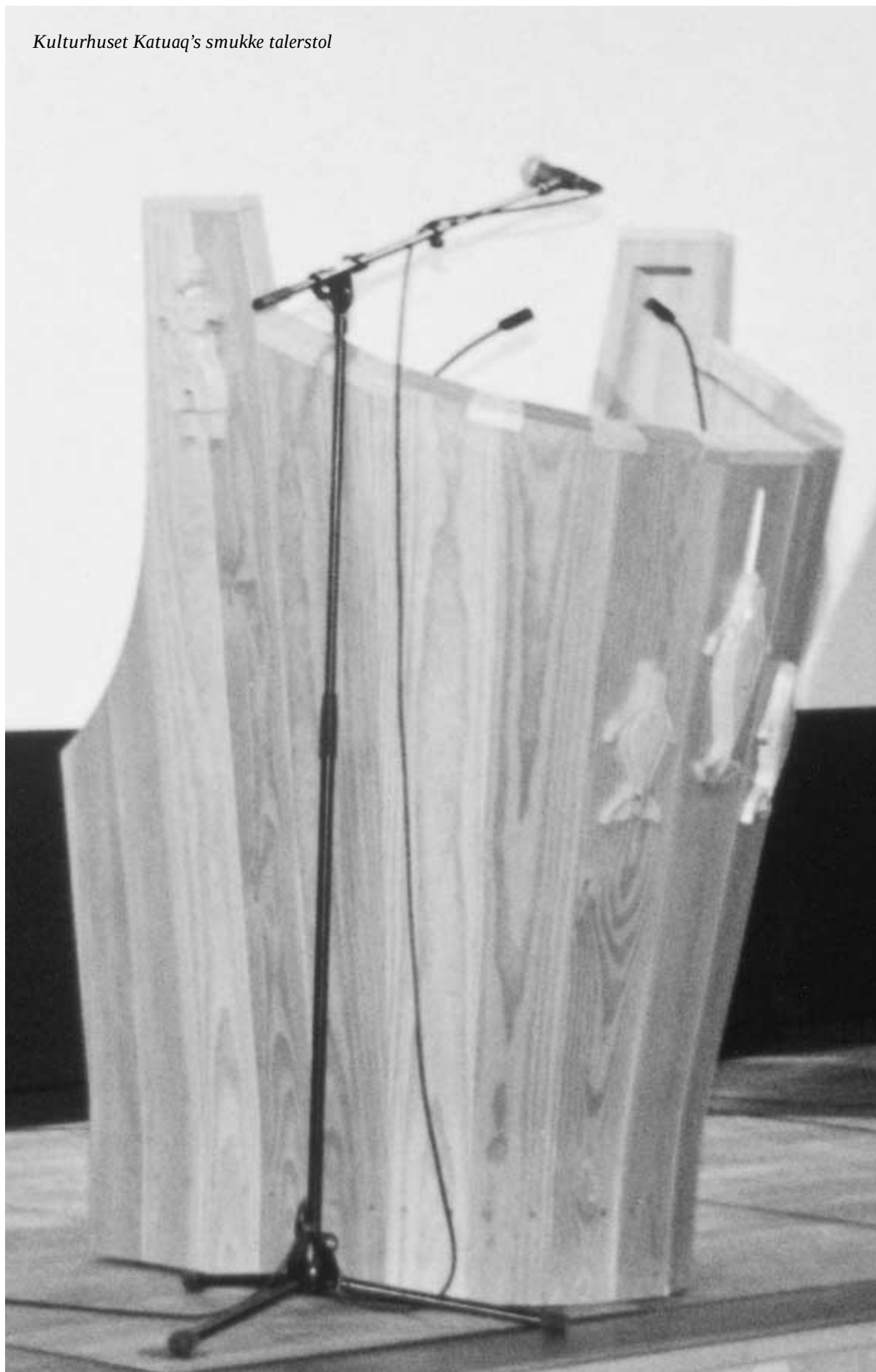
Jeg vil afslutningsvis ønske alle deltagerne en udbytterig konference. Jeg er desværre selv forhindret i at deltage, da vi her i weekenden skal have Nuup Kommuneas budget på plads.

Med disse ord vil jeg erklære konferencen for åben.

Agnethe Davidsen

Kulturhuset Katuaq's smukke talerstol

Lad os bryde tavsheden

v/ Alfred Jakobsen, Landsstyremedlem for Sundhed, Miljø og Kirke

Mine damer og herrer, velkommen til alle deltagere på konferencen.

På trods af dette alvorlige emne er jeg glad for at kunne byde jer velkommen. Jeg håber, at I vil få et godt udbytte af den conference, som er den første af sin art, og som er arrangeret ved et samarbejde mellem PAARISA, Socialdirektoratet og Red Barnet.

Det er mit håb, at jeres opnåede resultater her også vil være styrkende og til gavn for jeres fremtidige arbejde samt for børn, der er udsat for seksuelt misbrug, deres pårørende og den lokale befolkning.

Det er vigtigt, at I som sagsbehandlere udveksler erfaringer indbyrdes, støtter hinanden og giver hinanden råd i jeres hårde arbejde.

Det egentlige formål med denne conference er, at man i fællesskab forsøger at finde den egentlige og den mest væsentlige forebyggelse af seksuelt misbrug af børn. Imidlertid er det også vigtigt at hjælpe børn, der *har* været udsat for seksuelt misbrug, dybtgående og følelsesmæssigt. Det er svært at hjælpe den allerede misbrugte person, derfor er det yderst vigtigt at have et tæt og fortsat samarbejde med folk, der behandlingsmæssigt har større erfaringer på området.

Vi er allesammen forpligtet over for de seksuelt misbrugte i samfundet og hjælpe disse ved at støtte dem ved at give dem den bedste hjælp til at kæmpe sig ud af deres alvorlige oplevelse.

Derfor er jeres erfaringer af stor betydning, når I giver et klart budskab til samfundet. Det er jer, der med jeres erfaringer kan hjælpe os med, hvordan vi også kan være med i støttearbejdet.

Vi kan aldrig acceptere seksuelt misbrug af børn. Det er imidlertid nødvendigt at åbne vores

øjne for, at der er en hel del børn, der til dagligt ikke bliver behandlet med fornøden omsorg. Det er desuden en påtrængende opgave at hjælpe dem med deres problemer.

De glade og triste oplevelser fra barndommen er der altid i ethvert samfund, men det er de glade oplevelser, der skal skabe grundlag for styrkelsen af vores samfund, og som skal være til gavn for os alle.

Derfor er det vores pligt som forældre altid at sikre de bedst mulige vilkår for vores børns position i samfundet ved at stille større krav til os selv.

Såfremt vi skal styrke vores samfund, er følgende det vigtigste grundlag, nemlig at stille større krav til os selv, at have respekt for medmennesker og ikke mindst at udvise en god opførsel over for hinanden.

Alfred Jakobsen

Det er glædeligt, at man efterhånden mere synligt beskæftiger sig med de emner, som jeg har været lidt inde på, ligesom der under det nyligt afsluttede efterårsmøde på Landstinget blev drøftet, at det er på tide, at der bliver lavet en konkret politisk målsætning for børn og unge, både lokalt, kommunalt og centralt. År 2000 er et godt udgangspunkt som børnenes år for en konkret politisk målsætning.

Derfor er de offentlige debatter en sund måde at løse problemerne på, uanset om disse er af besværlig karakter.

Inden for de forskellige områder i et fortsat udviklende samfund er børneinstitutionerne og skolerne efterhånden også blevet pålagt flere og flere forpligtelser. Vi skal allesammen være opmærksomme på, at institutionspersonalet i de senere år gradvist har overtaget mange af vores forpligtelser som forældre. Personalets ansvar på institutionerne og skolerne skal således fortsat være sikret ved parternes fortsatte og tætte samarbejde.

Som forældre må vi allesammen være taknemlige over, at personalet på institutionerne og i

skolerne ansvarsmæssigt har ydet en god støtte til forældrene.

Et af de mest centrale punkter her er, at personalet på institutionerne og i skolerne må være opmærksomme på børnenes adfærd.

Derfor finder jeg det nødvendigt, at den store personalegruppe, der beskæftiger sig med mange børn, bliver løbende orienteret om det nævnte. Jeg vil benytte lejligheden til en opfordring om, at man på institutioner og i skoler drøfter det udgivne materiale til forebyggelse af seksuelt misbrug af børn.

Med disse ord vil jeg håbe, at I vil udveksle jeres viden med hinanden, og at I vil opnå resultater, der er til gavn for alle i samfundet.

På Landsstyrets vegne vil jeg samtidigt med at sige tak for jeres samarbejde udtrykke håbet om, at man ved denne første konference, der beskæftiger sig med seksuelt misbrug af børn, som resultat vil have mulighed for at fremkomme med nye og gode forslag.

A photograph of a wooden podium with a microphone stand and two microphones. The podium is made of light-colored wood and has a curved top. The microphone stand is black and has two microphones attached. The background is a plain, light-colored wall.

... den første dag

Børns rettigheder - et globalt problem

v/Lotte Wenstrup, cand. pæd. psych. aut.

Børnekonventionen, eller som den hedder, Convention of the Rights of the Child, blev vedtaget for 10 år siden.

Denne konvention er det bedste, der er sket for verdens børn gennem det sidste århundrede.

Børnekonventionen blev vedtaget af FN d. 20. november 1989.

Men forud var gået en lang historie.

Historisk set har børn i Europa ikke haft nogen rettigheder. Børnene blev ligesom kvinderne ejet af husfaderen. Han kunne straffe dem, hvis de var ulydige, og de havde ingen rettigheder.

Vi ved, at kvindefrigørelsen kom i sidste århundrede, og at den først egentlig blev gennemført i Danmark i dette århundrede.

1900-årene kaldte Ellen Key for børnenes århundrede. Langt op i dette århundrede så dette ikke ud til at ville komme til at passe, men måske har Børnekonventionen ændret dette.

Når Ellen Key, som var svensk godsejerdatter, siger, at dette århundrede er børnenes århundrede, er det, fordi hun ønsker at sætte den opvoksende generation og familielivet i centrum. Men skete det?, kan man spørge.

Der er ikke tvivl om, at børn i den vestlige verden har fået det bedre. Men mange børn, særligt i udviklingslandene, har ikke fået det bedre.

De må kæmpe for at overleve. De må kæmpe for skolegang. De må leve uden den sundhed, som er en nødvendighed, de må arbejde, fra de er små, og mange lever under ydmygende forhold, hvor de også udnyttes seksuelt.

Måske er Børnekonventionen en gave til børnene af dette århundrede.

I dette århundrede er situationen for verdens børn forandret.

En del af årsagerne er den tekniske og industrielle udvikling.

På mange måder er det godt.

Lotte Wenstrup

Børn har fået mulighed for at komme i skole. Men børn er også blevet fanger af den industrielle udvikling. De har i mange lande måttet bruge deres barndom på arbejde.

Europas børn var i begyndelsen af dette århundrede arbejdere på fabrikker og i landbruget. Skolegang var der ikke meget af. Men langsomt kom forståelsen af barndommens betydning, og børnenes arbejdsliv blev begrænset, ligesom investeringen i deres uddannelse steg.

Børnene uden for Europa har ikke haft det for let. Der er gennem årene kommet en større del af forarmede børn. Jeg har set dem sidde bag vævene i Indien og Bangladesh, fra de er fem år gamle. Et liv uden skolegang og med kun lidt mad. Jeg har set dem gå på gaderne for at sælge sig selv for at opretholde livet.

Hvis vi ser på Afrikas situation, så er mange børn langt fattigere, end de tidligere har været. Langt færre børn bliver i dag vaccineret mod alvorlige sygdomme. Dertil kommer alvorlige sygdomme som HIV og AIDS. Nogen sidder måske og tænker: Hvad har dette med børn at gøre, men det skal jeg komme tilbage til.

Børnekonventionen har en parallel, nemlig konventionen om Menneskerettighederne. Børnekonventionen fortæller, hvilke rettigheder børn har krav på fra de voksne, fra andre børn og fra samfundet. Børnekonventionen er et grundlag for, at børn kan vokse op som frie mennesker, som kan leve i et demokrati.

Denne konvention fortæller, at børn, uanset hvor i Verden de er født, har ret til at overleve, til at udvikle sig, til at blive beskyttet mod misbrug og til at blive hørt.

Børnekonventionen gælder for alle børn under 18 år. Folkeforbundet, som var forløberen for FN, vedtog i 1924 "Genève-deklarationen", der er en punkterklæring om børns rettigheder.

Red Barnet-bevægelsens grundlægger, Eglantine Jepp, var den, der udfærdigede de fem korte artikler om Barnets Rettigheder.

Inden da havde hun grundlagt Save the Children England. På dette tidspunkt var der forhandlinger i Danmark om opbygning af en organisation her, men den blev først til virkelighed i 1945.

I 1959 vedtog FN's generalforsamling Erklæringen om Børns Rettigheder.

1979 var FN's internationale Børneår.

1980. Der nedsættes under FN en kommission, som får til opgave at skrive Børnekonventionen.

1989, d. 20. november, vedtager FN Børnekonventionen.

1991, d. 19. juli, ratificerer Danmark Børnekonventionen. Når et land har ratificeret Børnekonventionen, har det skrevet under på, at det vil overholde børns rettigheder, sådan som de er beskrevet i Børnekonventionen.

Landet har dermed skrevet under på, at det som stat vil ændre sine love, hvis det er nødvendigt for at sikre børns rettigheder i landet og i andre lande, hvis det er nødvendigt.

I Børnekonventionen er der fire typer rettigheder:

1. Børns grundlæggende rettigheder: ret til livet, til mad, til sundhed og til et sted at bo.
2. Børns ret til udvikling: f.eks. skolegang, fritid, leg og information.
3. Børns ret til beskyttelse mod diskriminering, krig, vold, misbrug og udnyttelse.
4. Børns ret til medbestemmelse. Indflydelse, ytringsfrihed.

Men, hvordan er virkeligheden? Vi ved, at barn-
dommen er grundlaget for hele det voksne men-
neskes liv. Derfor er beskyttelse og ret til skole-
gang og udvikling livsnødvendig, for at børn
kan vokse op som frie mennesker.

Men virkelighedens verden er ikke sådan, at alle
børn vokser op med mor og far og nyder beskyt-
telse og ret til udvikling og skolegang.

Verden er meget mere barsk specielt i nogle dele
af Verden.

Diskriminering af piger foregår i nogle lande,
hvor man regner drengebørn for langt vigtigere.
Pigerne står sidst i rækken, når der er tale om
skolegang i familierne, men også når der er tale
om mad.

Børn sendes tidligt på arbejdsmarkedet. Somme-
tider fra de er fem år. Det vidner tæppeindustri-
en om. Deres arbejdsdag er over 12 timer. De
udnyttes som børnearbejdere.

Langsomt er vi i Europa ved at blive klar over,
at vi ikke må købe billige produkter og lade
børn betale med deres helbred og udvikling.

Men der er også andre områder, hvor børn for-
sømmes.

Skolegang. I et land som USA går en stor del af
børnene ikke i skole. Det er specielt børn, der
ikke er hvide. Det er både diskriminering og
manglende solidaritet.

Men USA har ikke underskrevet Børnekonven-
tionen, så vi kan ikke sige, at de er forpligtet af
den til at tage sig af deres børn.

Men hvordan ser det så ud med hensyn til be-
skyttelse mod seksuelt misbrug?

Set på verdensplan ser det ikke godt ud.

Vi ved, at mellem 1 og 2 millioner af verdens
børn under 18 år udnyttes seksuelt blandt andet
som prostituerede. Tallet stiger hvert år.

Børn bliver solgt til bordeller. Man regner med,
at omkring en million af børnene i Asien lever
som prostituerede. De er kidnappede. De er
solgt af familien. De har fået lovning på gode job
i byerne, for det får deres forældre nogle få dol-
lars, og børnene bliver spærret inde på bordeller
eller i de huse, de er købt til.

Børneprostitutionen i Europa finder mest sted
på gaden. Vi ved, at det sker i de baltiske lande.
Det sker i Karelien i Rusland op mod den finske
grænse. Et stigende antal børn fra de Østeuro-
pæiske lande føres til Vesteuropas byer til job
som prostituerede.

Børneprostitution og brug af børn til børnepor-
nografi finder sted i lande som USA. Det finder
også sted i Danmark.

Ser vi på danske forhold, kunne man tro, at børn
er godt stillet.

Der er mange problemer omkring børn, der er
overset.

Et af dem er seksuelle overgreb.

Vi ved, at når det bliver opdaget, at et barn
bliver udsat for et seksuelt overgreb, så bliver
barnet hjulpet.

Men ved vi, hvor mange vi taler om?

I Sverige regner man med, at 10% af alle børn
udsættes for et seksuelt overgreb.

Tør vi se dette i øjnene?

I Red Barnet tør vi godt. Vi har altid haft mod til
at tale børns sag og se tingene i en helhed.

På konferencen i oktober 1998 om børn, der er
udsat for seksuelt misbrug, satte Red Barnet i
Danmark fokus på alle de omstændigheder, som
vedrører et barn, der er udsat for en sådan tra-
gisk hændelse.

Hvad betyder et overgreb for et barn?

Hvad sker der i barnets familie?

Hvordan bliver et barn afhørt?

Hvad med dommen til krænkeren?

Er det barnets tarv, hvis far kommer i fængsel?

Hvad med de menneskelige relationer i
familien?

Hvad med familien, hvem hjælper den?

Hvem hjælper i de sager, hvor bevisets stilling
ikke holder, og der ikke rejses en sag?

Hvad med alle de børn?

Mindst et par procent af piger og noget sjæld-
nere drenge udsættes for seksuelle overgreb i
deres barndom.

Seksuelle overgreb mod et barn medfører altid fysiske belastninger og psykiske symptomer og reaktioner.

Følgelvirkningerne i voksenalderen er tit forstyrrelser, som følger med i relationen til andre mennesker, i parforholdet.

Spørgsmålet er: Kan vi forebygge? Kan lærere og pædagoger forebygge overgreb?
Er nogle drenge og piger særlig udsatte for overgreb?

Børn kan ikke kontrollere, hvad voksne gør.
Men lærere og psykologer kan hjælpe børn med at udvikle redskaber til at reducere risikoen for overgreb.

Børn har brug for at vide, at de har ret til at være i sikkerhed og ret til at søge og få hjælp.

Børn og unge har brug for at blive bevidste om deres følelser og stole på dem.
Derfor skal børn og unge vide, at det er deres ret at tale om seksuelle overgreb, og at det er deres ansvar over for sig selv, der gør, at de har ret til at blive taget alvorligt.

Et barns pædagog spiller en stor rolle i et barns liv.
Et barns lærer spiller en stor rolle i et barns liv.
Et af problemerne i dag er, at et barns lærer ikke altid er vidende om, hvis der sker et seksuelt overgreb mod et af børnene i klassen.

PPR, som har psykologer, der kunne hjælpe læreren og barnet, ved heller ikke om dette.
Det må vi lave om på. Vi må se sagen ud fra barnets tarv.

Det næste må være, hvordan vi kan støtte børnene.

Og det næste spørgsmål:
Hvem vil barnet gerne støttes af?
I familien?
I skolen?

Hvad skal laves om lovgivningsmæssigt, før vi kommer til det punkt, at vi mere effektivt kan hjælpe børn, der er udsat for seksuelle overgreb?

Er det muligt, at vi i børnehaverne og i skolerne kan hjælpe børn til at udvikle strategier, således at de bedre vil være i stand til at sige fra eller søge hjælp?

Ja – det tror vi i Red Barnet.
Derfor har vi sammen med Grønlands Hjemmestyre udarbejdet et materiale, som kan bruges i børnehaver og i skoler.

Men lad os træde et skridt tilbage og spørge os selv, hvad det er for et problem?
Er det blæst op af medierne?
Har det altid været sådan?
Har vi været blinde og døde indtil nu?

Jeg tror, at vi har været godtroende.

Hvad skal vi se efter, når det handler om børn, der er udsat for seksuelle overgreb?
Kan vi se det?
Ved vi nok?
Hvad handler det om?
Forhåbentlig giver denne konference svar på nogle af spørgsmålene.

Men vi ved også, at de pædofile har frit spil i i hvert fald Danmark.
Hvordan kan det lade sig gøre?

Der har været en del sager, hvor pædofile har forgrebet sig på børn.

Et eksempel er Vadstrupgårdsagen, hvor en mand blev dømt for misbrug af 20 børn, men hvor man i dag ved, at 57 børn går til behandling.

Børnene har i detaljer fortalt til politiet, hvad der skete. De har fortalt de mest forfærdelige ting.
Men stadigvæk er der advokater, der siger, at man ikke kan regne med, hvad børn siger.

I stedet vendes billedet. Forældrene beskrives som sociale tabere, der måske selv har misbrugt deres børn.
Jeg ved ikke, om I kan forestille jer det helvede, som disse forældre skal igennem?

Først må de opleve den rædsel, at deres børn fortæller dem, hvad der er sket.

Hvis vi tror, at det, at et barn udsættes for et seksuelt overgreb, kun er en sag mellem barnet og krænkeren, så har vi ikke forstået det.

Et seksuelt overgreb af et barn, eksempelvis i en daginstitution, berører hele familien. Det berører de voksne i deres forståelse af retfærdighed. Det berører de voksne i deres forståelse af, hvad der er sket med deres børn, og det berører dem i deres egen seksualitet.

Jeg har lige læst en engelsk undersøgelse, hvor 49 krænker har fortalt om deres måde at kontakte børn på.

De fortæller, at de er krænker, som selv har været seksuelt misbrugt som børn, og at de er mere til drenge end til piger.

49% af krænkerne var interesseret i børn med lavt selvværd.

For at finde børnene gik 36% omkring skoler, legepladser, svømmesteder, strande, shoppingcentre etc.

48% af krænkerne fandt deres ofre ved babysitting.

Hovedparten af det seksuelle misbrug fandt sted i barnets hjem eller hos krænkeren. 44% fandt sted på offentlige steder, som toiletter eller i telte.

En del af krænkerne kendte familien. Legede med barnet. Fulgte det hjem fra aktiviteter. Trænede det i sport eller musik.

33% fortalte barnet, at det ikke måtte fortælle om hændelsen.

42% lod, som om misbruget var en del af en leg.

Hvad kan vi bruge dette til?

Skal vores øjne fra nu af stå på stilke, når vi går på en strand eller på en legeplads?

Hvad gør det ved mig, at jeg ved alt dette?

Forhåbentlig får det mig til ikke at være naiv eller bange. Forhåbentlig får det mig til at stå ved siden af barnet og være dets fortæller, når det er nødvendigt.

Mit postulat er, at vi er håbløst bagefter i Danmark med at erkende, at der sker seksuelt misbrug af børn.

Blandt alle professionelle er der enighed om, at det skaber en voldsom forstyrrelse i et barns liv, når det udsættes for et seksuelt misbrug. Det er oven i købet et globalt problem.

Derfor bør vi udvikle et behandlingskoncept eller en konsensusmodel for arbejdet med børn, der har været udsat for seksuelle overgreb.

Men hvad er det for børn, der er udsat for seksuelle overgreb, og hvordan kan vi vide det?

Da Red Barnet tog initiativ til den store konference om seksuelt misbrug i slutningen af oktober '98, skabte det en åbning i Danmark. Det skabte en begyndende erkendelse.

Men i Danmark er der lang vej endnu, før vi erkender, at det faktisk sker, at børn bliver seksuelt misbrugt også i daginstitutionerne.

Børnekonventionens artikel 19 siger, at parterne skal træffe alle nødvendige lovgivningsmæssige, sociale og undervisningsmæssige tiltag for at værne barnet mod alle former for fysisk eller mental vold, skade eller misbrug, eller omsorgssvigt, mishandling eller udnyttelse, herunder seksuelt misbrug.

Det betyder, at staten skal være aktiv og om nødvendigt iværksætte programmer, også sociale programmer, der yder støtte til barnet og til dem, der har omsorgen for barnet.

Er det nødvendigt, skal staten sikre, at der sker videre henvisning, undersøgelse og behandling og opfølgning i tilfælde af børnemishandling eller seksuelt misbrug af børn.

Artikel 19 giver barnet værn mod overgreb fra sine omsorgspersoner.

Men det kan også være andre omsorgspersoner, som plejeforældre eller ansatte på institutionen, hvor barnet opholder sig.

Artiklen skal ses i forbindelse med statens forpligtelse.

Ordene er, at staten skal iværksætte alle nødvendige tiltag af lovgivningsmæssig, administrativ, social og undervisningsmæssig art for at værne børn.

Ordene "alle nødvendige" indikerer en stærk forpligtelse for staterne.

Men ser vi på barnet, så er seksuelle overgreb et kontinuum. Det betyder, at andre faktorer også spiller ind. Måske er der også et omsorgssvigt af barnet. Måske er der også vold i barnets nærmiljø.

Måske er der alkohol i barnets miljø.

Vi ved i dag, at det seksuelle overgreb ikke er det eneste, som disse børn kommer ud for.

Børn, der udsættes for seksuelle overgreb, er børn i krise. Er vi gearet til at hjælpe dem?

Jeg føler ikke, at vi er det i Danmark, og med den viden, jeg har om den internationale verden, så må jeg sige, at det ser ikke godt ud nogen steder.

Derfor står vi alle lige.

Et samfunds værdier

Spørgsmålet om et samfunds værdier i forhold til børn er spørgsmålet om, hvad et samfund sætter højt set i relation til børn.

Ser man på det specifikt i relation til børn og seksuelle overgreb, bliver det et spørgsmål om værdien af børn og respekten for disse børn.

At børn er elsket i Grønland, kan der ikke være tvivl om.

At man ser børn som et samfunds værdi, er der heller ikke tvivl om.

Men ser man også samfundsmæssigt på, hvad der skader et barn?

Eller er denne oplysning blevet borte i løftede pegefingre?

Værdien af en god barndom kan ikke undervurderes.

At dele det værdigrundlag, som fører til en god barndom, er grundlaget for, at et samfund kan løfte denne opgave.

Dermed har man valgt nogle menneskelige værdier, som også bygger på internationale standarder.

Derfor må det blive op til de grønlandske politikere at definere, hvad det er for værdier, de vil prioritere.

Dermed må det blive op til de grønlandske børneorganisationer, hvilke værdier de vil kæmpe for, og dermed vil det blive op til den enkelte borger at leve op til det værdigrundlag, som samfundet har.

Derfor er denne konference et skridt i den rigtige retning.

Jeg vil på Red Barnets vegne ønske alle held og lykke med at forme denne vej.

Forebyggelse af seksuelle overgreb mod børn

v/Lotte Wenstrup, cand. pæd. psych. aut.

Fremgangsmåde:

- Oplæg af Lotte Wenstrup
- Diskussion i grupper
- Plenum, fremlæggelse fra grupperne

Oplæg:

Forebyggelse af seksuelle overgreb mod børn

- Kan vi forebygge seksuelle overgreb mod børn?
- Hvordan kan vi forebygge seksuelle overgreb mod børn?
- Hvad skal der til?
 1. Viden, som skal være kendt af alle, der arbejder med børn.
 2. Forståelse af problemet. Forståelse af barnet.
 3. Have holdninger – en bevidst holdning til at ville forebygge.
- Disse skal komme frem:
 - ved ansættelse af personale på institutioner
 - i arbejdet i skolerne
 - i samarbejde med forældre
 - i arbejdet med børn.

Hvordan ser verden ud i Danmark i forhold til seksuelt misbrug af børn?

Fremlæggelse af avisudklip fra danske aviser på projekter:

- "Institutionsbørn var ofre for pædofilring"
- "Mistanke mødt med trusler fra BUPL"
- "Veninde til sex-tiltalt spejderleder – min kæreste er uskyldig"
- "Pædofile: Nedsæt den seksuelle lavalder"
- "Anklage: Ni småbørn sex-misbrugt"
- "Internet er en base for børnesex".

For at kunne forebygge må man vide, hvad der foregår

- "Psykolog; så hæsligt kan børn ikke digte"
- "Forældre rystede over seksag" (Stadigvæk 2 år efter er forældrene rystede, de skulle have haft krisehjælp)
- "Incest er lige udbredt i vestlige lande" (Omkring 14% af kvinderne og 8% af mændene har været udsat for overgreb inden 18 års alderen)
- I Norge er antallet 1.017.

Undersøgelser vedr. seksuelle overgreb

En undersøgelse på en poliklinik viste, at 20-30 % af kvinderne havde været udsat for incest.

En undersøgelse af 100 psykiatriske indlæggelser viste, at 81% af patienterne havde oplevet seksuelle overgreb.

Lotte W.:

Det er vigtigt at komme frem med, hvilke politikker der skal være på området, hvad der gøres for den enkelte og institutionsmedarbejderne.

I England har man ændret den offentlige sagsbehandling ved voldsager og sager, hvor alkohol er indblandet, ved at involvere politi og socialarbejdere, hvis der er børn i forholdet.

De redskaber, vi skal bruge for at afdække problemet, er:

- os selv og vores intuition.

Børn prøver at nå os voksne ved:

- at tegne
- at bruge frække ord.

Når vi voksne får et "tilbud", skal vi tænke over, hvad barnet prøver at fortælle os.

Børn kan have spiseproblemer, hvis de har været udsat for oralsex.

Vi skal være opmærksomme, når der er blod i barnets undertøj.

Gruppeopdeling i faggrupper og diskussion om, "hvad skal vi tage fat på for at forebygge seksuelle overgreb mod børn på vores arbejdsområde?" efterfulgt af fremlæggelser

Gruppefremlæggelser:

Gruppe 1. Retsvæsen og andre:

Der arbejdes på forebyggelse af yderligere skader ved afhøringer af:

- angivelsesstedet
- socialforvaltning
- politiet og
- retsvæsen.
- Der skal bruges video-optagelser ved afhøringer
- Sagsgangen skal foregå så hurtigt som muligt
- Hjemmestyret skal oprette et rejsehold.

Gruppe 2. Sundhedsvæsen:

- Formidling af uformelle oplysninger til børnefamilier
- Ved opdagelse af seksuelt misbrug af børn underretning til socialforvaltningen.

Gruppe 3. Pædagogerne:

- Vigtigt med faglighed, man skal være i stand til at kunne videregive viden
- Man skal kunne observere signaler
- Vigtigt med gentagelser
- Vigtigt med holdningsændring
- Tværfaglig forebyggelse
- Opbygge børns selvværd
- Forebyggelse ved at stoppe den onde cirkel
- Forældreuddannelse.

Gruppe 4. Børneinstitutioner:

- Personale på 0-3-åriges institutioner skal lære at fange signaler
- Tage højde for børnekränkere i ansættelsespolitikken
- Træne børn i at kunne sladre
- Personalet skal stoppe at æ børns kønsdele, da det er en dårlig vane.

Gruppe 5. Forvaltningen:

- Oprette tværfagligt samarbejde
- Flere tilbud til børn og unge
- Tage højde for problemet i ansættelses- og personalepolitik
- Oprette forældreuddannelser
- Der skal være oplysning og borgermøder om problemet
- Forskning og statistik på området
- Lovgivningen strammes op
- Skabe debat ved teateropførelser
- Øge antallet af behandlingsinstitutioner.

Gruppe 6. Skolen:

- Man skal have bestemt kontaktperson ved sager af denne art
- Man skal sætte barnet i centrum
- Der skal overføres penge fra kommunen til værestederne
- Oprette åbne rådgivningssteder.

Gruppe 7. Psykologer, socialrådgivere, forebyggelsesrådsmedlem:

- For at forbedre forhold for børn må man ændre holdninger i samfundet og lovgivningen
- Forbedre børns retsforhold
- Der skal udfyldes papirer med oplysninger om barnets moders og faders forhold, som skal bruges ved sagsbehandlingen.

Seksuelle overgreb i Grønland - myter og virkelighed

Er misbrug af børn ved at blive en del af kulturen? Er der en incestmyte?

v/Else Poulsen, cand. psych.

Historien om Solen og Månen/på grønlandsk: "Aninngaaq Maliinalu"

Før grønlænderne kendte til skriftsprog, brugte man mundtlig overlevering af viden, hvor de ældre i samfundet fortalte de yngre om oplevelser, tanker, holdninger, moral og erkendelse for at indprente moral i samfundet. En viden og indlæring, som så blev videregivet til den næste generation.

Som tiden gik, fik disse fortællinger så stor indflydelse på befolkningen, at de blev fremstillet og fortalt med udgangspunkt i en stærk symbolik. Overleveringerne fik således et overnaturligt præg inden for kulturen, og i nutiden fortælles de til stadighed og nydes på grund af deres visdom, filosofi, inspiration og anvendelighed.

En af disse symbolske og overnaturlige fortællinger er "Historien om Solen og Månen", der i fortællingen er søskende:

(Taget fra: Knud Rasmussens bog "Myter og sagn, 3" på dansk, og grønlandsk: Knud Rasmussenip katersugai "Oqalugtuat oqalualaatdlo, Avanerssuarmit".)

"En gang om vinteren under det store mørke, gav man sig til at lege i husene med slukkede lamper. En for en tog mændene den kvinde, de havde ligget hos, med sig udenfor og tændte fakler for at se, hvem det var.

Da Månen således førte sin kvinde ud, så han ved faklen, at det var hans søster, der hedder Solen.

Solen blev skamfuld over, at hun havde ligget hos broderen, afrev sine bryster og kastede dem for ham og sagde: 'Jeg falder nok i din smag – her – smag på det også!'

Hun løb sin vej, og broderen fulgte efter, mens de begge holdt deres fakler i hånden.

Med ét begyndte de at hæve sig op mod himlen. Men Månen faldt, og hans fakkel gik ud, så at den kun glødede. Således kom de op til himlen. Solen, som holdt sin fakkel brændende, er lysende og varm – men Månen, hvis fakkel blot gløder, er kun lysende uden at varme.

I himlen har de nu deres hus, delt i to rum: Om sommeren går Solen aldrig ind, den er ude dag og nat – og jorden bliver dejlig, når sneen smelter bort, og blomster vokser frem. I den tid går Månen aldrig ud af sit hus. Men om vinteren – når Solen ikke mere forlader sin bolig, kommer mørket, og da er der uhygge hos menneskene. Den kolde Måne er da ene om at lyse, men da den også skal hjælpe menneskene på anden vis, forsvinder den også til tider – for den skal nemlig hente fangst dyr til menneskene – og derfor siger man ved nymåne: `Tak, du er kommet med bytte!`

Under mørket tager menneskene ikke på fangst, de tager blot på besøg hos hinanden og synger trommesange. Kun når en bjørn kommer tæt ved et hus eller skjuler sig i et isfjelds hule, tænder man store fakler og jager den. Når stjernebilledet – dvs. den store bjørn – mødes med daggry, fyldes menneskene med megen glæde, da der ikke er længe til lyset. Og når Solen endelig kommer, råber menneskene: `Glæde, den store varme er kommen! Snart vil vi kunne søge solsiden!` Så kommer den tid, hvor man bygger snemure og samler kød til store måltider”.

Hvad forstås ved begrebet seksuelt misbrug?

Incest er seksuel omgang mellem familiemedlemmer i lige linje. Seksuelt misbrug er overgreb begået ikke blot af familiemedlemmer, men også af andre. Uanset om det er incest eller seksuelt overgreb, er der tale om en situation, hvor en person i kraft af en mere magtfuld position søger at få tilfredsstillet sine seksuelle behov ved tvang og på bekostning af et andet menneskes behov. Det kan være et permanent eller et midlertidigt overgreb, og som regel er der i forvejen

et følelsesmæssigt afhængighedsforhold mellem den voksne og barnet.

Der er tale om seksuelt misbrug generelt, hvis en voksen eller ældre tvinger et barn til seksuelle handlinger. Misbruget kan have mange forskellige former, såsom tvang, forsøg på tvang, andre former for seksuel grænseoverskridelse i forhold til barnet ved eksempelvis berøring, blottelse og tvang til oralsexuelle aktiviteter.

Det er også en krænkelse, når et barn bliver tvunget til at overvære de voksnes seksuelle aktiviteter eller overvære pornografiske film.

Endelig kan et barn udsættes for verbalt overgreb ved, at man lader barnet høre på samtaler omkring seksualitet.

Seksuelle overgreb behøver derfor ikke altid at omfatte voldsomme fysiske overgreb – men ethvert seksuelt overgreb, fysisk eller psykisk, er krænkende.

Der er altså tale om, at den voksne eller ældre misbruger den tillid, barnet har over for pågældende.

Det er også derfor, at når man snakker om seksuelt misbrug, så er der også tale om omsorgssvigt.

Myter og mytedannelser i Grønland med udgangspunkt i grønlandsk og dansk kultur

Som tidligere nævnt er tilblivelse af en myte kulturbestemt og kulturafhængig. Myterne er medvirkende til, at mennesker får tilfredsstillet deres følelsesmæssige og sociale behov, således at de kan tilpasse sig de omgivelser, de lever under.

Når to kulturer (grønlandsk og dansk) støder sammen – som de har gjort og stadigvæk gør i Grønland – er der altså tale om myter, der også støder sammen og til tider sammenblandes. Som eksempel kan det nævnes, at når et barn bliver udsat for psykisk overgreb – dvs. hvor der ikke er tale om et synligt fysisk overgreb, men om et psykisk overgreb, der også giver et traume hos barnet – kan barnets krænkelse gå fri,

idet der her ikke er tale om et håndfast fysisk seksuelt overgreb.

En myte siger, at seksuelt misbrug begås af personer, barnet ikke kender (børnelokkere). Men virkeligheden siger, at 90% af det seksuelle misbrug af børn begås af personer, de kender – der af 80% af familiemedlemmer.

Andre myter siger også, at incest er sjældent og kun findes i socialt dårligt stillede samfundslag. Virkeligheden siger, at incest ikke er sjældent og findes i alle sociale lag, da 70% af tilfældene sker mellem fader / stedfader og deres børn.

Nogle myter siger desuden, at danskerne i Grønland ikke kan være krænkere, da seksuelt misbrug kun findes blandt grønlænderne. Dette er heller ikke sandt.

En anden myte siger, at det er sjældent, at drenge bliver udsat for seksuelle overgreb, og at der ikke findes kvindelige krænkere. Nutidens børn kan berette om det modsatte.

Fortidens og nutidens virkelighed

”Historien om Solen og Månen” er et eksempel på et incestforhold mellem søskende, dvs. et seksuelt forhold mellem familiemedlemmer. Historien om Solen og Månen fortæller os, at seksuelt samkvem mellem nære familiemedlemmer er uacceptabelt, er altødelæggende for et menneske, og giver psykiske konsekvenser, som man skal leve med resten af livet. Incest bevirker, at familien bliver splittet og må leve adskilt – velvidende, at begge parter er uundværlige i samfundet.

Nu om dage er ovennævnte historie stadig aktuel – hvilket denne konference samt deltagerenes antal vidner om.

Hvad sker der inden for familien?

En ”normalfamilie” karakteriseres ved, at man har noget til fælles, men samtidig kan man være alene eller sammen om aktiviteter uden for familien. Familiens trivsel er bl.a. betinget af åbne

relationer, da ingen kan eksistere udelukkende på egne ressourcer. Disse ting giver børnene en klar fornemmelse af, at det er de voksne – dvs. forældrene – der sætter grænser og rammer, og at der er forskel på at være barn og voksen.

En ”ikke-normal-familie” er ofte udadtil meget isoleret og har således ikke en bred social kontaktflade. Eller også er familiens kontakt til omverdenen meget formel og skal derved skjule, hvad der foregår inden for hjemmets fire vægge. Den ”ikke-normale-familie” er en familie med grænseproblemer både i familien og i forhold til omgivelserne, og grænseproblemerne er stærkest på det følelsesmæssige område. Familien opfatter omverdenen som truende og usikker. Børnenes naturlige trang til gradvis løsrivelse fra familien opfattes som en trussel mod familiesammenholdet.

Når familien isolerer sig, bliver det nødvendigt og bedst for dem, at de får alle behov dækket i familien. Familiens indre grænser bliver uklare og diffuse. Når der ikke er regler, får børnene rollen som ansvarlige for opfyldelsen af forældrenes uopfyldte følelsesmæssige behov – seksualiteten er bare et af dem.

Der sker yderligere en forvrængning af virkeligheden, idet familiens medlemmer ikke kan udholde psykisk smerte, såsom vrede, at være ked af det, føle sorg eller angst. Disse følelser opleves som farlige, og derfor må man lave virkeligheden om for at undgå dem.

Børnene får ikke en klar fornemmelse af den voksnes rolle og sin egen rolle, samtidig med at der sker en konstant flytning af disse roller og grænser. Dette fører ofte til, at børnene ikke lærer at sætte grænser, men føler, at de altid skal være i stand til at tilfredsstille andres behov og krav – også selv om det går ud over dem selv og deres egne behov.

Denne udvikling ender derfor let med, at børnene – hvis de ikke bliver udsat for incest (inden for familien) – bliver krænket og udsat for seksuelt overgreb uden for familien. Udviklingen kan også resultere i, at barnet som voksen vælger en partner, der vil misbruge hende og måske deres børn.

Hvordan påvirker familien sine omgivelser?

Udefra ses der et familiesammenhold, som mange familier vil misunde. Men når man kikker nærmere på sammenholdet, ses det, at familiens tilknytning til andre mennesker er kortvarig og overfladisk, idet familien oplever ikke at kunne stole på nogen. Nogle familier flytter fra én kommune til en anden for at undgå indblanding. Andre familier modtager al den hjælp, de kan få uden at afsløre for meget. Børnene opleves af omgivelserne som værende afvigende, og de tvinges ind i en tilbagetrækning og isolation, eller de bliver isoleret af omgivelserne og mister kontakten til andre børn og voksne. Hvis børn udviser påfaldende adfærd, bliver de ofte afvist af andre.

Omgivelsernes reaktioner

Når det seksuelle misbrug bliver afsløret, sker der i første omgang overidentifikation med offeret, men meget hurtigt sker der en tilbagetrækning og udstødelse af familien fra det omgivende samfund. Det kan derfor være vanskeligt at vurdere, om familien isolerer sig eller bliver isoleret. Det gør også, at familien bliver meget afhængig af det professionelle behandlernetværk, mens det sociale netværk i omgivelserne bliver begrænset. Således opretholdes og forstærkes den onde cirkel.

Kultur og seksuelt misbrug af børn

Når der snakkes om kultur og seksuelt misbrug af børn, er det vigtigt at gøre opmærksom på, at der her snakkes om "familiekultur" og ikke "samfundskultur". Som tidligere nævnt sker incest/seksuelt misbrug af børn i en familie, hvor den voksne på bekostning af barnet får tilfredsstillet sine følelsesmæssige (organiske og sociale) behov hos barnet. Efterhånden tilpasser barnet sig de omgivelser, hvori det lever.

Der kan derfor i en kultur aldrig ske overgreb på et barn, hvis man ikke snakker om subkulturer, som "ikke-normale-familier" vitterligt er – idet denne familietype handler inden for et mønster af egne normer og ikke ud fra samfundets normer. Der sker altså en subkulturel arv, idet seksuelt misbrug ofte overføres fra en generation til den næste.

Endvidere er seksuelt misbrug en del af den sociale arv. Gennem opvæksten tilegner barnet sig viden om, erfaringer med og holdninger til seksuelt misbrug, hvilket indgår i udviklingen af personligheden.

Hvordan ser virkeligheden ud, og er der i det hele taget en incestmyte?

Realiteten og erfaringer viser, at selv om der ikke foregår incest i en familie, kan børnene på andre områder blive udsat for omsorgssvigt i hjemmet. Dette omsorgssvigt bevirker, at de risikerer at blive lette ofre for seksuelle overgreb uden for hjemmet, da de adfærdsmæssigt er mindre kritiske og ikke har lært at sætte grænser over for voksne.

Hvordan et barn oplever seksuelt misbrug, afhænger af mange faktorer, herunder relationen til krænkeren, barnets personlige udrustning, psykiske tilstand, hvor længe misbruget har stået på, samt dets muligheder for at få støtte i sit miljø.

Afslutning

Myter overstiger til tider virkeligheden, også for os voksne.

Pga. til tider "berøringsangst" mellem de to samlevende kulturer i Grønland opstår der meget let mytedannelser, som især går ud på misforståelser, manglende respekt samt undervurdering af den ene kultur frem for den anden.

Det er især vigtigt, når man lever i et tværkulturelt land, som Grønland vitterligt er, at respektere, at myterne er kulturbestemte og kulturafhængige – men at ingen af disse to kulturer accepterer eller vil acceptere seksuelt misbrug.

Indtil dags dato lever Solen og Månen i hver sin del af huset, hvor den ene først kommer frem, når den anden er væk.

Holdninger til seksuelt misbrug – myter og virkelighed

v/Else Poulsen, cand.psych.

Blandt deltagerne var holdningen til seksuelt misbrug, at det på ingen måde kan accepteres, og at der må tilrettelægges en målrettet forebyggende indsats.

Myten om, at seksuelt misbrug er en del af den grønlandske kultur og dermed accepteret, blev på det kraftigste afvist – der er kun tale om en myte eller fordom, og virkeligheden forholder sig væsentligt anderledes. Dog er der fortsat tale om et emne forbundet med tabu, og mange lukker øjnene og tier.

Der bør gøres noget mere for at oplyse om og synliggøre, hvad der er myter og sagn, og hvad der er virkelighed i forhold til seksuelt misbrug.

Barnet og familien

Når seksuelt misbrug opdages, skal der tages udgangspunkt i barnets tarv og ikke forældrenes behov. Børn skal troes, når de beretter om seksuelle overgreb. Der bør i alle kommuner etableres væresteder, hvor barnet skal have mulighed for at henvende sig og få hjælp, og hvor det samtidig er sikret fortrolighed.

Seksuelle overgreb begås ofte under indflydelse af alkohol, men det handler ikke kun om seksuelt misbrug af børn, men i høj grad også om markante sociale problemer, arbejdsløshed, boligproblemer og omsorgssvigt.

Både offer og krænker bør tilbydes behandling, men det er også vigtigt at tilbyde hjælp til de pårørende. Hvis der mangler beviser for at kunne dømme krænkeren, er det ofte offeret/barnet, der må flyttes til en anden by/institution.

Behandlerne

Der er et stigende behov for både uddannelse af behandlergruppe og efteruddannelse af fag-

grupper, der er beskæftiget med problematikken omkring seksuelt misbrug af børn. Der ønskes en generel vejledning i, hvorledes indsatsen over for seksuelt misbrug bør tilrettelægges og samtidig indlæring af konkrete redskaber til at varetage behandlingen i det daglige arbejde. Der ønskes viden om opstilling af, hvilke mål der skal arbejdes hen imod, og hvordan målene nås.

Der er for få psykologer til at varetage opgaverne med seksuelt misbrug. For at udnytte de ressourcer, der er i lokalområderne, bør der etableres et bredt tværfagligt samarbejde, hvor indsatsen tilrettelægges grundigt fra sag til sag, alt afhængig af problemernes omfang.

I arbejdet med seksuelt misbrug af børn skal der skabes mulighed for supervision – både individuelt og i grupper.

Der bør etableres vidensformidling om følelser og om, hvorledes man kan forholde sig til disse.

Der bør etableres et beredskab, der både skal igangsætte en forebyggende indsats og samtidig sikre den nødvendige hjælp, når misbruget opdages. For at bryde den seksuelle arvs onde cirkel bør alle kommuner prioritere igangsætning af familievejledning – også til familier, der ikke er ramt af seksuelt misbrug – det vil have en forebyggende effekt.

Der skal fokuseres meget mere på børns trivsel og rettigheder, og politikerne bør prioritere flere økonomiske ressourcer til børn- og ungeområdet.

Psykkiske følgevirkninger hos barnet efter seksuelle overgreb

v/Bjarne B. Nielsen, speciallæge i børne- og ungdomspsykiatri

En normal udvikling hos barnet forudsætter en normal barndom, dvs. at barnet får lov til at udvikle sig i sit eget tempo, omgivet af kærlige forældre, der giver barnet lærdom, opdragelse, udfordringer og ansvar svarende til dets udviklingsniveau.

Ved omsorgssvigt svigter forældrene deres forældreopgave i en sådan grad, at det får følger for barnets personlighedsmæssige udvikling. Omsorgssvigtede børn bliver forkrøblede i deres sjæl.

Seksuelt misbrug/krænkelse af et barn er en af mange måder at svigte barnet på, måske den værste. Seksuelt overgreb er et traume, måske det største traume et menneske kan opleve, fordi det rammer personligheden så dybt og sætter sig varige spor i både sjæl og krop. Ved overgreb, især når det sker gentagne gange, oplever barnet på det psykiske plan omsorgssvigt, tilidsbrud, seksualiseret magtanvendelse, trusler om hemmeligholdelse, loyalitetskonflikter, risiko for ikke at blive troet på og krænkelse.

Fordi seksuelt misbrug og omsorgssvigt er to sider af samme sag, er skadevirkningerne på kort og langt sigt meget lig hinanden, men sværhedsgraden af skaderne er værst hos det barn, der også bliver seksuelt krænket.

Forskningen har klart vist, at der er betydelige skadevirkninger på børn udsat for seksuelle overgreb.

Fysiske skader

Der kan opstå fysiske skader lokalt omkring ydre kønsorganer, skeden og endehul. Der kan være tale om udvidelse, rifter og blødning. Endvidere er der en betydelig risiko for, at børnene pådrager sig infektioner – kønssygdomme – for pigernes vedkommende er der risiko for, at de bliver gravide.

Alt efter, hvornår børnene kommer til undersøgelse, i forhold til hvornår overgrebet har fundet sted, opdages disse skader. I England var der tegn på fysiske skader hos 25% af de børn, der kom til lægeundersøgelse efter at have været udsat for seksuelle overgreb.

Bjarne B. Nielsen

Psykiske skader

De psykiske skader / følgevirkninger afhænger meget af de aktuelle omstændigheder, hvorunder overgrebet har fundet sted. Af særlig betydning er:

- barnets alder / udviklingsniveau
- overgrebets varighed (antallet af overgreb, og hvor længe de har stået på)
- barnets relation til krænkeren: er det én inden for eller uden for familien, og er det én, der ud over krænkelsen også har givet omsorg
- omgivelsernes reaktion på overgrebet, hvem tillægges ansvaret, og bliver barnet troet.

De psykiske skadevirkninger kan vise sig på forskellige tidspunkter i barnets liv. Ikke alle børn oplever alle følgevirkningerne, men ethvert barn oplever det seksuelle overgreb som belastende.

Mens overgrebet finder sted, er barnet ofte handlingslammet og passiv tilskuer til det, der sker. Barnet oplever, at dets verdensopfattelse ligger i ruiner. Normalt hjælper og beskytter de voksne barnet, og nu oplever barnet pludselig, at den voksne ikke passer på det, den voksne krænker det, den voksne misbruger sin magt både psykisk og fysisk og misbruger barnets tillid. Den voksne kræver det umulige af barnet, og den voksne respekterer ikke barnets grænser.

Denne nye situation bringer forvirring i barnets begreber, og der skabes mistro til andre voksne og barnet selv. I 75% af alle seksuelle overgreb mod børn er krænkeren et familiemedlem eller en nær bekendt. Disse børn fortæller, at det værste er tillidsbruddet mellem barn og voksen, og hvor vanskeligt det er siden hen at genoprette tilliden.

Ofte trues barnet til at hemmeligholde overgrebet, og det kan få barnet til at tvivle på, at det egentligt er sket, da det ikke kan tale med nogen om det. Barnet kan få en oplevelse af, at det, der ikke er sat ord på, ikke eksisterer.

Barnets reaktioner i den aktuelle fase kan beskrives dels ud fra kriseteorierne, dels ud fra teorierne om posttraumatisk stress disorder. Kriseteorierne omhandler *chokfasen* præget af fornægten og fortrængning af følelser.

Det, der er sket, er så frygteligt, at barnet ikke magter at rumme det i sin bevidsthed. Efter timer til dage indtræder *reaktionsfasen*, hvor sorgen og tomheden breder sig i barnesindet. Følelser som skyld og skam opstår og blokerer for en naturlig vrede. Barnet har mistet en del af sig selv, betragter sig som uren, snavset og smittet, og dette kan føre til selvforkastelse. Er det seksuelle misbrug stoppet, er det muligt for barnet at komme videre til *reparationsfasen*. Med hjælp kan barnet begynde at forholde sig til det skete og få afstemt følelser og reaktioner med virkeligheden. Denne fase kan vare måneder og efterfølges af *nyorienteringsfasen*, hvor barnet kan genvinde sit selvværd og nå frem til selvaccept.

Ikke alle børn kommer så langt, men tager mere varig skade på personligheden, og der starter et kronisk forløb.

I teorierne om posttraumatisk stress disorder, som er udviklet under studier af torturofre, flygtninge og katastrofeulykker, beskrives symptomer som flashback, dvs. genoplevelse i fantasien af det seksuelle misbrug, og mareridts-lignende drømme om natten. Barnet bliver præget af en kronisk vagtsomhed og mistillid og har et forhøjet angstberedskab. Det giver søvnløshed, skyldfølelse og ambivalens over for familien. Der kan være hukommelsesbesvær, ikke kun vedr. det seksuelle overgreb, men også omkring indlæring i skolen.

Ofte beskrives stemningssvingninger på ringe foranledning, som regel i form af depressive og selvdestruktive tanker. Psykosomatiske symptomer i form af hovedpine, mavepine og pludselig opstået urenlighed er hyppige.

Personlighedsudviklingen præges ofte i negativ retning. Barnet oplever et gennemgribende tab af selvværdsfølelse, barnet mister troen på, at det har nogen værdi, og at det er noget. Hvis dette negative selvbillede bliver en del af personligheden, vil det ofte præge barnet resten af livet.

Personlighedsændringer kan vise sig i form af:

1. *Skoleproblemer*: Vanskeligheder med at indlære og manglende motivation for skolearbejdet.

2. *Adfærdsændring:* Barnet bliver mere ligeglad, overfladisk og trist. Ligegyldighed over for eget udsende og hygiejne er almindelig, ligesom påklædningen bliver udfordrende og smagløs.

I konfliktsituationer senere i livet indtager barnet let offerrollen og bliver derfor et let offer for alle mulige andre grænseoverskridende overgreb og handlinger. Prostitution i voksenalderen er almindelig hos seksuelt misbrugte børn, ligesom der er en betydelig øget risiko for at ende i misbrug af såvel alkohol, narkotika som piller. Der er en øget hyppighed af selvskadelige handlinger og selvmord.

I voksenalderen er der en betydelig øget forekomst af psykisk sygdom. Det hyppigste er forskellige grader af depression og en forstyrrelse af kontakten til andre mennesker (relationsforstyrrelse).

De fleste børn får som unge og voksne en forstyrret seksualopfattelse / -udvikling. Det er svært for barnet at skelne mellem kærlighed og

sex, og det oplever, at sex er en måde at skaffe sig kærlighed på. Det seksuelt krænkede barn tilpasser sig som voksen den andens seksuelle behov og forventninger og er ikke i stand til at sætte egne naturlige grænser.

Især drenge bruger forsvarsmekanismen identifikation med aggressor til at komme igennem de psykiske følgevirkninger efter overgrebet. Dette kan medføre, at drengene som unge og voksne selv bliver kränkere og på den måde udøver gentagelsesadfærd.

Generelt er det svært for disse børn at etablere stabile parforhold som voksne, ligesom deres evne til at yde omsorg og beskyttelse af egne børn er nedsat. Der er således en betydelig risiko for, at voksne, der selv er krænket som børn, kommer til at omsorgssvigte egne børn. Herved er næste generation i risikogruppe for at blive seksuelt misbrugt.

Det er derfor vigtigt med en tidlig og målrettet indsats for at bryde denne sociale og psykologiske arv.

Hvordan kan vi på det personlige og følelsesmæssige plan støtte barnet udsat for overgreb?

v/Bjarne B. Nielsen, speciallæge i børne- og ungdomspsykiatri

Alle mennesker kan støtte et barn, der har været udsat for seksuelt overgreb. Det forudsætter ingen speciel uddannelse, men jo større viden og erfaring man har, jo mere professionelt og præcist kan man hjælpe. Men det er vigtigt at understrege, at også helt almindelige mennesker kan hjælpe medmennesker, der har været udsat for svære oplevelser i livet.

Hjælp og støtte kan sættes ind på tre forskellige planer:

1. Handlungsplan
2. Meningsplan
3. Relationsplan.

Handlungsplan

De mest udsatte aldersgrupper for seksuelt misbrug er skolebørn. Jo mindre barnet er, jo svære har det ved at samtale om og sprogligt bearbejde det, der er sket. Det er svært for barnet at sætte ord på følelserne. Barnet er ikke en lille voksen. Det mindre barns naturlige udtryksmiddel er legen, fantasien, kropssproget og andre aktiviteter.

Barnets hverdag skal også fungere efter afsløringen. Dagligdagen med skolegang, leg, fritidsinteresser og familieliv skal fungere videre i en eller anden form. Her kan fagpersoner som pædagoger, lærere og socialrådgivere gøre en praktisk indsats, men også støtte barnet følelsesmæssigt.

Når overgrebet bliver afsløret, kan det være foregået igennem flere år, eller være første gang, men selve afsløringen udløser ofte en krisetilstand både for barnet og familien. Barnet har i den situation brug for tryghed, omsorg og beskyttelse. Det kan være nødvendigt, at barnet fjernes fra hjemmet. Der bør være en bisidder med ved afhøringen, og kontakten til resten af familien bør bevares i den udstrækning, det er muligt.

Det er vigtigt at vise barnet: Du er ikke alene, og jeg anerkender, at du har været udsat for noget, der er slemt. Men hverken barnet eller den voksne kan udholde at tænke på det seksuelle misbrug hele tiden. Der er også et liv ved siden af, og her skal barnet opmuntres og støttes i, at det gerne må lege, tegne, spille fodbold eller deltage i andre aktiviteter. Aktiviteterne har til formål at give barnet en oplevelse af at beskæftige sig med noget, der er meningsfyldt. Gennem samvær med andre børn og voksne, hvor det kan opleve at fungere normalt, styrkes barnets selvverdsfølelse.

Som led i krisebehandlingen er det vigtigt sammen med barnet at fastholde hændelsesforløbet, f.eks. ved at få nedskrevet i detaljer, hvad der egentligt skete, hvad barnet tænkte, og hvad det følte, så der ligger noget "dokumentation", man kan vende tilbage til, når det bliver svært.

Meningsplan

På meningsplanen går man ind sammen med barnet og prøver på at skabe en mening, en forståelse for det skete, som barnet kan leve videre på. Seksuelt overgreb er i almindelighed uforståeligt for et barn (og alle os andre), og det medfører ofte, at barnet påtager sig skylden for det skete. Barnet må jo have gjort noget forkert, siden den voksne krænkede det. Det vil sige, at barnet, fra at have et positivt selv billede, igennem den seksuelle krænkelse får et negativt selv billede, som fremover kan præge personligheden og nedsætte den sociale og følelsesmæssige kompetence.

På meningsplanen skabes en historie om, hvad det var, der skete, hvem der havde ansvaret, hvem der svigtede, hvad der kunne ske, osv.

Her er det vigtigt, at de almindelige kulturbestemte normer klargøres: Det er den voksne, der har ansvaret for barnet og ikke omvendt. Det er den voksne, der begår overgrebet – ikke barnet.

Det er ikke barnets skyld eller ansvar, heller ikke for at sige nej. Igennem individuelle samtaler og gruppesamtaler skabes en kollektiv mening med det skete, således at krænkelserne kan indkapsles til de konkrete overgreb og ikke smitte af på hele personlighedsdannelsen og selvbilledet.

Relationsplanet

Ens selvbillede har indflydelse på ens sociale situation, og omvendt. Derfor kan man også arbejde med barnet på relationsplanet, der beskæftiger sig med barnets sociale relationer til omgivelserne, primært nærmiljøet, dvs. mor, far, krænker, familien, læreren, pædagogen og andre personer i nærmiljøet. Det er vigtigt for barnet at høre, hvordan andre opfatter situationen, at barnet føler sig forstået, set og respekteret, trods det der er sket.

En konfrontation med krænkeren, hvor denne påtager sig ansvaret og siger undskyld, har en meget positiv indvirkning i barnets reparationsproces efter de psykiske skadevirkninger. Men også over for den øvrige del af familien er det vigtigt, at krænkeren siger undskyld, da det er forudsætningen for en efterfølgende tilgivelse, og for at familien og krænkeren kan komme videre med deres liv hver især.

Barnet vil aldrig glemme det seksuelle overgreb. Formålet med hjælpen til barnet er, at barnet lærer at leve med overgrebet og kommer videre i livet, uden at der sker nogen varig funktionsnedsættelse.

Diskussion efter oplægget

Fra deltagere spørges til brug af båndoptagelser ved afhøring og efterfølgende ved retssag:

I Danmark godkendes/accepteres båndoptagelser ikke.

Martha Labansen oplyser, at Retsvæsenkommissionen har haft dette til drøftelse, og at der arbejdes på at kunne bruge videooptagelser for at undgå flere afhøringer, og dermed skåne barnet.

Fra deltagerne spørges til "Beredskabsplan".

F.eks. i skolerne? Hvad skal man gøre? Deltager fra Ilulissat oplyser, at de har fem kontaktpersoner, der ved, hvad der skal gøres. Deltager fra Narssaq oplyser, at de har udarbejdet en pjece, der er omdelt til samtlige relevante – af pjecen fremgår, hvem der kan rettes henvendelse til.

Om fordeling af krænkerer oplyser en deltager, at ca. 20% af krænkerne er kvinder, mens ca. 80% er mænd. Af de krænkede er omkring 80% piger, mens ca. 20% er drenge.

Børns normale psykoseksuelle udvikling

v/Lone Juul Rasmussen og Naja Lyberth, psykologer

Indtil 1897 var den gængse opfattelse, at seksualiteten var knyttet til kønsorganerne, og som et fænomen, der først optræder i puberteten. Freud, som er den moderne psykologis fader, delte denne opfattelse indtil dette tidspunkt.

Han blev dog her opmærksom på, at der også findes en seksualitet hos børn, og at denne er mindre snævert lokaliseret til kønsorganerne end den voksnes seksualitet. Han opdelte barnets seksuelle udvikling i faser knyttet til orale, anale, falliske og endeligt det genitale område.

Man kan sige, at Freud genopdagede barneseksualiteten og så den i en udviklingsmæssig sammenhæng. Han adskilte den fra selve forplantningsfunktionen, som først vækkes i puberteten. Det har ikke været let at undersøge, hvordan børn selv oplever seksualiteten i barnealderen. Dette især fordi de første leveår er tilsløret af amnesi.

Seksualiteten gennemløber flere stadier. I alle stadier iagttages spændingstilstande fulgt af en lystbetonet udløsning med efterfølgende afslapning, mæthed og tilfredshed.

Seksualitet må i barnealderen forstås i bred forstand og ikke blot som en tilfredsstillelse, der omhandler kønsorganerne!

Den seksuelle udvikling er knyttet til selve personlighedsudviklingen. Det betyder, at biologiske, kulturelle og ikke mindst sociale påvirkninger og forhold er afgørende. Forældre-barn relationen er især af stor betydning. Kvaliteten af kontakten mellem forældre og barn er afgørende for barnets forholdemåde til sin spirende seksualitet. Holdninger og normer fra forældrenes side (og mere bredt naturligvis samfundet) danner grundlaget for begreber som misbilligelse og accept. Dette viser sig bl.a. i homoseksuelle lege blandt børn, hvor aldersforskel og måden, de

Naja Lyberth og Lone Juul Rasmussen

voksne eventuelt vælger at gribe ind på, spiller en stor rolle. Seksualoplysning og orientering i øvrigt omkring barnets kropslige og seksuelle udvikling er vigtig, men må gives på det rigtige tidspunkt og på den rette måde.

I den faseopdelte psykoseksuelle udvikling må man opfatte overgangene fra den ene fase til den anden som glidende. Det vil sige, at barnet i perioder, hvor det møder modgang, kan regrediere og fokusere på udviklingsfaser, som barnet egentligt har passeret. Således kan tidligere faser atter gøre sig gældende senere i livet.

Fostertilværelsen og seksualitet

Oral aktivitet i sig selv – sutning – synes allerede i fostertilværelsen at være forbundet med seksuel lystfølelse, og ikke kun i barnets første (orale) leveår.

Undersøgelser efter Freuds tid siger nemlig i dag, at seksualiteten allerede starter i fostertilværelsen. Man har fra ultralydsscanninger påvist, at drenge allerede i fostertilværelsen kan have rejsning af penis, især i forbindelse med, at de sutter tommelfinger. (De 8 uger gamle drengefostre begynder også allerede at producere mandlige kønshormoner, mens piger først begynder at producere kønshormoner i puberteten). Penis og pung er færdigudviklet hos drengefostre 16 uger gamle, hvorfor det forekommer naturligt, at drenge seksualitet allerede starter i fostertilværelsen. Man formoder dog, at pigefostre også kan få rejsning af klitoris. Det skal dog siges, at rejsning i fostertilværelsen synes at være mere en *diffus lystfølelse*, som ikke har samme karakter som en voksen seksuel ophidselse. Det synes mere at være en spontan oplevelse af nuets behagelige oplevelse af at tilfredsstille mundens sutterefleks.

Nyfødtes seksualitet

Undersøgelser efter Freuds tid viser, at nyfødtes og spædbørns seksuelle reaktioner kommer både i forbindelse med en oral tilfredsstillelse, som Freud omtaler, men også i forbindelse med berøring og i forskellige spontane situationer.

Det er påvist, at seksuelle reflekser allerede fungerer ved fødslen. Undersøgelser efter Freuds tid viser nemlig, at mange nyfødte drenge får rejsning i de første minutter efter fødslen. Piger viser også tegn på væskedannelse i skeden og rejsning af klitoris inden for deres første 24 timer.

Ifølge undersøgelser ses seksuelle reflekser især hos nyfødte drenge. Det ses, at drenge kan få *spontan* rejsning af penis både i vågen tilstand og i drømme. Det skal dog også her nævnes, at seksuel lystfølelse hos spædbørn er en anderledes diffus følelse end voksnes, den kan beskrives som en udefinerlig god følelse på linie med tilfredsstillelse af sutterefleks eller sult. Den seksuelle lystfølelse og efterfølgende rejsning eller udløsning er noget, der sker automatisk og spontant, og ikke noget der sker bevidst, men nærmest som en automatisk fysiologisk reaktion.

Aktivering af rejsning hos spædbørn indtræffer både spontant uden påviselig årsag og ved berøring. Det er f.eks. almindeligt at se, at nyfødte drenge kan få rejsning ved amning, dvs. i forbindelse med oral aktivitet, ligesom følelsen af den nære kontakt med moderens krop og den intense stimulering af læberne udløser seksuelle reflekser. Samme seksuelle reaktioner ses også hos piger. Lignende seksuelle reflekser ses også hos spædbørn, der bliver puslet, badet eller leget med. Spædbørn reagerer derfor ikke kun med seksuel lystfølelse i forbindelse med oral aktivitet, men også i forbindelse med berøring. Det er f.eks. også almindeligt, at små drenge i forbindelse med søvn eller opvågning får en spontan rejsning af penis, som det jo også er almindeligt hos større drenge og voksne mænd.

Nogen hævder i dag, at selv små spædbørn eller små børn før 1 års alderen kan få orgasme som resultat af en automatisk fysiologisk reaktion mere end en direkte provokeret foreteelse, f.eks. i forbindelse med leg med kønsdele. Små drenge opdager tidligere deres kønsdele end piger, idet deres penis er mere iøjnefaldende end pigers skede. Derfor ses det, at små drenge i forbindelse med, at de opdager deres fingre og tæer, også opdager deres penis, og derved tidligere begynder at lege med deres kønsdele end piger.

Derved bliver drenge tidligere opmærksom på den lystfølelse, de kan give sig selv gennem onani.

Mere eller mindre målrettede onanibevægelser, dog ikke så målrettede som hos større børn, ses også som en normal foreteelse hos ganske små børn af begge køn, hvor man ser, at de allerede i slutningen af første leveår direkte kan bruge deres hænder til at stimulere sig med.

Stødvide bevægelser af bækkenet er også blevet iagttaget hos drenge allerede fra ca. 8 mdr.'s alderen, men kun når de er ganske trygge. Bækkenbevægelser, muskelspændinger og efterfølgende afspænding ses både hos drenge og piger ganske tidligt mange gange dagligt fra sekunder til minutter.

Undersøgelser viser, at småbørn, og større børn i det hele taget, der får meget kropskontakt, bliver mere interesserede i deres kønsdele end børn, der næsten aldrig bliver rørt. Et sundt, normalt udviklet barn spejler sig også hos sine forældre, om hvorvidt det er o.k., at det berører sine kønsorganer, sin mund, næse og ører. På den måde får det bekræftet, at dets krop er dejlig, også når det rører ved sig selv. Voksnes bekræftelse giver dem også en voksende selvfor-nemmelse / selvfølelse, ikke kun på det følelses-mæssige område, men også på det seksuelle om-råde.

Observationer i den anale fase

1-2-årige børn lærer hurtigt, at det er dejligt at få salve på en rød numse, især hvis forældrene siger, at det er dejligt. Mange børn lærer tidligt i den alder at kræve, at det er "dejli't" i numsen.

Samtidig med, at der opstår seksuelt betonet lystfølelse omkring endetarmsregionen hos 1-3-årige børn, bliver de også mere bevidste om andre dele af deres krop, inkl. kønsorganerne. Stadigvæk er det sådan, at leg med kønsorganer / endetarmsregionen, onani eller seksuel ophidselse i den alder ikke er noget, der tilstræbes bevidst, og er fortsat indtil 8-9 års alderen noget, som er et spontant "biprodukt" af leg med sig selv eller med andre.

I takt med, at drenge bliver mere bevidste om og bliver bedre til at bruge deres kroppe, bliver de også mere og mere optaget af deres egne kønsorganer. Deres onani bliver således også mere målrettet med alderen, selvom de ikke bevidst bestræber sig på at blive seksuelt ophidsede, og de fleste drenge, der ikke bliver forstyrret, vil regelmæssigt onanere. Piger synes ofte at være længere tid om at opdage muligheden for at onanere, fordi deres kønsorganer er mindre fremtrædende end drenges.

Det hævdes, at piger ofte først starter på onani, efter at de tilfældigt har følt sig stimuleret gennem lårtryk, under leg, cykling mv. Nogle undersøgelser hævder, at drenge ofte lærer at onanere af andre, f.eks. af ældre eller voksne, da deres seksuelle reaktion er mere iøjnefaldende end pigers på grund af deres mere fremtrædende kønsorgan.

Ifølge observationer er der *nogle* af de 1-2-årige, der onanerer åbenlyst, uden at det kan opfattes som noget abnormt. I den alder begynder *nogle* børn at onanere åbenlyst med puder, bamser, på bordben eller stoleben. De kan også i den alder vise tegn på ubehag, hvis voksne bevidst forsøger at afbryde deres selvstimulering, som kan finde sted mange gange om dagen. Først som 2-3-årige forstår de, at onani er en privat sag, som regel når de voksne har fortalt dem, at det med onani er noget, "man" gør for sig selv.

De fleste 2-3-årige opdager, at det giver en rar fornemmelse at gnide kønsdelene, og det er almindeligt, at 2-3-årige begynder at stimulere sig selv med voksende intensitet. Foruden at bruge hænderne kan barnet bruge en dukke, en pude eller et tæppe at gnide mod kønsdelene. De 3-årige er som regel bevidste om behaget ved stimulering af kønsdelene. Det kan f.eks. ses, at piger kan foretrække at gå "bundløs" for lettere at have adgang til deres kønsdele. De 2-3-årige kan fortsat godt onanere åbenlyst. Nogle børn kan i den alder også onanere i timevis – men det skyldes som regel en dårlig onaniteknik. På grund af en dårlig onaniteknik kan de også få sår eller rød og irriteret hud. Rød hud og sår omkring kønsdelene behøver således ikke at være udtryk for, at børnene har været udsat for seksuelt misbrug.

Leg med kønsdele foregår som regel først alene. Først senere i børnehavealderen ses det oftere, at lege med kønsdele foregår sammen med andre børn. Enkelte børn vil allerede på dette tidspunkt kunne opnå orgasme. Den måde, orgasme opleves på, hævdes at være ens for den 3-årige, den unge og den voksne.

Det er almindeligt, at 2-3-årige piger og drenge begynder at udforske hinandens kroppe med en intens nysgerrighed i takt med, at de udvikler fornemmelse for kønsforskelle imellem piger og drenge. De udviser allerede i den alder tydelig nysgerrighed vedr. kroppens forskellige dele, og de kan i den alder kende forskel på: dreng – pige, mor – far og tissemand – tissekone. Hvis børn i den alder får lov til at udforske hinanden i fred, vil der i løbet af børneårene udvikle sig gensidig eksperimenteren, hvor det føles rart at røre ved og blive rørt ved.

Samlejeimitation ses hos begge køn allerede fra 2 års alderen. Nogle hævder, at det også er biologisk betinget med eksperimenteren med samlejelignende situationer. Undersøgelser har vist, at piger ofte vil lægge sig på ryggen med spredte ben, mens drenge lægger sig ovenpå pigerne og øver sig på samlejebevægelser. Det er også blevet set som noget almindeligt, at når to børn af samme køn leger sammen, vil den yngste typisk lægge sig på ryggen, og den ældste ovenpå. I den alder har de ikke en egentlig forståelse af begrebet "bolle", selvom de eksperimenterer med samlejelignende situationer. De aner ikke, hvad ordet "bolle" betyder, kun at de kan høre på andre, at det er noget frækt noget.

En fortsat forudsætning for, at børns seksualitet, også i den alder, kan udfolde sig er, at de har fået en tilstrækkelig, følelsesmæssig tæt og varm kropskontakt. Den form for kontakt vækker barnets egne sensuelle følelser. En sund og normal følelsesmæssig udvikling giver en god forudsætning for en normal og sund seksualitetsudvikling, også som voksen.

De 2-3-årige børn bliver også opmærksomme på forældrenes misbilligelse eller billigelse af, at de leger med deres kønsdele. Det negative budskab fra forældrene i den alder ("det er ikke pænt, det du laver") kan være de tidligste årsager til sene-

re seksuelle vanskeligheder og kan forstærke barnets følelse af, at kønsdelene er "urene" og seksualiteten "uren".

Observationer i den falliske fase

De 3-årige er blevet bevidste om behaget ved at stimulere kønsdelene og kan få orgasme, selvom de endnu ikke betegner seksuelle følelser som erotiske eller seksuelle. Allerede fra 3-4 års alderen bliver børnene bevidste om forældrenes signaler omkring deres seksuelle aktiviteter. Derfor er det vigtigt med positive signaler, men det er også vigtigt at lægge op til, at onani er en privat sag.

Fra 3 års alderen er den rejste penis af central interesse for begge køn – undren over, at pigene ikke har en penis, optager ofte børnene i den alder.

Både drenge og piger viser fra 3-4 års alderen en stor interesse for *toiletrummet foreteelser*, og de er ivrige efter at lære nye "grimme ord".

De 4-årige er typisk optagede af "*fødselsteorien*", dvs. hvordan man laver babyer, og hvordan de kommer ud. I den alder har de en sikker fornemmelse af forældrenes usikkerhed eller afslappede holdning omkring disse spørgsmål. De 4-årige har ofte vage og magisk prægede forestillinger om sex. Ofte accepterer de derfor forældrenes forklaringer på babyers tilblivelse ud fra forklaringsmodellen: "den med storken" eller anden forklaringsmodel uden yderligere spørgsmål. Børnene omfortolker ofte forældrenes forklaring på babyer i deres egne konkrete, dagligdags begreber og danner derved deres egne myter om, hvordan børn kommer ind i mors mave.

De 4-5-årige fokuserer meget på kønsorganerne, ligesom de er godt i gang med at udforske andres kroppe, både børns og voksnes. Seksuel interesse for forældre af modsat køn forekommer således typisk i den alder.

I 5 års alderen er børn typisk stærkt optagede af at lære nye ord for kønsdele og deres funktion. *Vovede vittigheder* går typisk på omgang!

Seksuelle fantasier er også almindelige i denne aldersgruppe, hvilket bl.a. ses i børns fortællinger, tegninger og lege. Drengenes fantasier synes ofte at være mere direkte seksuelle, mens pigernes fantasier forekommer mere far-mor-børn-prægede. “Doktorlege”, “samlejelege”, imitation af mandlig og kvindelig samlejeadfærd er almindeligt forekommende i den alder som udtryk for børnenes seksuelle fantasier.

I den alder begynder børnene også at danne forestillinger om sex ud fra *forældrenes samliv*. Hvis børnene ofte ser forældrene kysse hinanden og nyde det, får de ofte et positivt indtryk af seksualitet. For at have et positivt indtryk af seksualitet er det således meget vigtigt, hvordan forældrene omgås hinanden følelsesmæssigt, kontaktmæssigt og kropsligt.

Seksuel interesse i den alder behøver ikke at være udtryk for abnorm seksualisering, som det jo netop ofte ses hos seksuelt misbrugte børn. Undersøgelser har jo også påvist, at børn, der finder klare interesse for seksualitet og onani, netop er veludviklede og mentalt sunde børn. En norsk undersøgelse viser, at det er almindeligt, at i hvert fald 20% af børnene onanerer jævnligt, især oftest forekommende hos mentalt sunde og veludviklede børn.

Latensperioden

Observationer i “latensperioden”

Der viser sig en større og større seksuel interesse blandt 6-12-årige børn. I lighed med voksne har børnene i den aldersperiode blot lært, at seksualitet er noget, der “dyrkes” bag lukkede døre, og tilsyneladende foregår der således mere seksualitet hos de 6-12-årige, end hvad de voksne umiddelbart kan se.

De 6-7-årige har en klar forestilling om forskellen mellem kønnene og er meget blufærdige. Men samtidig fortsætter deres naturlige seksuelle nysgerrighed igennem “far-mor-børn-lege” eller “doktorlege”. Legene giver mulighed for seksuelle opdagelser. Legene omfatter bl.a. at kigge hinandens kønsdele, at røre ved hinanden,

at kysse eller gnide hinanden eller stikke ting ind i skeden eller i endetarmsåbningen. Angiveligt næsten alle børn leger seksuelle lege, hvilket ikke er skadeligt for børnene.

Tværtimod er det udviklende for deres seksuelle udvikling, mens forældrenes voldsomme reaktion mod børnenes seksuelle lege kan være skadelig for børnene, da seksualitet kan danne frygt hos børnene.

Seksuelle eksperimenter foregår med andre børn af samme køn eller modsatte køn. I 6-12 års alderen er det meget almindeligt, at kønnene til en vis grad lever hvert sit liv – at drengene slutter sig sammen i mindre eller større grupper og udelukker piger. Omvendt kan piger slutte sig sammen og udelukke drenge.

Drenges onani tager især til fra 6-7 års alderen, ca. halvdelen starter før puberteten, mens næsten alle drenge onanerer regelmæssig ved kønsmodning. Næsten alle drenge hævdes at få orgasme i hvert fald 3-5 år, før de når puberteten. Det hævdes derimod, at færre piger onanerer end drenge.

De 8-9-åriges erotiske element i seksualitet kan ikke længere betragtes som kun “lege”. Seksuel ophidselse i den alder *tilstræbes oftest bevidst*, og ikke kun som “biprodukt” af seksuelle lege. Erotisk ophidselse kan i den alder ledsages af seksuelle fantasier og sommetider forelskelse.

Ældre børn kan omfatte hele spektret af seksuelle handlinger, inkl. forsøg på samleje.

Onani foregår i enerum, parvis eller i grupper – hetero- eller homoseksuelt. Seksuelle lege med dyr eller ting er blevet observeret.

Blandt drenge er det almindeligt forekommende med hyppig fællesonani i “latensperioden”, sammen med andre seksuelle aktiviteter, uden at man kan opfatte dem som homoseksuelle aktiviteter. Fællesonani i drengeårene er et normalt udviklingsfænomen og er ikke udtryk for en “latent” homoseksuel udvikling.

Piger danner sjældent sådanne onanigrupper, men kan i venindeforhold udveksle kærtegn og have andre seksuelt betoned relationer.

Homoseksuelle og heteroseksuelle lege er en normal del af barnets udvikling, og homoseksuelle lege fører ikke til homoseksualitet som voksen.

Det er velkendt, at drenge leger med hinandens penis, og især er det de åbne børn, der gør det. De indesluttede børn bliver ikke så hyppigt optaget i en gruppe og går derfor ofte glip af disse erfaringer.

Seksuelle lege med hinanden giver barnet mulighed for at få en spejling af sin seksualitet gennem de andre børn, og de får derved en bekræftelse på egen seksualitet.

Den faktor, som sandsynligvis påvirker barnets seksuelle indstilling mest, er forældrenes indbyrdes positive eller negative forhold til hinanden. Varme, ømhed, kærlighed og et dejligt seksualliv påvirker selvfølgelig barnet i en positiv retning.

Ifølge de amerikanske sexologer Masters & Johnson er en *seksuel kontakt mellem søskende en almindelig seksuel adfærd*.

En undersøgelse viser, at det forekommer, at 13% af de undersøgte børn fra små børn til større børn på over 8 år har seksuelle erfaringer med søskende, uden at der har været tale om seksuelt misbrug.

De seksuelle erfaringer blandt de undersøgte søskende bestod bl.a. i at røre ved hinandens kønsdele (mest almindeligt forekommende). 4% omfattede samleje.

Blandt de små børn skulle det være mest almindeligt at kigge på hinandens kønsdele. Samme undersøgelse viste, at 33% var en éngangsforestilling med seksuel aktivitet imellem søskende, og at 27% havde gentagne sexlege med hinanden i mere end ét år.

Der er således ikke nødvendigvis tale om seksuelt misbrug imellem søskende, hvis der er tale om uskyldige, gensidige lege. Kun hvis der er tale om en for stor aldersforskel, samt når der bruges magt, aggression, udnyttelse, tvang eller trusler fra nogen af børnene for at gennemføre det seksuelle samvær.

Puberteten

Observationer i puberteten

I puberteten bidrager stigningen af hormonkoncentrationer til aktivering af seksuelle følelser og erotiske tanker hos begge køn. I puberteten bliver seksuelle fantasier derfor mere almindelige, ofte ledsaget af onani til orgasme. Undersøgelser viser, at næsten alle pubertetsdrenge onanerer flere gange dagligt, mens det hævdes, at færre piger onanerer. Der findes dog også piger, der onanerer ligeså intenst som drenge, mens der også er piger, der aldrig onanerer. Drenge kan onanere alene eller have fællesonani med andre drenge. Følelser i puberteten kan føles meget mere intense end på andre udviklingstidspunkter. Fællesonani dyrkes som regel i stor hemmelighed pga. (kulturelt bestemte?) skyldfølelser og blufærdighed. Flere drenge end piger synes også at bruge pornografi til at ophidse sig med.

Piger synes at onanere mindre end drenge gør, ligesom de i langt mindre grad synes at onanere sammen. Der kan her selvfølgelig være forskelle fra kultur til kultur. Det er muligt, at grønlandske unge pigers seksualitet viser sig på en anden måde, end det man finder i de vestlige lande, hvor undersøgelserne har fundet sted.

Undersøgelser viser også, at det er almindeligt blandt pubertetsdrenge at have mindst én homoseksuel oplevelse med andre drenge, uden at de senere bliver homoseksuelle som voksne. Det hævdes også, at færre piger end drenge har homoseksuelle erfaringer. De unge med homoseksuelle erfaringer kan ofte blive forvirrede og ofte tro, at de er homoseksuelle, uden at de i virkeligheden er det eller bliver det.

Det hævdes, at drenges seksualitet topper i puberteten, idet deres maksimale antal orgasmer statistisk set topper omkring 15-17 års alderen, mens det hævdes, at kvinders maksimale antal orgasmer først forekommer omkring 30 års alderen. Selvfølgelig med store individuelle forskelle.

Opsamling og sammenfatning af konferencens første dag

v/Bjarne B. Nielsen, speciallæge i børne- og ungdomspsykiatri

Konferencen blev indledt med åbningstaler af fremtrædende politikere, der alle var enige om, at seksuelt misbrug af børn er et alvorligt problem, der har konsekvenser for hele samfundet. Politikerne slog fast at: Børn udsat for seksuelt misbrug har rettigheder, krav på respekt og krav på hjælp. Det er ikke længere noget, der må eller skal ties ihjel. Det skal frem i lyset, og der skal gøres noget ved det. Det grønlandske samfund bygger på respekt for mennesket, og man vil i de kommende år arbejde på en konkret politisk målsætning for børn og unge i Grønland, såvel nationalt som lokalt.

Det er i år 10 år siden, FN's Børnekonvention blev skrevet, og Grønland har tilsluttet sig den. I konventionens artikel 34 står skrevet, at børn har ret til beskyttelse mod seksuelt misbrug. Det er disse rettigheder, denne conference skal være med til at sikre.

I en aktuel offentliggjort undersøgelse skønnes det, at ca. 10% af danske børn har været udsat for seksuelle overgreb (bredt defineret). Tallene for de andre nordiske lande er på samme niveau. Seksuelt misbrug af børn er et globalt problem. Det foregår blandt alle nationaliteter, både mænd og kvinder er krænker, og både drenge og piger er ofre. Seksuelt overgreb finder sted i alle sociale lag. 80% af overgrebene begås af familiemedlemmer eller nærtstående bekendte.

Der er mange former for seksuelle overgreb, og langt fra alle omfatter direkte kropslig kontakt, men sjælen påvirkes, hver gang det sker.

Der findes risikofamilier og risikobørn. Seksuelt misbrug er ofte en del af et mere generelt omsorgssvigt, hvorfor en generel social indsats over for samfundets svage er med til at forebygge seksuelt misbrug af børn.

Grønland er karakteriseret ved at være et to-kulturelt samfund: Dansk og grønlandsk.

De to kulturer i Grønland skaber let myter om hinanden. Det er vigtigt at huske, at myter er kulturbestemte og kulturafhængige. Hvad seksuelt misbrug af børn angår, har de to kulturer ikke noget at sige hinanden på. Det finder sted i dem begge, og begge kulturer må arbejde sammen om at forhindre, at det sker.

Seksuelle overgreb mod børn har både psykiske og fysiske skade- og følgevirkninger. Både på kort og langt sigt påvirkes barnets personligheds-mæssige, seksuelle og følelsesmæssige udvikling. Barnet kan langt ind i voksenalderen blive handicappet i sin sjæl, og det er derfor, og på grund af en medmenneskelig forpligtelse til at værne om de svage, at der må sættes kraftigt ind på dette område.

Forskningen har vist, at allerede fra fødslen har barnet en seksualitet og en lystfølelse, men dette må ikke forveksles med voksenalderens seksualitet. Det at barnet kan føle lyst og glæde ved sin egen krop, er ikke en brugbar undskyldning for krænkeren. Det er altid den voksne ansvar at respektere barnet. Voksen seksualitet skal udøves blandt voksne og ikke i en voksen/barn relation.

I de enkelte workshops blev der specifikt arbejdet videre med problemstillingerne, og fra fremlæggelserne i plenum kan fremhæves:

- Du må aldrig stå alene med disse problemer.
- Alle kan gøre noget – vi behøver ikke at vente på eksperterne.
- Vi må prioritere barnets tarv, frem for forældrenes rettigheder.
- Forebyggelsesarbejdet er vigtigt, og vi må udnytte de personaleressourcer, der er i de eksisterende situationer.
- Det er vigtigt med undervisning og uddannelse.
- Vi må ikke glemme at se bredt på de generelle samfundsforhold.
- Alkoholmisbrug er en medvirkende årsag til det høje antal seksuelle overgreb.
- Vi må prøve at finde frem til klare målsætninger og handleplaner, så der ligger et færdigt materiale, hvor man kan hente hjælp i de konkrete situationer.
- Politiet må med i det forebyggende arbejde.
- Der er brug for mere støtte til risikofamilier.
- Hjemmestyret burde oprette et rejsehold, som kan rykke ud, når det brænder på.
- Vi må lære at observere de faresignaler, som børnene udsender.
- Der er brug for mere generel oplysning til borgerne, flere væresteder og flere åbne rådgivninger.

A photograph of a wooden podium with two microphones on a stand. The podium is made of light-colored wood and has a slanted top. The background is a plain, light-colored wall.

... den anden dag

Grænseoverskridende adfærd hos børn og voksne

Hvad er seksuelt misbrug? Hvilke signaler udsender det misbrugte barn?

v/Mimi Strange, cand. psych.

Psykologisk forståelse af seksuelle overgreb på børn

Det sidste års heftige mediedækning af seksuelle overgreb mod børn, ikke mindst i daginstitutioner, har igen sat fokus på emnet. Det har været glædeligt at konstatere, at holdningerne har ændret sig så meget, at det ikke har stået til diskussion, at børn udsættes for overgreb.

Den for år tilbage verserende og ophedede debat om overfortolkning af antal overgreb på børn, som terapeuter med "incest på hjernen" angiveligt skulle stå for, er heldigvis ikke vendt tilbage med fornyet styrke.

Diskussionen har fået et nyt og mere konstruktivt omdrejningspunkt, nemlig hvordan ser vi de overgreb, der faktisk finder sted, og hvordan forebygger vi bedst muligt?

Når man arbejder med seksuelt misbrugte børn og skal høre deres fortællinger om krænkende oplevelser, er lysten til at lukke ørerne ofte større end lysten til at åbne øjnene. Det er svært belastende at indleve sig i børns traumatiske oplevelser, og trangen til at benægte virkeligheden kan være stor.

Hertil kommer, at børn kan have mange og stærke motiver til at fortie misbrug. Særligt børn misbrugt i familien forventer ikke hjælp, og deres loyalitet over for forældrene kan få dem til at tie om overgrebene.

Kombineres disse faktorer, dvs. en voksen som næsten ikke kan bære at høre barnets historie, og et skræmt, misbrugt barn, er det let at forstå, hvis misbruget ikke afsløres. Hertil kommer et retssystem, som er skeptisk over for særlig små børns forklaringer og dermed deres troværdighed som vidner.

Indsigt i og viden om børns udvikling kognitivt, sprogligt, emotionelt, seksuelt, fysisk samt socialt er hjælpsomt, når man skal tale med børn udsat for traumatiske hændelser – hertil kommer naturligvis viden specifikt om seksuelle overgreb og de psykiske skadevirkninger, disse har på børn, og på hvilke måder de viser sig.

Børns signaler

Der findes ingen "liste" over signaler, som med sikkerhed kan afsløre, om børn er/har været udsat for seksuelle overgreb.

Mimi Strange

Symptomerne hos seksuelt misbrugte børn er langt hen ad vejen de samme som hos børn, udsat for andre former for omsorgssvigt. Dette skyldes bl.a., at seksuelle overgreb er en form for omsorgssvigt, som kan være kombineret med andre former for omsorgssvigt.

Børn, der er triste, uglade, klæbende i kontakten, udadreagerende, indadvendte, har svært ved at fungere socialt, udviser manglende tillid til voksne og lign., kan være generelt omsorgssvigtede, specifikt seksuelt misbrugte eller befinde sig i en akut kritisk situation i deres liv. Dette kan ikke afgøres på symptomer alene, men det kan konstateres, at barnet ikke trives, og at der er grund til bekymring og nærmere udforskning af årsagerne til barnets mistrivsel.

Man bør altid reagere, når man oplever, at et barn mistrives – i særdeleshed da vi ved, at børn, som i forvejen er omsorgssvigtede, er en særlig udsat gruppe i forhold til seksuelle overgreb.

Seksuelt misbrugte børn har ofte, men ikke altid, nogle særlige karakteristika, hvorfor man skal være særlig opmærksom på:

1. Børn, som er seksualiserende i kontakten til andre børn eller voksne.
2. Børn, som udsætter andre, ofte lidt yngre, børn for seksuelle overgreb.
3. Børn, som har en avanceret viden om seksualitet, som ligger ud over det for alderen ventelige.
4. Børn, som er meget optaget af seksualitet.
5. Børn, som udviser stærkt ændret adfærd.

Ved seksualiseret adfærd af ovennævnte art bør man altid undersøge barnets erfaringsverden nærmere. Dette gøres bedst ved at tale med barnet om dets eventuelle oplevelser.

Børns signaler er meget forskellige, men de kan fortælle os, at de er udsat for seksuelle overgreb på (i hvert fald) tre måder. De kan afsløre:

1. Med vilje (dvs. fortælle om overgreb).
2. Indirekte (give signaler).
3. Uvidende (barnet ved ikke, hvad det gør, idet indlært adfærd, som f.eks. hjemme "gør den voksne glad", kan medføre voldsomme reaktioner ude).

Børn, som har et talesprog (dvs. fra 2^{1/2}-3 år), og som har været udsat for seksuelle overgreb, kan almindeligvis, hvis de er sammen med en voksen, de er trygge ved, fortælle i ord om deres oplevelser. Den voksne kan roligt tale med barnet om dets erfaringsverden i direkte vendinger. Man skader ikke børn ved at spørge til deres oplevelser. Man kan sammenligne det med en samtale med barnet, hvor man har mistanke om, at det f.eks. bliver slået.

Børn opdigter generelt ikke historier om ubehagelige oplevelser, de ikke har været udsat for. Børns fantasihistorier drejer sig oftest om gode oplevelser – f.eks. oplevelse af at kunne mestre situationer ud over det sædvanlige (f.eks. være Batman eller lign.).

Børns evne til at erindre er lige så god som voksnes, hvorfor man i almindelighed kan stole lige så meget på børns erindringer som på voksnes. Risikoen for at få løgne fra børn er lille – de vil nærmere være tilbøjelige til at fortie deres beretning, f.eks. fordi de er truet til tavshed, end de vil være tilbøjelige til at fortælle. For drenges vedkommende gælder det, at de kan forvrænge deres beretning ved at gøre sig selv til frivillige aktører, eller med endnu større kraft end piger vil tilbageholde oplevelser om seksuelle overgreb, fordi det er særligt skamfuldt for drenge at fremstille sig selv som offer – måske i særlig grad, hvis de er misbrugt af en kvinde.

Kan man altid stole på, hvad børn fortæller?

Ja – i den forstand, at børn altovervejende ikke opdigter fortællinger om traumatiske hændelser. Nej – i den forstand, at der naturligvis er undtagelser.

Generelt er det største problem, når man skal undersøge, om et barn er seksuelt misbrugt, at det hellere fortier beretning om noget ubehageligt, end det fortæller.

Der eksisterer naturligvis undtagelser, som ofte vil have en noget ekstrem karakter.

Det kan være et barn, hvis mor er psykisk syg, og som er overbevist om, at barnet udsættes for overgreb, som kun eksisterer i moderens fantasi.

Hun kan, ved vedholdende og tilbagevendende at tale om overgreb og udspørge barnet, inducere barnet, så det selv kan tro sig udsat for overgreb, eller i hvert fald være i stand til at reproducere moderens fantasier.

Det vil dog ved en nærmere psykologisk undersøgelse afsløres, at der ikke er tale om reelt selvoplevede erindringer, idet disse vil mangle den emotionalitet, detaljerigdom og de syns- og lugtbeskrivelser, som oftest er ledsagefænomener hos misbrugte børn, når de fortæller om overgreb.

Et andet eksempel kan være et barn, som efter afsløring af reelle seksuelle overgrebserfaringer er så traumatiseret af disse, at det efterfølgende producerer ikke-oplevede yderligere overgrebsoplevelser (se bl.a. Christiansson, 97).

Disse vil på lignende måde som ved forrige eksempel afsløre sig ved en nærmere psykologisk undersøgelse og behandling og blive behandlet, som det de er, nemlig udtryk for traumatiseringsgraden.

Som det fremgår, er disse eksempler relativt sjældne, men nævnes for at nuancere den verserende debat, hvor fagfolk fremstilles, som om de entydigt har budskabet "tro altid på barnet". Generelt kan man stole på børns erindringer, og de seneste års forskning understøtter dette ganske massivt.

Fokus er nærmere blevet, om vi voksne er dygtige nok, når vi taler med børn, og om vi har den fornødne viden om (særligt små) børns anderledes måde at huske på end voksne.

Tillid og seksuelle overgreb

Det er et grundlæggende livsvilkår, at børn (og særligt små børn) er betingelsesløst udleverede til de omsorgspersoner, som skal tage vare på dem.

I arbejdet med børn, som har været udsat for traumatiserende hændelser, her seksuelle overgreb, ses dette særligt tydeligt.

Børn er nødt til at vise grænseløs tillid for at overleve og udvikle sig og få tilfredsstillet deres basale behov for omsorg.

Børns udleverethed til voksne, som misbruger dem, og ofte deres betingelsesløse kærlighed og loyalitet, deres forsøg på at forstå, hvad der sker, og deres kamp for at overleve, tilpasse sig og udvikle mestringsstrategier, er iøjnefaldende aspekter.

Et seksuelt overgreb er et alvorligt omsorgssvigt, som indebærer brud på den basale tillid, et barn nødvendigvis må nære til sine omgivelser.

Et seksuelt overgreb er både et traume og et svigt, og hvis barnet ikke bliver hørt, når det forsøger at fortælle om dette, er der tale om et dobbelt traume og dobbelt svigt.

Når vi vil forstå, hvad det gør ved et barn at blive seksuelt misbrugt, er spørgsmålet om tillid centralt.

Vi ved fra traumeforskningen, at menneskers psykiske reaktioner på naturkatastrofer er anderledes end på menneskeskabte. Traumer og lidelser påført én af et andet menneske ved vi betyder, at tilliden til mennesker skal genoprettes – en viden, vi bl.a. har fra torturoverlevende – dette gælder for både børn og voksne, men er særligt indgribende for børn, fordi de er betingelsesløst udleverede til deres voksne omsorgspersoner.

Skadevirkninger som følge af traumatisering/seksuelt misbrug

Mange faktorer spiller ind og er bestemmende for, på hvilke måder og i hvilken grad børns psykiske udvikling skades ved seksuelle overgreb.

Følgende faktorer ved vi er betydningsfulde, når vi skal danne os et overblik over mulige skadevirkninger:

- barnets alder ved misbrugets start (hvor lille var barnet, da misbrug startede?)
- omfang og hyppighed (hvor alvorlige krænkelse og hvor tit?)
- grad af magtanvendelse/trusler og grad af hemmelighed (i hvilken grad er alvorlige trusler mv. anvendt med det formål at få barnet til at holde misbruget hemmeligt?)

- krænkerens tilknytning til barnet (er der f.eks. tale om en omsorgsperson og voksen?)
- aldersforskel mellem krænker og barn
- manglende beskyttende forældrefigur (har barnet forsøgt at fortælle om misbruget, men er ikke blevet troet og passet på?).

Vi kan ikke på forhånd vide, hvad der har været mest traumatisk for det enkelte barn, men vi kan, ved at analysere barnets oplevelse (f.eks. alvorlighed og omfang af misbruget og involvering af magtanvendelse) og tilknytningsforhold (fremmed krænker eller omsorgsperson), danne os et indtryk af, på hvilke områder barnet har lidt skade.

Endnu en "pind" kan tilføjes:

- barnets generelle livssituation inden det seksuelle traume.

Vi ved, at barnets generelle situation, inden det udsættes for et seksuelt overgreb, har betydning for de skader, et barn risikerer at udvikle.

Vi ved, at omsorgssvigtede, det man kan kalde følelsesmæssigt "sultne", børn er i større risikogruppe for at blive seksuelt misbrugte.

Børn, som på andre områder er omsorgssvigtede, kan misbruges i årevis uden at fortælle om dette, ikke kun på grund af trusler, men også fordi de får dækket et følelsesmæssigt behov, som de betaler en dyr pris for.

Omsorgssvigtete børn har, sideløbende med behov for kontakt med en voksen, ofte en ikke særlig veludviklet opfattelse af, at de kan sige nej. En uudviklet selvfølelse er ikke det bedste værn mod overgreb.

Børn, opdraget af voksne med rigide og autoritære opdragelsesnormer og manglende respekt for børn som selvstændige personer, vil ofte have svært ved at stå imod en voksen, som optræder autoritært, samtidig med at han/hun tilbyder kontakt.

Følgende turde være et illustrativt eksempel på ovenstående:

I en undersøgelse blev krænkerne interviewet om, på hvilke måder de udvalgte/rekrutterede børn, som de misbrugte seksuelt. De blev bl.a. bedt om at skrive en "manual" om, hvordan man kan misbruge børn seksuelt:

"Sørg for at blive nære venner med nogen, som har alkohol- eller stofmisbrug, og som kan formodes at have den holdning, at børn er som hunde "just round the house". Nogen, som holder streng kontrol med børnene, og som, hvis barnet gør noget som helst galt, vil straffe det alvorligt. Hvis du vil misbruge barnet, kan du bruge dette og give barnet ekstra opmærksomhed. Det vil trives med det og blive let at manipulere med, så du kontrollerer det. Når forældrene stoler på dig og bruger dig som babysitter, er du alene med barnet, og barnet kan ikke lide sine forældre." (Conte *et al*, 89, p.298, min oversættelse).

Det er ikke svært at forestille sig, at seksuelle overgreb mod børn, som i forvejen er i belastede livssituationer, er svært traumatiserende.

Børn, som tidligere har været udsat for seksuelle overgreb, er yderligere i risikogruppe:

"Vælg børn, som er uelskede. Vær sød ved dem, indtil de stoler på dig, og det er indtrykket, at de er villige i at deltage i dine aktiviteter. Brug kærlighed som madding.

Lad være med at true. Giv barnet illusionen om, at det kan vælge. Fortæl barnet, at det er helt specielt. Vælg børn, som har været misbrugt. Dit offer vil synes, at denne gang er det ikke så slemt" (do).

Fire traumeskabende faktorer

Vi ved, at angst, depression og adfærdsforstyrrelser er almindelige symptomer hos misbrugte børn, og vi ved, at risikoen for skadevirkninger øges, når særlig to faktorer er til stede: Barnet er lille, når misbruget starter, og barnet har skullet holde det hemmeligt.

Vi ved også, at risikoen for at udvikle PTSD (posttraumatisk personlighedsforstyrrelse) i den særlige form, misbrugte børn får, øges betragteligt, når der har været tale om alvorligt, langvarigt misbrug, når der har været involveret magtanvendelse, og når krænkerens tilknytning til barnet er stærk.

Forståelsesmodellen for seksuelle overgreb mod børn er præget af opfattelsen af seksuelle overgreb som traume.

Det har været drøftet, om symptomatologien falder ind under PTSD, men trods sammenfald i symptomerne fremhæves det, at PTSD ikke er dækkende til beskrivelse af de særlige reaktioner, seksuelt misbrugte børn får.

Særligt fire faktorer fremhæves som særligt traumeskabende:

(“The Traumagenetic Dynamics Model of Child sexual Abuse”) (Finkelhor, 84)

- Barnets *seksualitet traumatiseres*. Kærlighed og nærhed sammenblandes med seksualitet. Ses i særlig grad i tilfælde, hvor omsorg og overgreb blandes.
- Barnet føler sig *svigtet*, når personer, det stoler på, skader det. I svigtet ligger indlejret en krænkelse ikke kun af kroppen, men også af de forventninger, børn med rette kan have om omsorg og beskyttelse fra voksne.
- Barnet oplever sig *stigmatiseret*. Det føler sig anderledes end andre børn og udvikler et negativt selvbillede.
- Barnet føler sig *magtesløst*. Det oplever, at dets følelser, ønsker og evne til at mestre en situation bliver sat ud af kraft, og barnet oplever sig invaderet. Da barnet oplever sig ude af stand til at beskytte sig selv, udløses angst.

Intrafamiliære og ekstrarfamiliære krænkelse

Jeg anvender termen seksuelle overgreb / seksuelt misbrug om såvel incestuøse som ikke-incestuøse forhold. Den vigtigste skelnen at foretage er mellem intra- og ekstrarfamiliære seksuelle overgreb, idet der er grund til at antage, at eftervirkningerne er forskellige hos børn, afhængig af om det er en primær omsorgsperson eller en fremmed, som krænker dem.

Ved intrafamiliære krænkelse finder jeg det ikke væsentligt at skelne mellem en biologisk og en ikke-biologisk krænker, men derimod at det væsentligste forhold er, om der er tale om en central omsorgsfigur – dvs. at f.eks. far / mor ikke refererer til et biologisk forhold, men til det centrale forhold, at den voksne er “in loco parentis”, dvs. i forældres sted, i forhold til barnet.

Der er grund til at antage, at de psykiske skadevirkninger er forskellige afhængig af, om det er en primær omsorgsperson eller en “fremmed”, i betydningen perifer, ikke primær omsorgsperson, som krænker barnet.

Der er grund til at antage, at en fremmed krænker er mindre traumatiserende for barnet af indlysende grunde – krænkeren er ikke følelsesmæssig signifikant for barnet, repræsenterer ikke omsorg / tryk etc.

Oplevelsen af, at “verden er et farligt sted at være” (som også voksne oplever ved traumer), er muligvis mindre indgribende og stærk hos børn, hvis der er tale om en fremmed krænker, og hvis barnet føler sig beskyttet af en omsorgsfuld forældrefigur.

Forskellene i skadevirkninger mellem intra- og ekstrarfamiliære krænkelse er dog ikke præcist afklarede, og der er grund til at antage, at en metode til at øge vor viden om skadevirkninger ved hhv. intra- og ekstrarfamiliære krænkelse er netop at fokusere på forskelle i eftervirkninger nærmere end i antagelse om, at det ene er “værrer” end det andet.

En nyere undersøgelse påpeger således f.eks., at begge typer krænker anvender øget fysisk magt, jo ældre barnet er, og da ekstrarfamiliære krænker oftere misbruger lidt ældre børn (da de er under mindre opsyn end små børn), anvender de oftere magt (Fischer, 98). Magtanvendelse er jo, som vi tidligere så, en af markørerne på skader ved seksuelle overgreb.

Eksempler, hvor en ansat i en børneinstitution misbruger børn seksuelt, viser, hvordan områder fra det intrafamiliære smelter sammen med områder fra det ekstrarfamiliære, idet ansatte i børneinstitutioner repræsenterer omsorgsgivere for barnet, og derfor kan tillidsbruddet være næsten lige så omfattende som ved intrafamiliært misbrug.

Tillid er, som nævnt tidligere i artiklen, et vigtigt, hvis ikke det vigtigste, omdrejningspunkt i forhold til seksuelle overgreb, og tillidsbruddet kan også omfatte forældrene, idet barnet – fejlagtigt – kan gå ud fra, at forældrene er vidende om og billiger overgrebene, siden de dagligt lader barnet tilbringe en stor del af sin vågne tid sammen med overgriberen.

Det er en vigtig faktor at tænke i omsorgsfunktioner nærmere end i familierelationer, ikke mindst når man medtænker samfundsudviklingen: Mere end 90% af alle danske 5-6-årige børn (Sommer, 97, p.39) passes uden for eget hjem, hvorfor de professionelle, som passer børnene, får en øget omsorgsfunktion, og "gamle teorier" om først og fremmest moderens betydning for barnet og sekundært faderens står for fald og ikke kan reflektere det moderne samfund og børns relationer. 95% af danske mødre til 0-6-årige er tilknyttet arbejdsmarkedet (do).

Sommer (96, p.13) formulerer problemet således: Man "må gribe tilbage til arkaiske teorier på grund af en nærmest desperat mangel på grundlæggende dansk forskningsviden om børns liv i det moderne samfunds forskellige opvækstrum (herunder daginstitutioner, skoler, nærmiljø etc.), inklusive fraværet af nye psykologiske teorier, der meningsfuldt forklarer denne opvækst".

Tidligere tiders socialiseringsteorier gik ud fra, at den primære socialisering skete i familie – den var stedet for den grundlæggende personlighedsdannelse.

Dette er ikke længere børns typiske opvækstarena.

Man må derfor foretage et paradigmeskift fra "familie- og modercentrisme til barnets udvide-de verden" (Sommer, 97, p.24).

Kønssforskelle og deres betydning for offerets reaktioner

Kønnet har betydning for, på hvilke måder børnene bliver skadet, og på hvilke måder de viser disse og har dermed betydning for, på hvilke måder vi skal behandle disse.

Misbrugte piger udvikler oftere angst- og depressionsforstyrrelser (dvs. udviser højere grad af internaliserede forstyrrelser), mens misbrugte drenge oftere udvikler adfærdsforstyrrelser / øget aggressivitet (dvs. udviser højere grad af eksternaliserede forstyrrelser).

Man kan naturligvis også finde eksempler på det modsatte, dvs. indadvendte drenge og udadvendte piger.

Inden for de senere år er man blevet opmærksom på, at den psykologiske forståelse (og dermed den psykologiske behandling) ikke i tilstrækkelig grad har taget hensyn til kønsforskellene – i særdeleshed ikke har taget tilstrækkeligt hensyn til, at reaktionsmønstret hos drenge er anderledes end hos piger.

Viden om seksuelt misbrugte piger har nok så uforbeholdent været overført til også at gælde drenge og har taget for lidt hensyn til drenge psykos seksuelle udviklingsmønstre og kønsrolleforventninger. En vigtig pointe er, at drenge bliver frastjålet deres maskulinitet, når de overgribes seksuelt og oplever tab af kontrol, idet det er forbundet med tab af maskulinitet at fremstille sig selv som offer (Eide-Midsand, 97).

Da vi formentlig (fortsat) vil se en stigning i sager med seksuelle overgreb mod drenge (som kommer til vores kendskab), er viden om kønsforskelle af stor betydning for såvel afsløring af seksuelle overgreb som for behandling af disse. Vi ved, at drenge, som følge af at det er forbundet med tab af maskulinitet at fremstille sig selv som offer, har en tendens til oftere at skjule overgreb.

Når drenge oplever tab af kontrol, når de overgribes seksuelt, har det flere dimensioner: Dels tab af kontrol over for den ydre situation, idet de ikke kan afværge overgrebet, og dels over for egne fysiologiske reaktioner, f.eks. erigeret penis.

Et af resultaterne af dette kan blive, at drenge kompenserer følelsen af tab af mandlig identitet med en "overdosis maskulin adfærd".

Når det er muligt, så forsøger drenge (og mænd) at omfortolke en situation, hvor de har været ofre, til en situation, hvor de selv har været aktive og ansvarlige (se Svensson x 2).

Et motiv, der yderligere kan få drenge til at tie om overgreb, formodes at være, at de, når de seksuelt overgribes af mænd, er bange for at være "smittet" med homoseksualitet. En tanke, som forældre til misbrugte drenge ofte giver udtryk for, at de også selv har.

Når drenge krænkes af kvinder, er et motiv for at tie om overgrebene hyppigt, at det er særligt pinefuldt at fremstille sig som offer i forhold til en kvinde.

Kvinder betragtes som omsorgsgivende, og det kan få ofre til at omfortolke seksuelt orienterede aktiviteter. Når socialiseringen lærer drenge, at hankøn er dominerende, så kan det få drenge-ofre til at tie om misbrugsoplevelser, som truer deres identitet, og få dem til at reformulere seksuelle aktiviteter med kvinder til at dreje sig om situationer, hvor de selv har taget initiativet til seksuel udforskning for at fastholde rollen som den, der tager initiativet i seksuelle sammenhænge (Hetherton, 99, p.163).

Disse forhold har naturligvis stor indflydelse på, hvordan man tilrettelægger den psykologiske behandling af drenge, men har også stor betydning for tilrettelæggelse af samtaler med drenge, hvor man har mistanke om seksuelle overgreb. Der bør udvises stor forsigtighed med de måder, hvorpå man udtrykker, at barnet har været magtesløst og hjælpeløst, og særlig vigtigt bliver det at møde barnet som en ligeværdig og kompetent person og i særdeleshed udelukke kontaktformer, som kan genskabe overgrebssituationens asymmetriske magtfordeling.

Aldersforskelle – udviklingspsykologi

Foruden kønsforskelle er der grund til at antage, at alderen har betydning for, hvilke psykiske skadevirkninger barnet får.

Jeg er overbevist om, at en central dimension, når man tænker i skadevirkninger af seksuelle overgreb, såvel som skadevirkninger af anden omsorgssvigt, er den udviklingspsykologiske dimension.

I en undersøgelse af alders- og kønsforskelle hos hhv. børn og unge (Feiring *et al*, 99) er et af forskningsresultaterne således f.eks., at unge, i forhold til børn, havde en højere grad af depressive symptomer, negative reaktioner over for andre, lavere grad af selvværdsfølelse og ikke mindst seksualangst (se Feiring for nærmere dokumentation).

Kønsforskelle – krænker

Hvor vi efterhånden har en del viden om mandlige krænker, er det først inden for de senere år, at vi i særlig grad er blevet opmærksomme på,

at også kvinder krænker børn seksuelt. Man må formode, at en stigning i afsløring af overgreb begået af kvinder afspejler en stigende opmærksomhed på problemet.

Det er formentlig efterhånden almindeligt anerkendt, at mænd begår seksuelle overgreb, hvorimod en lignende erkendelse af, at også kvinder krænker, endnu er i sin vorden.

I en nylig artikel anfører Hetherton (99), at idealisering af kvinder har en rolle at spille, når man minimerer eller underkender, at kvinder begår seksuelle overgreb mod børn.

Der sættes fokus på, hvorledes bl.a. kulturelle myter om kvinder forhindrer erkendelse af dette særdeles skjulte fænomen.

Undersøgelser har vist, at da kvinder er tilladt et langt større omfang af fysisk kontakt med børn end mænd, er det sværere at opdage, hvornår grænsen mellem ikke-krænkende og krænkende adfærd overskrides.

Da kvinder har haft mest "patent" på at være omsorgsgivere, har de lettere kunnet skjule eller maskere seksuelt grænseoverskridende adfærd (et problem, som også Svensson analyserer, 98). Der er et større tabu omkring kvindelige krænkelser, og dette formodes at have indvirkning på, om disse afsløres. Hvis offeret opfatter, at dennes oplevelse er helt ekstraordinær, kan det være yderligere en bremse i forhold til at afsløre seksuelle overgreb.

Selvom størsteparten af overgreb mod børn formentlig udføres af mænd, er der grund til at være opmærksom på, at også kvinder krænker, idet det faktiske tal for, hvor mange overgreb der begås af kvindelige krænker, ikke vil kunne findes, før vi er parate til også at høre om disse overgreb.

Mange kulturelt bundne barrierer / myter har kunnet "hindre udsynet":

- Da seksuelle overgreb er et mandefænomen, så må en kvindes seksualiserende adfærd over for børn ses som noget andet end misbrug.
- Kvinder er "blide" eller forførende.
- Kvinders natur er at give omsorg, hvorfor kvindeligt "misbrug" i virkeligheden er udtryk for intimitet og kærlighed.

- Kvinders fysiske konstruktion gør, at de ikke er i stand til at udføre overgreb, som er nær så alvorlige som mænds. "In other words `no penis, no problem`" (Krista, 94, cit. in Hether-ton, 99, p. 165).
- I såvel film som litteratur findes masser af be-skrivelser af smukke kærlighedsforhold mel-lem ældre kvinder og teenagedrenge (f.eks. Wiederbergs film "Lærerinden").
- Kvinders misbrug er karakteriseret ved en tendens til at anvende overtalelse nærmere end tvang for at sikre sig barnets medvirken – den implicitte antagelse er, at der derfor er mindre skadevirkning.

I grek modsætning til disse myter står forsk-ningsresultater, som viser:

- at kvinder, i lighed med mænd, udfører sek-suelle overgreb inden for hele spektret af overgreb, dvs. inkl. vaginal eller anal penetra-tion af ofre (med div. objekter) og gennemført samleje,
- at kvinder kan optræde voldelige og ydmy-gende,
- at kvinder opnåede seksuel ophidselse ved at tilføre børn smerte og mordforsøg.

(for nærmere dokumentation, se Hether-ton, 99)

Myten om, at når kvinder krænker, så er kræn-kelsen mindre traumatisk end mænds overgreb (som følge af kvinders mere blide og forførende tilgang til overgreb), har formentlig tidligere stået i vejen for en erkendelse af omfanget af skadevirkningerne.

Vores nuværende viden peger i retning af, at overgreb fra kvinder er lige så skadevoldende som overgreb fra mænd, men skadevirkninger-ne er muligvis forskellige – på samme måde som skadevirkningerne er forskellige for ofrene afhængig af deres køn.

Det ser ud til, at en række faktorer, som indgår i kvindelige krænkelser, øger skadevirkningerne: Som tidligere omtalt har graden af tilknytning mellem offer og krænker betydning for skade-virkningerne, idet tæt tilknytning giver en øget følelse af at være forrådt og svigtet (tillidsdi-mensionen). Kvinder og særligt mødre har ofte stærke omsorgsfunktioner i forhold til (deres) børn, og misbruges børn af kvindelige omsorgs-givere, øges risikoen for traumer, som følge af at

misbruget er udført af en person, fra hvem bar-net forventede den største grad af omsorg og be-skyttelse.

"Hvis du bliver misbrugt af din far, føler du, at din mor svigtede dig, men når det er din mor, er der tale om dobbelt svigt" (Bentovim, cit. in White, 92, p.304-305, min oversættelse).

Anvendelse af overtalelse nærmere end tvang, som kan karakterisere kvindeligt misbrug, ser ud til ikke at nedtone skadevirkningerne, men nærmere øge langtidsskadevirkninger – hvilket har at gøre særligt med den vigtige dimension i seksuelle overgreb, som hedder skyld, dvs. bar-nets skyldfølelser og forestillinger om grad af andel i misbruget. De fleste seksuelt misbrugte børn føler skyld, men det ser ud til, at børn, hvor magtanvendelse indgår i overgrebet, nok traumatiseres initialt af dette, men på længere sigt kan bevidstgøres om, at de ikke havde me-get valg i forbindelse med de seksuelle over-greb.

I modsætning hertil kan det "ikke-aggressive" overgreb resultere i øgede skyldfølelser og fø-lelse af at være ansvarlig for overgrebet, "med-skyldig" eller endog været "partner på lige fod" (Davenport *et al*, 94).

Endvidere ser det ud til, at ofrene får større grad af skamfølelse, hvis de har været involveret i overgreb, som de anser for at være særdeles sjældne og tabubelagte (som tilfældet er / har været for seksuelle overgreb udført af kvinder). Dette kan som tidligere nævnt være en grund til ikke at afsløre seksuelle overgreb, og under-søgelser viser da også, at voksne ofre, som søger psykoterapeutisk behandling, er længere tid i behandling, før de afslører overgreb fra en kvin-de end ofre for mandlige krænkelser.

Endnu en "hurdle", som vi er ved at overvinde vedr. kvinder og krænkelser, er følgende anta-gelse:

Kvinder, som krænker, er personlighedsmæssigt sværere skadede end mænd, de er mere psyko-patologiske, psykotiske, misbrugere af alkohol / stoffer mv.

Mens antagelsen har været, at mænd er "bad, not mad", har det omvendte gjort sig gældende for kvinder, de er "mad, not bad".

Man kan gætte på, at denne antagelse har eksisteret for at adskille misbrug fra kvindelighed og for at kunne opretholde et idealiseret billede af kvindelighed som indbegrebet af omsorg, varme etc.

Selvom man naturligvis kan finde eksempler på, at kvindelige krænker er svært psykopatologisk afvigende (som man kan med mænd), viser diverse undersøgelser, at dette ikke er hovedreglen. "They were less likely than male abusers to have a history of any deviant behaviour and less likely to have substance abuse problems or a prior psychiatric history" (Hetherington 99, p.168).

Langt størstedelen af psykotiske, alkohol- eller stofmisbrugende kvinder misbruger ikke børn seksuelt. Omvendt gælder det, at størstedelen af dem, som misbruger børn, ikke er psykotiske, alkohol- eller stofpåvirkede, når de gør det (Saradivian, 96).

At have viden om, at også kvinder krænker børn, er af stor betydning for professionelle – også professionelle er sårbare i forhold til at overse/overhøre overgreb både som følge af manglende viden og som følge af, at også professionelle kan ligge under for alment anerkendte myter/tabuer.

Dette er så essentielt, fordi barnet, hvis vi overser overgreb (af uvidenhed) eller overhører overgreb (af angst), udsættes for endnu et overgreb/omsorgssvigt.

Børn, der krænker børn

Vi har set en udvikling inden for forståelsen af seksuelt misbrugte børn, som gør det muligt for os at se mere nuanceret på problemstillingen og derfor yde bedre og bedre hjælp, både hvad angår afdækning og behandling af overgreb: Udviklingen er gået fra slet ikke at se/villet se seksuelle overgreb til at se stadig flere og differentierede grupper.

Først så vi de voksne kvinder/mødre (som ofte sad på psykiatriske afdelinger med svære depressioner o.a. som følge af alvorlige seksuelle overgreb i barndommen), så gik vi videre til deres døtre (og fik herigennem viden om, hvordan seksuelle overgreb kunne "gå i arv" i familier),

så blev vi opmærksomme på, at også børn yngre end pubertetspiger udsættes for seksuelle overgreb, således også helt små børn/spædbørn, derefter rettedes opmærksomheden mod, at ikke kun piger udsættes for overgreb, men også drenge, og endelig fik vi øje på de mandlige krænker som behandlingsopgave. I lange tider fik krænkerne ingen behandling og forståelse, men kun straf.

Nu har vi fået øje på de kvindelige krænker, som på lige fod med mandlige udgør en behandlingsopgave.

Vi er begyndt at se betydningen af at behandle krænker – betydning for såvel børnene som krænkerne selv, og kan dermed forsøge at afværge recidiver.

Vi har fået nuanceret billedet af krænkeren som monster.

Vi ved i dag, at majoriteten af krænker (i hvert fald de mandlige) selv er blevet krænket eller groft fysisk mishandlet som børn, og vi ved, at de ofte debuterer tidligt i livet som krænker (Elliott, 95).

Dette har ført til, at vi har fået øjnene op for betydningen af også at behandle "børnekrænker" – dvs. børn, som krænker andre børn.

Hvornår bliver man en "rigtig" krænker – ved hvilken alder ændrer vores syn sig på, om der er tale om offer eller krænker?

Den 10-årige dreng, som krænker en 4-årig pige seksuelt, vil ofte blive mødt med forståelse (bl.a. forståelse for, at han formentlig selv er blevet krænket, "gør ved andre, hvad der er blevet gjort ved ham"), men en 15-årig, en 17-årig, en 20-årig?

Det betyder formentlig, at vi er blevet bedre i stand til at se, at offer-krænker problematikken er et "janushoved".

Seksuelle overgreb – et traume, som er anderledes end andre traumer

Vi får i disse år bestandig mere viden om, hvordan traumer påvirker mennesker. Sideløbende med øget viden om, på hvilke måder ofre/overlevende traumatiseres generelt, øges vor viden om de særlige måder, traumer påvirker børn.

Det seksuelle misbrug er ofte en hemmelighed mellem en voksen og et barn, hvor hemmeligheden ofte forstærkes af trusler (om konsekvenser, hvis hemmeligheden brydes, som for barnet har eksistenstruende karakter). Det hemmelige misbrug er et særligt traume, som er forskelligt fra traumer i bred forstand.

Ved det seksuelle hemmelige misbrug foregår en særlig proces, som ophæver den objektive realitet, at misbruget foregår.

Vi ved, at seksuelt misbrugte børn kan få deres virkelighedsopfattelse læderet.

Krænkeren har ofte et indlednings- og afslutningsritual, hvis formål er at ophæve den tid, der eksisterer, imellem overgrebet indledes og afsluttes.

Disse tjener som signaler til at lukke af for virkelighedsforankringen, og har for krænkeren to formål: dels at få barnet til at tie om overgrebene, ligefrem blive usikker på deres virkelighedsværdi (dvs. om de har fundet sted i virkeligheden), dels for krænkeren selv at kunne holde realiteterne på afstand.

Seksuelle overgreb er ofte ordløse – krænkeren afværger at erkende virkeligheden og sine handlinger ved at gøre dem sprogløse.

Sprogløsheden er ofte en væsentlig del af barnets traume og er egnet til at give barnet en følelse af uvirkelighed.

Betydningen for barnet af at få bekræftet, at det har oplevet, hvad det husker, er stor. I-tale-sættelse er således en vigtig del af den psykologiske behandling.

Voksne ofre for (ubehandlede) seksuelle overgreb i barndommen kan berette om, hvor betydningsfuldt det ville have været, hvis krænkeren, blot én gang, havde bekræftet, at misbruget havde fundet sted. Dette skyldes jo bl.a., at alternativet til at få bekræftet dette kan være, at offeret må overveje, om det er sindssygt.

Dette understreger vigtigheden af, at krænkeren, i forbindelse med den psykologiske behandling, tilstår sine handlinger over for barnet, dels for at påtage sig ansvaret/ undskyldte, men dels også for at bekræfte, at barnets oplevelse er virkelig. Betydningen af et sådant, terapeutisk styret, møde mellem offer og krænker kan for barnets vedkommende næppe overvurderes, men også for

krænkeren kan den terapeutiske virkning være af overordentlig stor betydning, særlig hvis der består en stærk tilknytning mellem den voksne og barnet.

Også i tilfælde, hvor det er et barn, som har krænket et andet (ofte yngre) barn, er et sådant møde af stor værdi for begge parter.

For det første får det krænkende barn mulighed for at sige undskyld. At give en undskyldning er almindeligt i børns verden og kan tjene til at sætte barnet fri, for det andet tjener den voksen-vurdering, som ligger bag mødet, til at "rette barnet ind", for det tredje er det ofte optakt til behandling af barnets egne oplevelser af krænkelse, og for det fjerde er et sådant møde vigtigt for børnenes omgang med hinanden efterfølgende og hjælper dem til at kunne være i nutiden.

Vi ved, at seksuelt misbrugte børn prøver at gøre misbruget ugjort, at etablere en pseudo-normal tilstand. Desværre passer barnets forsøg på at gøre misbruget ugjort og tilpasse sig som hånd i handske til krænkerens ønske om at benægte, at misbrug har fundet sted. Man taler om barnets tilpasningssyndrom (Child Abuse Accomodation Syndrom, for en nærmere beskrivelse se bl.a. Strange, 98, 1).

Det seksuelt misbrugte barn er fanget i en fælde, i hemmeligheder og i hjælpeløshed og må nødvendigvis tilpasse sig en ubærlig situation. Det seksuelle misbrug kan være en konstant trussel mod barnets psykiske og fysiske integritet, og strategien at tilpasse sig misbrugssituationen kan gøre denne til en tilsyneladende normal begivenhed.

Barnet deler virkeligheden op i to: den virkelighed, som barnet har fælles med andre mennesker, og den virkelighed, barnet har sammen med krænkeren, som er hemmelig.

"Disse to virkelighedsaspekter er uforenelige, og derfor er det almindeligt, at barnet tildeler det aspekt, som i et givet øjeblik er fraværende, karakter af fantasi eller drøm. Barnet kan på denne måde en stor del af tiden overbevise sig selv om, at de seksuelle overgreb ikke har fundet sted – de var drøm eller fantasi – og således beskytte sig mod følelsen af at være fanget i afmagt og hjælpeløshed" (Hildebrandt og Gregeresen, 94, p.58).

Børns erindringer – børns troværdighed

Som omtalt indledningsvis ses der i retssystemet en udbredt skepsis over for særligt små børns forklaringer og dermed deres troværdighed som vidner.

Antagelser om børns troværdighed, viden om og vurdering af (små) børns erindringer og beretninger er af stor betydning ikke kun psykologisk, men også juridisk, fordi det er vigtigt, at børn bliver troet, når de fortæller om traumatiske oplevelser.

Et seksuelt overgreb er både et traume og et svigt, og bliver barnet ikke hørt, er der tale om et dobbelt traume og svigt.

En række spørgsmål er af stor betydning i forhold til at få informationer fra børn:

Husker børn dårligere end voksne? Husker børn dårligt under stress? Er børn mere påvirkelige end voksne over for ledende spørgsmål? Hvilken betydning har ledende spørgsmål? Hvordan kan samtaler med børn om seksuelle overgreb tilrettelægges og forbedres? Er børn tilbøjelige til at sammenblande fantasi og virkelighed? osv.

En central landvinding inden for traumeforskning har været videnskabelig dokumentation vedr. traumatiske erindringer og børn. Det er påvist, at selv små børns erindringer om traumatiske begivenheder og deres evne til at genkalde disse og videreformidle dem til andre er fuldt så god som store børns / voksnes.

Det er dokumenteret, at førskolebørn husker korrekt over lang tid i særdeleshed og særlig tydeligt, hvis:

1. begivenheden er personlig
2. barnet deltager
3. begivenheden er følelsesladet.

Ovenstående dokumentation baserer sig på andre oplevelser end seksuelle overgreb, men det er slående, i hvilken grad de tre faktorer også er kendetegnende for seksuelle overgreb.

Det, som er anderledes, er, at små børn har brug for særlige omstændigheder for at turde / kunne / ville fortælle (se Christiansson, 97).

Uvilje hos små børn til at berette om traumatiske begivenheder kan skyldes den stress, de oplever i forbindelse med samtale om det oplevede.

I forhold til antagelser om børns troværdighed som vidner (særligt små børn) må det antages at være af stor betydning at tilnærme udspørgningsteknikker til den nyere forskning inden for hukommelse og børns tænkning og udvikling.

Det har selvsagt stor betydning, særligt i forhold til seksuelle overgreb, at selv tidlige barndoms-erindringer er pålidelige, i særdeleshed erindringer som er 1) unikke, 2) uventede og 3) har personlige konsekvenser (for nærmere dokumentation se Christiansson, 97 og Garbarino, 92). Der er i nyere forskningsresultater solidt grundlag for at antage, at stress ved "indkodning" af en begivenhed støtter "lagring" af denne, mens stress ved genkaldelse kan forringe tilgængeligheden til samme begivenhed.

Dette betyder, "omsat" til seksuelle overgreb, at børn udsat for en traumatisk og særdeles stressfyldt hændelse, som et seksuelt overgreb er, husker denne særlig tydeligt, men også at det er overordentlig vigtigt, at barnet er trygt og sammen med personer, det kender godt, når det skal fortælle om oplevelsen.

Vi ved altså, at stress ved interview med børn nedsætter disses evne til eller mulighed for at fortælle særligt om følelsesladede emner.

Vi ved, at børn, der skal interviewes om traumatiske hændelser i form af seksuelle overgreb, er udsat for to slags stress:

1. *Det uvante ved interviewsituationen (og hele "settingen")*. Barnet skal forstå baggrunden for interviewet, svare på spørgsmål etc. Det er her centralt ikke at udsætte barnet for unødigt stress, ikke alene fordi det går ud over barnets evne til at huske, men også fordi det emotionelt påvirker barnet. Førskolebørn er langt bedre til at bruge sproget i vante omgivelser med kendte voksne end i nye omgivelser med fremmede mennesker.
2. *Stress forbundet med selve barnets situation – at være offer*. Smerte, angst, fortvivlelse og oplevelse af svigt er forbundet med at have været udsat for seksuelle overgreb. Traumeskabende erfaringer kan ændre barnets tænkning og følelsesmæssige orientering til verden. Som tidligere omtalt er det opfattelsen, at når børn traumatiseres, må PTSD-modellen

kombineres med fire særlige faktorer, og forståelsesmodellen kaldes "The Traumagenic Dynamics Model of Child Abuse (for en uddybning se bl.a. Strange, 98, 1). Ved interview med børn er viden om ovennævnte syndrom af stor betydning, ikke mindst da angst og manglende tillid til andre indgår som to væsentlige komponenter. I værste fald vil barnet betjene sig af forsvarsmekanismen *benægtelse* for at beskytte sig mod den stress, situationen fremkalder.

Intra-/ekstrafamiliære krænker og kønsforskelle i forhold til opklaring af seksuelle overgreb

Hertil kommer, også i interviewsituationen, at betjene sig af den viden, vi har om den betydning, det har for barnet, om der har været tale om en intra- eller ekstrafamiliær krænker og barnets og krænkerens køn:

Den tidligere omtalte opdeling i intra- og ekstrafamiliære krænker er ikke kun essentiel i forhold til psykologisk behandling af det misbrugte barn, men også i forhold til opklaring af seksuelle overgreb og til at få udtalelser fra et barn om dets oplevelser.

Når eksempelvis forældre krænker deres barn seksuelt, er barnets mulighed for at bearbejde traumat ringere og barnets trang til at tilbageholde information større, end hvis der er tale om en fremmed krænker. Konsekvenserne af at fortælle er næsten uoverskuelige for et barn, når det drejer sig om en nær omsorgsperson, og i særdeleshed hvis barnet er pålagt tavshed, truet med konsekvenser af at fortælle etc.

I modsætning hertil er det relativt meget nemmere for et barn at fortælle om overgreb fra en ekstrafamiliær krænker – i særdeleshed en fremmed.

Hvis vi, i forhold til det familiært misbrugte barn, sammenkobler de to nævnte faktorer: trang til at tilbageholde information og uoverskuelige, eksistenstruende konsekvenser af at fortælle, kan man nemt forestille sig situationer, hvor barnet føler sig under stærkt pres og stresses ikke alene af interviewsituationen, men også af forsøget på at holde på hemmeligheden.

Når vi hertil lægger, at det at afsløre seksuelt misbrug er en proces, ikke en enkeltstående begivenhed, så kan vi have det værst tænkelige udgangspunkt for at få barnet til at beskrive et misbrug nogenlunde sammenhængende. Dette kan yderligere vanskeliggøres af, at der ligger et pres på den voksne om at få barnets historie på én gang (f.eks. ved politiafhøring) – dvs. en ikke-procesrettet aktivitet.

Hvad angår barnets og krænkerens køn må disse faktorer antages også at virke ind på den grad af stress, barnet kan føle sig under. Den tidligere omtalte viden om, at drenge har tendens til at skjule overgreb, måske i særdeleshed overgreb begået af en kvinde, bør indgå i overvejelserne, når man tilrettelægger den optimale interviewsituation med barnet.

Børns kompetence – voksnes kompetence

Det store spørgsmål er: "Hvordan hjælper man børn til at huske uden at påvirke, hvad de husker?" – og i særdeleshed på baggrund af ovenstående, hvordan får vi dem til at fortælle, når de er angste og pålagt tavshed mm.?

Det er blevet foreslået at lave et fokusskift fra optagethed af børns grad af suggestibilitet (påvirkelighed) til interviewsuggestion.

Ideen bag dette er, at vi formentlig kun kan forbedre metoderne til at få reelt oplevede informationer fra børn, hvis vi erkender, at problemstillingen ikke skal fokuseres på barnet, betragtet som mangelfuldt, uudviklet og i besiddelse af begrænsede evner. Børn er fuldt så kapable som voksne til at fortælle om deres oplevelser og traumatiske erindringer, men vi må have den tilstrækkelige og nødvendige viden om, hvordan vi bedst tilrettelægger et interview, så barnet kan fortælle, hvad det ved.

Børn er kompetente – fokus bør lægges på, om voksne er det, når de søger informationer fra børn.

Et af de helt store problemer, vi står overfor, når vi vil tale med børn om seksuelle overgreb, er, at de er mere tilbøjelige til at udelade information om overgreb end til at fortælle. (Ud over at være

pålagt at holde misbruget hemmeligt, være angste for konsekvenserne af at afsløre, manglende tillid til omverdenen etc., kan børn, ligesom voksne, være tilbageholdende med at fortælle, fordi det er forbundet med stærkt emotionelt ubehag at skulle genkalde sig traumatiserende oplevelser.)

Følgende faktorer har, blandt andre, betydning for at lette tilgangen til erindringer for børnene:

- Der er en tæt sammenhæng mellem følelser og hukommelse, og traumatiske begivenheder præsenteres ofte som erindringer om følelser og kropslige oplevelser. Derfor lægger man i den psykologiske undersøgelse (og behandling) så megen vægt på den emotionalitet, detaljerigdom, beskrivelse af syns-/lugteindtryk, som børn, udsat for seksuelle overgreb, udtrykker, når de skal beskrive overgrebene. Opfordring til beskrivelse af ovenstående kan hjælpe barnet til at generindre traumatiske oplevelser og beskrive dem.
- Børn er gode til at huske begivenheder, men har sværere ved at huske tidsfølge og "sekventiel" information.
- Børn er bedst til at huske handlinger. Derfor er det af stor betydning, at voksne ikke anvender "voksen dagsorden" om f.eks. tids- og rækkefølge, men følger barnets beskrivelse af handlinger, ledsaget af f.eks. syns-/lugteindtryk, detaljer etc.
- Børn husker det, der er centralt og følelsesladet ved situationen, og glemmer det, der er perifert.

Den voksnes dagsorden vil typisk indeholde (i hvert fald) følgende punkter:

- Hvem? (har forgrebet sig seksuelt på barnet)
- Hvordan? (er overgrebene foregået)
- Hvor? (har overgrebene fundet sted)
- Hvornår? (er overgrebene startet, og hvornår har de fundet sted: om dagen, om natten)
- Hvor mange gange? (er der tale om et lige påbegyndt misbrug, eller er der tale om langvarigt misbrug)
- Med hvad? (har barnet oplevet penetration med penis, fingre, genstande)
- Hvem ellers ved det? (har barnet fortalt om overgrebene til andre børn / voksne).

Det vigtigste og sværeste er at kunne skifte fra sin egen "voksen dagsorden" til barnets "dagsorden" (se i øvrigt Strange, 98, 1, for en nærmere beskrivelse af undersøgelsessamtalen). Hvis man for hurtigt introducerer egen dagsorden, kan barnet føle sig overvældet og krænket – ja endda føle sig forkert, hvis det for ofte bliver afbrudt af den voksne.

(Eks.: 3-4-årige børn kan typisk ikke sondre mellem fortidige begivenheder, som ligner hinanden. Har et barn været udsat for hyppige overgreb over tid, er denne viden vigtig, når man skal tale med barnet om overgrebene. F.eks. nyter det ikke, at den voksne korrigerer barnet, når det giver oplysninger fra flere forskellige overgreb. "Nu taler du om en anden dag. Lad os fortsætte med at tale om den torsdag, vi var i gang med at tale om".)

Hertil kommer at huske, at afsløring af seksuelle overgreb er en proces (der tager tid) og ikke en enkeltstående begivenhed. Det betyder, at børn ved den første samtale om seksuelle overgreb ofte kun fortæller dele af overgrebene og ofte gemmer "det værste" til sidst – hvilket betyder ved en senere samtale.

Den informationsindhentende proces er interaktiv – dvs. er afhængig af interaktionen mellem barn og voksen. Dette står i modsætning til i alle tilfælde tidligere tiders afhøringspraksis, hvor man har anlagt et mere statisk synspunkt.

Processen har følgende to sider:

1. hvad barnet kan præstere og
2. hvordan den voksne prøver at skaffe information.

Det må vel betegnes som en indlysende konklusion, at jo mere man ved om børn og deres udvikling, jo bedre kan man tale med dem.

En del af denne viden omhandler i særdeleshed kendskab til, hvordan børn psykisk påvirkes af omsorgssvigt generelt og af seksuelle overgreb i særdeleshed.

Seksuelt misbrugte børn lider ofte af manglende selvfølelse og har lille tiltro til egne evner til mestring og kompetence, da misbrugssituationen jo netop har vist dem, at de var hjælpeløse,

ikke kunne forsvare sig eller udvikle mestringsstrategier, som kunne bringe dem ud af situationen.

Misbrugte børn er ofte utrygge og omsorgssvigtede også på andre områder, og generelt forventer seksuelt misbrugte børn ikke beskyttelse, men udnyttelse fra deres omverden.

Børns evner er ikke stabile egenskaber, som er ens i alle situationer, men må forstås i sammenhæng med de situationer, de er indlejrede i. F.eks. er bestemte evner, såsom hukommelse, ikke alene afhængig af kognitivt færdighedsniveau, men også af barnets særlige erfaringer. Det betyder, at jo mere trygt barnet er, og jo flere positive erfaringer barnet har haft med sine omgivelser, jo mere tillid har det til egne evner og dermed til, at det nytter noget at meddele sig til omverdenen.

Spørgsmål til børn

– hukommelsesevne og påvirkelighed

Hvilke typer af spørgsmål kan forventes at påvirke børn, og hvilke typer kan facilitere processen for barnet?

Det er af stor værdi at vide noget mere om, i hvilken udstrækning børns erindringer påvirkes af ledende spørgsmål – det er et spørgsmål, som optager ikke mindst de mange professionelle, som arbejder med børn, men det er også af stor betydning for andre professionelle – f.eks. i retslig sammenhæng.

Bekymringen for anvendelse af ledende spørgsmål har vel mest været rettet mod en antaget risiko for at få urigtige/opdigtede informationer, og antagelsen har været, at dette sker lettere, jo yngre barnet er, ud fra en antagelse om yngre børns øgede påvirkelighed.

Børns modstandskraft mod ledende spørgsmål varierer efter alderen, men variationerne hænger snarere sammen med fejl, hvor børn udelader information, dvs. undlader at svare, end med fejlagtige svar, dvs. opdigtet/urigtig information.

Det betyder, at er ledende spørgsmål nødvendige i dialogen med et barn, så er sandsynligheden for usandfærdige oplysninger ringe. Det er

snarere sådan, at man, særligt med et skræmt barn, risikerer at gå glip af vigtig information, hvis man ikke stiller fokuserede spørgsmål.

Der er god grund til at være i særlig grad opmærksom på små børns måde at fortælle om seksuelle overgreb på.

Hvordan løser vi det problem, at små børn dels har en tendens til at tro, at voksne ved det samme som de selv, og dels er utilbøjelige til at fortælle om ubehagelige begivenheder?

Det ser i særlig grad ud til, at små børn ikke afslører misbrug ved ikke-ledende interview. Dette skyldes formentlig, at særligt de små børn har brug for valgmuligheder, ledetråde, fysiske rekvisitter mv., da de ikke kan forvalte åbne spørgsmål, som forudsætter evne til genkaldelse (se nedenfor).

En sådan støtte til børns hukommelse har at gøre med, at små børns evne til fri genkaldelse af erindringer øges, hvis sammenhængen, oplevelserne skete i, introduceres. Det vil f.eks. sige suppleres med mulighed for at tegne (f.eks. det sted/hus, hvor overgrebene antages at have fundet sted).

Genkendelseshukommelse – genkaldelseshukommelse

Når vi mennesker oplever noget, særligt noget vigtigt, så opbevares det i vores hukommelse. Hukommelse beror på registrering, kodning, lagring og opbevaring af informationer, samt fremkaldelse af disse på et senere tidspunkt.

Denne fremkaldelse af oplevelser kan ske på to måder: Enten på baggrund af

- 1) genkendelse eller
- 2) genkaldelse.

Store børn/voksne er bedre end små børn til (forsættlig) genkaldelse af tidligere begivenheder, mens små børn har en meget nøjagtig genkendelseshukommelse – dvs. når man viser dem noget, kan de nøjagtig huske, hvor de har set det før (tænk f.eks. på, når man spiller "Memory Cards" med små børn. De skal ikke være ret gamle, ca. 4 år, før de er bedre end den voksne).

Den tidligere omtalte brug af ledetråde, rekvisitter i form af tegneredskaber mm. er en måde at hjælpe små børn til at genkende, hvilket de er bedst til, frem for at genkalde, ved at opfordre til fri generindring.

En væsentlig forskel på genkendelses- og genkaldeshukommelse er, at genkendelsesopgaver har indbyggede stikord, hvorimod genkaldelse kræver, at man selv aktiverer hukommelsen.

En naturlig konsekvens af dette er, at man sørger for at bruge genkendelses- og ikke genkaldeshukommelse, når man interviewer små børn.

Man kan faktisk sige, at små børn på grund af deres vanskeligheder med forsætlig genkaldelse er meget afhængige af, at erindringen aktiveres af den voksne.

Denne afhængighed af stikord gør det nemmere at vildlede dem, formentlig overvejende med den konsekvens, at man får mangelfulde beskrivelser af deres oplevelser (hvis man ikke er dygtig nok til at aktivere deres hukommelse). Det betyder, at der stilles store krav til den voksnes viden og kompetence for at kalde erindringerne frem.

Når vi ser på feltet hukommelse / påvirkelighed / små børn, så er en vigtig konklusion inden for den nyere forskning, at små børn ikke er mere påvirkelige end andre, når det handler om følelsesladede – og dermed stærkt indprentede – begivenheder.

Selvom små børn må antages at være mere påvirkelige end større børn / voksne over for vildledende spørgsmål, så ser det ud til, at de (såvel som voksne) er mest påvirkelige over for vildledning, når der er tale om ikke følelsesladet, perifer information (se Christiansson, 97, Strange, 98, 3 for yderligere dokumentation).

Det seksuelt misbrugte barn i klemme mellem psykologi og jura

Ovenstående meget forkortede beskrivelse af de forskningsmæssige landvindinger inden for om-

rådet: små børn og deres hukommelse og evne til at videreformidle deres traumatiske oplevelser til os voksne betyder, for mig at se, at næste skridt i udviklingen af vores forståelse og afsløring af seksuelle overgreb må blive en ændring af synet på og behandlingen af børn – særligt små børn – som vidner i retssager.

Når vi ved, at børn er lettere at tale med, når de er sammen med nogen, de kender godt og er trygge ved, og når de er i vante omgivelser, og man ikke mindst lader dem være medbestemmende for samtalens retning og indhold, og hjælper deres genkendeshukommelse, samt ved, at afsløring af overgreb er en proces, så kan det fra en umiddelbar betragtning undre, at det vi gør i praksis, når børn skal afhøres, er at sætte dem sammen med ukendte voksne (den afhørende kriminalassistent) i et ukendt lokale (videoafhøringsrum) på et ukendt og muligvis skræmmende sted (politistation) og bestemmer, hvad der skal snakkes om og i hvilken rækkefølge, og helst klaret ved én afhøring (da mange mennesker skal trommes sammen: advokater, socialforvaltning, psykologer, kriminalassistenter mv.).

Hertil kommer, at oftest er barnets (ikke mistænkte) omsorgsperson ikke til stede i afhøringslokalet.

En ikke-sigtet forælder er sjældent til stede i afhøringslokalet ved afhøring om intrafamiliære krænkelser, men hyppigt ved ektrafamiliære krænkelser (se f.eks. Olesen, 91).

Man kan (ud fra en psykologisk synsvinkel) undre sig over, at der i så få tilfælde er en for barnet kendt og tryk person til stede under afhøringen, når der er tale om intrafamiliære krænkelser, som er det, der er sværest for børn at berette om (fra en juridisk synsvinkel er der tale om, at man udelukker forældre fra at overvære afhøringen, da de muligvis skal føres som vidner ved en evt. retssag).

Når vi så har anbragt dem på en ukendt politistation, i et ukendt lokale med videokamera, med en fremmed politimand, krævet, at deres primære omsorgsperson ikke må være til stede og forlangt, at de skal fortælle frit om trauma-

tiske oplevelser med seksuelt krænkende indhold, uden hjælpemidler til at aktivere genkendseshukommelsen, så henlægges, for små børns vedkommende, så godt som altid sagen, fordi det lille barns forklaring ikke er troværdig nok (vurderet i forhold til en voksens udsagn). Vi taler her om børn fra 3-4 års alderen.

Vi er mange fra de involverede faggrupper (psykologer, socialrådgivere, pædagoger, politifolk, advokater, dommere etc.), som samarbejder og har et ønske om at ændre på denne del af området. For ikke at tale om de involverede børn og deres forældre.

“Den ufølsomme måde, man behandler børn på i retssystemet, skyldes for en stor del snarere manglende viden om (børns) udvikling end kynisme” (Garbarino, 92).

Betydningen af et tæt formaliseret samarbejde mellem de professionelle grupper, som arbejder med seksuelt misbrugte børn, kan næppe overvurderes.

Undersøgelse af seksuelle overgreb mod børn er ikke én professionel gruppes domæne, men tilhører flere grupper med forskellige arbejdsmetoder og krav, der skal opfyldes.

Der er tale om såvel en diagnostisk proces som en komponent i undersøgelse af kriminelle forhold.

Betydningen af at få kendskab til seksuelle overgreb på børn er indlysende, hertil kommer, at det er en effektiv måde at beskytte børn mod overgreb. Mange krænkere holder deres overgreb hemmelige over lang tid og kan derfor begå et stort antal overgreb. Dette er naturligvis under forudsætning af, at deres ofre ikke fortæller om overgrebene – eller ikke bliver hørt.

Krænkerne selv beskriver, at mest sårbare i forhold til seksuelle overgreb er børn, som

1. har familieproblemer
 2. er alene
 3. mangler selvtillid og
 4. er ukritiske i deres kontakt med andre.
- (Elliott, 95).

Dette understreger med al ønskelig tydelighed betydningen af, at vi hører, hvad børn fortæller, og udvikler metoder, som gør det lettere for børn at fortælle om overgreb, og at vi udvikler behandlingsmetoder og har tilbud om behandling til krænkere sideløbende med samfundets officielle dom.

Litteraturreferencer (i kronologisk rækkefølge)

1. Christiansson, Sven-Åke:
Traumatiske erindringer.
Reitzels Forlag, 1997.
2. Conte *et al*:
What sexual offenders tell us about prevention strategies.
I: Child Abuse and Neglect, Vol. 13, 1989.
3. Apitzsch, H:
Posttraumatisk stress.
I: Jørgensen og Mathiasen (red.): At overleve vold – om psykisk traumatisering, mestring og behandling. Forlaget Klim, 1998.
4. Strange, Mimi:
Sexuelle overgreb mod børn – psykiske følgevirkninger og behandlingsmæssige muligheder.
I: Jørgensen og Mathiasen (red.): At overleve vold. Klim, 1998.
5. Finkelhor, D:
Child Sexual Abuse.
The Free Press, N. Y., 1984.
5. Fischer and Mc. Donald:
Characteristics of intrafamilial and extrafamilial child sexual abuse.
I: Child Abuse and Neglect, nr. 9, 1998.
6. Sommer, Dion:
Barndomspsykologi.
Hans Reitzels Forlag, 1997.
7. Eide-Midtsand, N:
Den krænkede phallos: Tab og gjenerobring af maskulin kraft hos seksuelt misbrukte gutter.
I: Tidsskriftet fra Norsk Psykologforening: Ut af det tause rommet, vol. 34, 1997.
8. Svensson, B. og Nyman, A:
Pojkmottagningen. Sexuelle overgreb og behandling.
Rädda Barnens forlag, 1995.
9. Svensson, B:
101 pojkar. En studie om sexuella övergrebb.
Rädda Barnens forlag, 1998.
10. Hetheron, J:
The idealization of women: Its role in the minimization of child sexual abuse by females.
I: Child Abuse and Neglect, nr. 2, 1999.
11. Feiring *et al*:
Age and gender differences in children and adolescents adaption to sexual abuse.
I: Child Abuse and Neglect, nr. 2, 1999.
12. Svensson, B:
Att göra det verkliga verkligt.
Red Barnets hvidbog: Sexuelle overgreb mod børn, 1999.
13. Krista, A:
Deadlier than the male. Violence and aggression in women.
London, England: Harper Collins, 1994, cit. in Hetheron, 1999.
14. Bentovim, cit. in White, C:
Female abusers are not rare.
In: British Medical Journal, 304, 935-936, 1992.
15. Davenport, C *et al*:
Opinions of the traumatizing effects of child sexual abuse.
I: Child Abuse and Neglect, 18, 1994.
16. Saradijan, J:
Women who sexually abuse children.
Sussex, England: John Wiley and sons, 1996.
17. Elliott, M:
Child abuse prevention: What offenders tell us.
I: Child Abuse and Neglect, nr. 5, 1995.
18. Strange, M:
Når omsorg bliver til overgreb. Psykologisk forståelse af seksuelle overgreb på børn og unge.
Red Barnets hvidbog: Sexuelle overgreb mod børn. 1999, 1, eller Psykolog Nyt, nr. 13, 1998.
19. Hildebrandt, E. og Gregersen, C:
Drenge og seksuelle overgreb.
Reitzels Forlag, 1994.
19. Olesen, Tony m.fl.:
Videoafhøringer af børn ...
20. Garbarino, J m.fl.:
Hvad børn kan fortælle os.
Reitzels Forlag, 1992.
21. Strange, M:
Det seksuelt misbrugte barn i klemme mellem den psykologiske og den juridiske virkelighed.
I Red Barnets hvidbog: Seksuelle overgreb mod børn, 1999, 2, eller Psykolog Nyt, nr. 2, 1999.
22. Halse, John:
Forslag til initiativer i arbejdet med indsatsen mod seksuelt misbrug af børn og unge i dagpasning, klub-liv, skole m.v.
Landsorganisationen Børns Vilkår, februar 1999.

Når omsorg bliver til krænkelse – signaler på misbrug

v/Mimi Strange, cand. psych.

I Danmark bruges sædvanligvis videooptagelser i forbindelse med afhøring af børn udsat for seksuelt misbrug. Det kan være vanskeligt at afhøre helt små børn, men selv små børn husker lige så godt som voksne, men deres evne til at huske bliver ofte vurderet lavt i retssystemet.

Det har stor indflydelse på hele sagsforløbet og opklaringen, at afhøringsstedet er trygt. Man har indtryk af, at politiet her i landet gør meget ud af at gøre afhøringsstedet trygt. Det er et område, som er forsømt i Danmark.

Behandling og signaler på misbrug

Behandlingen af seksuelt misbrugte børn har den største effekt, hvis den gennemføres af en tværfaglig behandlergruppe.

Især drenge udsat for seksuelt misbrug fornægter i stærk grad hændelsen, og som voksne får de det til at fremstå som en jævnbyrdig akt eller en slags oplæren. Hvis behandleren skal trænge igennem forsvaret, skal der blandt andet bruges uddybende spørgsmål, og man skal være påpasselig med ikke at gøre drengene til hjælpeløse ofre. Samtidig er det vigtigt at fastholde dem i, at misbruget har fundet sted, og at de er uden skyld i forhold til offentliggørelse af misbruget.

Børneporno på Internettet

Formidling af børneporno via Internettet er meget udbredt, og især pædofile tager kontakt til børn og unge om seksualiserende emner.

I den sammenhæng er det vigtigt, at voksne og måske især forældre er opmærksom på dette problem og forhindrer børn og unge i disse kontakter.

Der må tænkes i nye måder at forsvare vore børn på og samtidig lære børnene at sætte grænser.

Her i landet er krænkere mere synlige og tilstår oftere overgrebet end eksempelvis i Danmark. Krænkerens tilståelse er et godt udgangspunkt for krænkerbehandling. Hvis man vælger at konfrontere krænker og offer, skal mødet være stærkt styret, og krænkeren må ikke sige ret meget. Formålet med dette møde må ikke være, at barnet skal tilgive. Hvis barnet nogensinde kan tilgive, vil det vise sig sidst i behandlingsforløbet. Det vil være hensigtsmæssigt for behandlingen af barnet, at krænkeren erkender overgrebet og derved påtager sig skylden.

En tidlig behandlingsindsats giver det bedste resultat både for offer og krænker. Hvis offeret får den nødvendige behandling, kan det forebygge, at offeret selv bliver krænker.

En gruppe af krænkere er meget vanskelige at helbrede. Det drejer sig om de farlige kriminelle, der ofte begår drab efter misbruget.

En engelsk undersøgelse foretaget af Bentovim, 1992, hvor 284 misbrugte drenge følges med henblik på at vurdere deres adfærd, viser, at:

- 30-50% af alle overgreb begås af unge krænkere.
- De 12-14-årige udgør den største gruppe af krænkere.
- De misbrugte drenge er ofte omsorgssvigtede og seksuelt misbrugte.
- 12% af drengene er i højrisikogruppen for selv at blive krænkere.
- "Krænker-karrieren" begynder ofte i 6-11 års alderen.
- 12% vedbliver at være ofre for krænkelse.
- 50% af drengegruppen udfører strafbare handlinger.

Sexmisbrugte drenge er mest udsat for selv at blive krænkere, hvis de har:

- Været udsat for fysisk misbrug.
- Været vidne til vold.
- Været udsat for omsorgssvigt.
- Oplevet afvisning fra omsorgspersonale.
- Oplevet en kvindelig krænker.

Mulige signaler, man skal være opmærksom på ved mistanke om seksuelt misbrug:

- Seksualiserende adfærd.
- Fysiske beviser.
- Avanceret viden om sex.
- Meget optaget af seksualitet.

Ved mistanke om seksuelt misbrug:

- Tal med barnet. Det skader ikke at tale om sine oplevelser.
- Børn opdiger normalvis ikke.
- Børn er gode huskere.
- Børn kan være truet til at tie.
- Drengene er sværere at få til at fortælle, og det er sværest, hvis de bliver misbrugt af en kvinde.

Hvis der er mistanke om seksuelt misbrug, skal socialforvaltningen kontaktes.

Derudover er der mulighed for at få råd og vejledning fra forebyggelseskonsulenten, politiet eller SSPK (Samarbejde mellem Skole, Socialforvaltning, Politi og Kriminalforsorg).

Erfaringer fra politiets arbejde fortæller, at kvinder, der tidligere har været udsat for seksuelt misbrug, ikke tør anmelde overgrebet på grund af trusler om vold fra krænkeren. Selv om politiet opfordrer kvinderne til at gå til læge, sker det ikke, hvilket afstedkommer, at politiet mangler beviser.

Åbenhed, debat og synliggørelse af seksuelt misbrug kan have den effekt, at flere og flere tør erkende overgrebet og derved få den nødvendige behandling.

I Grønland eksisterer en gammel leg kaldet "Qeerleraanneq", som indebærer, at man tager hinanden i skridtet. Med den faglige viden, der i dag eksisterer, kan det konstateres, at det, der før var leg, er en klar overskridelse af menneskets grænser.

Processen, når man opdager seksuelt misbrug

Processen, når man opdager seksuelt misbrug, vil blive belyst ud fra politiets rolle, socialforvaltningens rolle og sundhedsvæsenets rolle.

Hvordan afhører politiet barnet og krænkeren?

v/Jørgen Meyer, politimester

Indledning

Processen, når man opdager et seksuelt misbrug mod et barn, vil blive belyst set med politi, anklagemyndighed og retsvæsenets øjne.

Seksuelt misbrug af børn eller sædelighedssager mod børn er efter min opfattelse et meget stort og alvorligt problem her i landet. Jeg vil til sidst i mit indlæg se på problemets størrelse med konkrete tal fra vores statistik om sædelighedskriminalitet mod børn og sædelighedskriminalitet i det hele taget. Politimæssigt er opgaven krævende – den er krævende, fordi der er mange sager, og det er alvorlige sager, og den er

krævende, fordi disse sager forudsætter en bredere politifaglig ekspertise og erfaring, hvor hensynet til ofrene spiller en særlig rolle i forhold til andre sager.

Politi, anklagemyndighed og retsvæsenets opgave

Der vil altid være grund til at behandle en sag om et muligt overgreb mod et barn med den største alvor. Vi har hørt, hvordan et overgreb kan ødelægge barnet, formørke opvæksten og kaste lange skygger ind i voksenlivet.

Jørgen Meyer

Det er imidlertid vigtigt at holde for øje, at *forkerte beskyldninger mod et uskyldigt menneske også kan være ødelæggende for dette menneskes videre liv*. Hovedet må holdes klart hos dem, der behandler disse sager. Der må ikke falde dom – hverken hos politiet eller offentligheden – før bevisgrundlaget er i orden. Og der stilles store krav til bevisgrundlaget i så alvorlige sager. Det gør der også i andre alvorlige sager, hvor en domfældelse kan føre til flere år på anstalt.

Det er vigtigt, at man ikke – i misforstået omsorg for barnet – kommer til at støtte og hjælpe med forklaringer, der ikke er sande. Fra flere lande – Norge, Holland, Storbritannien, USA – foreligger der beretninger om seksuelt misbrug af børn navnlig i børneinstitutioner, der senere har vist sig at være forkerte. Hvorledes disse historier er opstået, ved man ikke præcist. Men meget tyder på, at voksne i deres bekymring og omsorg for barnet har fremprovokeret forkerte beretninger.

Jeg mener ikke, at man skal være skeptisk over for det, barnet siger. Nej, barnet skal tages alvorligt. Vi skal så sandelig lytte til barnet og iagttage de forsigtige signaler, det udsender, når det forklarer om en krænkelse – men den politimæssige afhørings teknik stiller særlige krav til efterforskeren. Der fordres indlevelsesevne i barnets verden og en forståelse for at fremkalde oplysninger uden at stille værdiladede og ledende spørgsmål, uden at give udtryk for, hvilken historie den voksne gerne vil høre. Samtidig skal barnet forstå, at der vises interesse for dets oplevelser, der må lyttes tålmodigt til dets historie. Alt sammen for at sikre, at den rigtige forklaring kommer frem.

Det er vigtigt at gøre sig klart, at politi og retsvæsen er sat til at varetage en bestemt opgave ved kriminalsagerne, nemlig at få den skyldige forbryder dømt til foranstaltning og sikre, at den uskyldige går fri. Det er disse myndigheders fornemste pligt at sikre borgernes retssikkerhed – både offerets og den mistænkte.

Anmeldelse

Det kan ofte være et problem at få et overgreb mod et barn frem til politiets kendskab.

Drejer det sig om meget små børn, kan de ikke selv fortælle om begivenhederne. Andre må opdage, at barnet har været udsat for noget “forkert”, og må tage initiativ til at få undersøgt forholdet. Ofte er det barnets moder, der ser, at det opfører sig anderledes, end det plejer. Hun får mistanke om, at noget er galt, og går til politiet med sine bekymringer.

Større børn henvender sig sjældent til voksne eller til politiet for at fortælle, at de har været udsat for et overgreb. Børnene synes, at det er “pinligt” at fortælle om ubehagelige oplevelser, de har måttet lægge krop til i deres hjem eller andre steder, de har opholdt sig. De kan være bange for, at man ikke tror dem. Det kan også være, at den person, der har begået overgrebene, har truet med alvorlige konsekvenser for barnet, hvis det røber noget om overgrebene.

Er det en kommunal institution, der bliver opmærksom på et seksuelt overgreb mod et barn, skal den anmelde det til politiet. Hvis der er tydelige tegn, skal anmeldelsen ske straks. Hvis kommunen er i tvivl om, hvorvidt det er noget, der kræver politiets indblanding, kan den altid rette henvendelse til den lokale stationsleder eller en af politimesterembedets jurister og få en uformel snak om spørgsmålet. Det kan jo føles ubehageligt for anmelderen, hvis anmeldelsen af en eller anden grund ikke fører til en sag.

Forældelse

Når anmeldelsen er indløbet, vurderer politiet, om der skal startes en efterforskning eller ej. Sagen kan være forældet, og så kan der ikke rejses tiltale. Reglerne herom findes i den Grønlandske Kriminallovs paragraf 83. I de milde sager, hvor der alene idømmes en bøde, er fristen for tiltalerejsning 2 år efter, at lovovertrædelsen er ophørt. Det er typisk blufærdighedskrænkelser. Drejer det sig om grovere forbrydelser, som kan medføre mere indgribende foranstaltninger, er fristen ikke sat til et bestemt årsmål efter forbrydelsen, men er bestemt af en vurdering af behovet for foranstaltning af gerningsmanden. Det vil sige, at en sag ikke kan indbringes for domstolene, når det ikke længere skønnes formålstjenligt at foranstalte gerningsmanden. Det er anklagemyndigheden eller retten, der foretager denne vurdering.

Den videre politimæssige behandling

Politiets efterforskning går i gang snarest muligt efter anmeldelsen. Denne type sager hører – alt efter sagens karakter – til de meget alvorlige overtrædelser og får dermed høj prioritet. Politiet kan frit vælge de efterforskningsskridt, der skal iværksættes. Når det drejer sig om små / mindre børn, indledes efterforskningen sædvanligvis med, at der indhentes oplysninger fra anmelderen og eventuelt de personer, der formodes at kende til sagen. Politiet anholder og afhører ikke nødvendigvis i første omgang den formodede krænker eller foretager afhøring af barnet. Kan der findes andre beviser i form af vidneforklaringer eller objektive beviser, f.eks. i form af en retslægelig undersøgelse, der konstaterer, at barnet har været ude for et overgreb, står sagen alt andet lige meget stærkt. Det skal vejes op imod det forhold, at en intim undersøgelse altid vil opleves ubehagelig for barnet. Bliver det besluttet, at der skal gennemføres en undersøgelse, bør den altid foregå sammen med en voksen person, som er nært knyttet til barnet. Vil forældre / værger ikke være med til en sådan undersøgelse, bliver den som hovedregel heller ikke gennemført. Muligheden for, at gerningsmanden under en senere retssag går fri, er imidlertid væsentlig større, når der ikke findes en retslægelig undersøgelse, som kan dokumentere ugeringen. Det hævdes ofte, at politiet er for hurtige til at iværksætte en sådan undersøgelse, og at man med fordel kan afvente krænkerens eventuelle tilståelse. Man skal imidlertid være opmærksom på, at selv om gerningsmanden erkender forholdet, sker det ofte – når sagen på et senere tidspunkt kommer for retten – at han går fra sin tidligere forklaring, og så skal anklagemyndigheden føre et fuldstændigt bevis for ugeringen.

Konstateres der skader umiddelbart efter krænkelsen, eller findes der andre helt klare oplysninger om sagen, skrides der til en anholdelse og afhøring af den mistænkte gerningsmand med det samme. Der lægges vægt på, hvor mange konkrete beviser der findes for, at der er sket et overgreb, og at det er den angivne person, der har foretaget overgrebene. Et stærkt bevis / indicium vil naturligvis altid være en tilståelse fra den mistænkte.

Afhøringen af den mistænkte kræver et udbygget kendskab til forholdene omkring hændelsen. Efterforskeren må have et sammenhængende billede af, hvad der formentlig er foregået, således at den mistænkte kan give sin version til de enkelte anklagepunkter. Det må på baggrund af kendskabet til de andre oplysninger i sagen vurderes, om hans forklaring er troværdig eller ej.

Den afhørte må have lejlighed til frit at forklare om hændelsesforløbet og herefter have beholdt de modstridende oplysninger. Politiet har under efterforskningen til enhver tid pligt til at være objektiv – det vil sige være lige opmærksom på oplysninger, der peger på mistænktens uskyld som på hans skyld.

Findes der ikke tilstrækkelige beviser, som vurderes at kunne føre til en domfældelse, må forfølgningen mod ham eller hende ophøre. Er det alene forurettedes forklaring, der er bevis i sagen, det vil sige påstand mod påstand, står mulighederne for domfældelse i retten erfaringsmæssigt svagt.

Bistand under sagens behandling

I den Grønlandske Retsplejelov findes ikke en ordning, der giver barnet mulighed for at få beskikket en bistandsadvokat. Den Grønlandske Retsvæsenkommission drøftede på sit møde i Narsarsuaq i september 1999 imidlertid spørgsmålet om bistand til børn i sager om seksuelt misbrug. Kommissionen er af den opfattelse, at barnet bør sikres bistand af en støtteperson til at varetage dets interesser under sagen, både på det personlige plan under afhøring hos politiet og under en eventuel retssag, men også med det formål at sikre, at barnets ønsker om erstatning bliver forelagt retten. Politiet skal i øvrigt vejlede om mulighederne for erstatning.

Er der konflikt mellem barnet og forældrenes interesser (eksempelvis i incestsager), bør der kunne beskikkes en særlig værge til at varetage barnets interesser under sagen. I den endelige betænkning, som Retsvæsenkommissionen har planlagt at udsende i år 2000, vil disse initiativer sammen med forslag til forbedring af voldsfores stilling blive fremsat i et forslag til en ny Retsplejelov for Grønland.

Afhøring af barnet

Den første afhøring af barnet / den unge er meget væsentlig. Den vil ofte give den mest umiddelbare og måske mest rigtige forklaring om, hvad der er sket. Der skal være en repræsentant til stede, som barnet kan føle sig tryk sammen med – normalt en af forældrene, hvis der ikke er tale om incest – samt en repræsentant fra socialforvaltningen.

Afhøringen må gennemføres på barnets præmisser. Vi bestræber os på at skabe så trygge omgivelser, som det er muligt. Det kan bedst ske i et lokale, hvor barnet er vant til at opholde sig, for eksempel på fritidshjemmet eller i børnehaven. Skal afhøringen foregå på stationen, er det en god regel at have noget af barnets legetøj med, således at der her igennem skabes en god kontakt til barnet og en afslappet atmosfære. Kun en enkelt bør stille spørgsmål, og det må foregå i en tålmodig atmosfære. Der må ikke stilles værdiladede eller ledende spørgsmål, men nysgerrige, interesserede og neutrale spørgsmål. Det er så vidt muligt en politimand / kvinde, der har erfaring med denne type afhøringer, der behandler sagen. Og så bestræber vi os på at begrænse det til en enkelt afhøring af barnet. Naturligvis kan der være behov for at indkalde til en supplerende afhøring, fordi der er dukket nye oplysninger op i sagen. Desværre er børn ofte udspurgt så mange gange om det samme emne af velmenende forældre og behandlere, at den forklaring, de afgiver under politiets afhøring, lyder som udenadslære. Herved kan den komme til at fremstå som mindre troværdig.

Videoafhøring

I håb om, at mindre børn – det vil som hovedregel sige børn under 12 år – kan skånes for at afgive forklaring i retten, bliver afhøringen optaget på video, når der er praktisk mulighed for det. I Grønland findes der ikke specielt indrettede lokaler som i Danmark, hvor videoafhøringen foregår efter faste retningslinier tilpasset de formkrav, retten stiller til en indenretlig vidneforklaring. Politiet er henvist til at anvende de praktiske muligheder, der findes i de enkelte distrikter.

I Grønland er det naturligvis også retten, der afgør, om en videoafhøring kan anvendes som bevismiddel eller ej. Jeg er ikke bekendt med, at der har dannet sig en bestemt praksis på dette område. Retstilstanden er antagelig den samme som i Danmark, hvor det afgøres konkret fra sag til sag, om der skal gennemføres indenretlig afhøring, eller om videooptagelsen kan udgøre barnets vidneforklaring.

Børn og unge over 12 år må som hovedregel regne med at skulle afgive forklaring under domsforhandlingen i retten.

Den Grønlandske Retsvæsenkommission har også på sit møde i Narsarsuaq drøftet spørgsmålet om anvendelse af videoafhøring. Der er delte meninger om spørgsmålet i kommissionen. Specielt fra forsvarerside er man tilbageholdende med at tillade videoafspilning i retten i stedet for afhøring af vidnet. Generelt er kommissionen af den opfattelse, at børn i sædelighedssager ikke bør afhøres i retten. Det kræver dog specifikke regler på området, og man overvejer at medtage sådanne i den kommende betænkning.

Retsbehandlingen

Hvis anklagemyndigheden skønner, at sagen har beviser nok til domfældelse af den mistænkte, indbringes sagen for Kredsretten. Den behandles i et åbent retsmøde, hvor alle borgere har mulighed for at overvære domsforhandlingen. Domsforhandlingen er mundtlig, så ingen dømmes i "hemmelige processer". Det, der kommer frem under retsmødet – vidneforklaringer, dokumentation af retslægeundersøgelser, tiltaltes forklaring mv. – danner grundlag for afgørelsen. Skal der anvendes videoafhøring som bevismiddel, må retten derfor træffe beslutning om, at kravet om personligt fremmøde fraviges i det konkrete tilfælde.

I sædelighedssager og især sædelighedssager mod børn har den forurettede / barnet mulighed for at kræve dørene lukkede, mens han / hun afgiver forklaring. Det betyder, at kun de personer, som er involveret i sagen, herunder anklager og bisidder, må være til stede, mens den for-

urettede afgiver forklaring. Retten tager stilling til spørgsmålet efter reglerne i Retsplejelovens kap. 2, paragraf 7.

Skal barnet afhøres under domsforhandlingen, bør det ske så lempeligt og uformelt som muligt. De grønlandske kredsretter er efter min opfattelse meget opmærksomme herpå. For eksempel foregår afhøringen ofte på dommerens kontor.

I Aasiaat har vi erfaring for, at man under domsforhandlingen tager stilling til, om afhøringen skal foregå i retssalen eller i fritidsklubben, der anvendes som alternativ retssal. Foregår det i fritidsklubben, finder afhøringen sted i et rum, hvor kun udspørger, en medarbejder fra fritidsklubben og forurettede er til stede. Dommere, domsmænd, forældre og de øvrige opholder sig i et tilstødende rum, hvor de overværer afhøringen på en monitor. Yderligere spørgsmål stilles gennem udspørgeren. Denne metode har man gode erfaringer med.

Spørgsmålet om erstatning til barnet afgøres normalt under domsforhandlingen. Politiet vejleder om retten til at få erstatning, og kravet tages med under kriminalsagen. Når dommen er faldet, kan beløbet udbetales af erstatningsnævnet, som herefter kan gøre regres mod domfældte.

Afslutning

Selv om overgreb mod børn anmeldes til politiet, kan det ske, at anmeldelsen ikke fører til, at den anmeldte person dømmes. Det betyder ikke nødvendigvis, at anmeldelsen har været urigtig, eller at barnet lyver. Kravene til beviserne i disse alvorlige sager er, som jeg sagde tidligere, meget store. Berettiget tvivl kommer den anklagede til gode. I disse tilfælde kan både anklagemyndighedens påtaleopgivelse og rettens frifindelse føles som en desavouering af forurettede og medføre psykiske belastninger, og alt andet lige er en sædelighedssag med børn impliceret ikke nogen behagelig oplevelse. De involverede myndigheder – politiet, retten og socialforvaltningen – har, når frifindelse eller påtaleopgivelse bliver resultatet, en særlig støtteopgave at varetage over for forurettede og dennes familie.

Omfanget af sædelighedskriminalitet

Hvor stort er problemet egentligt?

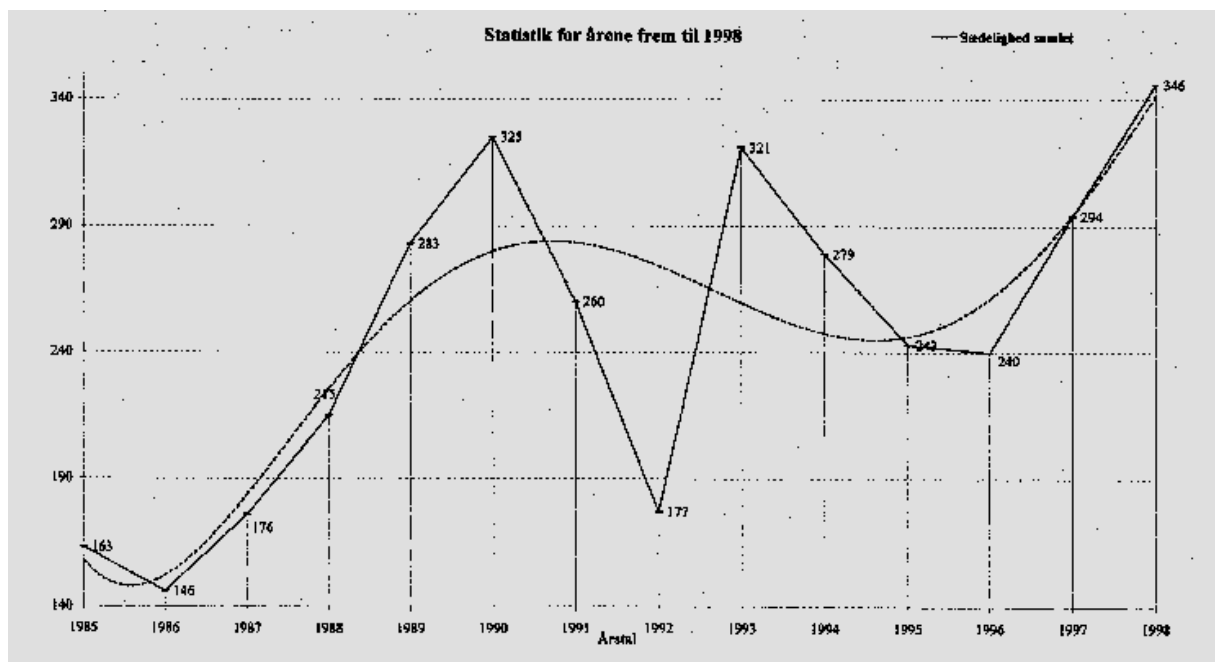
Kriminallovens paragraf 53 handler om kønsligt forhold til børn under 15 år. Med undtagelse af blufærdighedskrænkelser vil paragraf 53 være indeholdt i alle typer af seksuelle overgreb mod børn, hvad enten det drejer sig om samleje eller anden kønslig omgang under en eller anden form – med eller uden tvang.

Antallet af paragraf 53-overtrædelser forholder sig som følger:

- 1997 - 87 anmeldelser
- 1998 - 72 anmeldelser (og yderligere 18 anmeldelser vedrørende forførelse af person under 18 år)

Sammenligner vi sædelighedskriminaliteten i Grønland med sædelighedskriminaliteten i Danmark, får vi, at kategorien *blodskam – kønsligt forhold til børn – blufærdighedskrænkelser* – forekommer seks gange så hyppigt i Grønland. Det samlede antal var i 1998 på 169 anmeldelser mod 191 anmeldelser i 1997, hvilket giver et fald på 12% fra 1997 til 1998.

Til gengæld er der vedrørende sædelighedsforbrydelser samlet sket en stigning på 18% i perioden 1997 (294) – til 1998 (346).

Kilde: Virksomhedsberetning for politiet i Grønland, 1998.

Processen, når man opdager seksuelt misbrug

Socialforvaltningens rolle

v/Karen Bøggild, socialrådgiver, afdelingsleder i Nuup Kommune

I forordningsgrundlaget for arbejdet med børn og unge påhviler det kommunens sociale udvalg at føre tilsyn med de forhold, børn og unge lever under, jævnfør Landstingsforordning nr. 9 af 30. oktober 1992 om hjælp til børn og unge. Socialforvaltningen i en kommune er derfor det naturlige sted, hvor en sag vedrørende seksuelt misbrug indledes og behandles.

Samarbejdspartnere

Når en sag indledes, er de typiske samarbejdspartnere læge og politi. I de kommuner, hvor der er ansat psykologer, indgår de også mange gange som en naturlig del i behandlingsarbejdet. I forbindelse med selve behandlingen af den

krænkede er personalet på daginstitutioner og skoler andre vigtige samarbejdspartnere. Sidst, men ikke mindst, de allervigtigste, nemlig forældrene. Det er dem, der i hverdagen er tættest på børnene og typisk har den største påvirkning.

Procedure

Når der kommer en anmeldelse om seksuelt misbrug af et barn eller en ung, eller en mistanke anmeldes til en socialforvaltning, er det normal procedure i første omgang at få overblik over, hvor overgrebet har fundet sted: Er det sket i eget hjem, hvor krænkeren f.eks. er en far eller mor eller anden medbeboer, eller er overgrebet sket uden for hjemmets fire vægge?

Karen Bøggild

Denne viden er vigtig i forhold til det videre forløb, da tilrettelæggelsen af indsatsen vil være forskellig afhængig af, om overgrebet er sket inden for eller uden for hjemmet.

Er overgrebet sket i hjemmet, sker der typisk en anbringelse af barnet uden for hjemmet som et led i at beskytte barnet eller den unge.

Der bliver gjort meget ud af at forklare barnet og evt. moderen, at en flytning og anbringelse af barnet ikke er en straf, men en beskyttelse. Er overgrebet sket uden for hjemmet, vurderes det sjældent nødvendigt at anbringe barnet uden for hjemmet.

Der bliver lavet en aftale med en læge om at få barnet undersøgt, såfremt overgrebet er sket for nylig. Sagen overgives også til politiet, som arbejder med det forløb, de skal i deres regi.

Uanset resultatet fra såvel læge, politi som kredsret arbejdes der med sagen i socialforvaltningen. Her handler vi ikke ud fra, hvad andre mener, der er sket, men hvad den krænkede selv siger og giver udtryk for såvel mundtligt, adfærdsmæssigt som ved kropssprog.

Behandlingsforløbet

Hvordan selve behandlingsforløbet tilrettelægges, er afhængigt af skadens omfang. Når jeg siger skadens omfang, tænker jeg på, hvordan barnet eller den unge har det, hvordan forældrene har det, hvordan resten af familien har det.

Hvorledes barnet, familien og omgivelserne forholder sig til og reagerer over for overgrebet er utrolig individuelt og har baggrund i egen menneskelig styrke og ressourcer.

Forældrenes egne oplevelser, hvis de f.eks. selv har været udsat for seksuelle overgreb i barndommen, vil med stor sandsynlighed påvirke hele forløbet.

Ud fra en helhedsvurdering ses der også på, hvilke ressourcer der er i nærmiljøet, i familien, blandt pædagogisk personale eller skolepersonalet. Det er vigtigt at give den krænkede nogen at tale med, som vedkommende har tillid til.

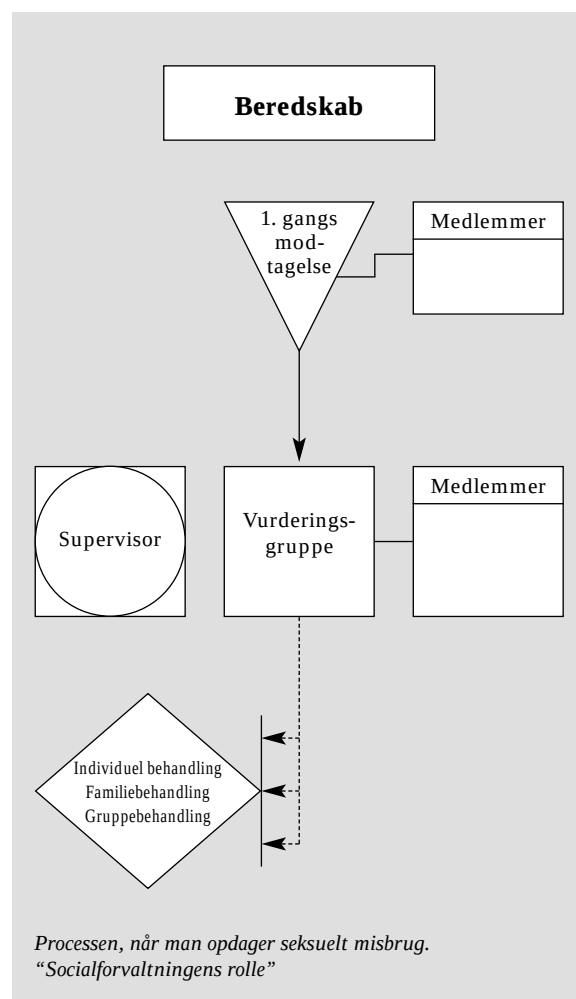
En af sagsbehandlerens opgaver er at indsamle oplysninger fra relevante personer og instanser. Oplysninger, som skal være med til at give et billede af den mest optimale løsning for den krænkede og familien.

Dernæst skal det vurderes, hvad der reelt kan lade sig gøre i det område, hvor man er. I nogle kommuner er der mulighed for psykologbistand eller hjælp og støtte fra andre ressourcepersoner, der kan klare opgaven. Nogle kommuner har personer, som ikke er uddannet så målrettet.

Noget af det vigtigste er, at den krænkede oplever at blive hørt og at blive troet på.

Drejer sagen sig om en gruppe af krænkede, ser opgaven typisk lidt anderledes ud og bliver tilrettelagt på en lidt anden måde, men grundprincipperne er stadig de samme.

Beredskab

Nuup Kommune har et beredskab med en tværfaglig gruppe, der arbejder med sagen fra start til slut. Deltagerne er de, der i det daglige er beskæftiget med problematikken omkring seksuelle overgreb, og som derfor har fingeren på pulsen, så arbejdet hurtigt kan blive justeret, hvis der er ved at ske en udvikling i den forkerte retning.

I vurderingsgruppen udarbejdes en vurdering af det videre forløb for såvel de krænkede som andre berørte. Det kan f.eks. være familie eller andre pårørende. En grundig viden om familien er vigtig for at kunne vurdere hjælpeforanstaltninger. Har forældrene selv været udsat for seksuelle krænkelser, er det vigtig viden i forhold til såvel forståelse af handlinger som en vurdering af, hvor der skal sættes ind. Forældrenes ressourcer i forhold til det krænkede barn / den unge medtages også i vurderingen af sagens videre forløb.

Under hele forløbet er det *socialforvaltningens opgave* at indsamle oplysninger, koordinere indsatsen, overveje behov for hjælpeforanstaltninger og vurdere, hvordan hjælpeforanstaltningerne skal udnyttes. Kort sagt, få det hele til at glide så enkelt som muligt og med det bedste resultat for øje. Derudover er det også vigtigt at udarbejde redskaber og materiale, der kan anvendes i det daglige arbejde. Her i Nuuk har vi bl.a. fået lavet nogle hjælpespørgsmål, som sagsbehandleren kan støtte sig til under samtaler med den krænkede og med familien. Ud over at intervieweren har noget at støtte sig til under samtaler, giver det også en vis ensartethed i interviewene. Dette kan være med til at gøre det lidt mere overskueligt ved vurderingen af de videre foranstaltninger.

Anmeldelsen af seksuelle overgreb

Har socialforvaltningen en rolle i anmeldelsen af et seksuelt overgreb? Nogle mener, at det er socialforvaltningens pligt, mens andre mener, at det ikke hører til socialforvaltningens opgave. Uanset hvad man mener, er virkeligheden ikke sort/hvid. Ved en eventuel anmeldelse står en sagsbehandler ofte i et dilemma. En politianmeldelse kan føre til megen turbulens og splittelse i

en familie og kan gøre det svært at samle familien op bagefter.

Ender sagen med en frikendelse eller tiltalefrafald, kan det også være meget svært at arbejde videre. Barnet eller den unge opfatter måske, at det ikke bliver troet på. De sager, der har været umulige at arbejde videre med efter en frikendelse eller et tiltalefrafald, har rod i, at den krænkede ikke har følt sig troet på, og det har betydet utrolig meget, hvad politiet eller kredsretten har dømt. Dette til trods for et stort arbejde med at få overbevist den krænkede om, at der faktisk findes nogen, der tror på vedkommende.

Her i Nuuk forsøger vi først og fremmest at få forældrene til at anmelde. Dette gør vi ud fra en holdning om, at det er forældrene, der først og fremmest har ansvaret for barnet, samt at vi også ser det som et led i den proces, det er at erkende, at der er sket et overgreb. Naturligvis gør vi det med støtte hele vejen igennem, for det er ikke nemt for forældrene.

Derfor er det vigtigt, at socialforvaltningen hele tiden gør det klart, at uanset hvad der sker rundt omkring, tror vi på det, offeret siger, og for at understrege det er det vigtigt, at vi i vore handlinger også viser det.

Tværfagligt samarbejde

Samarbejdet mellem de professionelle er meget vigtigt, men det er også en svær proces.

Det er vidt forskellige faggrupper, der skal fungere sammen og i fællesskab tilrettelægge indsatsen. Faggrupperne skal kunne forstå hinanden, samtidig med at hver faggruppe har sit arbejdsfelt, der skal passes. Med smertelig erfaring kan jeg konstatere, at det bestemt ikke er let.

I den sidste store sag, vi havde her i byen, kom vi ikke hurtigt nok i gang med arbejdet vedrørende de krænkede, da politiet mente, at det kunne virke forstyrrende i opklaringsarbejdet. Men det har vi lært meget af – som en samarbejdspartner sagde: ”Var det et barn, der var ble-

vet kørt over, var sundhedsvæsenet jo ikke blevet forhindret i at reparere, fordi politiet skulle opklare, hvad der egentlig var sket!”

For at forhindre, at dette sker igen, er det vigtigt, at alle implicerede parter lærer at tale et fælles sprog og lærer en fælles forståelse for problemet, for det er ikke noget, man automatisk har i et tværfagligt samarbejde – det er noget, der skal arbejdes for at få – og der skal arbejdes hårdt.

Det har stor betydning for det tværfaglige samarbejde på tværs af sektorer, at hver instans gør op med sig selv, hvad der er vigtigt, hvad der kan ændres, og hvad der eventuelt ikke er nødvendigt. Dernæst skal hele sagen vurderes samlet med samarbejdspartnerne, for hvad nytter det, at socialforvaltningen f.eks. beslutter, at det er vigtigt at gå ind i et behandlingsarbejde omgående, hvis politiet mener, at det må vente. Derfor er det vigtigt, at man sammen går ind i en konstruktiv debat om, hvordan tingene skal fungere, så det bliver en helhed, for det er jo sådan, vores brugere opfatter det – som en helhed og ikke som løsrevne dele, hvor det hedder sundhedsvæsen, socialvæsen og politi. Et godt og positivt samarbejde er også et gode for den krænkede og familien og kan være medvirkende til gennemførelse af en ordentlig proces for dem.

Et konstruktivt og sagligt samarbejde er også nødvendigt ved anmeldelser. Hvornår er det f.eks. nødvendigt at anmelde? Er det noget, der bør gøres omgående, eller er det en sag, der kan vente? Denne problematik kunne tages op med politiet, så snart socialforvaltningen får kendskab til et seksuelt overgreb, så det hurtigt kan blive afgjort.

Det er ligeledes vigtigt at vurdere, hvilke ressourcer det rent faktisk er muligt at benytte i det egentlige behandlingsarbejde. Der er ingen tvivl om, at der i regi af socialforvaltningen skal iværksættes en helhedsorienteret indsats, men tilrettelæggelsen af denne må tage udgangspunkt i kommunens ressourcer og muligheder.

Det er meget vigtigt, at der ikke gives nogle forventninger, som ikke kan indfries. Sker det, kan man miste alt i løbet af et øjeblik. Hellere love lidt, man kan overholde, end en eller anden flot plan, som bare falder til jorden, fordi det alligevel ikke kunne lade sig gøre.

Evaluering

Til sidst er det værd at nævne *evaluering*. For at vi kan dygtiggøre os og blive bedre til næste opgave er det vigtigt, at vi går ind og evaluerer den opgave, vi har haft. Optimalt set skal evaluering foregå hos hver enkelt instans, men også samlet.

Der kommer utrolig megen viden, som kan bruges næste gang – og vi siger jo, vi har så travlt – derfor er det også vigtigt, at vi bruger vores ressourcer på den mest effektive måde og det kan vi til dels opnå ved at evaluere og lære af de erfaringer, arbejdet giver.

Eksempelvis har vi talt med politiet om, hvorvidt det er hensigtsmæssigt, at forældrene deltager under afhøringer. Ofte hæmmer det den krænkede – børn har det jo med at ville beskytte deres forældre og fortæller derfor ikke alt – og for forældrene kan det være meget svært at kapere.

Afslutningsvis vil jeg sige, at arbejdet med at forhindre seksuelt misbrug af børn er utroligt vigtigt, da deres liv påvirkes i stærk grad efter et overgreb. Dette siger jeg, da mange af de kvinder, der opsøger socialforvaltningen i dag, har været seksuelt misbrugt som børn. De er ødelagte, sommetider på både krop og sjæl, og magter ikke at rette op på deres egen situation. Derudover er mange mødre til seksuelt misbrugte børn også selv seksuelt misbrugt eller har været udsat for anden grænseoverskridende overgreb. For at vi kan arbejde med deres børn er vi nødt til også at gå ind i behandlingen af mødrene – ellers vil det ikke lykkes at få den krænkede og familien til at fungere igen, og det må – i fællesskab – være vores fornemste mål.

Processen, når man opdager seksuelt misbrug

Lægeundersøgelser efter seksuelle overgreb

v/ Gert Mulvad, distriktslæge ved Lægeklinikken i Nuuk

Jeg er distriktslæge her i Nuuk og har i de sidste 5 år været med i Nuup Kommuneas tværfaglige udvalg, men på trods af dette arbejde og behandling af flere sager omkring incest og seksuelt misbrug er jeg stadig meget usikker i behandlingen af den enkelte sag.

I de seneste ti år har der været stigende fokus på emnet incest og seksuelt misbrug af børn.

Børn i enhver alder, race, religion, køn og socialklasse kan blive ofre for misbrug og forsømmelse, og mange børn bliver misbrugt, uden at det nogensinde bliver anmeldt til myndighederne. De følelsesmæssige behov hos misbrugte børn må erkendes og den nødvendige hjælp tilbydes barnet.

Ingen myndighed eller professionel disciplin kan arbejde isoleret for at forebygge og behandle dette problem. Kun gennem et vedkommende

lokalsamfunds samarbejde kan der ske reelle ændringer.

I forhold til seksualitet, misbrug af børn og incest er det vigtigt at have kendskab til egne følelser.

Jeg forsøger på min arbejdsplads at have kollegaer, som jeg er trykke ved og med hvem, jeg kan diskutere de enkelte episoder og min usikkerhed.

I dette arbejde i vores små samfund er det vigtigt, at vi kan skabe et tilbud, der ikke bare giver indtryk af, men *er trygt* og tillidsfuldt, og det tror jeg er en af de sværeste opgaver.

Jeg ser i vores lokalsamfund mange ressourcer med mod på at forholde sig til problemet. Inden for sundhedsvæsenet er specielt sundhedsplejen en af de væsentlige ressourcer, da sundhedsplejersker i folks eget hjem har

Gert Mulvad

mulighed for at snakke om familiesamvær samt forholdet mellem børn og voksne.

Et tværfagligt samarbejde, der også kan være med til at give os de nødvendige ressourcer til at fortsætte arbejdet.

Jeg ser også et stort antal børn, der bliver misbragt og svigtet på alle tænkelige måder.

Her må situationen ende med en anmeldelse.

Jeg mener, det er meget vigtigt, at samfundet går ind og sikrer, at regler for børns rettigheder overholdes, og at foranstaltninger tages.

Når det peger mod en retssag, er der som læge nogle vigtige ting at være forberedt på.

Erkendelsen af, at den, der skal foretage disse undersøgelser, har meget lidt erfaring, da disse undersøgelser sjældent forekommer, hvorfor det er vigtigt med en grundig forberedelse (Se litteraturliste).

Det er vigtigt at have et godt samarbejde med de øvrige myndigheder, så man ved så meget som muligt om sagen.

Det er meget vigtigt at afsætte den nødvendige tid til bl.a. at informere om, hvad der skal ske og hvorfor, samt hvorledes undersøgelsen skal foregå. Forståelse giver tryghed og tillid for barnet. At følge op på undersøgelsen er også en del af behandlingen.

Det er vigtigt at forholde sig til den situation, at man ofte skal undersøge både krænkeren og ofret.

Det er vigtigt at vide, at der er tale om en retssituation, hvor objektivitet er meget væsentlig.

Jeg har gennemgået det materiale, der bruges her i landet i den objektive lægeundersøgelse.

Det drejer sig om

1. Prøveudtagelse
2. Lægelig undersøgelse.
3. Beskrivelse af undersøgelsen.

Prøveudtagningen sker bl.a. med henblik på undersøgelse af blod, sekreter og seksuelt overførte sygdomme.

Den lægelige undersøgelse er en undersøgelse af hele barnet og specielt kønsorganer og endehul.

I forhold til *beskrivelsen af undersøgelsen* er der fastlagte procedurer for prøveudtagelse og retsmedicinsk undersøgelse. Disse procedurer bør være tilgængelige og bør kendes af alle læger.

Jeg vil sluttelig igen understrege, at fremtiden omkring forebyggelse af incest og seksuelt misbrug er et ansvar for os alle. Det er de lokale netværk, der er med til at skabe tryghed i familien og i det lokale samfund.

Tak til kollegaer for det samarbejde, der er medvirkende til, at de næste tiår ikke bliver tavse, men i stedet giver håb om, at børn får en tryk opvækst.

Bilag

- Prøveudtagelse i forbindelse med personundersøgelser.
- Blanket til indsendelse af prøver i forbindelse med personundersøgelser.
Retsgenetisk Afdeling, Retsmedicinsk Institut, Københavns Universitet.

Litteratur

Hammerschlag, M. R.:

Sexually transmitted diseases in sexually abused children: medical and legal implications.

Ses Transm inf 1998; 14: 167-174.

Hvordan kan man stole på det, børn siger?

Månedsskrift for praktisk lægegerning, nr. 8, 1999, s. 1017-1033.

Meerstadt, P. W. D.:

Child Abuse.

Physical, Sexual and Emotional Abuse of Children.
Clinical Symposia CIBA-GEIGY Vol. 43, nr. 1, 1991.

Procedure ved personfremstilling i voldtægtssager.

Korrespondance med embedslægen: Professor Gormsens opsummering af "Lægelig undersøgelse ved sædelighedsforbrydelse".

Prøveudtagelse i forbindelse med personundersøgelse.
Vejlledning og blanket fra Retsgenetisk Afdeling, Retsmedicinsk Institut, Københavns Universitet.

Simonsen, Jørn:

Retsmedicin og medicinallovgivning. 9. udgave fra FADL's Forlag.

Blanket til indsendelse af prøver i forbindelse med personundersøgelser

Dato.....	Rekvirerende politimyndighed:	Udfyldes af afdelingen Modtaget d.....
Embedslægens Jr.nr.:	<u>Politiet i Nuuk, Postbox 30, 3900 Nuuk</u>	Modtaget af:.....
.....	Jr.nr.: <u>5505</u>	Jr.nr.:.....

Sagens art

Undersøgtes navn	Cpr.nr.
Evt andre i sagen involverede	Navn..... Cpr.nr.....
	Navn..... Cpr.nr.....

Prøven(erne)s art

Undersøges for

1:.....	
2:.....	
3:.....	
4:.....	
5:.....	
6:.....	

Vejledning til prøveudtagelse, se blankettens bagside

Prøve(r) udtaget	Dato	Kl.
Undersøgelsessted		
Tidspunkt for forbrydelsen	Dato	Kl.
Ved sædelighedssager:	Tidspunkt for sidste samleje inden forbrydelsen	
	Dato	Kl.

Andre oplysninger af betydning for undersøgelsen

Lægens navn, adresse og tlf.nr.

Underskrift

Blanketten indsendes straks efter prøveudtagelsen sammen med prøverne i medfølgende forsendelseskuvrt til:

Laboratoriet for Sporundersøgelser, Retsgenetisk Afdeling, Retsmedicinsk Institut
 Frederik V's Vej 11, Postbox 2713, 2100 København Ø
 Telefon 35 32 61 30 Telefax 35 32 61 20

AGA/Persund/960528/BE

Prøveudtagelse i forbindelse med personundersøgelser

Mærkning: Prøver skal mærkes med navn og Cpr.nr., efter behov også med prøvens art og fra hvilket område den er sikret.

Blod til blodtypebestemmelse og DNA-analyse: Der udtages 2 prøver ved venepunktur i rør indeholdende ACD (gul prop). Rørene skal vendes nogle gange umiddelbart efter prøvetagningen. Blodet skal indtil forsendelsen opbevares køligt, men må ikke udsættes for frost. Der bør ikke uden aftale udtages blodprøve, såfremt der er givet transfusion inden for de sidste 4 måneder.

Spyt til ABO-udskillerbestemmelse: Der sikres 2 vatpinde med spyt. Det påses, at vatpindene er helt fugtede. Vatpindene anbringes i et tørt prøverør og tørres ved stuetemperatur med løsnet prop.

Vaginalsekret: Prøver af vaginalsekret til undersøgelse for sperma udtages på vatpinde fra

- a) introitus vaginae
- b) fornix posterior

Der fremstilles følgende præparater:

- 1) mindst to udstrykningspræparater, der lufttørres. Præparaterne skal ikke fikseres.
- 2) Vatpindene med opsuget sekret anbringes i et tørt prøverør og tørres ved stuetemperatur med løsnet prop.

Aftryk fra glans penis til undersøgelse for vaginalceller:

Aftrykket tages ved at "rulle" glans og sulcus coronarius hen over et rent, tørt objektglas, som derefter lufttørres.

(Undersøgelse for sædlegemer i urethra hos mænd har normalt ingen bevisværdi. Undersøgelser for kønssygdomme og AIDS henhører under Statens Seruminstitut).

Blod-, sæd- eller spytpletter på hud: Større skorper skrabes direkte ned i et tørt prøverør (glas, ikke plast). Hvis en større tilsmudsning er fugtig, bør den afskrabes og tørres ved stuetemperatur, inden den føres over i prøverøret. Små indtørrede forureninger aftørres med en vatpind fugtet med en dråbe sterilt vand eller sterilt, fysiologisk saltvand. Vatpinden anbringes i et rent prøverør og tørres med løsnet prop. Sam kontrol foretages samme procedure på et tilgrænsende, ikke forurenat hudparti.

Negle/negleskrab: Blodspor eller spor af andet biologisk materiale under negle sikres bedst ved afklipning af neglene så centralt som muligt. Neglene anbringes i hver sit mærkede prøverør. Alternativt kan spormaterialet sikres ved forsigtig afskrabning med små, ikke for spidse træpinde, der anbringes i hver sit rør.

Hår: Til hårundersøgelse udtages prøver ved at rykke hårene ud med rod. Hver hårprøve skal omfatte mindst 10 hår og skal emballeres i klar plastpose og mærkes med det område, hvorfra prøven hidrører.

Der udtages prøver à 10 hår fra nedennævnte områder:

Hvis hovedhår: Pande, isse, tinding og fra grænsen til evt. skaldede partier.

Hvis skæghår: Kinder, overlæbe og hage.

Hvis pubeshår: Partiet over symfyen og scrotum resp. labia majora.

Hvad gør man, når overgrebet konstateres?

v/ Jørgen Meyer, politimester, Nuuk

Karen Bøggild, socialrådgiver, afdelingsleder ved Nuup Kommunea

Gert Mulvad, distriktslæge ved Lægeklinikken i Nuuk

Anne Troelsen, stud. jur., Aarhus Universitet

Seksuelle overgreb på børn i Grønland

Et offerperspektiv på det grønlandske retssystem

v/Anne Troelsen, stud. jur., Aarhus Universitet

Jeg har skrevet en opgave, som beskriver, hvordan det grønlandske retssystem fungerer i praksis i sager om seksuelle overgreb.

Mit baggrundsmateriale er de 210 sager, der er anmeldt til politiet i perioden 1991 til midten af 1996. Det omfatter alle politirapporter og eventuelle domsudskrifter.

Sagerne drejer sig om alle typer af seksuelle overgreb begået mod børn i alderen 2 til 17 år og altså ikke kun overgreb begået i familien. Alle krænkerne er mandlige, mens ofrene både er piger og drenge.

Da der ikke tidligere er lavet undersøgelser i Grønland om omfanget af seksuelle overgreb på børn, har jeg tænkt mig først kort at fortælle lidt om omfanget og om særlige forhold, jeg har konstateret.

Bagefter vil jeg fortælle om samarbejdet mellem politiet og socialforvaltningerne.

Politimesteren har tidligere fremlagt tal, der viser, at antallet af anmeldte sager sat i forhold til befolkningstallet er mere end seks gange så stort i Grønland som i Danmark. Det tal mener jeg, at

Anne Troelsen

man er nødt til at korrigere, idet befolknings-sammensætningen er anderledes i Grønland. Man har her forholdsmæssigt flere børn end i Danmark. Det er derfor rimeligt at fastslå, at de grønlandske børn har mindst 10 gange så stor en risiko for at møde en krænker, som de danske børn har.

Så seksuelle overgreb er et stort problem i Grønland.

Når jeg har sagt det, så vil jeg gerne med det samme understrege, at man i Danmark kan lære meget af den måde, sagerne bliver behandlet på i det grønlandske retssystem.

Min undersøgelse viser, at 49% af krænkerne giver en uforbeholden tilståelse. Hertil kan man lægge mange delvise tilståelser og sager, hvor krænkeren har været så påvirket af alkohol, at han ikke kan huske, hvad der er sket, men hvor han siger, at det må være rigtigt, for hvorfor skulle børnene ellers sige det.

Det betyder reelt, at kun få krænkerne direkte nægter at have begået overgrebene. Dette er stik imod, hvad man ser i andre lande.

Det har stor betydning for børnene, idet de ikke kommer til at fremstå som løgnere, og idet krænkeren tager ansvaret for overgrebene. Dermed får børnene nogle bedre forudsætninger for at få overgrebene bearbejdet.

Det har også stor betydning for sagens gang, at krænkeren tilstår.

Kun 16% af sagerne henlægges på bevisets stilling. Og kun i 24% af sagerne er det nødvendigt at afhøre børnene i retten. Når de bliver afhørt i retten, bliver de som regel ikke udsat for krydsforhør af bisidderen for tiltalte, så det foregår på en langt mere skånsom måde end i Danmark.

Og så bliver børnene troet på i lægmandssystemet. Kun 3% af krænkerne frifindes.

Det er alt sammen utroligt positivt set i forhold til at gøre forløbet af sagerne så skånsomt som muligt for børnene.

Man har nogle gode forudsætninger. Alligevel bliver børnene de store tabere, og det gør de, fordi mange forhold ikke fungerer optimalt.

Samarbejdet mellem socialforvaltningerne og politiet fungerer dårligt. I 46% af sagerne er socialforvaltningen ikke til stede ved alle afhøringer af børnene. Jeg kan ikke ud fra rapporterne se, om det skyldes, at politiet tilkalder socialforvaltningen for sent, eller om man fra socialforvaltningens side ikke prioriterer denne type sager særligt højt. I én sag angiver politimanden selv, at han har undladt at tilkalde socialforvaltningen på grund af tidligere dårlige sager. I flere andre sager angiver socialforvaltningen, at de ikke har personale til at stille til afhøringen. I 42% af sagerne er forældrene heller ikke til stede, og da flere af disse sager er sammenfaldende med de sager, hvor socialforvaltningen heller ikke er til stede, betyder det, at børnene sidder helt alene til afhøringen hos politiet.

Kun 6% af børnene får psykologhjælp. Det betyder, at børnene selv skal bearbejde overgrebene, for flere af dem får heller ingen støtte hjemmefra.

Ingen krænkerne får psykologhjælp. Når krænkerne tilstår, er de mere modtagelige for hjælp. Uden hjælp er risikoen for, at de igen krænker, stor. 15% af krænkerne er således tidligere sigtet eller dømt for seksuelle overgreb på børn.

Politiets afhøringer af børnene er heller ikke altid lige hensigtsmæssig. Børnene afhøres gentagne gange, og man tvivler på det, de siger. De kan også blive spurgt, om de gjorde det frivilligt trods det, at krænkeren har tilstået voldtægt. Politiet mangler undervisning i, hvordan man afhører børn, og det kan anbefales, at man udarbejder retningslinjer for afhøringerne og for samarbejdet med socialforvaltningerne, så man sikrer en ens sagsbehandling over hele Grønland, der kommer til at foregå på en så skånsom måde som muligt for børnene.

Hvis man skal blive i stand til at forebygge mange af de seksuelle overgreb, så kræver det, ud over retningslinjer til politiet og socialforvaltningerne, at Hjemmestyret afsætter betydelige midler til oplysning og undervisning. Mange unge mænd fortæller, at de ikke vidste, at der findes regler for, hvornår man må gå i seng med pigerne. Der, hvor de kommer fra, plejer man at gøre det, omkring når pigerne bliver konfirme-

ret. Undervisning i skolen om denne regel og også om vigtigheden af at bruge prævention for at undgå, at pigen bliver gravid, og for at undgå kønssygdomme, er derfor en stor nødvendighed, som der må sættes penge af til.

Herudover er det vigtigt, at der i alle byer oprettes væresteder for børnene, som de kan søge hen til, når de ikke kan være i hjemmet på grund af druk. Hermed kan de overgreb, hvor krænkeren møder barnet alene på gaden, forebygges.

Desuden kan mange overgreb formentlig undgås, hvis man formår at gøre noget ved alkoholproblemerne i Grønland, idet mange krænkerer har været så berusede, at de ikke har vidst, hvad de gjorde.

Hvis man skal blive i stand til at forebygge mange af overgrebene, så kræver det således en stor indsats af både politiet, socialforvaltningerne og Hjemmestyret.

Efterfølgende diskussioner og kommentarer:

Vedrørende politiet:

Samarbejdet mellem politiet og sundhedsvæsenet i Nuuk fungerer godt. Politiet ringer og bestiller tid til retsmedicinske undersøgelser, når der er anmeldelser vedrørende seksuelt misbrugte børn.

Politimesterembedet har 17 politidistrikter og 119 politifolk, spredt over et kæmpe land. Politiet erkender, at det ikke er nemt at få ens retningslinjer i alle distrikterne. Heller ikke når det drejer sig om undervisningen i afhøringsmetodik. Fremover bør der fokuseres mere på at få udarbejdet overordnede retningslinjer for procedurer vedrørende sager omhandlende seksuelle overgreb kombineret med efteruddannelse.

Undersøgelsen "Seksuelle overgreb på børn i Grønland – et offerperspektiv på det grønlandske retssystem" af Anne Troelsen viser, at størsteparten af krænkerne tilstår overgrebet, men inden for de seneste år er der i de større byer set en tendens til, at krænkeren i langt flere tilfælde end tidligere benægter.

Der ses flere sager med børn, der bliver udsat for seksuelle overgreb, hvor politiet frafalder sigtelsen mod krænkeren, fordi barnet ved anden forespørgsel ændrer forklaring. Barnet bør så vidt muligt kun afhøres af politiet én gang. Børn kan være bange for politifolk i uniform. Erfaringer fra opklaringsarbejdet i Aasiaat har vist et godt samarbejde med politiet. Børnene, der havde været udsat for seksuelt misbrug, blev afhørt af politifolk uden uniform, og afhøringen foregik på skolen i kendte omgivelser for barnet og ikke på politistationen. Ud over politiet deltog en af børnenes lærere – en person, som barnet har tillid til.

Efterforskningsmæssigt afhøres barnet så hurtigt som muligt, efter at overgrebet er konstateret. Jo kortere tid, der er mellem overgrebet og afhøringen, og jo færre der har udspurgt barnet, jo større er chancerne for at få en så korrekt forklaring fra barnet som muligt. Børn gentager sjældent hændelser og forhold to gange, når det handler om så alvorligt et område som seksuelt misbrug.

Ved grov sædelighedsforbrydelse mod et barn er der ikke nogen fast forældelsestid, og der kan gå op til 5-10 år, måske mere, før sagen skønnes forældet.

Politimesteren mener, at politiets efterforskning sagtens kan foregå samtidig med de behandlingsmæssige tiltag.

Mht. videoafhøringer af børn er der visse betingelser, der skal være opfyldt, for at filmen må anvendes som bevismateriale i retten. Endnu har man ikke så mange muligheder for dette her i landet, og det kræver også en grundig uddannelse af de personer, der skal foretage afhøringerne og videooptagelserne.

Vedrørende socialforvaltningen:

Ifølge lovgivningen skal hver kommune nedsætte et tværfagligt samarbejdsudvalg, men det vil være hensigtsmæssigt med et underudvalg, der udelukkende skulle beskæftige sig med sociale sager og seksuelle overgreb mod børn og unge. Det kunne bl.a. være et af de forebyggende initiativer. I nogle kommuner fungerer det tværfaglige samarbejdsudvalg ikke, og det er et an-

svar, der skal løftes lokalt i kommunerne. Som det er nu, består udvalgene af repræsentanter fra socialforvaltningen, sundhedsvæsenet og skolen. Fremover bør politi og kriminalforsorg også inddrages i det tværfaglige samarbejdsudvalg.

I kommunerne er det en god idé at udarbejde hjælpespørgsmål vedrørende samtaler med seksuelt krænkede og forældrene. I Nuup Kommune har man indledt et samarbejde mellem jordemoder og sundhedsplejersker, pædagogiske konsulenter, sagsbehandlere og psykologer om udvikling af en vejledningsguide for arbejdet med omsorgssvigtede børn og børn udsat for seksuelle overgreb. Vejledningsguiden er målrettet personale ved daginstitutioner, sundhedsplejen, jordemoder, lægeklinikken, sygehuse mv. Steder, hvor der arbejdes professionelt med børn og unge, og den vil indeholde retningslinjer for, hvad man skal gøre, hvis man har mistanke om eller opdager seksuelle overgreb.

Socialforvaltningen deltager ikke i 46% af afhøringerne, hvilket er et problem, der fremover må findes en løsning på. Dog skal man være opmærksom på, at hvis indehaveren af forældremyndigheden ikke ønsker, at de sociale myndighed skal deltage, så deltager de ikke i afhøringerne.

Vedrørende sundhedsvæsenet:

Som læge er det vigtigt, at man er grundig og objektiv i den lægelige undersøgelse og prøvetagning. Det kan bl.a. være afgørende for at sikre det grundlag, hvorpå sagen behandles og afsluttes. Embedslægeinstitutionen har velbeskrevne retningslinjer for, hvorledes undersøgelsen af barnet bør foregå – dog trænger retningslinjerne til sproglig fornyelse, men indholdet er fyldestgørende. Undersøgelsen hos lægen i forbindelse med seksuelt overgreb behøver ikke være et traume for barnet.

Jordemødre møder også gravide kvinder, som har en hemmelighed, hvor kvinderne i forbindelse med graviditeten offentliggør, at de selv som barn har været udsat for seksuelt misbrug. Kvinderne er meget sårbare, og der er tale om en vanskelig situation for sundhedspersonalet, da tilbudet om hjælp er begrænset.

Alment:

Som borger har man anmeldelsespligt til de sociale myndigheder, såfremt man er vidende om, at et barn udsættes for omsorgssvigt eller seksuelt misbrug.

Her i landet er der ikke lovmæssig anmeldelsespligt til politiet for den almindelige borger eller offentlige institutioner – modsat det danske retssystem, hvor der er anmeldelsespligt for kommunen til at anmelde overgreb eller ulovligheder mod børn.

Det er vigtigt, at man også her i landet får udarbejdet et regelsæt vedrørende anmeldelsespligt både fra almindelige borgere og offentlige institutioner.

Der er stor udskiftning af personale inden for både politiet, sundhedsvæsenet og socialforvaltningerne, hvorfor det er vigtigt, at der bliver udarbejdet nogle overordnede retningslinjer for proceduren i sager med seksuelt misbrug af børn.

Politikerne bør afsætte de nødvendige økonomiske ressourcer til henholdsvis forebyggelse af seksuelt misbrug, behandlingsarbejde og uddannelse af fagfolk.

Der bør ske en vidensformidling af de erfaringer, som hver enkelt kommune ligger inde med.

Den pædagogiske behandling af misbrugte børn

v/Torben Alne, forstander på behandlingshjemmet Meeqqat Illuat

Jeg skal tale om ”den pædagogiske behandling af misbrugte børn”, men overskriften kunne lige så godt have heddet ”den pædagogiske behandling af omsorgssvigtede børn”, da vi på vores institution grundlæggende bruger den samme pædagogik over for alle børn, da vi har erfaring for, at det ikke er hensigtsmæssigt at fokusere på et specifikt problem, f.eks. misbrug.

Hvad er observations- og behandlingsbørnehjemmet Meeqqat Illuat?

Det er Socialdirektoratets specialinstitution for normalt begavede børn i alderen 4-14 år, hvis aktuelle situation kræver grundig afklaring og/eller intensiv pædagogisk behandling.

Institutionen startede i 1974 som et observationsbørnehjem, med det formål at nedsætte antallet af børn, der ellers ville være sendt til Danmark.

Til det må man sige, at Meeqqat Illuat og forskellige andre tiltag gjorde, at man stort set holdt helt op med at sende normalt begavede børn med problemer til Danmark.

Men der gik ikke mere end 3-4 måneder, så var børnene færdigobserveret, og hvad skulle man bruge observationerne til? Der var ikke nogen steder at sende dem hen, så det endte med, at børnene blev på institutionen i behandling.

Hvad er det for nogen børn, vi modtager?

Fælles for dem alle er, at de har været udsat for alvorligt omsorgssvigt, med personligheds-, følelses- og funktionsmæssige følger af de svigt, overgreb, mishandlinger og/eller misbrug, de har været udsat for.

Børnene viser blandt andet alvorlige symptomer på angst, manglende selvrespekt og respekt for andre, alvorlige vanskeligheder med at finde sig til rette i samfundet, selvdestruktiv adfærd i betænkelig farlig grad (selvmordstanker, snifning, kradse sig selv mm.), forstyrrelse af undervisningen og/eller alvorligt fravær fra skolen samt

generel vægring mod at påtage sig pligter og ansvar.

Vi har plads til 14 børn i alderen 4-14 år, der er fordelt med syv børn på hver af de to afdelinger, vi har.

Afdelingerne ligger på hver sin etage med de store børn på den øverste og de små børn på den nederste afdeling.

Det er sjældent, vi modtager børn under 7 år, da det som oftest først er, når de begynder i skolen, at man reagerer på deres afvigende adfærd.

Vi modtager flest drenge, hvilket for os helt tydeligt hænger sammen med, at det er dem, der er mest udadrettede i deres adfærd.

Ca. halvdelen af børnene har været udsat for seksuelle overgreb, og det er både drenge og piger, og ca. halvdelen af dem ved vi det ikke om, på forhånd. Det bliver først konstateret gennem samvær og terapi.

Torben Alne

Vi har 11 børn på venteliste, så det kan tage op til to år, før vi kan modtage et indstillet barn. Til at arbejde med disse børn har vi på hver afdeling seks pædagoger og en medhjælper. Derudover har vi til begge afdelinger tilknyttet en lektiehjælp, en medhjælper, en tilknyttet psykolog, en souschef og en forstander. Personalemæssigt har vi det problem, at vi mangler fem uddannede pædagoger, hvilket betyder, at de pædagoger, vi har, må løbe dobbelt så stærkt, blandt andet for at dygtiggøre de ufaglærte vikarer, der er ansat i stillingerne.

Fælles for de børn, vi har indskrevet, er, at deres hverdag, før de kom til os, var *kaos*, de kan ikke skelne mellem, hvad der er rigtigt og forkert, hvad man må og ikke må, hvor man skal sætte grænser osv., så det, de alle har brug for at vide, er, hvor "skabet" skal stå, dvs. at de har brug for faste rammer, og når det er sagt, så er det meget vigtigt at pointere, at der inden for rammerne er et kontaktfyldt rum med plads til kærlighed og deraf følgende tryghed.

Med kontaktfyldt rum mener jeg, at barnet ikke må overlades til sig selv, det skal altid være sammen med en pædagog, der igennem det daglige samvær lærer barnet, hvad det må, og hvad det ikke må. Lærer barnet at påtage sig pligter og ansvar, lærer barnet, at når man har sagt noget, så mener man det og ikke mindst, hvis man har lovet noget, så skal det holdes. Med andre ord: "Et ja er et ja, og et nej er et nej." På denne måde vinder pædagogen barnets tillid, og barnet finder den tryghed, der er behov for.

For at leve op til dette har vi følgende mål:

At drage omsorg for børnene og give dem optimal udvikling. Det kan lyde enkelt, men mange kan ikke forstå, at man som professionel behandler skal bekymre sig om børnene hele tiden.

Hvis barnet protesterer mod at tage støvler på, eventuelt går amok, fordi han vil gå i jogging-sko, så nytter det ikke at være eftergivende for at slippe for en konflikt. Man skal fastholde beslutningen, fordi det er en del af omsorgen, at man bekymrer sig om, at barnet er hensigtsmæssigt klædt på. Hvis man lader stå til, så fortsætter man det omsorgssvigt, barnet har oplevet det meste af sit liv.

At lade børnene passe hinanden, eller lade dem strejfe rundt i byen på må og få uden voksne, er ikke tilladt, idet vi betragter det som grov omsorgssvigt.

Derudover er det vores målsætning at give børnene mulighed for at være børn og give dem mulighed for at opleve accept, anerkendelse og succes, at give dem tiltro og tillid til voksne, at give dem trykke, overskuelige levevilkår sammen med omsorgsskabende voksne, at give dem et behandlingsmiljø, der er grænsesættende, overskueligt og forudsigeligt, at give dem de nødvendige færdigheder for at kunne fungere i skolen og det øvrige samfund og at afklare, hvilke foranstaltninger der er nødvendige efter opholdet her.

For at kunne leve op til alle disse ting er det vigtigt at have en rimelig struktureret hverdag, f.eks. startende med en dagsrytme.

Børnene står op hver morgen kl. 6.30 og har en række opgaver, de skal igennem med værelser, personlig hygiejne mm., og inden de er færdige med morgenmaden, skal de, sammen med den voksne, udfylde dagsplanen.

Den går ud på, at hvert barn har en linie, hvor man skriver barnets skoletid, hænger pligterne op for den dag, og hvis der er nogle specielle ting, de skal, bliver de også påført. Endvidere står der, hvilke pædagoger der har aften- og nattevagt, og hvilke fællesting der skal laves i løbet af dagen.

Derefter bliver børnene sendt i skole.

Det gør de på forskellige tidspunkter, for at de ikke skal blive fristet til at gå omveje. De børn, der ikke kan finde ud af det selv, bliver fulgt af en pædagog, og det uanset alder, så de lærer hurtigt at klare det selv. Det er jo lidt pinligt som 13-årig at blive fulgt i skole, og de små føler, at de bliver store, når de får lov til at gå selv. Et af de vigtige tidspunkter er samlingen om eftermiddagen, hvor børn og pædagoger aftaler resten af dagen.

Når børnene er på egne værelser, så er det, fordi de skal have mulighed for at være lidt for sig selv, og fordi det er vigtigt, at de falder til ro, således at den sidste tid, inden de skal i seng, kan foregå stille og roligt, uden konflikter.

Sengetiden er et kapitel for sig selv. I perioder er børnene meget utilfredse, men vores erfaring er, at børnene er mest modtagelige for behandling, når de er udhvilede.

Jeg vil gerne pointere vigtigheden af, at de fysiske rammer, børnene har, hvad enten det er i Nuuk eller i husene i fjorden, altid er ryddelige, rene, pæne og ikke mindst beroligende. Med andre ord, der skal være gardiner, billeder på væggene, blomster i vindueskarmen osv., så omgivelserne mest muligt ligner et hjem, for det er jo børnenes hjem, mens de bor her. Det er også vigtigt, hvis noget går i stykker, f.eks. en stol, at den så bliver repareret, før den kommer på plads igen.

Hvis børnene tegner eller skriver på møblerne eller ødelægger noget, enten når de går amok eller mere velovervejet, så må de betale af deres lomme penge for at få det repareret eller købe nyt. De betaler naturligvis i forhold til deres økonomi.

Mange af vores møbler er mere end 15 år gamle, og de ser ud, som om de er købt sidste år. Det er vores erfaring, at børnene går mindre amok, jo mere orden der er i deres omgivelser. De fysiske rammer er vigtige for at drage omsorg for og udvikle børnene.

Derudover er det vigtigt, at de har et fornuftigt og udviklende indhold i deres dag.

Så ud over de daglige pligter må man finde og give dem nogle interesser, som de også kan bruge, når de kommer hjem.

Det gælder om at give dem gode fritidsinteresser, såsom madlavning, sportsklubber, svømning, motionscenter, tegning, maling, hygge o.l. Og naturen er jo meget vigtig, den er der altid, og det koster ikke noget at bruge den. Og endelig er der de mest nærliggende beskæftigelser som sejlsads, jagt og fiskeri.

Det at tage på koloni er en af grundstenene i det pædagogiske arbejde på Meeqqat Illuat. Grundlaget blev lagt på vores første tur til Qoorngoq i efterårsferien 1975.

Vi har nu den gamle skole, som er indrettet med to selvstændige lejligheder, hvilket betyder, at børnene bliver anbragt i familier grupper med 2-3

børn sammen med en voksen i hver lejlighed og i de huse, vi låner af medarbejderne.

I år har vi indtil nu haft pædagoger i fjorden i 840 dage, det er et gennemsnit på 60 dage pr. medarbejder.

Det normale er 2-3 uger ad gangen for pædagogerne.

For mange af børnene kan det godt dreje sig om flere måneder i træk.

Lige nu har vi fire børn og to pædagoger i fjorden, det drejer sig om to nye børn, og to børn, der har været her i længere tid, men som lige skal have et pusterum.

Børnene har brug for kærlighed, tryghed og faste rammer, og det er nemt at give dem, når vi tager i fjorden, ligesom vi der har alle tiders mulighed for at lære dem at fungere i en familielignende situation.

Dagligdagen derinde afviger ikke fra dagligdagen i Nuuk, med undtagelse af at de skal hente vand eller is til mad, drikke, vask og rengøring, og at de selv skal tømme wc og skraldespand. Med andre ord voksenstyring og fastholdelse af normer gælder også her, man står op og går i seng til normal tid, man vasker sig og skifter tøj, man passer spisetiderne, deltager i "pligterne" og så videre, alt sammen som om de var på Meeqqat Illuat i Nuuk.

Den helt store fordel ved at være i fjorden er, at de har den samme voksne 2-3 uger i træk, så de ved, hvad det betyder, når tingene bliver sagt på en bestemt måde, og de lærer, hvor langt de kan gå, før det har konsekvenser. Med andre ord: de lærer at fungere i en familie.

Det er en rimelig problemfri tilværelse, børnene har derinde, de hygger sig, bliver utroligt selvstændige, og indlæring foregår meget gennem oplevelser og leg.

Det største problem, vi har derinde, er at få børnene til at forstå, hvorfor de ikke, som mange af de andre børn, der er i Qoorngoq på samme tid, kan få lov til at gå, hvorhen de har lyst, blive oppe til langt ud på de små timer, stå op, når det passer dem, slippe for pligter og lignende ting.

Vi mener ikke, at vi kan forsvare at slippe tøjlernerne, når vi arbejder med alvorligt omsorgssvigtede børn, men normalt accepterer de det,

når de bliver forklaret, at de ikke er på "feriekoloni", men at de er herinde for at lære at begå sig sammen med andre, lære at en aftale er en aftale, lære at stole på andre og sig selv og lære hvad man må og ikke må. Når de har lært det, så er de rent faktisk parate til at blive udskrevet.

Hvis behovet for lidt større frihed bliver for stort, så må de arrangere en jagt- eller fisketur i telt eller båd med en af pædagogerne. Der bliver der bl.a. slækket på sengetiderne, men det skal da bemærkes, at normer og krav også fastholdes på disse ture.

Vi har nogle specielle tiltag, som misbrugte børn kan profitere af. Det kan være jagt og fiskeri, hvor det meget ofte er hårdt arbejde fra morgen til aften, enten med at vandre rundt i fjeldet eller sejle rundt med åben jolle, og ikke mindst med at gøre fangsten i stand bagefter. Det er ofte om aftenen efter sådanne dage, når man sidder i hytten, teltet eller i huset, at børnene uopfordret åbner sig og fortæller om, hvad de har oplevet, inden de kom til os.

Det kan være hårrejsende ting, man hører i disse situationer, både om vold og misbrug. Det er ofte i disse situationer, vi hører om sådanne oplevelser første gang, og så kan vi målrettet gå i gang med at bearbejde deres situation.

Effektive måder at bearbejde situationen på er ved individuel terapi, enten hos psykologen eller en af pædagogerne, som så bliver superviseret af psykologen, vi bruger også at etablere teltlejligheder, hvor f.eks. en gruppe piger sammen med vores psykolog og en pædagog har kørt terapi i et begrænset antal dage. Tilsvarende har vi brugt vores hus i Kapisillit, der er meget velegnet til små terapigrupper på grund af størrelsen. Fordelen ved at gøre det på denne måde er, at gruppen kan koncentrere sig om de problemstillinger, de arbejder med uden forstyrrelser fra omverdenen.

Hver sommer har vi 14 dage i Qoorngoq, hvor vi inviterer børnenes familie med ind i fjorden, ikke for at holde ferie, men for at få bearbejdet deres situation sammen med vores pædagoger og psykologen. Det er medvirkende til at give familierne en større forståelse for barnets situa-

tion, ligesom der bliver et mere naturligt samarbejde med familien under resten af barnets ophold her. Lignende tiltag har vi naturligvis også i Nuuk, hvor vi inviterer familier til at bo på institutionen.

Vi har haft utrolig meget udbytte af at få en fast tilknyttet psykolog til institutionen. Det har hævet kvaliteten og skabt større bevidsthed omkring behandlingsarbejdet, og vores personale har helt klart haft gavn af den undervisning, supervision og terapi, hun har tilført huset, både til den enkelte og til den samlede personalegruppe.

En af vores pædagoger har været fast tolk, siden psykologen kom, og i dag klarer hun terapeutiske opgaver så godt, at hun er med i hjemmestyrets beredskab, når noget går galt.

Udslusning, udskrivning og efterværn er en vigtig del af det arbejde, der gøres for børnene, og jeg mener, at det er vigtigt at forberede, kontrollere og evaluere hele forløbet. Der, hvor vi har haft størst succes med det, er hvor vi har lavet en handleplan eller kontrakt med de involverede, barnet, forældrene, skolen, socialforvaltningen og os.

Samarbejdet med kommunerne fungerer stort set godt, men vi savner ofte en grundig beskrivelse og altid handleplaner, når vi modtager et barn.

Hvis der lå en handleplan, når et barn bliver anbragt, en handleplan hvoraf det blandt andet fremgår, hvilken fremtid man forestiller sig, der er for barnet, så vi ikke i hjemkommunen går ind og træffer beslutning til fordel for forældrene, uden at tage hensyn til barnets velfærd. Jeg vil endnu engang opfordre til, at *efterværn* bliver indarbejdet i forordningen som en foranstaltning, på lige fod med anbringelse uden for hjemmet.

Der er mange ting, vi kan gøre bedre, men sætter vi barnet i centrum, så når vi langt.

Anbefalinger:

- At der altid ligger en skriftlig handleplan, når et barn indskrives på institution.
- At der ved udskrivelse fra institutionen altid bliver etableret et efterværn som led i efterbehandlingen.

Behandling af misbrugte/omsorgssvigtede børn på institutioner og i hjemmet.

v/Torben Alne,

forstander på Observations- og behandlingshjemmet Meeqqat Illuat, Nuuk

Dette referat er en kort opsummering af hovedemnerne, der blev talt om i workshoppen.

Til en start var der spørgsmål om, hvad *efterværn* var. TA uddybede, hvad det betyder at have *Efterværnskontrakter (handleplaner)*.

Det drejer sig om forpligtende aftaler om f.eks.:

- hvad *barnet* skal opfylde,
- hvad *familien* skal overholde,
- hvad *socialforvaltningen* skal gøre, f.eks. kontakt med familien én gang ugentlig,
- hvad *institutionen* skal gøre, f.eks. hvis det er børn fra Nuuk, så overtager Meeqqat Illuat det at snakke med familien.

Når børn udmeldes til kysten, får barn og forældre en ugentlig telefonkontakt fra institutionen. Psykologen kommer på besøg på kysten.

Barnet kommer til institutionen et år efter udmeldingen og opholder sig der i ca. 14 dage, gerne i fjorden. Det er vigtigt at fastholde barnet og sørge for, at der er fornuftige fritidsaktiviteter.

Der kan være forskellige former for kontakter i efterværnsperioden, f.eks. fra SSPK området, og det at have en fast kontaktperson er vigtigt. Efterværnskontrakten underskrives også af barnet.

Der er ingen myndighed, der er forpligtet, men det er en moralsk forpligtelse, vi har fra institutionen. Dertil var der et spørgsmål fra salen, om det ikke er en pligt, institutionen har? Hvis ikke, om man ikke skal efterlyse det politisk, så der kan være udarbejdet efterværnskontrakter fra alle institutioner, når børn udmeldes?

Det er socialforvaltningen, der varetager opfyldelse af lovbestemmelser (forordninger), når vi snakker om anbringelse af barn og hjemgivelse. Også når det er familiepleje, hvor der er det samme behov for efterværn.

Vedr. spørgsmål omkring *udslusning* kom TA ind på, at børns rettigheder blev krænket på nogle områder. Bl.a. ved, at forstanderens "*Ankemuligheder*" er blevet fjernet.

Vi er *barnets advokat*. Tidligere var det en sikkerhed for barnet, at forstanderen kunne anke en socialudvalgsbeslutning. Nu kan vi ikke anke ifølge de nye beslutninger på lovområdet.

Nu er det f.eks. sådan, at socialudvalget beslutter, at nu skal barnet udskrives. Eller forældre prøver at få deres børn hjem, uden at socialforvaltningen eller vi har sikret os, at forældrerollen er i orden.

På spørgsmålet, om der er *døgninstitutionspladser* nok, blev der orienteret om, at Meeqqat Illuat er normeret til 14 pladser, og at der er 11 børn på venteliste nu (nov. 99). Ventelistebørnene er under 10 år, og ventetiden er 1-1½ år.

Børnene er i gennemsnit indskrevet i Meeqqat Illuat i 1,8 år.

Vedr. *handleplaner* blev det præciseret, hvor vigtigt det er, at der er udarbejdet en handleplan, når et barn modtages, så man har noget at fastholde sig til. Når vi skal hjælpe børnene, skal vi også hjælpe forældrene, det er en god måde at skabe sammenhæng på.

Nogle workshopdeltagere gjorde opmærksom på, at de udarbejdede handleplaner, der sendes fra døgninstitutioner til hjemkommunen, ikke bliver tilbagesendt fra kommunen i underskrevet stand.

TA fremførte betydningen af, at hvert barn har sit eget *værelse* på institutionen og mener, at et barn er et selvstændigt menneske, der har ret til at have sit eget *fritid*.

I forbindelse med drøftelsen af den økonomiske del af anbringelsen og manglen på handleplaner kom man ind på, at det sker, at barnet bliver sendt hjem, fordi der ikke er flere penge i hjem-kommunen til, at institutionsopholdet kan fortsætte. I de tilfælde går det store arbejde tabt, fordi der ikke er en langsigtet handleplan. Mange kommuner ser på økonomien i stedet for på barnets tarv. Så der er også her brug for, at ankeligheden genoptages!

TA: "Det, der kendetegner vores arbejde, er, at vi er glade for børn, og at arbejdet med børn har et mål. Over for stærkt omsorgssvigtede børn er vi nødt til at holde meget fast. At holde fast i det, man har sagt. At være konsekvent i sine handlinger. Barnet skal vænnes til, at der bliver sat grænser.

Meeqqat Illuat har oplevet, at barnet senere har sagt, at det var godt, at der blev sat grænser." På personalesiden er der et stort behov for og et stort arbejde med at styrke personalet i den professionelle rolle. F.eks. dygtiggøres vikarer i at forstå børns baggrund, og *hvad børn gør ved én*.

TA: "Alle de andre døgninstitutioner i Grønland laver et stort arbejde med omsorgssvigtede børn. Vi modtager børn, der er indstillet fra andre institutioner."

TA gav udtryk for, at det er vigtigt at respektere hinandens områder (socialrådgivere og pædagoger). For det er ikke socialrådgiverens manglende viden om pædagogik, eller omvendt, der er det største problem, men det er f.eks., når barnet bliver hentet hjem / udskrives uden handleplan! Børnene skal ikke have noget at vide om hjemsendelse, før der har været et samarbejde mellem forældre, sagsbehandler og Meeqqat Illuat.

Vedr. *seksuelt misbrugte børn* var der en fra salen, der tog problematikken op omkring den meget lange *sagsbehandlingstid*. Der kan ske krænkelse, inden sagen tages op, og i den mellemliggende tid sker der en forværring af forholdene for barnet.

Der var et spørgsmål, om der er behov for endnu en "Meeqqat Illuat" i Grønland, som er den eneste af sin slags? Det blev bekræftet. Der er visitationsprocedure for Observations- og be-

handlingsophold, og følgende visiterer til ophold i "Meeqqat Illuat": Socialdirektoratet v/ regionalkontor midt, PPR, Sana – A1, Psykiatrisk Forstander / stedfortræder. På spørgsmålet, om der sker fejlanbringelser, blev der svaret, at det sker ikke.

Hvordan er samarbejdet med hjemmene i dag?

TA: "Vi påtager os mange opgaver i samarbejdet med hjemmene. De familier, der har ressourcer, arbejder vi med, f.eks. rejser vores personale ud på kysten og besøger hjemmene."

I forbindelse med politisager vedr. seksuelle overgreb er det almindelig kendt, at man har store krav om beviser. Kun i 1/5 af de sager, hvor der foreligger anmeldelser om seksuelt misbrug af børn, sker der en domfældelse af krænkeren.

Anbefalinger:

- Efterværnskontrakter som afslutning på enhver anbringelse, det være sig i familiepleje eller i institution eller andet.
- Bedre samarbejde mellem institution og kommune, bl.a. omkring handleplan.

Erfaringer fra Aasiaat

Udvikling af metoder til brug for arbejdet med børn, der har været udsat for seksuelt misbrug i Aasiaat

v/Nukakkuluk Kreutzmann, socialrådgiver, Inuk Consult

Mit foredrag holdes på vegne af de mennesker, der arbejder med projektet i Aasiaat, og vil redegøre for metoder og erfaringer fra arbejdet med seksuelt misbrugte børn i Aasiaat. Samtidig skal det understreges, at foredraget omhandler de foreløbige erfaringer fra projektet i Aasiaat, da arbejdet endnu ikke er afsluttet.

Formål med projektet

Projektet "Drenge" har følgende formål:

- At hjælpe drenge, der har været udsat for seksuelt misbrug.
- At udvikle arbejdsmetoder, der udnytter de tilstedeværende ressourcer, og som kan anvendes i de lokalområder, der mangler uddannede fagfolk til at arbejde med seksuelt misbrug.

Mål

Målet med projektet er, at det skal kunne gennemføres i lokalområderne. I de lokalområder, hvor der ikke findes tilstrækkeligt med fagfolk, udnyttes de ressourcer, der i forvejen er til stede, således, at de mennesker, der i forvejen arbejder med børn, der har været udsat for seksuelt misbrug, tilbydes kurser og uddannelse i problematikken med seksuelt misbrug. Det er blandt andet sådanne initiativer, der er med til at synliggøre problemerne og på længere sigt hindre seksuelle overgreb.

"Projekt Drenge"

I Aasiaat får man i 1996 kendskab til, at utallige drenge mellem 11-16 år gennem længere tid har været udsat for seksuelt misbrug af en mand.

Aasiaat Kommune vurderer, at der er tale om en meget alvorlig sag, der kræver en hurtig indsats, og anmoder om hjælp fra Grønlands Hjemmestyre. Men på grund af manglende ressourcer gives afslag på anmodningen om igangsætning af hjælpeforanstaltninger.

Derfor beslutter Aasiaat Kommune at rette henvendelse til Rådgivningsfirmaet Inuk Consult og rekvirerer deres bistand og faglige rådgivning med hensyn til at tilrettelægge de nødvendige hjælpeforanstaltninger.

Foreløbig aftales et projektforsløb på et år. I begyndelsen af projektet blev det imidlertid klart, at der i Aasiaat ikke eksisterede et rådgivningscenter, hvor de seksuelt misbrugte drenge kunne få bearbejdet deres negative oplevelser.

Desuden var der heller ikke de nødvendige økonomiske ressourcer for at gennemføre hjælpeforanstaltningerne.

Derfor søgte Inuk Consult og Aasiaat Kommune forskellige fonde med henblik på økonomisk tilskud, og Egtmond Fonden har ydet tilskud til gennemførelse af projektet i 1998-99. Så projektet kørte videre med navnet "projekt".

Projektforsløb

Projekt Drenge har til opgave at tilrettelægge og yde en faglig behandlingsmæssig indsats over for de drenge, der har været udsat for seksuelt misbrug.

På baggrund af manglen på uddannede personer, der kunne arbejde med problematikken omkring seksuelt misbrug, efterlyste man behandlere i Grønland, der var i stand til at varetage opgaven.

Der blev ansat en projektkoordinator og en tværfaglig sammensat behandlergruppe bestående af lærere, pædagoger og andre med lignende uddannelser. Derudover blev der til projektet tilknyttet ressourcepersoner ligeledes med forskelligartet baggrund, eksempelvis en politimand, musiker, kok, informatikmedarbejder og lignende.

Behandlingsindsatsen over for de seksuelt misbrugte skal primært tilrettelægges og gennemføres af fagfolk. Der er tale om vidensformidling og udvikling af faglighed samt af redskaber, der

kan anvendes af projektgruppen i arbejdet med de seksuelt misbrugte drenge.

Kontinuerligt blev der afholdt kurser for projektets behandlergruppe. Derudover foregik der jævnligt faglig rådgivning og supervision. Der blev blandt andet holdt kurser om, hvilke signaler man skal være opmærksom på hos seksuelt misbrugte. I kurserne indgik også faglig viden om en krænkers personlighed og adfærd.

Kursusindhold:

- Samtaleteknik og kommunikation
- Samarbejde med de pårørende/familien
- Værktøj til brug for arbejdet med sorg, krise og traumer
- Undervisning i supervision
- Undervisning i at udarbejde en behandlingsplan
- Undervisning i at kunne sætte grænser, samt hvilke rettigheder barnet har.

På grund af de store afstande i Grønland anvendes telefonen til rådgivning og supervision.

Ud over disse initiativer får drengene hvert halve år tilbud om psykologsamtaler. På baggrund af disse samtaler vurderer man forløbet af den øvrige indsats. Denne vurdering danner grundlaget for, om der skal ske en justering af behandlingsplanerne, eller om behandlingsarbejdet skal afsluttes.

Behandlingsforsløb

Det grundlæggende i behandlingen af drengene er samtaleterapi. Samtalerne tilrettelægges som gruppeterapi og foregår hver uge. Om nødvendigt gennemføres individuelle samtaler med drengene.

Emnerne, der behandles i gruppeterapien, er tilrettelagt ud fra henholdsvis drengenes behov og ud fra behandlerens faglige planlægning.

Emner, der har været berørt, er bl.a.:

- Skamfølelse
- Tab af et andet menneske
- At være trist til mode
- At være vred
- Kontakten til forældre, familie, venner, skole og omverdenen.

Behandlergruppen mødes én gang om ugen, hvor ugens forløb gennemdrøftes. Der er også mulighed for gensidig supervision, og behandlerne taler om eventuelle problemer, oplevelser og erfaringer, så de indbyrdes kan give hinanden styrke og ressourcer til at arbejde videre med projektet.

Ud over samtaleterapi tilbydes de misbrugte drenge forskellige former for aktiviteter i fritiden, såsom edb-undervisning, madlavning, gymnastik, undervisning i at lave videofilm samt musik. Om sommeren tilrettelægges særskilte aktiviteter, eksempelvis lejrture, deltagelse i renovering af fangsthytter og ture ud i naturen. Nogle af drengene har benyttet tilbuddet om at komme på højskole om sommeren.

Behandlerne er altid parate til at føre en samtale med drengene, hvis det skulle blive nødvendigt. Hvis behandlerne støder på et problem, der umiddelbart ikke kan løses, kontaktes projektkoordinatoren.

Drengene kan kontakte behandlerne og projektkoordinatoren hele døgnet. Koordinatoren er ansvarlig med hensyn til kontakten og orientering af Aasiaat Kommunea.

Arbejdet for forældrene

I regi af Projekt Drenge har der ikke været ressourcer til at arbejde med drengenes pårørende og familie, derfor er dette en opgave, der varetages af Aasiaat Kommunea. Da projektet endnu ikke er evalueret, kan dette arbejdsområde derfor ikke uddybes.

Afslutning

Til slut skal det understreges, at seksuelle overgreb i Aasiaat ikke er mere omfattende i forhold til andre steder. Seksuelle overgreb på drenge i Aasiaat hører man mere om i forhold til andre steder. Årsagen kan være, at man har været opmærksom på arbejdet med børn og derved opdaget den gruppe af drenge, der har været udsat for seksuelle overgreb. Aasiaat Kommunea har formået at synliggøre problemet og få igangsat de nødvendige hjælpeforanstaltninger.

Ud over Projekt Drenge foregår der også andre tiltag. Arnat suleqatigiit i Aasiaat arbejder for børn, der har været udsat for seksuelle overgreb, og Arnat suleqatigiit udfører også oplysningsarbejde.

Det skal endvidere nævnes, at det er vigtigt, at metoder og erfaringer fra Projekt Drenge i Aasiaat Kommunea synliggøres, så der kan ske en vidensformidling til andre kommuner.

Metodeudvikling i arbejdet med misbrugte børn

v/Nukakkuluk Kreutzmann, socialrådgiver, Inuk Consult

I workshoppen blev deltagerne delt op i seks grupper.

Følgende spørgsmål blev stillet, men debatten i grupperne var aktiv og kom vidt omkring:

1. Hvordan kan metoden i Aasiaat omsættes til andre steder uden faguddannet personale?
2. Hvad gør vi, hvis vi ikke har uddannet personale?

Flere punkter gik igen i grupperne, derfor er dette et sammendrag af gruppernes konklusioner:

- Aasiaat-modellen er en meget værdifuld model. Det anbefales, at (Hjemmestyret / Socialdirektoratet?) bevilger de penge, der skal til for, at projektet kan fortsætte.
- Modellen kan tilpasses andre byer. Behovet for løsningsmodeller i andre byer er meget stort. Det anbefales, at Socialdirektoratet giver støtte til projekterne og til en psykolog tilknyttet projekterne.
- Det er vigtigt, at de personer, der starter disse projekter, er ildsjæle, vigtigere end hvilken uddannelse de har. Der er mange uuddannede, der har mange ressourcer – det er vigtigt at bruge disse. Men det er vigtigt med en professionel støtte til disse selvhjælpsgrupper.
- Der er behov for en tværfaglig vidensbank, hvor viden bliver samlet og diskuteret, og at der sker en metodeudvikling. Her kunne uddannes ”rejsende instruktører”. Personer fra Aasiaat-projektet kunne tilknyttes.
- Det er vigtigt med forebyggelse, derfor bør forebyggelseskonsulenterne udnyttes bedre.
- Der skal oprettes et kriseberedskab centralt, personalet uddannes løbende.
- Efteruddannelse og supervision efterlyses til alle faggrupper, så udbrændthed ikke opstår.
- Et mere udbygget SSP-samarbejde ville være ønskeligt.
- Der skal igangsættes aktiviteter for børn, som ikke er interesserede i at komme i sportsklubberne.
- Børn, der er blevet krænket, bliver ofte selv krænkere, derfor bør de behandles optimalt.
- Der skal i højere grad tilbydes behandling til krænkeren.
- Der er stor mangel på institutioner, hvilket gør det svært med en optimal behandling.
- Det skal være legalt at spørge ved ansættelsessamtaler, om ansøgeren selv har været udsat for misbrug, såvel som man spørger om alkoholmisbrug.
- Mere samarbejde mellem institutionerne og udveksling af erfaringer. Ligeledes at de ufaglærte får mulighed for at mødes og udveksle erfaringer.
- Nedbryde tabuer, turde spørge barnet direkte, om der er sket overgreb, hvis der ses signaler.
- Det er vigtigt at lære at spørge om hjælp hos andre kollegaer.
- FOKUS PÅ OVENSTÅENDE / BØRNEÅRET.

Børneterapi i Grønland

v/Conni Gregersen, cand. psych., specialist i psykoterapi og supervision

Der er noget, jeg gerne vil fortælle jer om. Det er erfaringer og tanker fra det behandlingsarbejde med børn og unge i Grønland, som jeg har lavet gennem de seneste 5-6 år. De børn og unge, jeg arbejder med, er alle anbragt på en af døgninstitutionerne i Grønland. Her møder jeg følgerne af omsorgssvigt, bl.a. seksuelle overgreb, i form af følelsesmæssigt og personlighedsmæssigt skadede børn.

Det, jeg siger, er udtryk for mine erfaringer og tanker - ikke universelle sandheder eller eviggyldige løsninger. Jeg ønsker at bidrage med det, jeg har, til debatten og det videre arbejde inden for dette område i Grønland.

Jeg vil gerne invitere jer alle sammen på besøg i mit indre arbejdsunivers. Det er et specielt rum, hvor ellers ingen tilskuere har adgang - et sted, hvor der skal være plads til alle mulige følelser og beretninger, hvor der ikke er forbudte ord

eller følelser, og som bæres af respekten for det menneske, der åbner sig. Det er et rum, som på samme tid er vældig stærkt og meget følsomt og sårbart. Det må det være for at kunne rumme barnet hele vejen rundt, både som det misbrugte og svigtede barn og som et barn, der har overlevet. Det vil jeg bede jer huske undervejs og gå med på besøg i respekt for de mennesker, der har leveret materialet til de erfaringer og tanker, som jeg nu har mulighed for at dele med jer.

Teoretisk udgangspunkt

Mit teoretiske udgangspunkt er en psykodynamisk forståelse kombineret med eksistentiel terapeutiske og -systematiske tilgange i arbejdet. De følelsesmæssige skader efter omsorgssvigt rammer som regel dybt i børnene, hvorfor det er relevant at analysere og arbejde på baggrund af objektrelationsteorierne.

Conni Gregersen

På den måde kan jeg nærme mig problematikken fra det almenmenneskelige, det social/kulturelle og det følelses-/personlighedsmæssige niveau.

INDIVIDUELT NIVEAU

Personlig egenart og særkende -
det *enestående* / unikke, evner og ressourcer ...

KULTURELT NIVEAU

Alle former for fællesskaber, omgang med
andre mennesker, tilhørsforhold etnisk,
familiemæssigt, religiøst, sportsklubber ...
Dvs.: *normer - værdier - sprog - religion ...*

EKSISTENTIELT NIVEAU

*Almenmenneskelige livstemaer - døden -
friheden - isolationen - meningsløsheden
Ur-angsten - åndeligheden ...*

Meget kort forklaret handler *det eksistentielle niveau* om det, alle mennesker har til fælles i kraft af det at være menneske. Der er forskellige almengyldige love, f.eks. for udviklingen, som gælder for alle mennesker. *Det kulturelle niveau* repræsenterer alt det, barnet bliver født ind i - kultur i bred betydning, dvs. såvel etnisk tilhørsforhold som familiemæssig, religiøs eller andet gruppetilhørsforhold. Her refereres f.eks. til den måde, barnet bliver modtaget på i verden og dets muligheder for at høste erfaringer og danne sig et billede af den verden, det er født ind i. *Det individuelle niveau* repræsenterer det, barnet i sin egenart kommer med af evner, ressourcer og muligheder for udvikling.

Barnets individualitet kommer selvfølgelig til at udfolde sig på baggrund af de andre niveauer: *et miljø, der tilgodeser barnets behov og er opmærksomt på at lære barnet almindelige ting, vil nemme barnets udfoldelse af sit iboende potentiale, mens et miljø, der overser eller direkte mishandler barnet, vil besværliggøre for barnet at udfolde sit iboende potentiale.* Det omsorgssvigtede barn kommer ofte til at fremstå

som et barn med meget "tyndt" kulturelt lag i personligheden. Det mangler normer og værdier at styre sit liv efter, må hele tiden føle sig frem til andres forventninger og kommer ofte til at føle sig dum i almindelige situationer, fordi det er usikkert på almindelige sociale omgangsformer selv i eget samfund. Det kommer let i berøring med det eksistentielle niveauets meget overvældende temaer og angst.

Tanker og erfaringer

Omsorgssvigt og seksuelt misbrug

Jeg har lagt fokus på omsorgssvigt mere bredt end seksuelle overgreb isoleret, bl.a. fordi det er min erfaring, at langt hovedparten af de børn, jeg møder på døgninstitutionerne, har oplevet seksuelle overgreb som en del af et mere omfattende omsorgssvigt. I mange tilfælde er dette bagvedliggende omsorgssvigt medvirkende til, at seksuelle overgreb har kunnet finde sted i stort omfang, uden at barnet finder på at beklage sig over det.

Det omsorgssvigtede barn er et nemt offer for seksuelle overgreb, fordi dette barn som regel *mangler selvværd og troværdig føling med sig selv.* Det omsorgssvigtede barn har allerede tidligt draget den konklusion, at *livet handler om at sætte sig selv i skyggen og tilfredsstille de voksnes ønsker og behov.*

Det omsorgssvigtede barn er kommet på afstand af sig selv, enten fordi det er så *selvudslettende*, at det slet ikke kan mærke sin egne behov, når de er forskellige fra andres, eller fordi barnet er så *forhærdet*, at det slet ikke tør vende følelsen indad. De seksuelle overgreb bliver da en del af barnets univers, som vi må arbejde med i behandlingen. For en del af disse børn gælder det endvidere, at man må styrke deres personlighed, før det egentlige terapeutiske arbejde indledes.

Børn, der fra tidlig alder har oplevet sig selv som i vejen og aldrig helt god nok, kan ikke fastholde deres personligheds styrke, når der kommer fokus på dem selv. De er så uvant med at blive set som dem, de er, at det føles ubehageligt for dem. Så de skal lære at kunne acceptere og respektere sig selv i

et vist omfang, før de har overskud til at arbejde med problemer og følelsesmæssige knuder. Børn, der udsættes for omsorgssvigt - aktivt eller passivt - fra tidlig alder, får integreret svigt-mønstret i deres personlighed, så de enten ikke bliver i stand til at mærke forskellen på egne og andres behov - eller konstant føler sig nødsaget til at kæmpe indædt for deres egen behovstilfredsstillelse. *Børn tror naturligvis, at det, de selv oplever, er udtryk for "det normale". De prøver at bygge et verdensbillede op på tilfældige hændelser uden fast rytme, og de bliver derfor også lettere præget af situationsbestemte reaktionsmåder end af indefra styrede reaktioner, med baggrund i faste norm- og værdisæt.* De udvikler ikke fleksible funktionsmåder, hvor de kan skelne mellem normale og unormale situationer.

Seksuelt misbrug

Et barn, der bliver udsat for seksuelt overgreb, mærker på sin krop, hvad det er at være offer for andres overmagt. Barnet mærker hjælpeløsheden, afmagten i situationen, bliver overvældet af følelser af angst, væmmelse, skam og skyld. Desuden lærer barnet noget om, hvad det vil sige at være krænker. Barnet ser og mærker, hvad krænkeren gør og får en del af krænkerens følelser ind på sig selv. *Når overgreb gentager sig i barnets liv, sker der en slags identifikation med rollerne i selve overgrebssituationen.* De fleste børn - i hvert fald de fleste piger - identificerer sig med den position, de selv har, nemlig offerrollen.

De udvikler deres personlighed til en slags offerpersonlighed, således at de i andre af livets forhold på forhånd definerer sig selv som nogen, der skal stå til rådighed for andre, nogen, hvis egne ønsker og behov er ligegyldige eller i det mindste underordnede. Andre børn - og det er ofte drengene - identificerer sig med krænkerrollen i overgrebssituationen. De tror, at de selv har været medvirkende til at skabe overgrebssituationen, at de delvist har ønsket det, og at det ikke var så slet. Disse børn benægter ofte følelserne af hjælpeløshed og afmagt, som naturligt hører til en situation, hvor barnet ingen indflydelse har på, hvad der sker. Ved at identificere sig med krænkerrollen og gøre krænkeraspektet til fremtrædende sider af deres egen personlighed, kan de føle sig store og stærke, og dermed bedre beskyttede.

Seksuelle overgreb kan altså sætte sig spor helt ind i børnenes personlighedsstruktur og være med til så at sige at *dreje personligheden i en offer- eller krænkeragtig retning.* En balanceret personlighed har såvel offer- som krænkersider til sin rådighed og kan skifte mellem at ofre sig, gøre krav gældende og forhandle med andre mennesker. Et menneskes personlighed, som præges overvejende af det ene eller det andet af de to aspekter, kan ikke blive særlig fleksibel. Mennesket vil altid definere situationer ud fra sit eget aspekt, og verden bliver mere sort og hvid, enten-eller-agtig. En rigid personlighed har selv sagt mere snævre udviklingsmuligheder end en fleksibel personlighed. Så det er store handicap, man påfører børn ved at udsætte dem for seksuelle overgreb eller andre former for alvorlige omsorgssvigt.

Børn reagerer forskelligt på det, de oplever - alt efter alder, psykisk konstitution og hændelsens karakter. Derfor vil overgreb og omsorgssvigt sætte sig forskellige spor i de enkelte børn. Vi har afdækket visse mønstre, som skaderne tager form efter, men den konkrete skade i det enkelte barn kan vi aldrig kende på forhånd. Her må vi ind og undersøge i de enkelte tilfælde. Det er altså *for mig som behandler mere interessant, hvilke spor jeg ser i barnets psyke eller liv, end det er at vide i detaljer, hvad der er sket.* Det lader jeg gerne politiet om, det er deres afdeling og en vigtig del af dette arbejde. Men det er vigtigt at huske, at man som behandler ikke nødvendigvis skal høre "sandheden" i en eller anden objektiv, voksendefineret form fra disse børn. Tværtimod er det vigtigt, at det enkelte barn kan mærke, at jeg - behandleren - er interesseret i hende og kun hende som menneske i den time, vi er sammen. Som behandler sætter jeg rammer og skaber et terapeutisk rum, der gerne skal give hende tiltro til, at dette rum / jeg kan tåle at høre hendes fortælling, og at jeg tror på hvad som helst, hun fortæller mig. *Jeg vurderer ikke hendes udsagn i forhold til andre menneskers udlægning af samme situation. Det er hendes indre sandhed fra det perspektiv, vi har fat i i dag, og det er det, jeg skal arbejde ud fra.* Mit mål for behandlingen er ikke nødvendigvis at bringe pågældende til en bestemt tilstand af lykke eller tilfredshed med livet. Mit mål er at være behjælpelig med at gøre de ubærlige følelser og erindringer udholdelige at tænke på.

Meget ofte er barnets eget mål at glemme de skrækkelige erindringer, og som regel har de forsøgt igennem længere tid, men har måttet konstatere, at det er uendeligt svært helt at undgå situationer, der kan bringe erindringen frem.

En 12-årig pige beklagede sig engang over, at selv om hun ikke ville tænke på sin stedfar, som havde misbrugt hende seksuelt igennem lang tid, så "sad han og hoppede op og ned inden i hendes hoved, så hun fik hovedpine og ikke kunne høre efter, hvad læreren sagde". Det var ret irriterende, syntes hun.

Børnene bruger gennemgående mange kræfter på ikke at opfatte sig selv som offer for seksuelle overgreb. De har som regel kæmpet hårdt for følelsesmæssigt at adskille oplevelser og følelser fra misbruget - det være sig seksuelle overgreb, men kan også være følgevirkninger af forældrenes alkoholmisbrug og omsorgssvigt. Børnene har mobiliseret mange ressourcer i deres kamp for overlevelse, og denne ressourcerigdom er essentiel i behandlingen. Det er således essentielt at se hele barnet, og ikke nødvendigvis at betragte overgreb og misbrug som centrum i børnenes liv - men som en del af den besværlige afdeling af tilværelsen.

Børnene

De børn og unge, jeg møder, er præget af personlighedsmæssige, følelsesmæssige og funktionsmæssige følger af de svigt og overgreb, de har været udsat for. Mange af dem udviser alvorlige symptomer på *manglende selvværd, selv-respekt og respekt for andre samt alvorlige vanskeligheder med at finde sig til rette i almindelige sammenhænge i hverdagen, f.eks. i skolen. De udviser voldsomt selvdestruktiv adfærd - ofte direkte livstruende.*

Det kan være konkrete selvmordsforsøg med hængning eller skæren i sig selv. Det kan være mere indirekte selvdestruktion såsom alkohol- eller hashmisbrug, samt en vældig vægring imod at tage almindelige pligter og ansvar på sig. De tør ikke, er bange for ikke at slå til, og de har ofte ingen træning fået fra interesserede voksne, der har opmuntret dem eller krævet noget af dem. En del af disse børn er begyndt at

ryge og drikke alkohol før 10 års alderen - nogle allerede i småbarnsalderen. Mange af dem har gået for "lud og koldt vand", siden de var ganske små, har søgt beskyttelse og trøst hos større børn og fundet det i et vist omfang, men de har manglet stabile voksne at støtte sig til i opvæksten. Flere af dem har mistet nogle af deres nære familiemedlemmer på dramatiske måder, ved ulykker, selvmord eller drab - nogle har set eller hørt deres nærmeste, f.eks. forældrene, true hinanden på livet, være i håndgemæng eller lige frem dræbe hinanden.

Mange af børnene i 1-2 års alderen har oplevet radikale brud i relationen til den primære omsorgsperson, dvs. en alvorlig forstyrrelse i deres selvstændighedsudvikling. Mange har været udsat for omsorgssvigt af forskellige slags - seksuelt misbrug og vanrøgt. Alligevel har mange af børnene fået udviklet deres basale tillid, og der ses forholdsvis få børn med egentlige tilknytningsforstyrrelser.

Psykologiske forskelle i de unges baggrund i Danmark og Grønland, som jeg mærker det i den terapeutiske kontakt, er først og fremmest, at de unge i Grønland er senere svigtet end de danske. Deres personlighed er ofte udviklet på basis af tillid, hvilket betyder, at de grundlæggende er psykisk stærke, hvilket bevirker, at det terapeutiske arbejde lettere går i gang.

Fundamentet til en stærk personlighed er lagt, men det er som om, der ikke har været omsorg og stabilitet nok til opbygning og modning af selve personligheden, så den kommer til at mangle den indre styrke, som udfoldet selvstændighed giver.

En anden forskel i mit arbejde med seksuelt misbrugte børn her og i Danmark er, at man i de fleste af tilfældene, hvor det seksuelle misbrug er kendt på forhånd, har navn på og tilståelse fra krænkeren. *Det gør behandlingsforløbet mindre kompliceret for barnet. Overgreb er smertefulde, mens de sker - og forvirrende og skadelige for alle børn.* Men i behandlingsforløbet undgår de den indre kamp om, hvad der er fantasi, og hvad der er virkelighed, som jeg ofte har mødt hos børneklienter i Danmark, hvor krænkeren hårdnakket nægter at have forbrudt sig imod barnet.

Terapien

Jeg opdagede snart, at “noget” var kvalitativt anderledes, end jeg var vant til fra mit arbejde med danske børn, selv om problemstillingerne var de samme - alkoholmisbrug i familien, seksuelt misbrug og andre former for alvorlige omsorgssvigt. De grønlandske børns historier er gennemgående præget af alvorlige omsorgssvigt og af megen dramatik, ofte med døden til følge. Børnene accepterer disse barske realiteter som en ubehagelig del af tilværelsen - og samtidig er de naturligvis plaget af de samme psykiske gener af sådanne traumer som mennesker / børn også andre steder i verden.

De følelsesmæssige reaktioner var, som jeg kendte dem fra Danmark: børnene dissocierede, fungerede dårligt, var destruktive og / eller selvdestruktive. Reaktionen hos de grønlandske børn i hverdagen var voldsomme, bl.a. med mange selvmordstanker / -ønsker og -forsøg. Dog ikke i terapien.

Alt i alt udviste børnene en adfærd, der leder tanken hen på *borderline forstyrrelser i personligheden*, hvorfor min forventning var at møde megen modstand, benægtelse og splitting hos dem. Imod min forventning er børnene imidlertid så godt som altid interesserede i at snakke om deres problemer - og de tror på, hvad jeg siger til dem, f.eks. når jeg forklarer tavshedspligten, og de giver ofte direkte udtryk for lettelse over at få dette at vide.

Det blev hurtigt tydeligt for mig, at *børnenes tilidsfuldhed forenkler den terapeutiske proces*. Der er ikke ret mange forsvarsmekanismer eller “slør”, man som terapeut skal igennem for at nå ind til kernen. Ofte tager det kun få øjeblikke fra timen starter, til barnet er i gang med at arbejde. Mange af de grønlandske børn er ikke spontant talende, så ofte er det mig, der snakker mest i begyndelsen. Jeg bruger gerne min lille ”hjælper”, dukken Elisabeth, til at almenføre ved at fortælle om, hvad andre børn har fortalt mig. Børnene lytter meget intenst, mærker “ind i sig selv” og svarer uforbeholdent og ærligt, når jeg stiller spørgsmål som: “Har du også tænkt på det?” - eller “Kender du også det fra dit eget liv?”.

I leg finder børnene hurtigt frem til deres arbejdstemaer. I legen arbejder de med dukker, barnet folder sig mere og mere ud, bliver lettet og kan senere begynde at fortælle om konkrete episoder af svigt og overgreb.

De er ofte i stand til at mærke, at de har det skidt, at de har alt for mange stærke følelser i kroppen eller alt for mange væmmelige tanker i hovedet. Og de føler sig berettiget til at få det godt! Undervejs i processen bliver de forstyrret af “gamle mønstre” - selvdestruktive tendenser dukker op og styrer dem igen, som jeg også kender det fra mit arbejde i Danmark.

Der er som regel meget lidt modstand mod terapien. Så snart barnet er vel anbragt i stolen, er det, som om forsvaret folder sig stille og roligt til side, og der er ubesværet adgang til følelserne. Ofte er børnene uvante med at formulere deres følelser, men gør det alligevel, som regel metaforisk. De mærker stærke følelser af angst, skam og ensomhed, mens følelser af vrede er vanskeligere at nå frem til, og den vendes ofte mod dem selv.

Nogle af børnene har været plaget af den samme ensomhed i tankerne og følelserne, som jeg kender fra danske børn: troet, at de selv var det eneste barn i verden, som har tænkt / følt / oplevet på den måde, og det bringer altid lettelse at høre, at andre børn har fortalt om lignende tilstande inde i sig selv.

Andre af børnene har haft “allierede” undervejs, mens overgrebene fandt sted. Det kan være andre børn eller voksne, som ikke har turdet / magtet at gribe ind, men har trøstet barnet, når overgrebene fandt sted.

Selv om dette kan siges at være en fattig hjælp for et misbrugt barn, så er det dog en bekræftelse på barnets oplevelser af situationen, som hjælper dette barn med at holde balancen i livet, tro på sit eget værd, indtil reelle muligheder for hjælp dukker op.

De børn, som har været i stand til at fastholde deres viden om, at det var krænkeren, der gjorde noget forkert, plages mindre af skam og skyldfølelser, og kan arbejde meget direkte ind i overgrebene, både følelses- og erkendelsesmæssigt.

De ensomme børn er plaget af samme type af skyld- og skamfølelser, som jeg har mødt hos danske børn. I overgrebet projicerer krænkeren sin skam og skyld til barnet, så han selv slipper af med den, og et barn, som mærker følelser inde i sig selv, vil naturligvis tro, det er hendes/ hans egne følelser. Et barn ved ikke, at der kan være tale om følelser, andre har placeret - bevidst eller ubevidst - i ham / hende.

I samtalen kan børnene umiddelbart godt forstå, at det er den voksne, der har gjort noget forkert og derfor burde føle skyld og måske skamme sig over sin opførsel. Skyldfølelserne og skammen slipper i første omgang sit tag, men dukker måske op igen. Her er det afgørende, hvordan barnets selvfølelse i øvrigt er udviklet, og dette afhænger selvfølgelig meget af, hvordan barnet er blevet behandlet under sin opvækst.

Børnene/ de unge husker som regel de traumatiserende begivenheder, men holder dem væk fra den daglige bevidsthed. Dog er selve fortrængningsmekanismen ikke så bastant, og kun meget sjældent møder jeg benægtelsen som forsvar. Ofte er de dissocierede, og splitning er en almindelig forsvarsmekanisme. Som regel er det dog ikke vanskeligt at få barnet til at se eller huske en splittet sag, f.eks. ensomheden, når mor og far var væk, anstrengelserne for at være god og loyal, så barnet "fortjener" mor og fars kærlighed, og erkendelsen af, det var forkert af forældrene at forlade det, drikke sig fulde/ misbruge barnet seksuelt etc.

Børnene er interesseret i at få fortalt deres historie, de tror på, at det hjælper og mærker det umiddelbart som en konkret lettelse i følelserne og undertiden også i kroppen. De tror på det, de kommer i tanke om, de ved, at den traumatiske begivenhed har fundet sted, og de har oplevet de vanskelige følelser stærkt og har manglet nogen at dele dem med.

Det psykiske forsvar har tilsyneladende den klare hensigt at skåne egoet for erindringen i dagligdagen, men ikke fjerne den helt fra bevidstheden.

Der er ofte let adgang til ubevidst materiale. Mange fortæller om, hvordan ydre pres, dramatiske begivenheder eller påvirkning af rusmidler

bringer materiale fra underbevidstheden frem i form af - ofte skræmmende - "syner" og/ eller "stemmer". Det føles ikke som noget psykotisk, når jeg møder det i den terapeutiske kontakt, men som et "overløb" fra underbevidstheden, ligesom en drøm, mens personen er vågen. Børnene bliver som regel bange for disse "mystiske" ting, enten bange for at være ved at blive sindssyge eller bange for at snakke om det, fordi det er noget "gammeldags" angakkoq-snak. Enkelte finder trøst i det, som en pige, der så sig nødsaget til jævnligt at rømme fra børnehjemmet for at mødes med sin afdøde bedstemor på en bestemt fjeldknold. Bedstemoderen var i sin tid omsorgsperson for pigen, men døde ...

Specielt i starten oplevede jeg ofte, at klienten ikke var klar til at slutte samtalen, når timen var gået - "men jeg har ellers mere", sagde de. Jeg blev først forvirret, jeg er jo oplært til at slutte timen af til tiden, men det her føltes ikke som forsøg for at "udnytte" situationen, og jeg var nysgerrig efter at opdage, hvad det var, så jeg lod dem tale færdig. Sædvanligvis skete det, at børnene efter 5-15 minutter havde fortalt det, de havde på sinde, blev meget lettede, takkede mange gange for samtalen og gik glade ud af rummet. Jeg var lidt mystificeret i starten, men vænnede mig til at afsætte mere tid til samtalerne, fordi det var meget tydeligt, at det ikke var muligt for personen at lukke af til de problemfyldte områder på min foranledning. Som om åbningen til det sårbare og sårede indre nødvendiggjorde, at alt kom med ud.

Ny terapimodel

På den baggrund fik jeg ideen til at lave terapi i en anden form, nemlig efter en kursusmodel, hvor vi tog i hytte sammen med en lille gruppe piger med seksuelt misbrug i bagagen. "Vi" er Joa, min tolk, og jeg. Min tanke var, at vi ville kunne udnytte børnenes evne til at fastholde intensitet på følelserne og problemstillingerne i lang tid og samtidig skabe trygge rammer omkring arbejdet, hvor de skånes for konfrontation med dagligdagen. Vi voksne lagde rammerne og de overordnede planer og planlagde sammen med pigerne de praktiske ting. Min forventning blev indfriet, pigerne var vedholdende, de arbejdede koncentreret i 2 x 2 timer om dagen. Terapiarbejdet foregik i gruppe og under gåture,

madlavning og rengøring i hytten snakkedes der mere løst om tingene. Vi havde legetøj og tegnegrej med.

Vi skaber en "kursus"-atmosfære, så vi kan holde intensiteten i børnenes proces. Samtidig brydes børnenes ensomhed. Gruppeformen er langt at foretrække, men er desværre noget omstændelig at sætte i værk. Jeg håber dog, det vil lykkes at udbygge denne model, da erfaringerne er gode. Man kan også etablere grupper traditionelt, hvilket jeg også har gjort, men med mindre held. Mine fysiske rammer er ikke egnede til det, der er simpelthen for lidt plads, så gruppen bliver så lille, at den er for følsom for frafald.

Alt i alt må jeg konstatere, at selv om mange af de unges symptomer ligner dem, man finder hos borderlineforstyrrede unge, så virker de ikke så forstyrrede i personligheden, når man er i kontakten med dem. Men uanset arbejdsformen oplever jeg at møde et "mindre ego" - en "blødere" eller "rundere" egostruktur, end jeg har været vant til fra mit arbejde i Danmark. Dette optager mig meget, både i mit praktiske arbejde og i mine tanker og overvejelser omkring mit arbejde.

Egostrukturen hos mange af de grønlandske børn og unge kan føles noget fragmenteret eller flagrende, især hvis jeg prøver at fastholde hypotetiske emner som f.eks. fremtidsplaner - ønsker eller visioner. Hvis jeg derimod bringer drømme eller følelser på banen, er der ingen problemer med at fastholde en dyb kontakt og progression i samtalen. Jeg fornemmer derfor en bedre kontakt til "det sande selv", end når jeg har arbejdet med børn / unge med borderline eller narcissistiske forstyrrelser.

Egoet fungerer mere på metaforiske end på logiske principper, hvilket giver en stor spændvidde og dybde i egofunktionerne. Der er tale om et fleksibelt og dynamisk ego, som fremtræder mere ustabil og skrøbeligt på baggrund af den gode kontakt til følelserne. Det er, som om egoet ikke er særlig opsat på at "føre sig frem", men i højere grad tålmodigt venter på sin tur.

Der er næsten altid god kontakt mellem ego, krop og følelser. Det er som regel ikke særlig

svært for børnene at beskrive, hvor i kroppen en følelse sidder, hvad den "vil" eller "siger", og jeg får ofte en fornemmelse af, at også sproget er anderledes lejret i psyken end de europæiske sprog. Det virker, som om sproget automatisk fungerer i kontakt med såvel krop som følelser. Som om kropssprog og følelser automatisk aktiveres, når sproget aktiveres. Det at snakke aktiverer følelser og åbner for dybere følelsesmæssige lag i psyken. Det er ofte min fornemmelse, at *når man snakker på grønlandsk om sig selv, så er følelserne automatisk med.*

Arbejdet med tolk

Langt hovedparten af mine børneterapier laves ved hjælp af tolk. Mange kolleger har i tidens løb spurgt, om ikke det er vanskeligt - tager effekten af terapien o.lign. Derfor vil jeg fortælle om mine erfaringer med at arbejde med tolk i børneterapeutisk arbejde, samt om nogle af mine overvejelser.

Mit udgangspunkt er virkeligheden: *jeg må acceptere og tage udgangspunkt i det faktum, at jeg ikke ved egen hjælp kan kommunikere verbalt med det barn, jeg skal være terapeut for.* Det er en speciel udfordring at skulle arbejde med tolk: at være fuldstændig afhængig af et andet menneske for at kunne udføre sit arbejde og nødt til at stole blindt på hende / ham uden at være i stand til at kontrollere tolkningen.

I terapeutisk arbejde er der almindeligvis kun terapeuten og klienten til stede i rummet. Hvordan får jeg så installeret en tredje person, som skal være tolk? Jeg definerer tolken som mit *arbejdsredskab*, på lige fod med mig selv og min faglige del af personligheden. Det vil sige, at jeg har et ansvar for tolkens måde at fungere på i terapien. Jeg aftaler med tolken, hvad jeg forventer / forlanger af hende / ham.

Før jeg kom til Grønland, havde jeg ikke arbejdet med tolk, men efterhånden gik det op for mig, at det essentielle ved tolken - ud over naturligvis de *sproglige færdigheder* - var, at tolken skulle være i stand til at være *nærværende i rummet med sin menneskelighed, men skulle kunne holde sin personlighed tilbage.*

Det er ikke nemt at tolke for mig i børneterapeutisk arbejde. Jeg har brug for, at tolken er både synlig og usynlig i rummet. Børnene opfatter selvfølgelig ikke tolken som et redskab for mig eller sig selv, de oplever hende som den person, hun er, og ofte kender de oven i købet tolken. Jeg kan ikke afkræve børnene færdigheder, de ikke har, altså må vi voksne indrette os efter dem. Jeg skal bruge barnets ord og følelser for at kunne koble mig ind i kontakten med barnet, derfor må tolken ikke "tage" alle følelserne. Jeg har altså brug for en tolk, der kan *tage imod barnets udsagn med menneskelig imødekommenhed*, således at tolken kan eksponere den tryghed, der gerne skal ligge i det terapeutiske rum, *uden at "spille med" i kontakten*. Tolkens ego skal holde fri, og det kan ellers være nok så svær en opgave for et ego. Børnene oplever tydeligvis, at de går til psykolog hos "Joa og Conne". De skanner "med" Joa, de giver så at sige deres kontakt til hende, og hun lader kontakten sive igennem sig til mig, samtidig med at hun oversætter ordene. Jeg hører på Joas udsagn, samtidig med at jeg holder min opmærksomhed på barnet og de følelser, der i øvrigt kommer i rummet.

Børnene kan altså sagtens opleve, at det er Joa, der rummer dem - hende, der forstår og udholder at høre på dem. Det sker da også, f.eks. i legeterapier, at børnene tildeler Joa roller i deres lege. Det er en helt speciel afart af tolkeopgave, som vi også har måttet finde en løsning på. Min løsning er at sætte enkle regler for Joas "opførsel" i disse situationer: Hun må spejle barnet eller handle efter barnets ordre mht. legetøjet/legen, men hun må ikke tilføre legen noget. Det fungerer tilsyneladende, og barnet er tilfreds. Man kan sige, at tolken i disse situationer bliver en slags "føl" i terapien, og det er absolut en fordel for mig (og barnet) at have tolke, der er interesserede i og har flair for det terapeutiske arbejde. I det børneterapeutiske arbejde bliver samarbejdet mellem tolken og mig dybere end i andre sammenhænge, hvor jeg er afhængig af tolk. Sympatien udvikles, og der opstår en tæt kontakt, som også børnene kan mærke som en tryghedsfremmende faktor.

Stadigvæk er tolken mit arbejdsredskab, og som altid ved udvælgelse af arbejdsredskaber er det nødvendigt her at afdække, hvad der er nød-

vendige egenskaber, for at redskabet er relevant for den pågældende opgave. Og som i alle andre sammenhænge er det nødvendigt at passe godt på sit redskab – at sørge for at vedligeholde det. Tolken er som en si, der sigter både barnets og mine ord, før de leveres videre. Det kan ikke undgås, at lidt af det, der løber igennem en si, bliver siddende fast, og efterhånden vil sien tætnes, hvis ikke man sørger for at rense den af og til. Det gælder også for tolke i terapeutisk arbejde. Tolken har ingen muligheder for at reagere undervejs i processen, så det er afgørende, at der findes tid til at snakke om, hvad der har gjort særlig indtryk på tolken, både følelsesmæssigt, tankemæssigt og på andre måder. Hvis tolken ønsker det, skal der være lejlighed til at formulere sig om sine egne indre reaktioner, for ikke at blive personligt ramt eller sekundært traumatiseret af det, hun skal lægge både øren og mund til.

En anden grund til at give sig tid til at snakke med tolken er, at det først er her, der bliver plads til tolkens ego. Undervejs i tolkearbejdet er tolkens eget ego tilbagetrukket, det er hendes mere anonyme menneskelighed, der er fremme i lyset over for barnet. Men *får tolken ikke lejlighed til at formulere sig på baggrund af sit eget ego, er der risiko for, at hun vil føle sig sat ud af spillet, måske nedvurderet som person, fordi et ego har brug for at manifestere sig*. Hun kan have meninger, tanker og følelser, der trænger sig på, og de skal slippes fri, så de ikke stjæler af hendes egne kræfter. Dertil kommer, at jeg som terapeut får en sekundær gevinst ud af samtalen med tolken, idet hendes tanker, meninger og følelser jo også eksponerer elementer fra den terapeutiske sammenhæng. Således kan tolkens personlige udsagn medvirke til at nuancere mit billede af, hvad der skete i terapien.

De unge i Grønland har en følelse af meget - på godt og ondt - stærke tilknytningsforhold til familie og hjemsted. Traditionelt er det familiære netværk stærkt i Grønland, og der er stadigvæk stærke bånd mellem børnene / de unge og deres familier og hjemsted. Denne stærke tilknytning udmøntes ofte i stærk hjemve hos de institutionsanbragte børn. Den stærke tilknytning til familie og hjemsted er en styrke for de unge, som har en stærk og velfungerende familie, hvil-

ket ikke mange af “mine” børn / unge har. Men også de har imidlertid stadigvæk følelsen af at være knyttet til familien og hjemstedet, og deres “almindelige” hjemve forstærkes af deres længsel efter det, de aldrig fik: relevant omsorg og plads til at være sig selv. Børnene / de unge kalder følelsen hjemve, det er sådan, den føles, og det begreb forstår alle.

Det er, som om det lag i personligheden, der bærer det kulturelle særpræg, ikke er foldet ud, hverken i de danske unge eller hos de børn og unge, jeg møder i Grønland. De er ofte styret af umiddelbare følelser, impulsiv adfærd og kan ikke fastholde sig selv i at udvikle et liv, byggede på reelle værdier. De kan ikke finde sig til rette med normer og kan ikke finde balancen mellem tilpasning til forholdene og ret til personlig udfoldelse. De har svært ved at blive voksne, hvilket i denne sammenhæng vil sige at ændre sig fra at leve et drift-styret liv, som børn gør, til at lade livet styre af højere mål og livsværdier.

Døgninstitutioner til anbringelse af børn og unge

For børn med psykosociale problemstillinger har vi:

Observations- og behandlingshjemmet Meeqqat Illuat, Nuuk
Røde Kors Børnehjem, herunder familieafdelingen, Nuuk
Børnehjemmet Uulinermiut, Nuuk
Børnehjemmet Gertrud Rask Minde, Sisimiut
Børnehjemmet Sarliaq, herunder familieafdeling, Ilulissat
Uummanaq Børnehjem, Uummanaq
Prinsesse Margrethes Børnehjem, Tasiilaq
Inuusuttut Inaat, herunder familieafdeling, Qaqortoq

Institutioner for unge:

Behandlingshjemmet Aja, herunder drengeprojektet Matu, Nuuk
Qasapermiut, Sisimiut

Opsamling og sammenfatning af konferencens anden dag

v/Bjarne B. Nielsen, speciallæge i børne- og ungdomspsykiatri

Dagen har været fyldt med megen faglig viden om tunge og svære emner. Vi er alle trætte, men har fået megen god viden i dag:

Når det gælder tegn, symptomer eller signaler fra børn, der har været udsat for seksuelt misbrug, findes der ingen facitliste, hvor ud fra man kan krydse af og dermed afgøre, om barnet er blevet krænket eller ej. Børn er forskellige og udsender forskellige signaler. Men generelt skal man være opmærksom på de almene signaler omkring omsorgssvigt: Manglende trivsel og adfærdsændringer. Det er vigtigt at huske, at man ikke skader børn ved at tale med dem om deres liv og deres oplevelser.

Det er af mindre betydning, om krænkeren er i familie med barnet eller ej. Det afgørende er, om den voksne er en omsorgsperson for barnet. Seksuelt misbrug udøves næsten altid af en person, barnet kender i forvejen. For de børn, der er i institutioner og væresteder, er personalet vigtige omsorgspersoner under barnets opvækst, og man må derfor være opmærksom på, at seksuelt misbrug af børn også kan finde sted i sådanne institutioner. Det har vi efterhånden mange kedelige eksempler på i Danmark.

Krænkeren er ofte et menneske, der ud over det onde: kränkelsen, også giver barnet gode oplevelser. Dette gør det ekstra svært for barnet.

I Grønland tilstår mange kränkere misbruget, og det har stor betydning for barnet. Forskningen viser, at når krænkeren påtager sig ansvaret og siger undskyld, kan barnet langt lettere komme videre i sit liv. Mange kränkere har selv været udsat for omsorgssvigt og seksuel kränkelse som barn, hvorfor offer / krænker relationen kan være to sider af samme sag. Dette berettiger til at arbejde for en integreret offer-krænker be-

handling. Det er vigtigt at huske, at langt fra alle børn, der har været udsat for seksuelt misbrug, bliver kränkere som voksne.

Politiet har en særlig opgave omkring seksuelt misbrug af børn. Politiet skal håndhæve retssikkerheden og sikre, at bevisgrundlaget er i orden, før der kan falde en dom. Sympatien er på barnets side, og mistanke om misbrug skal tages alvorligt, men alle er uskyldige indtil andet er bevist. Forsvarsadvokaten Thomas Rørdam har udtalt: "Der er kun én ting, der er værre end seksuel kränkelse af et barn, og det er, at en uskyldig bliver dømt."

Det er vigtigt, at politiet tidligt bliver inddraget i sagen, også gerne på et konsultativt plan. Den lokale stationsleder og politimesterembedets jurister står til rådighed omkring uformel rådgivning og vejledning.

Retsvæsenkommissionen er ved at afslutte sit arbejde og vil formentlig til næste år fremkomme med forslag om, at der udpeges en bisidder i de sager, hvor børn har været udsat for seksuel kränkelse, til støtte for barnet og til varetagelse af dets interesser. Der skal også fremover være mulighed for at få erstatning fra kränkernes side, ligesom man vil forbedre forholdene for de børn, der skal afhøres. Fremover bør barnet kun afhøres én gang og ikke i selve retslokalet.

En manglende dom i sager om seksuel kränkelse betyder, at bevisbyrden ikke har kunnet løftes, men det er ikke det samme som, at barnet har løjet, eller at anmeldelsen har været forgæves. Det kan have en præventiv virkning, at der bliver fulgt op på en mistanke. Det kan imidlertid også forværre barnets situation. I socialforvaltningerne oplever man, at barnets samlede situation ofte bliver forværret, hvis det fortsat skal opholde sig i familien, hvor det med stor

sandsynlighed har været udsat for seksuel krænkelse, men hvor sagen er faldet på grund af bevisets stilling.

Der blev fremlagt talmateriale over sædelighedskriminaliteten i Grønland, og der er en betydelig større hyppighed af disse overtrædelser i Grønland end i Danmark. Risikoen for seksuel krænkelse i Grønland skønnes 10 gange større end i Danmark. Det er disse tal, der berettiger, at der gøres en ekstra indsats, og at der holdes denne konference.

Socialforvaltningens opgave er at føre tilsyn med børn og unge. Dette gør socialforvaltningen til en naturlig koordinator af indsatsen over for barnet og familien, hvor seksuelt misbrug har fundet sted. Socialforvaltningen samarbejder med politi, læge, personale i institutionerne og ikke mindst forældrene. Ingen sager om seksuel krænkelse er ens, hvorfor det er nødvendigt med en individuel sagsbehandling. Der kan således ikke udarbejdes faste retningslinier for, hvordan man skal handle i de konkrete sager.

Men der er klart brug for vejledninger, som beskriver de forskellige instansers roller og kompetencer. Det er vigtigt, når sådanne vejledninger udarbejdes, at der ikke sættes personnavne på, men kun fagpersoner, som lærer, politi, læge osv. Hvis sagsbehandlingen bliver for personafhængig, er der stor risiko for, at erfaring og viden går tabt, når den pågældende person forlader sin stilling. I Nuuk Kommune har man lagt kompetencen i disse svære sager helt ud til den enkelte sagsbehandler, da det er dem, der har fingeren på pulsen.

Spørgsmålet blev rejst, om man kan arbejde i disse svære sager, hvis man selv har været udsat for seksuelt misbrug. På den ene side kan man have en særlig sårbarhed, som kan vælte én følelsesmæssigt, ligesom det kan påvirke objektiviteten. På den anden side har man også en særlig viden og indsigt, som måske kan være nyttig. Endelig skal man være opmærksom på, at man ikke udelukker nogen fra socialt arbejde, fordi de har været udsat for seksuelt misbrug som børn. Dette er stigmatiserende og kan opleves som en tillægsstraf. Det rigtige må være, at der i forbindelse med ansættelsessamtaler tages en grundig drøftelse af disse forhold, og at gøre

den nye medarbejder klart, hvilke vanskeligheder der kan opstå. I samtalen må man så afgøre, om personen har de nødvendige såvel faglige som personlige kvalifikationer, der skal til for at udfylde netop det arbejde.

På det lægelige område er der brug for en hurtig og skånsom lægeundersøgelse af de misbrugte børn. Der er på de enkelte sygehuse brug for et konkret vejledningsmateriale om, hvordan man foretager en sådan undersøgelse.

Mange omsorgssvigtede børn er tillige seksuelt misbrugte børn. Den pædagogiske behandling på døgninstitutioner retter sig primært mod de skadevirkninger, der kommer efter svært omsorgssvigt. Nøgleordene er omsorg, struktur, forudsigelighed, fast døgnrytme og gode fritidsinteresser. Her har Grønland en særlig ressource i naturen, hvor der er mulighed for jagt, fiskeri og koloniturer. Når et barn har været igennem et længere institutionsophold, er det meget vigtigt at forberede udskrivningsfasen og indarbejde efterværn. Det er vigtigt med handleplaner for den unges fremtid. Hvis dette udskrivningsarbejde ikke bliver udført grundigt nok, kan lang tids institutionsophold være spildt.

Meget kan gøres lokalt. Nogle steder har man ansat en lokal projektkoordinator. Samtalebehandling i grupper er nyttig, idet børn og unge kan støtte hinanden og opnå en fælles oplevelse og forståelse. Telefonisk rådgivning og supervision er en vigtig del af indsatsen. Det er vigtigt at skabe forskellige aktivitetsmuligheder lokalt, som dels udvikler børnene, men også giver dem mulighed for at snakke sammen.

Den psykoterapeutiske behandling har til formål at iværksætte en helningsproces, efter at misbruget har fundet sted. Ubærlige følelser og holdninger skal gøres udholdelige og deles med andre. Børn er gode til at huske handlingsforløbet, og det er sjældent, de fortrænger eller benægter. Børn har en grundlæggende tro på, at det hjælper at snakke, og de vil gerne, hvis nogen vil lytte. Børn vil gerne dele deres følelser og drømme, men de har sværere ved at opstille fremtidsvisioner, og uden sådanne pejlemærker kan det være svært at overskue og planlægge sit videre liv.

A photograph of a wooden podium with a microphone stand and two microphones. The podium is made of light-colored wood and has a curved top. The microphone stand is black and has two microphones attached. The background is a plain, light-colored wall.

... den tredje dag

Straf og behandling

v/Mimi Strange, cand. psych., specialist i psykoterapi og supervision

Seksuelle overgreb

Det globale niveau

I en psykologisk forståelse af seksuelle overgreb mod børn ligger mange faktorer indlejret af såvel normativ, moralsk, kulturel, antropologisk, samfundsmæssig og politisk art.

Seksuelle overgreb mod børn er et globalt problem, og de måder, hvorpå man forstår problemet, og ikke mindst de måder, hvorpå man griber ind eller netop ikke griber ind, hænger uløseligt sammen med den samfundsmæssige ramme, de sker indenfor.

Graden af rigdom/fattigdom, graden af andre alvorlige omsorgssvigt mod børn, (f.eks. børnearbejde, børneprostitution), overtrædelser af menneskerettigheder generelt, graden og arten af religiøsitet, holdninger til seksualitet, særlig tabuisering af samme, strafferammer for forbrydelser etc. afspejler sig i de måder, man behandler ofre og straffer krænker.

Det specifikke samfunds niveau

Seksuelle overgreb og modernitet

Seksuelle overgreb og måder, de sker på, er indlejret i samfundsstrukturen og ændrer sig med den samfundsmæssige udvikling.

Ser vi på den vestlige verden har den kontekst, seksuelle overgreb er indlejret i, ændret sig radikalt med samfundsudviklingen:

Psykolog Libby Arcel skrev (i foråret 99):

“... de pædofile (er) ikke kun de grimme mænd på gaden længere, men er rykket tættere på børnene i deres normale miljøer. Ulven er ikke længere i skoven, men er flyttet hjem til Rødhætte. Generelle samfundsmæssige udviklinger de sidste 30 år har givet de pædofile større spillerum. Holdningsændringer mht. at mænd skal og kan deltage på lige fod med kvinder i barnets liv og praktiske pleje, og at mænd kan få forældre-

myndighed. Ønsket om at gøre daginstitutionerne mindre kvindedominerede. De mange skilsmisser og stedfædrenes nærhed til fremmede børn. Normforandringer, som "normaliserer" de fleste seksuelle afvigelser. Større åbenhed over for børns seksualitet og accepten af unges tidligere seksuelle debut. Alle hver for sig positive og ønskede udviklinger, men som har givet de pædofile flere muligheder for misbrug.

Samfundets og forældres opmærksomhed skal nu ikke alene gælde den grimme mand på gaden, men også den hjælpsomme mand i hjemmet, i skolen, på daginstitutionen."

Hertil kommer så seksuelle overgreb fra kvinder, som vi ikke kender omfanget af. Hvorvidt en evt. øget forekomst af kvindelige krænker hænger sammen med ændrede kønsroller, som er en af forklaringerne, ligger endnu hen i det uvisse.

Ulven er i den grad flyttet hjem til Rødhætte, og forne tiders "børnelokkere", som vi, der nu er voksne, blev advaret imod, findes ikke længere – og vi fik i øvrigt sjældent at vide, hvad de ville gøre os, hvis de havde held til at fange os, ud over noget "slemt".

Børn må informeres grundigere og mere præcist om seksuelle overgreb og må, om vi voksne kan lide det eller ej, informeres om, at der findes voksne som vil gøre dem fortræd – og på en seksual måde.

Det sværeste for voksne er at fortælle, at også voksne, som børnene er tæt på, kan være grænseoverskridende.

I modernitetens tidsalder er ulven flyttet hjem til Rødhætte i flere betydninger, da den også er at finde på Internettet.

Den teknologiske udvikling har givet nye muligheder også for pædofile.

Børn må orienteres om, at pædofile kan opsøge dem i "chatrooms" for børn og unge (som det i november måned blev vist på DR 1) – og for misbrugte børn, som har været udsat for seksuelle overgreb, der er blevet videooptaget, kan en væsentlig del af deres traume være ikke at vide, om billederne sendes ud over nettet.

Det almenpsykologiske, det inter- og det intrapsykologiske niveau

Seksuelle overgreb mod børn indeholder mange komponenter, som afspejler almenpsykologiske problemstillinger og erfaringer.

Offer / krænker problemstillingen afspejler en række psykologiske komponenter, som er kendte for de fleste mennesker på et psykologisk erfaringsmæssigt plan.

De fleste kan fra deres egen barndom reproducere erfaringer fra deres familie, hvor de har følt sig som ofre over for en mere magtfuld voksen, som har optrådt krænkende over for dem på et psykologisk plan, og omvendt har de fleste oplevet at udnytte at være i en magtfuld position over for et andet menneske / barn og optrådt krænkende.

Hertil kommer, at seksuelle overgreb har et alment niveau i og med, at seksualitet er en grundlæggende drift hos mennesker, og overgreb rører derfor dybt ved os. Det forsvarsløse og udleverede barn, som vi voksne skal passe på, rører ved basale menneskelige strukturer, når vi stilles ansigt til ansigt med, at den basale tillid, børn er nødt til at vise omverden, bliver svigtet.

Særligt i sager, hvor der er foregået seksuelle overgreb inden for familiens rammer, er vi i de senere år blevet mere opmærksomme på at sætte fokus på forældrenes indbyrdes relation og finder her et kontinuum af forstyrrede relationer, tilknytninger eller mangel på samme mellem de voksne, som kan begrebsliggøre, at der har fundet overgreb sted i netop denne familie. Også dette rører ved almenmenneskelige forhold, idet vi alle har været en del af en familie med alt, hvad dette indebærer af godt og skidt i retning af erfaringer med at være udleveret til voksne, som kunne bestemme over os og forme vor personlighed.

En øget forståelse af, hvor betydningsfuldt det er at etablere en (integreret) behandling af både offer og dennes familie og krænkeren, er vokset frem de seneste år.

De vigtigste områder, hvad angår forståelse, behandling og metodeudvikling inden for seksuelle overgreb, har efter min mening i de seneste år været:

1. Børn, som overgriber andre børn seksuelt.
2. Integreret og integrerende behandling i familier med seksuelle overgreb (dvs. hvor der er tale om intrafamiliære overgreb) og øget tilgang til behandling for ekstrarfamiliære krænkere.
3. Overgreb i dag- og døgninstitutioner, såvel overgreb mellem voksen-barn som mellem barn-barn.
4. Samarbejdsmodeller (multi-disciplinary approach).
5. Straffesystemet og (særligt) små børn.

Børn, som overgriber andre børn

En af de vigtigste landvindinger i de seneste år har været at opdage børn, som krænker andre børn.

Det er mit indtryk, at man såvel i de nordiske lande som i Europa i øvrigt er blevet opmærksom på dette. Ved den 12. europæiske konference om "Child Abuse and Neglect" i Jerusalem i oktober '99, arrangeret af ISPCAN, var det glædeligt at se, hvor mange indlæg der havde dette aspekt med.

Når jeg særligt trækker dette aspekt frem, skyldes det, at vi ved, at krænkere debuterer tidligt og ofte selv er krænkede og omsorgssvigtede, hvorfor det er essentielt at opdage børn, som udlever egne overgrebserfaringer ved at misbruge andre.

Det er centralt at kunne definere, hvornår der er tale om en krænkelse, som er forskellig fra børns naturlige seksualitet / seksuelle lege.

Øget viden om børns normale seksualitet er en væsentlig del af problematikken.

Vi ved meget lidt om børns naturlige seksualitet, men vi ved i hvert fald, at den ikke er latent, således som Freud forestillede sig den. Den er muligvis latent i betydningen skjult for det voksne øje, men bestemt ikke i betydningen hvilende.

Det er et område, som kalder på yderligere viden, men vi har nogen viden, som kan hjælpe os, når vi skal adskille seksuelle overgreb fra seksuelle lege.

Magtrelationen mellem børnene er en vigtig faktor, fordi vi oftest ser seksuelle overgreb mellem børn, hvor et barn i en mere magtfuld position udnytter et svagere, måske yngre, barn. Graden af magtanvendelse og trusler giver ofte et fingerpeg om, at der er tale om et overgreb. Hidtil har man også fremført, at en aldersforskel på 5 år eller mere kunne være markør på overgreb. I dag ved vi, at en sådan aldersforskel ikke nødvendigvis er en sådan markør, idet overgreb ofte finder sted også mellem jævnaldrende børn, hvis der er tale om, at det ene barn i en mere magtfuld position udlever egne overgrebserfaringer.

Selvom det ved børn, som krænker børn, ofte er lettere at fastholde både offer- og krænkerperspektivet, idet det for de fleste er indlysende, at et krænkende barn også må være et offer for overgreb, så ses det alligevel ofte, at kun den ene side er fastholdt. Dette kan lede til det, i denne kontekst, noget retoriske spørgsmål: Skal et barn / en ung, som misbruger andre, behandles som offer eller krænker?

Svaret er naturligvis både-og.

Har barnet eller den voksne ansvaret, og hvad er forældreansvaret?

Det er væsentligt at fastholde et voksen- og forældreansvar, ikke mindst i de tilfælde, hvor børn, som krænker andre børn, er i den vanskelige situation, at deres forældre truer med at afvise dem, hvis de indrømmer krænkelsen.

Broen fra offer til krænker

At have et øget fokus på børn, som krænker andre børn, giver os mulighed for dels at afværge en ny generation af krænkere, som vel er det vigtigste forebyggende tiltag, vi kan foretage, og dels giver det os en øget viden om dynamikken eller "mekanismen" i udviklingen fra offer til krænker:

Hvad er det for en bro, man går over, når man omsætter egne smertefulde overgreb i tilsvarende handlinger mod andre?

Vi har forsket i dette problem med de voksne krænkere og har ofte gjort den kliniske erfaring, at de for en stor dels vedkommende selv har været udsat for seksuelle overgreb og anden

omsorgssvigt i barndommen som en del af forklaringen.

Den øgede forskning i børn og unge, som krænker, viser konturerne af denne bro:

Ved før omtalte kongres i Israel fremlagde den engelske psykolog K. Browne en undersøgelse af 80 unge misbrugere/krænker, som kan kaste yderligere lys på denne mekanisme.

Han skelner mellem to former for offergørelse:

- *Repeat victimisation*, dvs. være udsat for overgreb fra den samme krænker flere eller mange gange og
- *Revictimisation*, dvs. være udsat for flere forskellige krænker og dermed flere omsorgssvigt/krænkelser.

I den omtalte undersøgelse fandt Browne, at 60% af de unge krænker havde været udsat for såvel repeat victimisation som revictimisation, dvs. fortsat misbrug fra den initiale krænker samtidig med flere krænkelser fra andre.

Jo flere overgriber barnet / den unge har været udsat for, jo mere sandsynligt, at barnet / den unge udvikler voldelige sider.

Revictimisering fører til voldelige og / eller seksuelle krænkelser.

Vi ser ikke sjældent, at børn, der har været udsat for overgreb, er i øget risikogruppe for nye overgreb.

Bentovim (England) fremlagde i '92 de første resultater af sin europæiske undersøgelse af børn / unge, som krænker, og fandt, at 30-50% af alle overgreb blev begået af "adolescents", dvs. unge krænker, og at 30-70% af unge krænker selv havde været udsat for overgreb, og gruppen 12-14 år var den største.

Hvis de unge ikke havde været udsat for seksuelle overgreb, så havde de været udsat for andre former for omsorgssvigt.

Anden del af den europæiske undersøgelse (endnu upubliceret, fremlagt på ISPCAN konference '99), hvor Bentovim i en follow up-undersøgelse undersøger 284 seksuelt misbrugte drenge, som nu er over 18 år, viser følgende:

Risikoen for selv at blive krænker er 12%, og for en stor dels vedkommende var der tale om, at

dette skete i 6-11 års alderen, hvor der var tale om grove overgreb, ikke seksuelle lege.

Andre 12% begyndte først at krænke som voksne.

Hertil kom andre kriminelle handlinger, således havde 50% begået strafbare handlinger.

Ud fra denne undersøgelse ser det ud til, at en ud af otte seksuelt misbrugte drenge selv kommer til at misbruge andre senere i livet.

Hvad angår risikofaktorer og forebyggende faktorer, som kan give et fingerpeg om, hvem der vil komme til at misbruge, og hvem der ikke vil, fandt Bentovim følgende:

De største *risikofaktorer* var:

- fysisk misbrug
- vidne til vold (hyppigt i hjemmet)
- omsorgssvigt
- afvisning fra primære omsorgspersoner
- kvindelig krænker.

De mest markante *forebyggende faktorer* var:

- god relation til en voksen
- god relation til søskende
- god relation til ven
- god relation til ikke-misbrugende mand
- god relation til ikke-misbrugende kvinde
- lang tid sammen med samme omsorgsperson
- år i familiepleje.

Disse faktorer understreger vigtigheden af ikke alene at behandle ofre for seksuelle overgreb, men i høj grad være opmærksom på deres generelle livssituation, ikke mindst da vi ved, at seksuelt misbrugte børn ofte også på andre måder er omsorgssvigtede.

Integreret / integrerende behandling

Den øgede indsigt i, at offer-krænkerproblematikken er et *Janus-hoved*, som så tydeligt ses ved børn, som krænker børn, har også stor betydning for familiebehandling i sager, hvor der er tale om intrafamiliære krænkelser.

Behandlingsmæssigt har det stor betydning for en helhedspræget behandlingsfilosofi, således at

vi ikke kun behandler ofre for seksuelle overgreb, men i stigende grad kan yde en integreret indsats.

Når der er tale om en krænker med omsorgsfunktion / tilknytning til barnet (særligt familiær), nytter det ikke at fraspalte krænkeren, men derimod er det vigtigt at inddrage krænkeren i behandlingen på et så tidligt tidspunkt som muligt.

Dette aspekt er af nyere dato – i mange år har vi behandlet ofret og dets familie (ikke-krænkende forældre), og undladt kontakt og behandling til krænkeren.

Det ligner en praksis, man havde i Romerriget: *Damnatio Memoriae*:

Dette var en skik, hvor en romersk kejser efter en dom kunne befale alt fjernet, som kunne minde om den dømte person.

Det er en tænkning, som stadig præger, og den vigtigste vej videre er at fastholde offer-krænkerperspektivet (hvor der er krænker, er der offer og vice versa), særligt når krænkeren har en tilknytning til barnet, hvilket oftest er tilfældet. Børn, der er blevet misbrugt af en af deres forældre, kan ikke bruge en behandling eller en voksen, som afviser den, der har krænket det. Børn holder ikke op med at elske eller være barn af forældre, selvom de omsorgssviger det, ligesom forældre ikke holder op med at være forældre til det barn, de omsorgssviger. Når det lykkes at fastholde et nuanceret og helhedsorienteret behandlingssyn, hjælper vi barnet og familien bedst. Ikke mindst fordi det ikke sjældent viser sig, at krænkeren i familien også og samtidig har været den primære omsorgsperson.

Dette betyder naturligvis ikke, at ansvaret flyttes fra krænkeren, og en vigtig del af behandlingen er et terapeutisk styret møde mellem offer og krænker, hvor krænkeren påtager sig ansvaret for overgrebet, anerkender, at det er sket, og undskylder.

Den største betydning ved dette første møde (efter hemmeligheden er brudt og er kommet til andres kendskab) er anerkendelsen af, at det er sket – det har den største betydning for barnet at få bekræftet realiteten.

Jeg har andetsteds beskrevet dette mere indgående (se Strange, M., 98 og 99a og b) og skal her blot bemærke, at en væsentlig del af dynamikken i seksuelle overgreb er, at der oftest er tale om en hemmelig relation, som giver andre skader og andre traumer. Essensen af dette er, at barnet som følge af, at overgrebet er hemmeligt og ofte sprogløst, kan komme i tvivl om realiteterne, tvivle på om det, det husker at have oplevet, er sket i virkeligheden. Det har stor betydning for barnet at få bekræftet realiteten, hvilket også voksne, udsat for (uopdagede) overgreb i deres barndom, kan beskrive ville have været yderst centralt for dem.

Det er essentielt i behandling af familier med seksuelle overgreb, ud over tidlig kontakt med krænkeren, at være opmærksom på følgende i behandlingen af den ikke-krænkende forældre og ofret: for barnets vedkommende vil der ofte ud over virkelighedsopfattelsesaspektet være mange nuancer i barnets oplevelse af såvel overgreb som betydningen af, at det er blevet afsløret. Ofte har barnet bekymringer for krænkeren, har tabsreaktioner, fordi krænkeren er en betydningsfuld person i barnets liv.

Hvad den ikke-krænkende forældre angår, er det essentielt at have fokus på vedkommendes relation til krænkeren, som kan være præget af stor tilknytning. Ikke sjældent ser vi, at den ikke-krænkende part tager kontakt (i hemmelighed) til den krænkende part, efter en fase med afvisning.

Som psykolog Hanne Bloch Gregersen så ramende har udtrykt det:

“Ved intrafamiliære og visse ekstrarfamiliære krænkelse er vores overordnede mål med behandlingen:

- at afbøde skadevirkningerne af overgreb og tab på børnenes videre personlighedsudvikling og forebygge, at børnene udvikler sig til voksne ofre eller krænkere
- at forebygge, at krænkeren foretager nye overgreb
- at forebygge, at den ikke-krænkende forælder reddes fra den ene “onde” partner (krænkeren) – for at gå ud i verden og støde ind i den næste.”

Behandling af krænker

Sideløbende med familiebehandlingen er det essentielt, at krænkeren får tilbud om individuel behandling, når der er tale om intrafamiliære krænkelser.

På lignende vis er det centralt, at ekstrarfamiliære krænker har tilbud om individuel og evt. gruppebehandling, kombineret med at møde offeret/ofrene. Betydningen af et terapeutisk styret møde mellem offer og krænker, som beskrevet ovenfor, bør tilstræbes også med ekstrarfamiliære krænker, jo større tilknytning mellem barn og krænker, jo vigtigere. Det er erfaringsmæssigt sværere at etablere et sådant møde, jo fjernere krænkeren er fra barnet tilknytningsmæssigt, og dette er et område, der kalder på metodeudvikling og øget samarbejde mellem de sektorer eller systemer, som er involveret i behandlingen af hhv. barn og familie og krænker.

Hvem er det så, som misbruger børn?

Forskning og klinisk arbejde med voksne, som forgriber sig på børn, er i hastig udvikling, men fortsat er der meget, vi ikke ved.

Groth (82) skelner mellem to typer af børnekrænker: Fikseret pædofile og regredierede krænker.

En sådan skelnen er vigtig, ikke mindst da der, måske bl.a. på baggrund af pressens store bevågenhed p.t., ofte ikke skelnes mellem pædofile og andre krænker, når seksuelle overgreb mod børn omtales.

Hvor den fikserede pædofile antages at have sin psykoseksuelle udvikling fikseret på børn, dvs. primær og eksklusiv tiltrækning til børn og dermed hele den seksuelle orientering rettet mod dem, så antages de regredierede krænker at have en oprindelig seksuel udvikling og interesse primært fokuseret på jævnaldrende. De kan opleve seksuel orientering mod børn som følge af stress i forbindelse med voksenlivet – konfliktyldte voksenrelationer, krav og ansvar, som overstiger deres formåen etc.

Denne klassiske inddeling har taget udgangspunkt i mænd – vi ved i dag, at også kvinder krænker børn: Vi ved ikke hvor mange, og vi antager, at der eksisterer et stort mørketal. Om der findes kvindelige pædofile i noget større

omfang, er endnu uopklaret. De fleste sager, som opdages, hvor der er en kvindelig krænker, ser ud til at ligge i den anden gruppe.

Nyere undersøgelser peger på, at der eksisterer to grupper af kvindelige krænker:

Den ene kategori er kvinder, som lever isoleret med få kontakter. De er ofte mistænksomme og aggressive over for omgivelserne. En del af dem har dokumenterede psykiske lidelser. Den anden kategori er kvinder, som er uselvstændige, påvirkelige og meget afhængige af andre. De lever ofte sammen med en mand og har sammen med manden udnyttet sit barn seksuelt eller hjulpet ham ved overgrebet (Fällman, 96). Hos bl.a. Saradijian (96) kan man finde udførlige beskrivelser af problematikken vedr. kvindelige krænker.

Hos Glasser (88) skelnes der mellem primær og sekundær pædofili:

Hvor den primære pædofili er integreret i den voksnes personlighed, og der er tale om en perversion, hvor det benægtes, at der er forskel på børn og voksne, er der ved sekundær pædofili tale om, at denne er forårsaget af psykisk sygdom, f.eks. skizofreni, hjerneskader eller andre sygdomsrelaterede personlighedsforandringer.

Endvidere kan det i denne forbindelse være relevant at nævne krænker med lav IQ, som kan være i særlig risikogruppe for at begå nye overgreb, da de kan have vanskeligt ved at lære metoder til at foregribe tilbagefald (relapse prevention). Når det lykkes, har det god effekt på tilbagefald.

Endelig skal det nævnes, at man har anvendt en typologi til beskrivelse af fire typer af overgreb:

- *Affektiv tilnærmelse:* Hvor krænkeren har en "positiv" hensigt – ikke at barnet ikke bliver gjort fortræd, men udgangspunktet er at føle en tilknytning og varme følelser. Her ses sjældent vold, fysiske trusler og traumer, men kan ses som et misforstået forsøg på at vise kærlighed.
- *Pansexuel tilnærmelse:* "Positiv" hensigt, tilknytning til ofret, ikke voldelig, ikke fysiske traumer og trusler, men mere forførelse og skyldinducering. Er kendetegnet ved, at "alt" seksualiseres.

- *Aggressiv/fjendtlig tilnærmelse:* Negativ hensigt, ingen tilknytning, voldelig, fysiske traumer og trusler kan være til stede. Barnet er objekt for krænkeren, og det må antages, at der er individuel psykopatologi til stede.
- *Voldelig tilnærmelse – voldtægt.* Hensigten er negativ, voldelig og livstruende, fysisk magt-anvendelse og trusler, ofte fysiske traumer. Ude-af-kontrol raseri, og barnet er uden betydning. Her er individuel psykopatologi primær (se Strange, M., 98).

Hvad angår den sidste gruppe, som vi heldigvis sjældent ser, finder jeg det relevant at bemærke, at vi her har at gøre med en gruppe, som er egentlig voldelige kriminelle.

For denne gruppes vedkommende giver det formentlig ingen mening at skelne mellem krænkelser af børn og voksne – man kan her finde overgreb på begge grupper uden særlig selektion.

De grupper, vi primært forholder os til, når vi taler om integreret behandling kombineret med individuel terapi, er ikke de voldelige, svært psykisk syge kriminelle, men de nævnes for fuldstændighedens skyld.

Vi ved således, at motiver for at krænke, og om krænkeren er fikseret pædofil eller regredieret krænker, har stor betydning for recidivraten. Relationen til offeret har stor betydning, således er overgreb mod ukendt offer forbundet med øget risiko for nye overgreb. Pædofile overgribere, som ikke kendte deres ofre, har i undersøgelser fem gange større risiko for at begå nye overgreb end overgribere, som kendte ofrene (Maletzky, 93, cit. in Høglend og Nerdrum, 99).

Hvad angår type af overgreb, har homoseksuelle pædofile dobbelt så stor recidivrate som heteroseksuelle pædofile.

Incestovergribere har lav recidivrate – dette skyldes formentlig, at vi i denne gruppe overvejende finder regredierede krænkerer og krænkerer med stor grad af tilknytning til ofret.

Der skelnes mellem to typer faktorer, når øget eller mindsket risiko for nye overgreb vurderes:

- *Stabile risikofaktorer:* Karakteristika ved personen, offeret eller overgrebet, som ikke eller i lav grad kan påvirkes. (Type overgreb, offerets køn, og hvor godt offer og krænker kender hinanden)
- *Foranderlige/dynamiske faktorer:* Kan forandre sig med tid og situation (krænkerens holdninger, kendskab til / viden om mønstre i overgrebene, forhold ved opfølgning efter fængsling eller behandling).

Jeg kan ikke her gå nærmere ind i de enkelte faktorer, som tegner en profil af krænkerer, men blot summarisk citere to norske forskere, som fremlagde en undersøgelsesrapport om forebyggelse af nye overgreb / variable, som forudsiger tilbagefaldsfrekvens hos seksualovergribere, ved ekspertkonference under Nordisk Ministerråd, Oslo, oktober '99, om forståelse, behandling og straf i relation til personer, som begår seksuelle overgreb mod børn:

Stabile risikofaktorer: "Antal tidligere overgreb, omfanget af tidligere kriminalitet, overgreb mod ukendte, homoseksuel pædofili og ægteskabelig historie (aldrig gift) er konsistent forbundet med signifikant øget risiko for nye overgreb i fremtiden, med og /eller uden behandling.

Forskningslitteraturen viser videre, at social ustabilitet og rusmiddelmisbrug og muligvis overgreb i egen barndom er nok så konsistente prediktorer for nye overgreb.

Personlighedsvariable målt ved psykologisk testning eller klinisk vurdering har ikke vist sig at være sikre prediktorer for nye overgreb – undtagen psykopati.

Generelt set har hver enkelt af disse prediktorer en nok så beskeden forudsigelseskraft."

Dynamiske faktorer: "De dynamiske risikofaktorer, som er bedst empirisk dokumenteret, er seksuelt tændingsmønster, drop out under behandling, som er forbundet med øget tilbagefaldsfrekvens, og personlig viden om relapse prevention, som har en vis forbindelse til lavere tilbagefaldsfrekvens, i hvert fald på kort sigt. De andre dynamiske faktorer, som personligt ansvar, empati med offeret og sociale færdigheder, har foreløbig svag empirisk dokumentation. Hyppig vedligeholdelsesbehandling hver eller hver anden måned er anbefalet, men effekten af

en sådan behandling er ikke empirisk dokumenteret” (Høgland og Nerdrum, 99).

Generelt må det understreges, at vor viden om krænker og deres personlighed mv. endnu er forholdsvis lille, og at vi derfor har svært ved at forudsige, hvem der vil begå nye overgreb på baggrund af måling af diverse psykologiske funktioner, “mens målinger af tidligere overgrebsadfærd, som for eksempel antal overgreb ... og overgrebenes alvorlighed ..., giver det bedste grundlag for at forudsige fremtidig adfærd” (Mossige, S., 97, p. 55).

De her omtalte teorier er bestemt ikke de eneste og giver på ingen måde et fyldestgørende billede.

Man er i den meste forskning om krænker og behandling af disse optaget af den forvrængede tænkemåde hos krænker, *særligt benægtelse som kognitiv forvrængning*:

- fysisk og psykisk benægtelse (ikke været til stede, ikke være en sådan person)
- benægtelse af selve handlingen (var til stede, men gjorde ikke noget)
- benægtelse af fantasier og planlægning (en væsentlig del af overgrebet er fantasier om overgreb og planlægning af dette)
- benægtelse af ansvaret for handlingen (barnet ville selv / var forførende)
- benægtelse af alvoren i adfærden (det, der skete, var ikke noget særligt)
- benægtelse af skyld i forhold til adfærden (det var barnet selv, som ville, eller selvmedlidenhed som forsvar for skyldfrihed)
- benægtelse af vanskeligheder i forbindelse med ændring af kognitive og adfærdsmæssige mønstre (selv efter mange tilfælde af overgreb over mange år ikke mene at have vanskeligheder ved ikke at recidivere).

Hertil kommer tanker og følelser om egne (overgrebs)handlinger: Hvis der ses høj grad af retfærdiggørelse, er der grund til at antage, at større grad af psykopatologi er til stede end ved høj grad af skyldfølelse, som omvendt må antages at betyde lav grad af psykopatologi.

Det er interessant, at så mange behandlingsmodeller for krænker i Europa er optaget af den udprægede grad af benægtelse, som kende-

tegner krænker (også i Danmark), og sammenligne dette med Grønland:

Ved den første konference i Grønland om seksuelle overgreb mod børn (Nuuk, nov. '99) kunne juristen Anne Troelsen (99) fremlægge en undersøgelse af alle anmeldte seksuelle overgreb i Grønland i perioden 91-96 og fremlagde det resultat, at 49% af krænkerne aflagde fuld tilståelse (og meget få nægtede helt).

Her er formentlig tale om en kulturel faktor af stor betydning, og som måske kan love godt for behandling af krænker i Grønland. Det vil være af stor betydning, da samme undersøgelse viste, at omfanget af seksuelle overgreb mod børn på Grønland er stort (grønlandske børn har ca. 10 gange så stor risiko for at møde en krænker). Blandt de øvrige grønlandske krænker, som ikke “fuldt” tilstod, var en del, som delvist tilstod og en del, som “ikke kunne huske noget / overgreb, fordi vedkommende havde været fuld”. Det er ud fra en dansk psykologisk tankegang nærliggende at opfatte dette som en “halv tilståelse”, der giver grundlag for et videre arbejde (hvor man skal være opmærksom på, at fra en juridisk synsvinkel er der tale om benægtelse). Vurdering af en sådan udtalelser psykologiske værdi vil bl.a. ligge indlejret i den kulturelle kontekst.

Overgreb i dag- og døgninstitutioner

Som de fleste ved, havde vi i Danmark for et par år siden en større sag, hvor en voksen blev dømt for seksuelle overgreb mod en række børn i en daginstitution, hvilket gav anledning til megen mediebevågenhed. Aktuelt har en pensioneret journalist skrevet en pamflet, hvor han redegør for sine overvejelser over, hvorfor disse overgreb ikke kan have fundet sted, og der derfor følgelig er sket justitsmord. En del af hans “bevisførelse” består i, at han – med baggrund i, at nogle af de krænkede børn beskriver, at der fandt overgreb sted i et legehuse – i samme legehuse forsøger at fremdrage sin penis, stående sammenbøjet grundet husets lave højde, og konstaterer, at dette kun kan gøres med største besvær (Blædel, 99) – og dermed skulle det være

usandsynliggjort, at der kunne have fundet overgreb sted.

Det stigende antal sager, hvor der er mistanke om, at en ansat i dag- eller døgninstitution misbruger børn, som de er ansat til at passe (på), seksuelt, sætter fokus på, at vi mere skal tænke i, om krænkeren har en omsorgsfunktion og tilknytning til barnet, end om der er tale om en intra- eller ekstrarfamiliær krænker.

Det er vigtigt at tænke i omsorgsfunktioner snarere end i familierelationer, når man medtænker samfundsudviklingen. Mere end 90% af danske børn fra 5-6 års alderen passes uden for eget hjem, hvorfor professionelle, som passer børnene, får en øget omsorgsfunktion og tilknytning til børnene.

“Gamle” teorier om først og fremmest modernens betydning for barnet og sekundært faderens kan ikke reflektere det moderne samfund og i særdeleshed ikke moderne børns omsorgsrelationer. 95% af danske mødre til 0-6-årige børn er tilknyttet arbejdsmarkedet (se Sommer, 97).

Overgreb i børneinstitutioner kalder først og fremmest på diskussioner af, hvordan den institution skal indrettes, som i størst mulig grad hæmmer mulighederne for overgreb, såvel mellem voksen-barn som mellem børn.

Af de mange sager, jeg har kendskab til, hvor en voksen har forgrebet sig seksuelt på et barn i enten daginstitution eller døgninstitution / behandlingshjem, har jeg endnu ikke set en sag, hvor der var tale om en velfungerende institution med en velfungerende og klar ledelse, med en god kollegial tone og tryghed til at kunne drøfte hinandens måder at forholde sig på pædagogisk (eller netop ikke pædagogisk), med en høj faglig standard, hvor pædagogiske diskussioner var legio, men jeg har derimod set institutioner i krise med ingen, midlertidig eller dårlig ledelse, høj udskiftningsrate blandt personalet, udbrændthed, manglende fagligt engagement og lille kendskab til det enkelte barn.

Ved overgreb mellem børn ser det ud til, at der ofte er en tendens til enten at overreagere eller underreagere:

Enten slår man, fra professionel side, forældres bekymringer for deres børns (for avancerede)

seksuelle leg hen ved at “slå autopiloten til” og belærer forældrene om, at børn har en naturlig seksualitet (hvor man ved ikke at forholde sig nysgerrigt / undersøgende ikke opdager seksuelle overgreb) eller også ses ofte overreaktion ved, at man f.eks. kalder det ene barn for “krænker” og det andet for “offer” uden at have undersøgt deres subjektive oplevelser først og griber til voldsomme foranstaltninger, såsom at det krænkende barn må fjernes fra institutionen øjeblikkeligt.

Det er et område, der kalder på øget viden og på formidling af denne, som beskrevet i det første afsnit om børn, som krænker andre børn.

Samarbejdsmodeller (multi-disciplinary approach)

Såvel tværfagligt som tværsektorielt samarbejde er en nødvendighed i arbejdet med sager vedr. seksuelle overgreb.

Betydningen af et tæt formaliseret samarbejde mellem de professionelle grupper, som arbejder med seksuelt misbrugte børn og deres krænkere, kan næppe overvurderes.

Undersøgelse af seksuelle overgreb mod børn er ikke én professionel gruppes domæne, men tilhører flere grupper med forskellige arbejdsmetoder og krav, der skal opfyldes.

Der kan såvel være tale om en diagnostisk proces som komponent i undersøgelse af kriminelle forhold i sager, hvor der er indgivet politianmeldelse.

Det strafferetlige system kræver objektiv, verificerbar dokumentation, som kan være forskellig fra den terapeutiske optagethed af barnets subjektive oplevelse.

Mange professioner kan være indblandet: sagsbehandlere, pædagoger, psykologer, lærere, sundhedsplejersker, læger, kriminalassistenter, advokater, dommere mm.

Der er nødt til at være samarbejde mellem de sociale myndigheder og alle øvrige implicerede. Herudover må der etableres samarbejde mellem de øvrige parter, f.eks.:

- samarbejde mellem den instans, som får henvist barnet og dets familie til behandling, og den instans, som får krænkeren henvist (f.eks. i forbindelse med fængsling og / eller med behandlingsdom)
- samarbejde mellem barnets og krænkerens behandlingssted og dag-/ døgninstitution
- samarbejde mellem politi/ anklagemyndighed og barnets behandlingssted.

Straffesystemet og (små) børn

Det er tvingende nødvendigt, at vi i Danmark ser nærmere på vores straffesystem i relation til særligt små børn.

Som det ser ud nu, hvor politimyndigheden videoafhører børn under ca. 12 år, er det yderst sjældent, at små børns (under 6 år) vidneudsagn om seksuelle overgrebserfaringer fører til, at der rejses sigtelse.

Vi må drøfte, på hvilke måder retssystemet kan indrettes mere hensigtsmæssigt i forhold til små børn.

Vi ved godt, at små børn har brug for trygge omgivelser, at være sammen med trygge personer, de kender godt for at fortælle særligt om ubehagelige oplevelser, og hvad gør vi så, når de skal afhøres?

Vi anbringer dem på en ukendt politistation, i et ukendt lokale med videokamera, med fremmed afhører, vi kræver ofte, at deres primære omsorgsperson ikke må være til stede, og forlanger, at de skal fortælle om traumatiske oplevelser med seksuelt krænkende indhold. Bagefter henlægger vi – for små børns vedkommende – oftest sagen, fordi det lille barns forklaring ikke vurderes som troværdig nok. Vi taler her om børn fra 4 års alderen.

“Den ufølsomme måde, man behandler børn på i retssystemet, skyldes for en stor del snarere manglende viden om (børns) udvikling end kynisme” (Garbarino).

Samfundets omsorg for at beskytte dets borgere mod forbrydelser og mod uretmæssige anklager bliver alt for ofte vendt til et overgreb på barnet, måske pga. manglende viden om børns psykologi.

En væsentlig pointe er, hvordan man vurderer små børns troværdighed som vidner, vurderer deres evne til at erindre, deres særlige hukommelsesmåde etc. Jeg kan ikke her skitsere dette nærmere, men henviser til artikel, hvor jeg mere indgående beskriver dette (Strange, M., 99 c).

Her skal jeg blot bemærke, at en central landvin- ding inden for traumeforskning har været videnskabelig dokumentation vedr. traumatiske erindringer og børn. Det er påvist, at selv små børns erindringer om traumatiske oplevelser og deres evne til at genkalde disse og viderefor- midle dem til andre er fuldt så god som større børns/ voksnes. Det er dokumenteret, at før- skolebørn husker korrekt over lang tid, i særde- leshed og særligt tydeligt når 1) begivenheden er personlig, 2) barnet deltager og 3) hvis den er følelsesladet (se bl.a. Christiansson, 97).

Dette er netop kendetegnet for seksuelle over- greb. Hvad der er anderledes er, at små børn har brug for særlige omstændigheder for at turde fortælle.

Uvilje hos små børn til at berette om traumatiske erindringer kan skyldes den stress, de oplever i forbindelse med afhøringer.

I andre lande har man en anderledes praksis, som kan facilitere processen for barnet. I Norge er der f.eks. mulighed for, at barnet afhøres af en særlig børnesagkyndig (børnepsykolog), og på Grønland afhøres nogle børn i deres daginstitu- tion.

Men eksperterne strides, og vi oplever i øjeblik- ket en genopblussen af debatten om børns tro- værdighed som vidner.

Investigating deeds eller meeting needs

Børn og kriminalprocesser

Debatten har eksisteret i mange år og har haft juristen Beth Grothe Nielsen (95) som en af sine varmeste fortalere for at ændre på retsprocesser i forhold til børn.

Hvis man kort skal opsummere debatten, så handler den bl.a. om følgende spørgsmål:

- Skal systemet tilpasses bedre til børn, eller skal børn ud af retssystemet?
- På hvilke måder kan retssager hjælpe i sager med intrafamiliære overgreb?
- Fra et samfundsmæssigt synspunkt vil optagetheden være at lade retfærdigheden ske fyldest, straffe etc., hvilket ikke altid er foreneligt med barnets ønsker.
- Skal samfundets ønsker gå forud for barnets, eller skal barnets gå forud?
- Eller er der en tredje vej?
- Kan man finde et sted uden for rets-/ straffesystemet?
- Den juridiske side er optaget af at finde den historiske sandhed, og den terapeutiske side er optaget af at dæmpe lidelse.
- I hvis interesse er retssager?

Alle børn ønsker en anerkendelse af ansvaret fra krænkeren

- det som bl.a. står til diskussion er, om retssystemet modvirker dette.

Denne debat er langt fra færdigdiskuteret, men en forudsætning for at kunne få indrømmelser fra krænkere (og ikke altovervejende benægtelser) er, at de tilbydes andet end fængselsstraf, som jo ikke er det bedste udgangspunkt for at sige sandheden.

Den øgede tilgang til behandling af krænkere og muligheden for konvertering af fængselsstraf til behandling (behandlingsdomme) er et skridt i den rigtige retning.

Til slut vil jeg citere Children's Act (England, 89), som er særlig interessant i forhold til de problemer, der kan være i at få adskilt aggressoren / krænkeren fra barnet ved mistanke om intrafamiliære krænkelse. Så længe der endnu er tale om formodninger, kan det være vanskeligt at få den formodede krænker til at flytte fra barnet / ud af hjemmet i en undersøgelsesperiode, hvilket i værste fald fører til, at man flytter barnet fra familien, hvilket er en fornyet krænkelse:

- Barnets interesser kommer først
- Biologisk familie det bedste for barnet (hvis den er "sikker")
- Forældrerettigheder udskiftes med forældreansvar
- Formodede krænkere kan beordres til at forlade hjemmet.

Signalement af en krænker – personligt og familiemæssigt

v/Mimi Strange, cand. psych.

Typologier på krænker

Den affektive krænker

- Den følelsesfulde krænker
- Krænkeren holder af barnet og hensigten er “positiv”, men negativ for barnet
- Krænkeren og barnet kender ofte hinanden
- Krænkeren er som regel ikke voldelig
- Der er tale om misforstået kærlighed fra en voksen rettet mod et barn
- Krænkeren er sjældent karakterafvigende (psykopatologisk).

Den panseksuelle krænker

- Krænkeren forveksler almindelige handlinger med sex
- Krænkeren holder af barnet og laver ofte forførende overgreb
- Krænkeren er som regel ikke voldelig
- Krænkeren er sjældent karakterafvigende (psykopatologisk).

De to følgende krænker typer er farlige, og overgrebene er grovere.

Den aggressive krænker

- Denne krænker har en fjendtlig tilnærmelse til barnet
- Ofte kender krænkeren og barnet ikke hinanden
- Krænkerens motiv til krænkelsen er magt
- Krænkeren truer ofte med fysisk vold
- Barnet betyder ikke noget for krænkeren og bliver nærmest opfattet som en genstand, der kan bruges og udnyttes
- Krænkeren er sædvanligvis karakterafvigende (psykopatologisk).

Den voldelige krænker

- Denne krænker gør voldelige tilnærmelser mod sit offer og gennemfører krænkelsen som voldtægt
- Hensigten med krænkelsen er negativ, og motivet er magt

- Barnet er uden betydning for krænkeren
- Der er ofte tale om en voldelig og livstruende situation for offeret
- Ofte kender krænkeren og barnet ikke hinanden
- Ofte skelnes ikke mellem børn og voksne ofre
- Krænkeren viser udadrettet og ukontrolleret vrede og had
- Krænkeren er i høj grad karakterafvigende (psykopatologisk).

Ny metode til lægelige undersøgelser af børn udsat for overgreb

Tidligere blev børnene ofte lagt i narkose og skulle igennem fysisk ubehagelige undersøgelser. Der findes nu en ny metode, der kaldes FOTO-KOLSKOKOPI, som er en “lysende kikkert”, man anvender til at undersøge eksempelvis barnets skede/livmoderhals mv. Den nye metode giver mindre berøring og ubehag for barnet.

Børn og unge, der krænker andre børn og unge

I England har Bentovim, 1992, gennemført en undersøgelse, hvor målgruppen var seksuelt misbrugte drenge. En gruppe seksuelt misbrugte drenge (284) er fulgt med henblik på at vurdere deres adfærd, og forskningsresultaterne viser, at:

- 30-50% af alle overgreb begås af unge krænker
- De 12-14-årige udgør den største gruppe af krænker
- De misbrugte drenge ofte er omsorgssvigtede og seksuelt misbrugte
- 12% af drengene er i højrisikogruppen for selv at blive krænker
- “Krænkerkarrieren” kunne starte ved 6-11 års alderen

- 12% vedblev at være ofre for krænkelser
- 50% af drengegruppen udførte strafbare handlinger.

Seksuelt misbrugte drenge er mest udsat for selv at blive krænker, hvis de har

- Været udsat for fysisk misbrug
- Været vidne til vold
- Været udsat for omsorgssvigt
- Oplevet afvisning fra omsorgspersonale
- Oplevet at blive krænket af en kvinde.

Faktorer, der kan forebygge, at seksuelt misbrugte selv bliver krænker

- At der eksisterer en stabil og vedvarende kontakt med en voksen
- At denne kontakt er med den samme person og strækker sig over længere tid
- At der er mulighed for langvarige menneskelige relationer, eksempelvis i en familiepleje.

Engelsk lovgivning vedrørende børn og unge – Children's Act – af 1989

I England har man en lovgivning for børn og unge, der blandt andet siger, at:

- Barnets interesser kommer først
- Den biologisk familie er bedst for barnet, hvis den fungerer, og overgrebet ikke har fundet sted i familien
- Forældrerettigheder er udskiftet til forældreansvar
- En formodet krænker i familien kan beordres til at forlade hjemmet.

Lovgivningen afspejler barnets interesser og barnets tarv. Samtidig giver loven mulighed for, at det ikke er barnet, der fjernes fra hjemmet, men krænkeren.

Tilståelsen

Det er væsentligt at skelne mellem en juridisk / retslig tilståelse og så en tilståelse i behandlingsøjemed. For behandleren / terapeuten er det vigtigt for behandlingseffekten af offeret, at krænkeren erkender hændelsen / overgrebet, idet dette giver lettere adgang for en terapeutisk behandling (en "psykologisk tilståelse").

For barnet er krænkerens tilståelse væsentlig, idet barnet har brug for at få "ret" og få en undskyldning fra krænkeren. Dermed har krænkeren påtaget sig ansvaret for overgrebet.

Erfaringer fra Grønland er, at sædelighedsforbrydelser oftere end andre forbrydelser tilstås.

Behandling

En væsentlig motivation i Danmark for, at krænkeren tilstår, er, at "han" tilbydes behandling og i stedet for fængselsstraf får en behandlingsdom.

I Danmark er der en 3-årig forsøgsordning, hvor man i stigende grad tilstræber behandlingsdomme.

Denne forsøgsordning er udviklet ved et samarbejde mellem Kriminalforsorgen og Sundhedsvæsenet.

Ved mødet mellem krænker og offer må krænkeren have erkendt sine overgreb. Såvel offer som krænkeren skal have tilbudt psykologhjælp.

I Nuuk er der større mulighed for at tilbyde behandling af krænker, dog på frivillig basis, og ikke afledt af behandlingsdomme. Ved dom er der ikke andre muligheder end anbringelse i Anstalten for domfældte. Da Grønland ikke har et lukket fængsel, afsoner svære karakterafvigere i Hersted Vestre Fængsel i Danmark. Der eksisterer heller ikke en lukket psykiatrisk afdeling, så alvorligt psykisk syge kommer i psykiatrisk behandling i Danmark.

Det er vigtigt, at krænkeren får tilbudt behandling hurtigst muligt både af hensyn til det terapeutiske arbejde, og for at krænkeren ikke skal begå flere overgreb.

Kvindelige krænker

Ikke kun mænd, men også kvinder kan være krænker. Der foreligger meget lidt viden om kvindelige krænker, og det er først for nylig, at man har erkendt, at der findes kvindelige krænker.

Der er en myte om, at kvindelige krænker skulle være mere "milde" i deres overgreb. Men dette er der ikke belæg for. Kvindelige krænker kan være voldelige. Hvis overgrebet fra en kvindelig krænker har forførende karakter, kan det give barnet en stærk skyldfølelse. Problematikken med kvindelige krænker er et område, hvor der mangler forskningsresultater.

Det er ikke usædvanligt, at kvinder er medkrænker, eksempelvis sammen med deres ægtefælle eller samlever. Endvidere sker det ofte, at kvinden (moderen) har kendskab til overgrebene, men ikke vil eller kan se det (bevidst eller ubevidst).

Opsamling

Der er behov for, at der både centralt i Grønlands Hjemmestyre og lokalt i kommunerne udarbejdes retningslinjer og handlingsplaner for det videre arbejde med seksuelt misbrugte børn og unge, og at arbejdet tager udgangspunkt i behov og ressourcer i de enkelte kommuner. Det er vigtigt med vidensformidling, og den viden, deltagerne har tilegnet sig, bør de videregive til andre.

Det vil være hensigtsmæssigt med en opfølgning og evaluering af kommunernes arbejde. Eksempelvis kunne man i en periode på 1-2 år vurdere og følge indsatsen i kommunerne.

Offerets og andres retlige stilling

v/Bjarne E. Pedersen, kontorchef ved Rigsombudsmanden i Grønland

Jeg skal tale om “offerets og andres retlige stilling”, dvs. at jeg skal tale om den retsstilling, som barnet har. Og den retsstilling, som andre har – det kan være nære pårørende eller andre. Og endelig skal jeg tale om eventuelle muligheder for at koble hjælpen til krænkeren med hjælpen til barnet, og tale om hjælpemuligheder i det hele taget.

Jeg har delt emnet op, således at jeg først ser på retsstillingen ved selve afhøringen, derefter tiden i den kommende bearbejdningsstid. Det være sig for barnet og for den nære familie eller andre pårørende. Til slut vil jeg se lidt på mulighederne for hjælp – og komme med et par helt private forslag til, hvad der kan gøres på området.

Retsstilling ved afhøringen

Barnets nugældende retsstilling i forbindelse med opklaringen af det kriminelle forhold adskiller sig ikke fra den retsstilling, som andre ofre for forbrydelser har.

Således som den i Grønland gældende myndighedslov er udformet, skal forældremyndighedens indehaver, det kan der vist ikke være tvivl om, samtykke i afhøring og har – som udgangspunkt – ret til at deltage i afhøringen.

Politiet kan imidlertid skønne, at det ikke er hensigtsmæssigt – det kan f.eks. være tilfældet, hvor mistanken retter sig mod forældremyndighedsindehaver eller andre nære pårørende. Socialforvaltningen skal indbydes til at deltage, og som vi hørte i workshopen i går, så kommer de i 54% af tilfældene.

Politiet tager naturligt nok en række helt elementære menneskelige hensyn i forbindelse med afhøringen af barnet.

Således som jeg har forstået det, så foretages afhøringer her i byen og i hvert fald i nogle andre byer af civilklædte polititjenestemænd. Her i byen af en kvindelig polititjenestemand. For børn under 10 år foregår afhøringen så vidt muligt i hjemmet, børnehave o.l. Der er tale om tryghedsskabende foranstaltninger, således at barnet efterfølgende kan udtale sig i trygge rammer og komme med den korrekte forklaring. Først hvis barnet er over 10 år, foregår afhøringen på politistationen. Og det tilstræbes, at der alene er én afhøring.

Bjarne E. Pedersen

Den grønlandske retsvæsenkommission har på sit seneste møde i september 1999 foreslået, at *”børnenes stilling i disse sager forbedres. Det foreslås, at der sikres børnene bistand af en støtteperson til at varetage deres interesser under sagen, både på det personlige plan og i forhold til afhøringer hos politiet og under en eventuel retssag. Det foreslås præciseret, at politiet skal sørge for, at barnet og dets repræsentanter får vejledning om, at der kan rejses krav om erstatning. I tilfælde af konflikt mellem barnets interesser og forældrenes foreslås, at der skal tages initiativ til, at der beskikkes en særlig værge for barnet til at varetage barnets interesser under sagen. Kommissionen foreslår endvidere, at der skal være mulighed for, at mindre børn ikke afhøres direkte i retten, men afhøres forud for retssagen under en videoafhøring, hvor både politiet og den sigtedes forsvarer har mulighed for at stille spørgsmål til barnet gennem en særlig egnet person.”*

Det lyder som et meget rimeligt forslag, men det er ikke noget, man uden videre kan indføre.

Udstyr skal indkøbes, og afhøringsteknikken skal tilpasses mediet, således at afhøringen kan anvendes direkte under rettens behandling af sagen. Så barnet slipper for atter engang at skulle afhøres.

Jeg skal i denne forbindelse nævne om de forhold, der gælder i Danmark, hvor man bruger videoafhøring, at Østre Landsret den 20. september 1999 har afgjort, at den mistænkte ikke skal have adgang til at overvære videoafhøring af barnet fra monitorrummet.

Andre juridiske forhold

Politiet skal vejlede om, at spørgsmålet om erstatning fra gerningsmand til offer i forbindelse med den kriminelle sag kan afgøres af retten sammen med den kriminelle sag.

Allerede nu er det lovfæstet, at politiet skal vejlede om mulighederne for at søge erstatning i henhold til (§ 10, stk. 3) lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser. Typisk ydes der erstatninger på maks. 20-25.000 kr. Der er også mulighed for ved dommen at pålægge krænkeren at betale erstatning, hvor nævnet i første omgang kan udbetale – og derefter har regresretten. I Danmark udbetales midler til umyndige til værger, hvis beløbet er under 60.000 kr.

I Grønland er reglerne anderledes. Alle midler tilhørende umyndige indsættes i en godkendt forvaltningsafdeling, og der kan alene hæves af renter og kapital efter konkret tilladelse fra Rigsombudsmanden. Og der skal foreligge særlige grunde, før udbetaling kan ske. Vi har set ansøgninger fra faderen om udbetaling til indkøb af båd, ansøgning fra begge forældre til forbedring af huset osv. Jeg behøver vel ikke at sige, at disse ansøgninger ikke blev imødekommet.

I forbindelse med sagens behandling kan der opstå behov for at (tvangs)fjerne barnet. Eksempelvis hvis en anden beboer i hjemmet har forbrudt sig mod barnet. Forbrydelsen er ikke barnets skyld, og hvis barnet fjernes, vil barnet let få en fornemmelse af, at det var barnets skyld. Så vidt muligt bør det derfor ikke ske.

Men der er situationer, hvor der ikke er andre muligheder.

Andres retsstilling

Andres retsstilling er bl.a. den retsstilling, de nære pårørende til barnet har. De har i øjeblikket ingen særlig stilling eller ret til hjælp.

Det er alt, der er at sige om den retsstilling, som andre end barnet har. De har ikke nogen indflydelse på sagen. De har ikke ret til noget. Dermed ikke være sagt, at de ikke kan få hjælp. Politiet yder efter omstændighederne en vis rådgivning, socialforvaltningerne ligeså, ligesom præster, sorggrupper mv. har en mission her.

Måske ville det være rimeligt at yde en vis hjælp og bistand, også til denne gruppe, så de bliver bedre i stand til at yde hjælp til barnet. Men det må så lovfæstes, ligesom de økonomiske konsekvenser heraf skal afklares. Retsvæsenkommissionen skal tage stilling til ovennævnte forslag.

Forældremyndighedens indehaver har en særlig ret, men *det er på barnets vegne*. De pågældende har ikke en særlig, selvstændig ret til bistand o.l. Om de bør have en *selvstændig ret* til hjælp, er en helt anden sag. Det har jeg ikke nogen fiks og færdig mening om. For at kunne hjælpe barnet kunne det måske være en idé at yde hjælp, men generelt er det min opfattelse, at det er barnet, man skal fokusere på, ikke de nære pårørende.

Barnet har ret til hjælp

Grønlands Hjemmestyre har underskrevet konventionen om barnets rettigheder, der i art. 19 og 39 siger:

“Artikel 19. Beskyttelse mod mishandling.

Statens forpligtelse til at beskytte barnet mod alle former for mishandling, begået af forældre eller andre, og til at forebygge alle former for mishandling og at afhjælpe deres virkninger, når det er sket.”

”Artikel 39: Rehabiliterende pleje.

Statens forpligtelse til at sikre, at børn, der har været udsat for forsømmelse, mishandling eller udnyttelse, får den mest hensigtsmæssige behandling, så de kan integreres i samfundet igen.”

Med denne konference har man fra officiel side erkendt et problem. Og tale her er godt, men efterfølgende handling er nødvendig. Og det vil givetvis koste penge. Mange penge, og hvis ikke det nu synliggjorte behov for hjælp skal falde til jorden, vil det koste. Området varetages af Grønlands Hjemmestyre og ikke staten. Derfor er det en udgift for hjemmestyret. Men situationen taget i betragtning ville det efter min opfattelse være passende, at også kommunerne deltager.

Uanset hvilke forslag, der kommer, så koster det penge, og det kan som nævnt være ganske store midler, der skal til. Men jeg vil hævde, at de er givet godt ud. Ud over, at Grønlands Hjemmestyre efter ønske fik Convention of the Right of the Child ikraftsat for Grønland, og man derfor er forpligtet til at gøre noget, så kan det betale sig på længere sigt.

Man taber færre undervejs i skolen og i voksenlivet. Ved at gøre noget for barnet bliver det billigere. Man så at sige forebygger frem for at helbrede.

Indledning til konferencen var bl.a.:

- at drøfte, hvad der bør tilbydes af hjælp for både offeret, krænkeren og de pårørende, når overgrebet har fundet sted og
- at få en faglig debat om, hvorledes seksuelt misbrug af børn kan hindres.

Konkrete tiltag til hjælpeforanstaltninger

Allerførst: Hvad kan vi *helt konkret* gøre for at hjælpe barnet? Det er jo ikke nok, at vi her er enige om, at vi skal hjælpe.

Blandt mange andre ideer, der ikke alle har været nævnt indtil nu, hermed nogle – delvis mine egne:

1. Barnet skal skærmes mod pornografiske film. I Danmark sender man sådanne film sent på aftenen. I hvert fald på TV-Danmark, som vi kan tage her i byen, hvis man har en dekoder. Den geografiske placering gør, at filmene således udsendes 4 timer “forskudt”, dvs. kommer midt i spisetiden, så børnene ser dem. Forældre må opdrages til at låse dekoderen. Ellers må kanalen lukkes i det tidsrum, der kommer film, der er uegnede for børn.
2. I samme moment vil jeg – selv om det ikke direkte har noget med seksuelt misbrug at gøre, men med hvad børn generelt udsættes for – bemærke, at vi jo i Grønland ikke har regler om, at film kan være forbudt for børn under en vis alder. Det er i øjeblikket alene rekommandationer. Jeg ville ikke have noget imod regler.
3. Socialforvaltningerne skal styrkes. Tit er det meget små forvaltninger uden det til disse opgaver fornødne uddannede personel. Uddannelserne skal ligeledes styrkes, så man bliver i stand til at få et sikrere grundlag, hvis man skal skride ind. Mange kommuner har så små sociale forvaltninger, at der slet ikke er kræfter til det opsøgende arbejde.
4. Jeg kunne tænke mig en ”børnetelefon” eller lignende. Jeg kunne tænke mig, at der i hver bygd, i hver skole, i hver ungdomsklub udpeges én person, der – efter en vis uddannelse naturligvis – kunne være fast kontaktperson for børn, der har været udsat for overgreb. Børnene skal vide, at der er én, de altid kan henvende sig trygt til for at snakke om det, der er sket. Det kan godt være, at de hellere vil tale med egen familie, men der bør være et tilbud. Det kunne jo også være, at den nære

familie, som barnet fortæller det til, har svært ved at tackle situationen og derfor gerne vil tale med den pågældende.

Vi fra embedet stiller gerne op som vagt ved en børnetelefon.

5. Mimi Strange nævnte i går incest-centre i Danmark. Jeg er bekendt med, at det dog kun er i otte amtskommuner, sådanne findes, og at der er problemer med dækningen. I Grønland vil det pga. de geografiske afstande være svært at få en blot nogenlunde dækning. Måske kunne man – i tilknytning til de enkelte personer, som der bør udpeges i hver enkelt by, på hver enkelt skole osv. – have en udrykningsstyrke af eksperter, der kan sendes ud, når der er større behov herfor. Ud over det synes en udvidelse (eller en ny tilsvarende institution andetsteds i Grønland) af Meeqqat Illuat hastende påkrævet.

Jeg kan i øvrigt vanskeligt forstå, at Aasiaat-sagen ikke er speciel. Der har i den tid, jeg husker, været tre store sager i Aasiaat. Nukakkuluk Kreutzmann sagde i går, at sagen ikke var speciel. Hvis den ikke er det, hvis der sker tilsvarende i andre byer, så må man godt nok sove i timen i de andre byer! For der sker jo intet af tilsvarende art.

Generelt tror jeg ikke, man kan yde en fælles hjælp til krænker og barnet. Barnet har behov for hjælp af én slags og for krænkeren, hvor krop og sjæl ikke hænger sammen, er en anden hjælp nødvendig. Der er behov for hjælp til begge, men det er ikke den samme hjælp, der er behov for. Koblingen mellem hjælpen er måske snarere, at når man har den ene fremme i lyset, så kender man også den anden, og derved bliver det muligt at målrette hjælpen. Kunne man forestille sig et særligt behandlingshjem eller lignende?

Jeg tror ikke, at man kan bruge ”konfliktløsningsmodellen”. I Norge, og også til en vis grad i Danmark, er det oppe i tiden, at offer og krænker skal konfronteres og tale ud om forholdet. Det vil for mig at se være ekstra vold mod barnet. Én ting er at have været udsat for et overgreb, men at barnet ligefrem skal virke som terapeut for krænkeren, det tror jeg ikke på vil være

en god idé. Spørgsmålet var fremme i går, hvor jeg forstod, at man foreslog, at krænkeren skulle sige undskyld til barnet. Men det er også noget andet. Den egentlige konfliktløsning anser jeg ikke for hensigtsmæssig.

Til allersidst en historie, som måske kan være til inspiration for nogle. Jeg siger ikke, at man skal klynge krænkeren op i en lygtepæl, men hvis historien blev praktiseret her, kunne den måske få nogle potentielle eller tidligere krænkerer til enten at holde fingrene for sig selv eller holde op.

I Nordquebec i en mindre indiansk landsby anlagde en række kvinder erstatningssager mod de af bygdens mænd, der havde forgrebet sig på kvinderne. I løbet af få måneder var der rejst erstatningssager mod alle mænd i bygden. Det må være en pinlig oplevelse for mændene.

Kunne man tænke sig noget tilsvarende her?

Socialarbejderens egen situation

Hvad sker der med mig, når jeg arbejder med misbrugte børn?

v/Conni Gregersen, cand. psych., specialist i psykoterapi og supervision

Man kan godt undre sig over, hvad der får sådan nogen som os til at bruge en stor del af vores arbejdsliv på at beskæftige os med *det værste i andre menneskers liv* ... Det er hårdt og slidsomt at tage del i andres smerte og høre om uretfærdighederne i f.eks. børns liv. Det er vist meget få behandlere, der ligefrem nyder at høre om klienternes lidelser. Hvorfor gør vi det så igen og igen? – bl.a. vel fordi vi kan se, det hjælper. Folk får det bedre, får ny energi, får livsmodet tilbage.

Alice Miller siger, at vi, der vælger sådan et arbejde, er oplært hjemmefra til at være hjælpere – at vi allerede i vores barndomshjem har været hjælpere i vores egen familie. Der kan være mange baggrunde for det – sygdom i familien, alkoholisme, ulykker ... Under alle omstændigheder er det en tanke værd – *hvordan har jeg været hjælper i min barndomsfamilie?*

Når jeg skal se på mig selv som behandler, sammenligner jeg nogle gange mig selv med en *bygningshåndværker*. Jeg ser da børnenes personlighed som et hus, der trænger til reparation. Nogle af disse *personlighedshuse* har revner i murene, andre mangler blot et par søm og lidt maling, atter andre er bygget på en svag eller skæv sokkel – og *jeg skal finde og reparere skaderne*. *Det kan være meget omstændeligt, og jeg må gå forsigtigt frem i disse skrøbelige huse for ikke at ødelægge noget – og for ikke at komme til skade selv.*

En forskel på bygningshåndværkeren og mig er, at *han har sin værktøjskasse med sig i hånden, mens jeg har min inde under min egen hud*. Jeg bruger min *empatiske evne*, mine sanser og følelser, tanker og handlinger til at reparere med.

Bygningshåndværkeren og jeg har imidlertid fælles betingelser i den forstand, at *vi begge to*

skal være omhyggelige med at vedligeholde vores arbejdsredskaber. Værktøjet skal holdes ved lige, reparerer og eventuelt videreudvikles for at kunne bruges. Han bruger måske vand og slibesten til sine redskaber. Jeg skal bruge faglig udvikling, supervision og egenterapi.

Der vil være *livstemaer og gamle sår*, der bliver berørt, når vi arbejder med andres psykiske, følelsesmæssige eller eksistentielle problemstillinger. I gamle dage kaldte man det behandlerens *blinde pletter*, fordi: hvis behandleren ikke får gennemarbejdet sine skyggesider og gamle sår, vil de *forstyrre det professionelle syn på klientens problematik*. Måske vil behandleren se sin egen problematik overalt, måske vil hun overhovedet ikke kunne få øje på den hos andre, fordi hun er ubevidst om den hos sig selv. Der findes alle former – fra behandlere, der påtvinger klienterne deres egen løsningsmodel, til behandlere, der slet ikke tror på en forandring for klienten, fordi de selv forbliver plaget af deres eget.

I de tilfælde, hvor seksuelle overgreb er en del af ens personlige eller familiemæssige problematik, skal man have bearbejdet sine egne overgrebsoplevelser, før man kan arbejde med seksuelle overgreb hos andre.

Det kan ikke nytte noget at tro, at man blot kan *undgå* klienter med ens egen problematik – det er en almindelig erfaring, at man tværtimod næsten virker som en magnet på *klienter, der ligner en selv*. Det er ikke nødvendigvis problemets art, det kan være livstemaer, karakteregenskaber, forsvarsstrategier eller andre ting, der ligner. Jeg har f.eks. arbejdet med seksuelt misbrugte børn i mange år, men deraf kan man ikke slutte, at jeg så også har været udsat for seksuelle overgreb som barn. Man kan imidlertid godt gå ud fra, at der er et eller andet i mig/i min personlighed, der ligner noget inde i de seksuelt misbrugte børn, som gør det muligt for mig at *nå dem empatisk og forstå dem indefra*.

Det egenterapeutiske arbejde gør det muligt for mig at bruge mine personlige erfaringer som et redskab i det terapeutiske arbejde med børnene. De *ømme punkter*, der bliver til *blinde pletter* uden bearbejdning, bliver så at sige forvandlet til *kikhuller* ind i de børn, jeg arbejder med, og jeg kan mærke, se og høre om deres lidelser uden at aktivere min egen.

Personligheden som arbejdsredskab

Når jeg bruger min egen personlighed som arbejdsredskab, skal jeg sørge for at optræne min *bevidsthed* om, hvad det er, jeg bruger hvornår og hvordan, og hvilke områder af mig selv jeg holder fri – altså holder som privat område, hvor klienterne ikke skal have adgang. *Jeg må trække en grænse mellem noget professionelt i mig selv – den professionelle del af personligheden, og så det private i mig selv – den private del af personligheden.*

Det skal være en fleksibel grænse, for der vil mange gange være forskel på de måder, jeg vil bruge mig selv over for forskellige klienter, forskellige problemstillinger. Jeg skal gerne kunne indrette mig efter klientens behov og stadigvæk opretholde min professionelle tilgang til arbejdet. Jeg er nødt til at have en vis *viden* om det område, jeg arbejder med, for at grænsen kan blive fleksibel. Viden gør det muligt at vælge en *relevant metode* til den opgave, jeg arbejder med.

Hvis jeg f.eks. møder de børn, hvis følelsesliv og selvopfattelse er *skadet af omsorgssvigt eller overgreb*, med samme holdninger og forventninger, som jeg stiller til deres jævnaldrende, bliver jeg måske frygtelig skuffet, fordi de svigtede børn i mange tilfælde reagerer helt anderledes end andre børn og slet ikke kan leve op til almindelige forventninger eller krav.

Hvis nu jeg ikke ved, hvordan det påvirker børn, at de har været udsat for overgreb, kommer jeg måske til at opfatte barnet som en umulig unge eller mig selv som en dårlig pædagog – eller begge dele – og så kommer jeg ingen vegne i mit forhold til barnet.

Men hvis jeg har den nødvendige viden, så kan jeg vælge en arbejdsmetode, der passer til barnet, og desuden kan jeg bedre vurdere min egen indsats realistisk. Så selv om den pædagogiske situation måske ikke lykkes, lærer jeg noget, og processen i forhold til barnet går videre. Så *viden er en vigtig grundsten i at passe på sig selv*.

I mit arbejde på døgninstitutionerne i Grønland møder jeg mange dygtige medarbejdere, som ikke har en formel uddannelse inden for det pædagogiske område. De har som regel en *god*

empatisk evne og en god evne til kontakt. De kan lide børnene og er gode til at drage erfaringer af det, de oplever med dem, så deres indre forståelse hele tiden bliver skarpere og mere nuanceret. Det er meget flot, det de gør – og det er en utrolig krævende måde at blive uddannet på. De har kun deres egne oplevelser at gå ud fra og er ofte alene om at fortolke dem. Mange føler sig inkompetente, de er lidt bange for at tro på eller i hvert fald fortælle de andre om deres egne tanker og erfaringer – for tænk, hvis nu de er forkerte i de andres øjne.

Det kan også nemt ske, at erfaringerne ikke bliver formuleret i ord, fordi de opstår som erkendelser undervejs i samværet med et barn. Medarbejderne kan sagtens bruge deres viden, de udfører et godt arbejde, men de bliver utrolig *slidte* af det, fordi de mangler den indre hjælper, som den faglige viden jo faktisk er, og også ofte mangler mod til at snakke med nogen om deres tanker og følelser.

Hvis grænsen i mig mellem det private og det professionelle er udvisket eller slet ikke udviklet, vil jeg med stor sandsynlighed ende med at slide mig selv op i forsøget på hele tiden at give til klienterne – eller også blive så træt af dem, at jeg ikke kan opretholde en respektfuld og sympatisk holdning til dem.

Jeg hører undertiden *behandlere her i Grønland* sige, at *jamen, her i Grønland er vi så tæt på vores klienter, at det slet ikke kan lade sig gøre at have de der grænser* – men det synes jeg ikke er sandt.

Det er jo en *kunstigt skabt* grænse, og jeg har selv lavet den inde i mig selv, så den kan fungere hvor som helst. Og for mig at se er det *netop vigtigt i et lille samfund*, hvor man skal leve sit eget private liv tæt på klienternes, at man gør sig *klart*, hvornår man er på arbejde, og hvornår man har fri.

Ligeledes kan det være hensigtsmæssigt at lave *strategier* for, hvordan man vil omgås andre menneskers velmenende interesse for f.eks. de børn, jeg arbejder med.

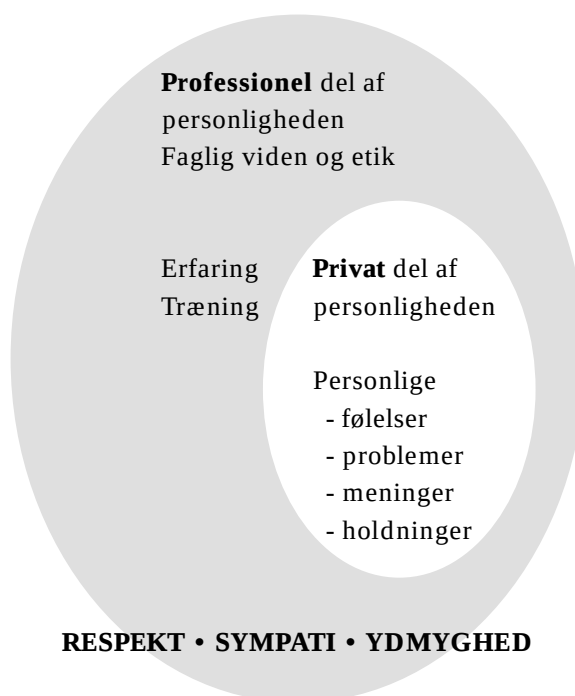
Grænsen mellem professionelt og privat område i personligheden bliver konstant udsat for *bombardement af de mange følelser, børnene sender på*

behandleren. Den skal derfor undertiden *repareres og hele tiden holdes øje med og vedligeholdes* som en sart plante.

Den daglige vedligeholdelse sker i samarbejdet med kolleger, der ser og tør påpege det, når jeg overskrider mine grænser. Når jeg får slidt min grænse for tynd eller den gennemhulles af voldsomme påvirkninger, skal jeg have *supervision* for at rette op på skaderne igen.

Egenterapi har jeg brug for, for sikkert at kunne mærke, hvor jeg overhovedet skal lave min grænse mellem det private og det professionelle område inde i mig selv. Det egentераapeutiske arbejde øger min bevidsthed om mine personlige styrkeområder og svage sider, og dermed også bevidstheden om, hvorfra jeg kan hente kræfter til mit arbejde uden at øve vold på mig selv.

Personligheden som værktøj

Den professionelle og den private del er hele tiden til stede i min personlighed, og jeg kan have føling med begge hele tiden. Jeg vender så at sige *den professionelle side udad*, når man er på arbejde, og *den private side udad*, når man går hjem – ligesom sådan en kåbe, der kan vendes: Det er den samme frakke, den ser lidt forskellig ud, men den passer mig lige godt, uanset hvilken side der vender udad. Man behøver altså ikke at føle eller opfatte sig selv som to adskilte

personer, men *ét hele med forskellige sider* og forskellige muligheder for at vende sig, så det passer til forholdene. Det er et spørgsmål om *træning*, hvis man vil lære det. Øvelse og træning hjælper på mange ting, også på at håndtere forskellige sider af sig selv i forskellige sammenhænge uden at gå i stykker af det.

Supervision hjælper til at opretholde en god *afgrænsning* i arbejdet og *øge bevidstheden* om sin egen faglige vellykkethed i konkrete behandlingsforløb samt selvfølgelig give *inspiration* til nye ideer i arbejdet.

I nogle menneskers øren lyder det som *luksus og kaffeslabberads*, når vi forlanger supervision.

I mange andre menneskers arbejdsliv er det pause, når man snakker med andre. Men supervision og egenterapi er ikke hyggesnak. Det er *måltrettet arbejde ind i behandlerens egen psyke*, og det kan man ikke gøre alene. Der skal et *spejl* til i kraft af et andet menneske med kendskab til de indre processer, ellers kommer man ikke forbi sit eget forsvarssystem. Det har man jo netop lavet for ikke at få de ubehagelige oplevelser eller følelser frem i erindringen.

Uden supervision – og især hvis man er alene om sine arbejdsopgaver – kan man komme til at føle en *uendelig træthed, følelse af uoverkommelighed og lyst til at give op*.

Det er tegn på, at man er i gang med at *binde et ekstra lag psykisk energi i forsvaret* om sine ømme punkter. Der er grænser for, hvor megen energi man kan binde i sit forsvar, hvis man stadigvæk skal have *overskud til klienterne* og være *nærværende og kreativ i sit arbejde*.

Så uden supervision er der en betydelig risiko for *udbrændthed* – at man til sidst ikke kan mobilisere den energi, der skal til. Nogle føler sig helt færdige – stopper som behandlere og finder andet arbejde, andre skifter job, når engang energien er gået i bund. Det kan ligesom lette lidt at starte i nye omgivelser, måske med nye problemstillinger, men efter en tid viser det sig så, at *nissen er flyttet med*.

Behandlere, der arbejder uden supervision og egenterapi, risikerer to alvorlige ting:

- At komme til at begå *fejl, de ikke opdager*, fordi de er uklare inde i sig selv på disse problemstillinger
- At *brænde ud*, fordi det kræver meget mere energi at holde på sig selv end at åbne sig for det, klienterne kommer med.

Man kan snakke på mange forskellige måder om det her emne. Jeg har valgt dels at præsentere min model her, og så vil jeg også illustrere nogle mere specifikke områder, hvor medarbejdere typisk bliver ramt af de misbrugte og svigtede børn.

Seksualiteten

Det første punkt gælder specielt for de seksuelt misbrugte børn. Nu har vi sagt, at seksuelle overgreb er en form for omsorgssvigt og skal behandles på linie med andre former for overgreb og svigt i barnets liv – og dog er der det særlige ved de seksuelle overgreb, at de involverer seksualiteten. Selv om overgrebet måske har til hensigt at tilfredsstille andre behov hos krænkeren, så er seksualiteten aktiv i et seksuelt overgreb, og det kommer på visse tidspunkter til at præge arbejdet med disse børn og betyder bl.a., at også medarbejdernes seksualitet bliver berørt.

Seksuelt overgreb er *tabu*. Det betyder, at der *ikke bliver snakket om det*, og dermed bliver det *noget, vi ikke tænker på*, eller gør os forestillinger om, hvordan vi eventuelt selv vil reagere på, hvis vi skulle møde det i vores liv. Vi er derfor også *uforberejede*, når vi møder seksuelle overgreb første gang – vi har ikke øvet os i at beskæftige os med, snakke om eller danne meninger om det på samme måde, som vi har, hvis det drejer sig om sygdom, ulykker eller andet, som er almindelige samtaleemner mellem mennesker.

I arbejdet med børn, der har været udsat for seksuelle overgreb, og som måske også har krænket, vil man møde seksuelle reaktioner fra disse børn. *Børnenes seksualisering* giver ofte anledning til stærke følelser i de professionelle, lige fra væmmelse og vrede mod krænkeren til seksuel ophidselse, og det viser sig ofte vanskeligt for professionelle at snakke med hinanden om disse *“forbudte følelser”*.

Det er almindeligt, at *terapeuternes seksualitet bliver anfægtet af arbejdet med seksuelle overgreb.*

I begyndelsesfasen forsøger terapeuten ofte at beskytte sin seksualitet ved at være intenst optaget af at forstå, hvordan det kan ske, at nogen bruger børn som objekt for deres seksuelle aktiviteter. Inde i os opstår der ofte væmmelse og vrede, som kan blive så stærke, at de berører seksualiteten i almindelighed og bevirker, at behandleren i en periode stopper sit eget seksuelle samliv med sin partner. Dette er for det meste et forbigående problem.

I den næste fase begynder behandleren så at granske sit eget parforhold for at afdække krænker- og offeradfærd specielt i seksualiteten. Kønsrollemønstrene bliver udfordret, og der kan starte en mere eller mindre langvarig udforskning af den seksuelle magtbalance i forholdet.

Da det ofte kun er den ene i forholdet, der arbejder med seksuelle overgreb og dermed bliver påvirket af de intense følelser fra dette arbejde, kan den anden blive såret, vred og forvirret over, at parforholdet pludselig bliver problematiseret.

Når man har arbejdet med seksuelle overgreb i lang tid, kan det ske, at behandleren kommer i tvivl om sin egen seksuelle normalitet, især hvis man behandler krænker. *Den terapeutiske empati* leder til en *delvis identifikation* med klienten, så man bedre kan forstå hans tanker og følelser.

Seksuelt misbrugte børn behandler ofte voksne som nogen, der er ude på at krænke. Det gælder også i forhold til deres behandlere. Børnene kan enten udtrykke angst for at blive krænket af behandleren, eller de kan seksualisere over for behandleren. Mange professionelle hører ord som: Du vil vist gerne se på min kusse – Jeg ved godt, hvad du tænker på – Du vil bare i seng med mig. Børnene kan bruge ord, som – når man ser bort fra, at de er sagt af et barn – ellers kan vække sexlyst. Behandleren er altså i den situation, at ordene kan vække en seksuel følelse, mens situationen i øvrigt gør lige det modsatte. Der kan da ske en slags kortslutning, som kan bringe terapeuten i tvivl om sine egne følelser.

Overgrebsagtige billeder indgår i mange menneskers seksuelle fantasier – både kvinders og

mænds. Hite-rapporten fortæller f.eks., at 80% af kvinderne havde sexfantasier om at underkaste sig. *I de seksuelle fantasier er det fantasibillederne, som er ophidsende, mens en udlevning af fantasierne i virkeligheden ikke ville være det.*

Alligevel kan det ske, at terapeuter bliver ubehageligt berørt, når de får en klient, hvis overgrebsoplevelser ligner nogle af deres egne overgrebsfantasier. Da kan der igen ske en kortslutning, for på den ene side prikket der til den seksuelle ophidselse, som fantasien sædvanligvis starter, og samtidig er man helt klar over, at det er reel overgrebssituation, klienten fortæller om. Det er ofte *magtmisbruget* i det seksuelle overgreb, der forvirrer behandleren, fordi magtspeilet ofte optræder som et spændingsfelt – altså uden krænkelser – i almindelig seksualitet.

Når man ser i øjnene, at *magtspeilet* kan virke meget seksuelt ophidsende, så har man et redskab til at lære en krænker, hvordan han kan tage det seksuelle indhold fra virkeligheden ind i sine fantasier og på den måde opretholde den seksuelle stimulation ved magtudøvelsen uden at krænke nogen.

Noget af det, der gør det så pinagtigt at arbejde med disse sager er, at man hele tiden bliver presset ud imod grænserne af, hvad man selv oplever som normalt.

Det er derfor svært for terapeuten at få mod til at henvende sig til kolleger eller andre med den forvirring, fordi man er bange for at blive opfattet som seksuelt pervers.

Arbejdet med seksuelle overgreb kan også bringe følelserne frem fra eventuelle, *uerkendte, seksuelle overgreb, som behandleren har oplevet.* Det gælder seksuelle overgrebssituationer af enhver art, altså ikke kun overgreb begået af voksne mod behandleren som barn.

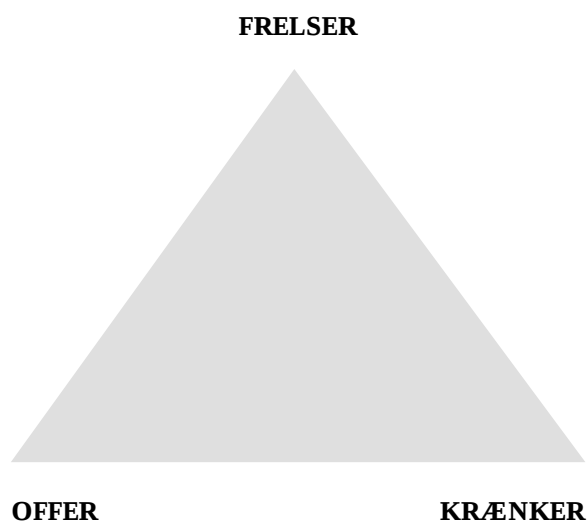
Det betyder, at *behandlere, der arbejder med seksuelle overgreb, må forholde sig til de seksuelle følelser, de har haft igennem opvæksten.* De må prøve at finde ud af, hvilke seksuelle følelser de har mærket fra andre mennesker – også deres forældre – og hvilke de selv har næret til andre – også deres forældre.

Ligeledes må terapeuterne, hvis de selv er forældre, *forholde sig til, hvilke seksuelle følelser de har og har haft for deres egne børn, og hvilke de har oplevet, at børnene har haft for dem. Dette kan være en smertelig proces*, fordi vi ofte automatisk tænker på seksuelle følelser mellem voksne og børn som forkerte eller som overgreb. Men seksualiteten er jo vågen i os lige fra før starten af vores liv som mennesker, og et tæt og sundt forhold mellem forældre og børn omfatter alle mulige følelser og kontaktforhold, også seksualitet. Jeg tænker f.eks. på det seksuelle i amningen, eller i børnehavebørnenes koketteren med hinanden og de voksne – for slet ikke at tale om pubertetsbørnenes seksualisering, når de afprøver deres kvindelighed / mandlighed på forældrene.

Dette er så *tabubelagt et emne*, at det er vanskeligt for mange terapeuter at snakke om, selv i supervision.

Og det siger jo også noget om, hvor usikre vi almindelige mennesker i virkeligheden er på, hvad der er seksuelt normalt.

Der er ikke noget entydigt, skarpt skel mellem pervers og almindelig eller sund seksualitet. Der er tale om glidende overgange, og den mest relevante norm, der kan opstilles omkring sex, ser ud til at være: seksuelle aktiviteter skal foregå mellem ligeværdige personer, som reelt er i stand til at vælge til og fra til det, der sker.

Offer-krænker-frelser-trekanten

Offer-krænker-frelser-trekanten er et spil, der som regel præger samværet mellem mennesker, der ikke mødes ligeværdigt: den ene – krænkeren – udøver *magtmisbrug* på den anden – offeret – som så får understreget sit *mindreværd* og også selv synes, hun ikke har været god nok til at aflæse krænkerens ønsker og behov – derfor vil hun nu anstrenge sig for at *redde situationen, frelse krænkeren* fra nedværdigelsen i det, han har gjort mod hende. Hun påtager sig først en offerrolle, derefter en frelserrolle over for krænkeren, som så kommer i offerrollen og lader sig frelse, indtil han igen får lyst til at gøre noget for sin egen behovstilfredsstillelses skyld. Andre gange kan spillet gå den modsatte vej, så det er krænkeren, der går i frelserrollen først og undertiden skifter rollerne helt om, så krænkeren kommer i en offerrolle, hvor han ligefrem *ydmyger sig selv* i underkastelse og anger over sin slette opførsel og appel om tilgivelse og forsoning. Enten offer eller krænker forsøger at frelse den anden, ofte på skift.

I familier med misbrug ses dette mønster gentage sig i en uendelighed. De seksuelt misbrugte børn kender dette spil, og de har ofte udviklet en personlighed eller fremtrædende adfærd, enten som offerpersoner eller som krænkerpersoner, og undertiden skifter de pludselig adfærd. Selv det mest offeragtige barn vil på et tidspunkt vise sin krænkerside frem undervejs i en behandling, ligesom selv det mest krænkeragtige barn før eller siden vil vise offersiden frem.

Vi har valgt at blive behandlere eller omsorgspersoner, fordi vi gerne vil hjælpe mennesker, og derfor kan det nemt ske, at *behandleren går ind i en frelserrolle* i forhold til barnet. Specielt offeradfærd appellerer til, at behandleren trøster eller forsøger at udfri barnet af sine lidelser. Det er imidlertid ikke muligt hverken at trøste eller udfri barnet, og når *den professionelle falder for appellen og forsøger at frelse*, sker der ofte det, at barnet *ændrer sin adfærd til krænkeradfærd*. Da kan den professionelle nemt føle sig misbrugt og misforstået og måske reagere som et offer i forhold til barnet og f.eks. appellere til barnets forståelse. På dette punkt kan *barnet så overtage frelserrollen* og begynde at trøste behandleren. Dette trekantdrama kender barnet fra sit familiemønster og også fra de seksuelle overgrebssituationer, så

den måde at være sammen på er kendt og føles helt naturlig for hende / ham.

Problemet er, at det ikke gavner barnets behandling at opleve det samme destruktive mønster, som det kender hjemmefra, og i forhold til mit emne her er det et problem, at den professionelle ikke kan holde til at være viklet ind i dette uigennemskuelige, endeløse spil.

Der kræver en god indre balance at modstå børnenes invitation til trekantspillet. Ofte starter træningen med, at man via supervision kan lære at være opmærksom, så man færre gange falder i trekanten, ligesom man kan lære at komme ud af den ved egen kraft, så at sige genvinde balancen i sit sande selv. Det er en god træning, hvis vi vil undgå at gøre os selv til ofre i kampen for de forsømte og misbrugte børn.

Sekundær traumatisering

I forbindelse med arbejdet på centre for torturofre blev en anden form for slitage på behandlere pludselig tydelig. Behandlere arbejdede stort set konstant med traumer, livstruende situationer, chok og pludselige tab, ydmygelser af personligheden, nedgøring af følelser ... og efter en tid begyndte behandlerne at udvikle symptomer på post-traumatisk stress.

De havde ikke selv oplevet alvorlige traumer, men alligevel opstod der symptomer – rastløshed, søvnproblemer, glemsomhed, koncentrationssvanskeligheder, små anfald af mistillid til mennesker på gaden, usikkerhed og indre uro. Man kalder fænomenet for sekundær traumatisering og forklarer det med, at selv om behandleren ikke på sin egen krop har oplevet traumatiske situationer, så bevirker mødet med klienternes mange beretninger åbenbart, at også terapeuten mister tillid til verden. Klientberetningerne er troværdige nok til, at den tillid, klienten ellers har udviklet i sit eget liv, bringes i tvivl.

Grønland er et lille land – vi er ikke så mange mennesker – og der sker mange ulykker og dramatiske begivenheder, som ryster de små samfund. Lidt over 20% af alle dødsfald i Grønland er såkaldt unaturlige dødsfald, dvs. sker som følge af ulykker, selvmord eller drab.

Arbejdet med misbrugte børn vækker også altid stærke følelser i os og giver mulighed for den smitte fra klienterne, som er baggrunden for sekundær traumatisering.

Desuden sker det nemt her i Grønland, at professionelle bliver personligt ramt af det, vi skal arbejde med. Jeg er ikke født eller opvokset i Grønland og oplever derfor ikke dette fænomen i så høj grad som de grønlandske behandlere, men det er da sket. Det siger næsten sig selv, at når jeg på mindre end 6 år har oplevet det, må det være meget udbredt blandt de grønlandske professionelle, og jeg møder da også ofte superviserer, der er personligt ramt af den krise eller det problem, de skal arbejde med. Der kan være tale om f.eks. institutionsanbragte børn, som medarbejderen er i familie med, eller hvis forældre vedkommende har gået i skole med. Selv om man har vidst, at det måske gik lidt skidt for vedkommende, er det straks anderledes at skulle være professionel over for sin gamle skolekammerat eller grandkusine. Der kan også være tale om, at man personligt kender den person fra et barns familie, som netop har begået selvmord, eller man fra nabolaget eller skolen kender det barn, der bliver bragt akut ind på institutionen en sen aften, forkommen og ulykkelig.

Vi må nok se i øjnene, at selv om vi får supervision samt egenterapi og hjælper hinanden kollegialt, så er de følelsesmæssige påvirkninger fra disse børn så stærke, at de vil komme til at vække stærke følelser hos os, som vi måske dårligt vidste, at vi havde.

Det er det opslidende og det givende ved at arbejde med disse børn – man risikerer ikke at falde hen og gå i stå i sin egen udvikling.

Man er nødt til selv at være opmærksom på, hvor meget man kan holde til af den type påvirkninger, som det her arbejdet byder.

Vi skal lære at tage belastningerne i vores arbejde alvorligt. Det kan være svært for mange af os, og det hænger jo nok sammen med det, Alice Miller taler om: At vi allerede har fået oplæringen hjemmefra til at være hjælper – til at tænke på de andre først. Men vi bliver nok nødt til at lære en ny verdensorden, hvis vi skal holde til f.eks. arbejdet med seksuelt misbrugte børn mange år.

Når først symptomerne på *udbrændthed* melder sig, kan det hurtigt blive *for sent* at rette op på tilstanden. Der sker for mange mennesker uoprettelige skader på personligheden som følge af de psykiske belastninger i arbejdet.

Nedslidning af de professionelle får vidtrækkende konsekvenser både for de mennesker, der bliver slidt op, og for de børn, der har brug for voksne, der holder længe.

Hvad kan jeg gøre for at vedligeholde og udvikle mig selv i arbejdet med misbrugte børn?

v/Conni Gregersen, cand. psych., specialist i psykoterapi og supervision

Mål:

At give et redskab: "Tremandsgruppen" til at passe på jer selv.

I workshoppen blev tremandsgruppen introduceret som et redskab til at passe på sig selv i det professionelle arbejde omkring børn og familier udsat for omsorgssvigt og seksuelt misbrug.

Tremandsgruppen er en øvegruppe, som kan anvendes til et hvilket som helst formål, man ønsker.

Tremandsgruppen er en ramme, som kan bruges til:

- Gensidig støtte i det daglige arbejde
- Fast vedligeholdelsesredskab, hvis supervision ikke er mulig
- Inspiration
- "Afprøvning af luftige ideer" – på snakkeplan
- Fastholdelse af fagligheden
- Fastholdelse af grænser i personligheden
- Kreative tanker.

Det er en forudsætning for at danne en tremandsgruppe, at:

- Der er tre personer, der vil træne sammen
- De vil acceptere et par enkle kommunikationsregler og respekterer hinanden – også selvom der er forskelle i holdninger og meninger.

Tremandsgruppen arbejder med en struktur således, at:

- En person (A) er den, der fortæller
- En anden person (B) lytter og
- Den tredje (C) er observatør.

A vælger et tema / har et problem, som han fortæller om til B på den måde, han nu kan. B lytter, men giver ikke gode råd. B kan godt spørge

lidt ind til emnet, men holder sine egne meninger og tanker tilbage. Er interesseret, selv om han ikke har forstand på det, A snakker om. C holder øje med tiden og lægger mærke til kontakten mellem A og B.

I samme møde kan flere emner tages op, således at A-B-C rollerne kan skiftes. Ellers forsvinder ligeværdigheden i gruppen. Hvis nogen kun bliver A, andre B, så kan A komme til at føle sig som den evigt hjælpsøgende, mens B føler sig som den evigt ydende og måske soler sig i det, måske bliver træt af det, mens C til sidst kommer til at kede sig eller føler sig koblet ud.

Skift – så alle giver, og alle får – så bliver gruppen tryk og stærk.

Pas på egne grænser – sig ikke mere, end du tør og vil. Selv om den anden spørger, har du ikke pligt til at svare. Det er tilladt at sige: "Det vil jeg ikke sige noget om".

Anbefaling:

Personer, der arbejder med belastede menneskelige relationer, etablerer sig i tremandsgrupper med henblik på at støtte og hjælpe hinanden i at arbejde professionelt og forebygge udbrændthed.

Livet efter forbrydelsen

v/Hans Johan Lennert, præst

Vi har indtil dags dato inden for menigheden den erfaring, når der har været seksuelt misbrug af børn, at de ansatte eller præsterne nogen gange tager en vis afstand fra, eller ikke straks blander sig i det, som foregår i miljøet.

Når der har været et seksuelt overgreb på børn, får vi samme information som andre borgere.

Der bliver ikke fra behandlernes side rettet henvendelse til os lige efter hændelsesforløbet.

Selvom hændelsen kan have store følger sjæleligt, undlader man at inddrage os i hjælpearbejdet.

Når der er sket overgreb på børn, sker det, at enkelte personer eller familier føler, at de må rette en henvendelse til præsten. Det kan ske, når de føler, at de følelsesmæssigt ikke kan tage mere.

Og her er det vigtigt at tage præsten med ind i hjælpearbejdet så tidligt som muligt, og jeg vil gerne udtrykke vilje til samarbejde.

Der, hvor disse traumatiske oplevelser har fundet sted, kan man alle vegne møde smerte, hvor personen har behov for hjælp til sit indre sjælelige liv.

Selvom vi er klar over, at man ikke uden videre kan komme helt over disse oplevelser, har jeg fået erfaringer med, hvilke veje der skal tages, hvis den smerte, det forvolder hos mennesket, skal gøres mindre.

Derfor føler jeg det som min pligt som præst hver gang at kunne tage tid til samtale med folk, som har været udsat for disse oplevelser.

Hos personer, som har været udsat for overgreb, er fremgangsmåden, som er nødvendig, men som man ikke kan benytte sig af på grund af tavshedspligten, følgende:

Personer, som har været udsat for disse traumatiske oplevelser, bør have mulighed for at drøfte disse sammen med andre, som selv har været udsat for lignende oplevelser.

Jeg ville så gerne kunne sige: "Denne familie har også været udsat for lignende oplevelser. Prøv at rette henvendelse til dem og få en fælles drøftelse sammen."

Hans Johan Lennert

De, der har været udsat for disse oplevelser, vil sammen med andre i samme situation kunne opnå støtte og styrke hos hinanden.

Følelserne i forbindelse med den smertefulde hændelse vender altid tilbage og til tider meget smertefuldt, og som om det netop var sket for vedkommende. Derfor må samtalerne ikke op-høre for tidligt. Derfor er det nødvendigt, at hjælperne får den nødvendige tid til rådighed, når der skal foregå styrkende samtaler, vurde-rende samtaler samt støttende samtaler.

Løbende samtaler med andre i samme situation ville være forebyggende og give mulighed for, at de pågældende får afløb for smerte, og hvad der ellers måtte komme ud. Det ville være godt, om der blev stillet et mødelokale til rådighed, så ligestillede kunne møde hinanden og fremlægge tanker og følelser for hinanden. På den måde ville man langsomt opnå, at vanskelige forhold, som personer ligger inde med, og som piner dem, med tiden kunne blive formindsket.

For der er jo mange, som er tavse om det mis-brug, de selv har været udsat for, men der bliver flere og flere, som gerne vil fortælle om de pins-ler, de sidder inde med. Denne mulighed skal kunne gives til alle og vil være til gavn for bar-net og dets søskende.

Jeg vil ikke komme ind på behandling af børn, som indtil nu har været udsat for disse oplevel-ser, og derfor vil jeg kun udtrykke min støtte til de hjælpeforanstaltninger, der sættes i værk.

Det er meget vigtigt, at vi alle arbejder sammen. Enkelte personer kan ikke alene påtage sig op-gaven, men vi må som samfund påtage os opgav-en. Vi må samle ressourcerne og sætte menne-sket i centrum, og lade kærligheden blive en realitet.

Misbrug af børn samt seksuelt misbrug af en-hver art kan vi ikke komme over, hvis ikke vi forstår at betragte livet med kærlighed.

Vi må hos de personer, som har fået en straf, er-kende, at vi har en opgave at løse: at hjælpe dem til fortsat at leve livet og forhindre, at krænkel-sen gentager sig.

Det er vigtigt at give krænkerne større mulighed for at fortælle om deres liv. Derved vil de smer-tefulde følelser, de sidder inde med, kunne op-løses og bane vejen til en selvforståelse og fore-bygge krænkeradfærden.

Jeg er glad for og har respekt for de mennesker, som arbejder med seksuelt misbrugte børn, og jeg vil gerne udtrykke min vilje til samarbejde med dem ud fra deres behov.

Hvad sker der i andre lande?

v/Lotte Wenstrup, cand. pæd. psych. aut.

Det startede med den store konference i Stockholm i 1996. Den havde titlen

COMMERCIAL SEXUAL EXPLOITATION OF CHILDREN

UN. Human Rights Procedures to protect Children.

Kommissionen har udpeget nogle specielle rapportører til at rapportere tilbage om sexmisbrug af børn, salg af børn til børneprostitution, børnepornografi.

Dagsordenen omfattede:

- Børnepornografi. Børnepornografi som en industri.
- Forebyggelse og psykosocial rehabilitering, behandling af børn, der har været udsat for seksuelle overgreb.
- Forretningsmæssig seksuel udnyttelse af børn, sundhed og psykosocial dimension.
- Sexringe og børnepornografi.
- Børn med seksuelt overførte sygdomme, HIV, AIDS.
- Gadebørn og seksuelt misbrug.
- Media seksuelle overgreb og international lovgivning.
- Børnesexturisme.
- Seksuelle overgreb, journalistik og etik.
- Krænkeren, ham der misbruger børn.
- Salg af børn og unge kvinder til bordeller.
- Beskyttelse af børn.
- Undervisning af børn.

Det forekom os rystende, da der blev aflagt rapporter om, hvordan sexhandel med børn fra Østeuropa foregik.

Men det er foregået længe. Allerede i 70'erne fik sexhandelen fodfæste i en række lande i Sydøstasien, specielt i Thailand.

Først i 90'erne tiltrak denne handel sig international opmærksomhed takket være organisationer som Svensk Red Barnet og andre organisationer. Det har betydet, at der i dag ligger et betydeligt internationalt pres for, at børnene får en uddannelse og ikke er nødt til at leve på gaden og sælge sig selv.

Dette har så til gengæld ført med sig, at handelen med børn og sex er flyttet til andre dele af Asien og nu sidst til de baltiske lande og Østeuropa.

Oprindeligt har prostitution været et tegn på fattigdom. Kvinden solgte sin krop for at ernære sig og sin familie. Det nye er, at selv små børn er inddraget i prostitution.

Konferencen i Stockholm afslørede, at der i de østeuropæiske lande finder et omfattende seksuelt misbrug af børn sted. Dette seksuelle misbrug er en del af den organiserede kriminalitet.

Det, der er overraskende for os, er, at der er et marked for børnesex. Det handler faktisk om milliarder af kroner.

Pædofile og andre med seksuel interesse for børn rejser ud til lande, hvor det er let at få fat på børnene. Det er børn, der lever under vanskelige forhold, og som er ubeskyttede over for de pædofile.

Markederne flytter rundt. Alfonsen tjener penge på at leje børn og kvinder ud til prostitution. Men der er også en international trafik med drenge.

Det er nu 10 år siden, muren i Berlin faldt. Den gav samtidig mulighed for, at drenge fra Polen og Rumænien kom til Berlin for at leve som drenge på gaden.

Det er børn, der kommer fra opløste hjem og hjem med store sociale problemer.

Det kan også være børn, der kommer fra de store børnehjem. Børn, der i dag må forsørge sig selv ved at stjæle eller sælge sex.

Det, man kan sige som konklusion, er:

- Der mangler en international lovgivning.
- Der mangler forståelse for, hvad seksuelle overgreb gør mod børn.
- Der mangler behandlingstilbud.
- Der mangler politisk og social bevidsthed.
- Der mangler ansvarlighed.

Det var begyndelsen. Fordi denne konference i Stockholm på så mange måder var så barsk, besluttede EU at iværksætte et projekt, der satte fokus på seksuelle overgreb mod børn.

Dette projekt blev tilbudt Red Barnets organisationer, Save the Children i Europa.

Det blev Finland, Grækenland, Spanien, Frankrig og Danmark, som kom med i Daphne projektet. Svensk Red Barnet var lead agency for projektet.

I Finland blev der i efteråret 1998 holdt en konference, hvor mange fagpersoner og organisationer var inviteret. Det betød, at man der klarlagde, hvordan man på forskellig måde arbejdede med børn, der var udsat for et seksuelt misbrug. Læger, psykologer og dommere gav en introduktion til deres praksis.

Der var også beretning om, hvordan man arbejdede med børn i Karelien.
Et projekt i Rusland tæt ved den finske grænse.

På samme måde blev der i Spanien holdt en konference. Denne konference godtgjorde, at der var et meget højt antal af børn, som var seksuelt misbrugt.

Man kan sige, at for de europæiske lande lå procentsatsen for piger mellem 7 og 20, for drenge mellem 3 og 10.

Arbejdet med Daphne godtgjorde, at både piger og drenge bliver seksuelt udnyttet.

Det blev også godtgjort, at mange krænkeres er under 18 år.

Et andet problem, som kom frem, var, at den seksuelle lavalder var forskellig i de europæiske lande. I Spanien havde man f.eks. 12 år som den seksuelle lavalder.

Der fremkom en viden om, at børn, som lever på gaden (gadebørn), er i stor risiko for at blive udsat for seksuelt misbrug.

Prioritering af hjælp til børn udsat for seksuelle overgreb og hjælp til deres familier.

Spørgsmålet om behandling af krænkeren i stedet for fængsling kom på tale.

I hvert land foregik der en træning af de professionelle, så man på den måde sikrede, at man fik samme niveau for forståelse af, hvad seksuelle overgreb betyder i et barns liv.

I Danmark var konferencen en tværfaglig konference. Begrundelsen var, at vi må arbejde sammen om at hjælpe børn.

Er det virkelig så nødvendigt med behandling, vil nogen måske tænke.

Fra konferencen i Finland blev der fremlagt forskning, som viste, at:

- klinisk psykiatrisk depression var fundet hos:
75% af pigerne
25% efter 2 år
- angstanfald var fundet i:
65% af tilfældene
24% efter 2 år
- social isolering hos:
44% af pigerne
19% efter 2 år
- PTSD (post traumatic stress disorders)
52% af pigerne havde dette,
21% efter 2 år.

Pigernes tilstand havde stor påvirkning af deres kognitive (tænkemæssige) situation.

De var mere ukoncentrerede, mere diffuse i deres indlæringsituationer.

Men lad os se på, hvordan det står til i andre lande:

Ikke godt.

I Bangladesh og Indien har Red Barnet projekter, der samarbejder med lokale organisationer, som har specialiseret sig i at redde børn, der er udsat for seksuelle overgreb. Det er børn, der er blevet bortført og solgt, det vi kalder trafikking, eller lokket eller solgt til prostitution. Børnene får tilbudt ophold på centre, hvor de får mad og trygge omgivelser. Ofte er de børn mærkede for livet.

Desværre er en del af børnene svært ødelagt fysisk og psykisk af, hvad de har været igennem. De har mistet deres selvværd i et sådant omfang, at det kræver lang behandling, før de er klar til at leve et normalt liv igen.

For de børn, der er smittet med HIV eller AIDS, er der ikke nogen familie, der vil have dem hjem igen. De må blive boende på centrene resten af deres liv.

Det ser ud til, at det er nødvendigt med en stor indsats.

Men – nogle lande er forud for os. Det er de ikke på grund af deres planlægning. De er det, fordi de oplevede det som en nødvendighed.

Jeg taler om England, hvor man i 1987 oplevede et massivt seksuelt overgreb mod børn i et bestemt område, nemlig Cleveland. Først troede man ikke, det kunne være sandt. Pressen prøvede på skift at udstille kendsgerninger, og på skift blev de minimeret.

Men undersøgelser, som blev forelagt den engelske regering, viste, at der desværre var hold i anklagerne. Mange børn var blevet seksuelt misbrugt også i børneinstitutionerne.

Det var rystende for England. Det var så rystende, at man ændrede den sociale lovgivning, så man fik en særlig afdeling i børne- og ungeforvaltningerne, som hedder Children at risk.

I dag erkender man i England, at børn bliver udsat for seksuelle overgreb.

For tre uger siden holdt den anglikanske kirke en weekend på universitetet i York. Temaet var seksuelle overgreb i kirkens regi. Gennem mange år havde man hørt fra voksne, der som børn havde været ude for overgreb fra deres korleder, fra deres religionslærer. Kirken har offentligt beklaget det skete og er nu med i det forebyggende arbejde.

Men hvad så med Grønland?

På nogle områder er Grønland forud for andre lande.

I juni måned blev der udgivet en bog til børnehavebørn. Det var ikke nogen almindelig bog. Den handlede om, at man har ret til at sige nej.

Ved denne konference er der to udgivelser. Grønland er på vej med et forebyggende materiale, som ikke er set før andre steder.

Det første skridt i den rigtige retning er taget.

Opsamling og sammenfatning af konferencens tredje dag

v/Bjarne B. Nielsen, speciallæge i børne- og ungdomspsykiatri

Målet for arbejdet med seksuelt misbrugte børn er at stoppe skadevirkningerne efter seksuel krænkelse og forebygge gentagelsesadfærd, således at det krænkede barn ikke selv bliver krænker som voksen.

Endelig må vi ikke glemme forældrene. Hvordan kan vi støtte dem i at beskytte deres børn bedre? Hvis det er faderen, der har krænket barnet, må vi hjælpe moderen til at tage mere ansvar for sig selv og børnene. Hvis hun bryder ud af parforholdet, må hun støttes i ikke at finde sammen med en ny krænker.

Ligesom der ikke er nogen facitliste, når det gælder symptomer på seksuelt misbrug hos børn, er der heller ingen facitliste, når det handler om, hvordan en krænker ser ud. Der er visse karakteristika, såsom ensomme mænd med lav selvtillid, men dette kan ikke bruges i de konkrete tilfælde, hvor man har mistanke om seksuelt overgreb. Krænker findes overalt, i alle samfundslag og i alle sociale sammenhænge, i alle aldre.

Krænkerne kan inddeles i tre grupper:

1. Den fikserede pædofile, som er en voksen, der kun føler sig seksuelt tiltrukket af børn.
2. Den regredierede krænker, som er en voksen med en normal voksen seksuel orientering, men som i kriser eller andre pressede situationer regredierer og retter sin seksuelle opmærksomhed mod børn.
3. Barnet, der krænker et andet barn. Det drejer sig oftest om drenge, der selv har været udsat for overgreb.

Hos krænkerne er der en lang række risikofaktorer, hvoraf nogle er stabile og dermed mere utilgængelige for intervention, mens andre er dynamiske faktorer.

Over for disse kan en behandlingsindsats have en positiv virkning, idet krænkeren kan blive bedre til at lære sit seksuelle tændingsmønster at kende og dermed indskyde nogle mentale bremseklodser, således at de seksuelle fantasier forbliver fantasier og ikke udleveres i virkeligheden. Det er også muligt, at arbejde med krænkerens personlige oplevelse og ansvar for det skete. Ofte har krænkeren en fordrejet opfattelse af, hvad der konkret skete med offeret, ligesom benægtelsen / fortrængning er almindeligt. Kan der ske en større bevidstgørelse omkring det skete, åbnes der op for, at der tages et større personligt ansvar. Dermed øges motivationen for yderligere behandling væsentligt. Krænkeren kan i det terapeutiske forløb lære at anvende forskellige mestringsteknikker og danne indre billeder af konsekvenserne af overgreb og dermed bremse de indre impulser.

De seksuelt krænkede børn har ingen særlig retsstilling, ud over hvad enhver anden borger i samfundet har. Forældremyndighedsindehaveren skal samtykke i politiets afhøringer af barnet, og forældrene har mulighed for at overvære afhøringen.

Socialforvaltningen har samme mulighed, men møder kun op i ca. 50% af tilfældene.

Der er brug for en nedskrevet konsensus om, hvordan barnet og familien hjælpes. Grundlaget herfor er børnekonventionen, hvor der i artikel 19 står, at barnet skal beskyttes mod mishandling, og i artikel 39, at barnet har ret til behandling og rehabilitering. Hvis disse rettigheder skal opfyldes, kræver det en helt anden opmærksomhed fra det offentliges side, og at der afsættes de nødvendige ressourcer.

Samfundet må tage aktiv stilling til den pornografiske bølge, der skyller ind over landet.

Diverse tv-kanaler har talrige pornografiske udsendelser, og man bør overveje at lave regler for sådanne udsendelser, eller måske helt forbyde dem. I hvert fald bør sådanne film ikke udsendes i de tidsrum, hvor børnene er vågne.

I hver by og bygd bør der være udnævnt en kontaktperson, som børnene kan ringe til og søge råd og vejledning hos, hvis der er problemer i familien, herunder seksuelt misbrug. Endnu engang blev forslaget om etablering af et rejsehold, der med kort varsel kunne rykke ud i den lokalitet, hvor der blev afsløret store eller svære sager omkring seksuelt misbrug af børn, fremsat og støttet fra flere sider.

Både som almindeligt menneske og som socialarbejder kan man godt stille sig spørgsmålet: Hvorfor egentligt beskæftige sig med så svære problemstillinger?

Svaret er: Fordi det hjælper.

Men det er et svært og belastende arbejde, som stiller store krav til den professionelle hjælper. Her er det vigtigt med en indre grænsesætning mellem den professionelle rolle og den private rolle. Som behandler kan man møde familien i en professionel sammenhæng og en time senere i en privat, for eksempel nede i Brugsen. Det er da vigtigt for både en selv og familien, at man har klare grænser og kan adskille de to situationer.

Når man arbejder med børn udsat for seksuelt misbrug, vækkes der ofte stærke følelser hos behandleren, og man bliver presset helt ud i hjørnerne af normaliteten. Man kan alvorligt tvivle på sig selv. Derfor er det vigtigt, at man har et kollegialt netværk, der kan støtte en, specielt når man udviser uhensigtsmæssige mønstre.

Det er også vigtigt, at man har adgang til supervision. Supervision kan her defineres som hjælp til at genoprette grænselinierne mellem den professionelle og private rolle, når der er blevet slået et hul i grænserne.

En kendt erhvervssygdom hos behandlere er udbrændthed. Her er den bedste medicin supervision og kollegial støtte.

Præsterne har stor erfaring i at tale med mennesker om det svære her i livet og i at yde sorgarbejde. Det er præsternes erfaring, at samtale om problemerne hjælper og er med til at skabe løsninger. Kirken vil gerne tilbyde samarbejde med de øvrige professionelle instanser omkring arbejdet med at hjælpe offeret, familien og krænkeren. Seksuel krænkelse af børn er et samfundsproblem, der angår os alle.

Tale af landsstyremedlem Jørgen Wæver Johansen

ved afslutningen af konferencen om seksuelt misbrug den 15. november 1999

Vi er nu ved at afrunde den første konference om seksuelt misbrug i Grønland, som har fundet sted i dagene 13. - 15. november 1999.

Konferencen er blevet til og er afviklet i et godt samarbejde mellem Red Barnet, Direktoratet for Sundhed og Kirke/PAARISA og Direktoratet for Sociale Anliggender.

Jeg vil gerne takke alle jer deltagere og alle I medarbejdere for det store engagement og det vellykkede arrangement. Det er jer, som har skabt konferencen, og som har sørget for, at den er gennemført professionelt og i en god ånd på trods af det tunge og alvorlige emne.

Nu er vi ved at bryde tavsheden om seksuelt misbrug af børn. Vi har delt faglig viden og erfaringer med hinanden, vi har drøftet hjælp til ofret, krænkeren, de pårørende, og vi har haft en faglig debat om, hvorledes seksuelt misbrug af børn kan hindres.

Problemet er globalt – der forekommer seksuelle overgreb overalt i verden. Hvad gør vi voksne for at hindre det? Vi skal huske på, at vi gennem FN's Konvention om Barnets rettigheder har forpligtet os til at beskytte vore børn mod seksuelle overgreb. Derfor må vi tale og *handle*, så vi til stadighed arbejder for at hindre seksuelle overgreb.

Jørgen Wæver Johansen

Hvad er myte, og hvad er virkelighed? Skal Aningaaq og Maliina fortsat være i to rum, hvor den ene gemmer sig, når den anden dukker op? Vi ved nu, at selvom vi har en mytisk fortælling om et incestforhold, så er incest ikke en del af vores samfundskultur. Vi accepterer ikke i samfundskulturen seksuelt misbrug. Derfor må vi tale og *handle*, så vi til stadighed arbejder for at hindre seksuelle overgreb.

Et seksuelt misbrug er et traume, som rammer dybt ind i personligheden. Det svigt i omsorg, som barnet udsættes for, sætter sig varigt i krop og sjæl, og tilliden til os voksne, som er grundlæggende i en normaludvikling, forsvinder. Seksuel krænkelse har livsvarige omkostninger for barnet samt for familien og samfundet.

Vore børns seksualitet udvikles parallelt med udviklingen af personligheden. Jeg tror, det er vigtigt at forstå, at barnet påvirkes af forældrenes følelsesmæssige relationer, da vi voksne er modeller (forbilleder) for barnets holdninger til seksualitet og nærhed.

Hvordan forebygger vi seksuelt misbrug af vore børn? Jeg mener, at vi skal tage barnet alvorligt, og vi skal lære barnets signaler som kommunikation. Vi kan udøve omsorg for vore børn i daginstitutionen, skolen, fritidsordninger, overalt hvor vi voksne har ansvaret for vore børn.

Hvordan kan vi støtte og hjælpe vore børn, der har været udsat for seksuelle overgreb? Et af de vigtigste budskaber på denne konference er, at alle kan give støtte og vise barnet medmenneskelighed, omsorg og tryghed, medvirke til, at barnets hverdag igen fungerer. Fagpersoner kan gøre en praktisk indsats, og terapeuter kan yde en behandlingsindsats.

Det er meget interessant for mig at høre, at det giver den bedste behandling, når krænkeren over for barnet tilstår krænkelsen og siger undskyld, og at det er vigtigt at behandle både offer og krænker. I og med, at mange krænkerere her i vort land faktisk tilstår, er der en enestående mulighed for at gå i gang med et behandlingsarbejde, som på sigt kan forebygge gentagelse af seksuelt overgreb og dermed reducere omfanget af seksuelt misbrug.

Flere myndigheder er involveret, når der opstår mistanke om eller konstateres seksuelt misbrug.

Politiet modtager henvendelser om mistanke om seksuelt overgreb og skal tage stilling til, om der skal rejses tiltale. Politiet forestår den politimæssige undersøgelse af sagen, hvor de skal sikre både offerets og den sigtedes retsstilling. Der stilles således store krav til, at undersøgelserne foregår på betryggende vis. Retsvæsenkommissionen er på vej med forslag til forbedring af voldsofferets retsstilling, herunder personer som udsættes for seksuelt misbrug.

Statistisk set er der langt flere anmeldelser til politiet i vort land end i Danmark og Færøerne om sædelighedskriminalitet, både hvad angår voldtægt, blodskam og andre former.

Dette viser, at der er et stort behov for en omfattende indsats. Og det skal vi tage alvorligt, både enkeltvis og som samfund, og ikke mindst politisk.

I Landstingsforordningen om hjælp til børn og unge er det kommunale socialudvalg forpligtet til at føre tilsyn med de forhold, børn og unge lever under. Socialforvaltningen har en vigtig opgave med at koordinere et samarbejde mellem de involverede samarbejdspartnere omkring en sag om seksuelt overgreb på et barn.

Ofte kommer socialforvaltningen dog ikke tidligt nok ind i sagen. Der er behov for et tættere samarbejde mellem de relevante fagpersoner fra de involverede myndigheder. I de tilfælde, hvor der ikke rejses sigtelse, eller den sigtede frifindes, oplever socialforvaltningen, at barnet føler sig yderligere krænket. Og erfaringsmæssigt viser der sig et behandlingsbehov hos disse børn.

Der er generelt set et behov for, at samarbejdet mellem myndighederne styrkes. Dette kan ske ved at udarbejde fælles overordnede retningslinier, således at man ikke kun har kendskab til egne procedurer, men også får kendskab til de andres. Det er vigtigt, at man kender rollerne for de enkelte involverede instanser i sagen, og vigtigheden af et kollegialt netværk kan ikke understreges nok i sager om alvorligt omsorgssvigt.

Det var en visuel oplevelse at få viden om behandlingsforløbet for et barn, som anbringes på en døgninstitution. Og interessant at høre, at behandlingsarbejdet grundlæggende handler om at lære børn at fungere i en familie. Der blev givet udtryk for, at der fremover skal arbejdes med at gøre efterværn lovpligtigt, og at samarbejdet med kommunerne skal forbedres. Når barnet udskrives, må arbejdet ikke høre op. Generelt blev der efterlyst en forbedring af barnets rettigheder.

I Aasiaat er der opbygget et flerårigt projekt omkring en større gruppe drenge, som har været udsat for seksuelt misbrug. En væsentlig målsætning i projektet er udvikling af metoder, hvor der eksempelvis anvendes samtaler i grupper, supervision, kurser, rådgivning, målrettede aktivitetstilbud mv. Vi ser frem til evalueringen af projektet i år 2000.

Erfaringerne fra arbejdet med omsorgssvigtede børn i døgninstitutionerne i vort land viser, at hovedparten af børnene har været udsat for alvorligt omsorgssvigt, er blevet udsat for vanrøgt, seksuelle overgreb og voldelige scener i hjemmet. Børnene er svært følelsesmæssigt forstyrrede og har svært ved at klare sig og har svært ved at omgås andre uden konflikter, hvilket bunder i manglende selvværd og manglende viden om almindelige ting. Børnene føler sig dog berettiget til at skulle have det godt, og de vil gerne fortælle om de forfærdelige oplevelser, de har haft. Målet med behandlingsarbejdet er at gøre det udholdeligt at leve med det at have været udsat for seksuelt misbrug. Det skal her bemærkes, at der er sket en væsentlig højnelse i behandlingsarbejdet med børnene, efter at der fast er tilknyttet psykolog til døgninstitutionerne.

Hvem er krænker? Og hvordan behandler vi barnet, krænkeren og familien bedst? Og hvad gør vi, når det er et barn, der krænker et andet barn? Vi har nu fået en større viden, som vi skal bruge i det fremtidige arbejde.

Hvorledes er offerets og andres retsstilling? Jeg er glad for, at Retsvæsenkommissionen vil fremkomme med forslag til forbedring af retsstillingen. Endvidere er der fremkommet forslag

blandt andet om styrkelse af socialforvaltningen og om en børnetelefon. Jeg vil tage alle disse forslag med mig i det videre arbejde.

At arbejde med børn gør os altid sårbare. Arbejdet med børn appellerer til følelserne i os på en mere umiddelbar måde, end voksne ofte gør. Det påvirker socialarbejderen psykisk at arbejde med børn, som har været udsat for seksuelt misbrug. Vi skal derfor ikke være alene i sagerne, det er vigtigt at kunne tale med hinanden og passe på hinanden i arbejdet.

Ofte får præster henvendelser fra mennesker eller familier, hvor der har forekommet en seksuel forbrydelse i familien. Præsten kan tilbyde samtale med de berørte og med krænkeren. Der er her på konferencen fremkommet forslag om samtalegrupper som et redskab til at arbejde videre, efter at et behandlingsforløb er afsluttet. Det er glædeligt for mig at høre, at præsterne kan indgå i det fremtidige arbejde.

Vi voksne har ansvaret for børnene – og børnene er vores allesammens ansvar. Omsorgen for vore børn har vi et fælles ansvar for. Det er vi voksne, der som familiemedlemmer, som fagpersoner, som politikere har ansvaret for at give vore børn en god og tryk opdragelse. Og vi må aldrig acceptere omsorgssvigt eller seksuelt misbrug. Når vi drager omsorg for vore børn, så tager vi os af vort lands fremtid.

Vi erkender nu, at nogle af vore børn ikke får tilstrækkelig omsorg, at nogle af vore børn svigtes i opvæksten. Det er derfor vigtigt at have som målsætning fremover, at omsorgsevnen hos os forældre højnes, at den generelle omsorg blandt os højnes. Vi skal hjælpe de svage blandt os og støtte dem i den udvikling, vi er i – og arbejde støt for opfyldelsen af vores håb.

Vi har opnået mange resultater ved denne konference. Det vigtigste resultat bliver, at vi omsætter den viden, vi har fået, til konkret handling, når vi kommer hjem. Hermed skal herfra lyde en opfordring til jer om at danne en handlegruppe i jeres by med fagpersoner fra sundhedsvæsenet, socialvæsenet og politiet som koordinationspersoner. Brug den viden, I her har fået, tag udgangspunkt i de erfaringer, I har i jeres by

og udarbejd en handleplan. I kan godt. Det ved jeg, og det ved I også.

Vi er jo en hel $\frac{1}{2}$ % af vort lands befolkning, os der er samlet her. Der er deltagelse i denne konference fra kommunerne, sundhedsvæsenet, socialvæsenet, uddannelsesinstitutionerne, politiet, politikerne, Forebyggelsespolitisk råd, Landstingets socialudvalg, Landstingets sundhedsudvalg, Nuuk Kommune, Kanukoka m.fl. Hvem kan, hvis vi ikke kan?

For at fastholde den viden, vi alle har fået ved denne konference, og erfaringer, drøftelser og resultater, er det planen, at alle oplæg og referater samles i en hvidbog.

Vi håber på, at I i begyndelsen af det nye år kan få tilsendt hvidbogen.

Landstinget har besluttet, at næste år, år 2000, er Grønlands Børneår. Vi skal bruge året til at komme videre i arbejdet for vore børn og unge. Kendskabet til Konventionen om Barnets Rettigheder skal udbredes, det lokale forebyggende arbejde for børn og unge og børnefamilierne skal styrkes. Behandlingsarbejdet for børn og unge og familier skal styrkes.

Direktoratet for Sociale Anliggender vil sammen med Sisimiut Kommune og Foreningen Grønlandske Børn arrangere en konference i Sisimiut. Jeg ser gerne, at konferencen først og fremmest bruges til at dele erfaringer og viden, til at opkvalificere os selv til at udføre et bedre arbejde for børn og unge, samt at konferencen bruges til udvikling af en konkret børne- og ungdomspolitik for vort land, og hvor der også sættes fokus på de frivillige kræfter på området. Det er herefter planen at igangsætte socialreformen på børn og unge-området.

Til slut vil jeg endnu engang rette en varm tak til jer oplægsholdere og også jer deltagere. En varm tak til Red Barnet og PAARISA for vort gode samarbejde. Varm tak til gruppen, der har stået for den praktiske forberedelse og afvikling af konferencen, og tak til jer fra pressen for den bevågenhed, som I har givet denne konference.

Qujanaq.

Uddrag af rekommandationer

v/Bjarne B. Nielsen, speciallæge i børne- og ungdomspsykiatri,

Lotte Wenstrup, cand. pæd. psych. aut. og Kirsten Peilmann, cand. psyk.

Rækkefølgen er vilkårlig og bygger på udtalelser fra henholdsvis foredragsholderne og diskussionerne i de forskellige workshops.

Generelt

- Grønlands Hjemmestyre og landets kommuner bør i fællesskab finde de nødvendige ressourcer til både forebyggelse af seksuelle misbrug og behandling af ofre, krænker og pårørende.
- Politikerne både i Landstinget, Landsstyret og kommunalbestyrelserne bør tage problemet alvorligt og sikre de nødvendige økonomiske bevillinger til henholdsvis behandlingsarbejde og forebyggelse.
- Det opsøgende arbejde i kommunerne bør styrkes og udvikles.
- Der bør indføres filmcensur over for film, der er forbudt for børn.
- Der skal sikres uddannelse og efteruddannelse til fagfolk, der arbejder med problematikken omkring seksuelt misbrug.
- Der skal sikres mulighed for faglig supervision.
- Hver kommune bør have mindst en fagperson, der er specielt uddannet til at varetage opgaver vedrørende seksuelt misbrug – både i forhold til ofre og de pårørende.
- Der bør etableres et udrykningshold bestående af faglige eksperter.
- Der bør sikres den nødvendige hjælp til både offer og krænker.
- Når seksuelt misbrug opdages, skal der tages udgangspunkt i barnets tarv og ikke i forældrenes behov.
- Man skal tro på børn, når de beretter om seksuelle overgreb.
- Der bør fokuseres på børns trivsel og børns rettigheder.
- Børns retsforhold skal forbedres.
- Der bør udarbejdes en tværfaglig og generel vejledningsmanual for processen, når overgreb opdages.
- Der må ikke falde dom – hverken hos politiet eller offentligheden – før bevisgrundlaget er i orden.
- Samarbejdet mellem politi, socialforvaltning og sundhedsvæsenet bør styrkes.
- Politiet og kriminalforsorgen bør også inddrages i de kommunale tværfaglige samarbejdsudvalg.
- Der bør udarbejdes et regelsæt vedrørende anmeldelsespligt både fra almindelige borgere og offentlige institutioner.
- Der bør ske en vidensformidling af de erfaringer, som hver kommune ligger inde med.
- Alle kommuner bør prioritere familievejledning i det fremtidige arbejde.
- Der bør sikres et bedre samarbejde mellem døgninstitutioner og kommunerne omkring anbragte børn og udarbejdelse af handleplaner.
- Der bør være mulighed for forældreuddannelse og kurser i børneopdragelse.

- I ansættelsespolitikken skal det sikres, at krænker ikke arbejder med børn og unge.
- Der bør iværksættes forskningsprojekter til belysning af problematikken med seksuelt misbrug.
- Den åbne og seriøse debat om seksuelt misbrug bør fortsætte.
- Der er behov for et videnscenter, hvor viden, uddannelse, erfaringer, modeller for arbejdet og forskningsresultater kan koordineres.
- Kommunernes arbejde med seksuelt misbrugte bør følges i 1-2 år og evalueres.
- Der bør være mere oplysning og borgermøder om emnet seksuelt misbrug.
- Behandling af misbrugte børn bør foregå i grupper og ved tværfagligt samarbejde.
- Der ønskes konkrete anvisninger på, hvad man skal gøre ved mistanke om misbrug.
- Det anbefales, at man stopper med legen Qeerleraanneq (tage nogen i skridtet), da det er en klar overskridelse af den enkeltes grænser.
- Erfaringerne fra Aasiaat-modellen bør formidles til andre kommuner og Grønlands Hjemmestyre, og kommunerne bør sikre de nødvendige økonomiske midler til gennemførelse og opfølgning af projektet.

Specifikt

- Børnene skal sikres ret til en personlig bisidder / vejleder / værge under hele sagsforløbet.
- Børn skal hindres i at se pornografiske film.
- Der bør etableres en rådgivende børnetelefonlinje.
- Der bør ske en udvidelse af Meqqat Illuat eller etablering af en ny tilsvarende institution.
- Behandlingsarbejdet med offer og krænker bør ske af to forskellige fagpersoner og ikke af den samme fagperson.
- Afhøringer af et barn bør ske i trygge omgivelser og på barnets præmisser.
- Der bør som efterværn udarbejdes kontrakter som afslutning på enhver anbringelse, det være sig i familiepleje, i institution eller andet.
- Børn skal lære at sætte grænser og bede om hjælp, hvis det er nødvendigt.
- Børn skal lære, at de har rettigheder og krav på menneskelig respekt.
- Under afhøring af børn bør der anvendes videooptagelser, og der bør ske en hurtig sagsgang.

Materiale, der skal forebygge seksuelle overgreb mod børn og unge

v/Kirsten Peilmann, cand. psych.

PAARISA, Direktoratet for Sundhed og Kirke, Direktoratet for Sociale Anliggender og Arbejdsmarked samt Red Barnet har i 1999 udgivet materiale, der skal forebygge seksuelle overgreb mod børn og unge i alderen 3-18 år.

En pixibog, der hedder **”Jeg har en hemmelighed”**, et hæfte, der hedder **”Det hemmelige rum”**, og en pjece, der hedder **”Det er dig, der bestemmer – Din krop er din egen”**.

Pixibogen **”Jeg har en hemmelighed”** er målrettet 3-6-årige. Bogen handler om episoder, der let kunne have ført til seksuelle overgreb, hvis ikke enten barnet selv eller andre havde grebet ind. Der er tale om historier, der fortæller om, hvad børn skal sige nej til og sætte grænser for.

”Det hemmelige rum” er målrettet 7-12-årige for at forebygge, at børn bliver udsat for seksuelle overgreb. De børn, der enten bliver lokket, truet eller tvunget til seksuelt misbrug, har et hemmeligt rum indeni, hvor de gemmer erindringer om følelser fra overgrebet. Et rum, som de bruger megen energi på at holde lukket og gemt for andre. Hæftet **”Det hemmelige rum”** fortæller, at børnene skal stole på deres egne følelser og sige nej, hvis voksne forgriber sig på dem. Hæftet giver børnene et sprogligt beredskab til at kommunikere med andre mennesker, hvis de bliver krænket eller er i risiko for at blive det. I små selvstændige historier fortælles, hvordan børn tænker og føler i situationer, hvor de er udsat for seksuel krænkelse. Hæftet er velegnet som oplæg for emnearbejde i skolen eller til egen læsning hjemme. Hæftet er også tænkt som et tilbud, børnene kan møde i skolen og på biblioteket.

Pjecen **”Det er dig, der bestemmer – Din krop er din egen”** er målrettet 13-18-årige. Budskabet er **”Sig nej til seksuelt misbrug og vær med til at stoppe det – find dig aldrig i seksuelt misbrug”**. Der oplyses om, hvad man som ung skal sige nej til og derved undgå seksuelle krænkelser. Desuden gives der anvisninger på, hvorledes man hjælper en ven eller veninde, der har været udsat for seksuelt overgreb. Endvidere oplyses om, hvor der er hjælp at hente ved offentlige myndigheder.

Udgivelserne findes på både grønlandsk og dansk og er tænkt som en hjælp til forældre, pædagoger og andre voksne, der arbejder med børn og unge, så de får lettere ved at tale med børn om de situationer, der kan opstå, når voksne retter deres seksualitet mod børn.

Seksuelle overgreb vil altid være de voksnes ansvar, men det er vigtigt, at børn lærer at sige nej og selv sætter grænser. Det er vigtigt, at børn gennem opvæksten lærer at sige fra over for tilnærmelser fra voksne og hente hjælp hos andre for at hindre et overgreb.

Materialet er gratis og kan fås ved henvendelse til PAARISA, Boks 1160, 3900 Nuuk.

Jeg har en hemmelighed

En bog om at beskytte
børn mod seksuelle overgreb

Det hemmelige rum

Illit aalajangiisussaavutit

Timit nammineq pigaat

Det er dig, der bestemmer
Din krop er din egen